



Vlada Crne Gore
Ministarstvo evropskih poslova

P R E D L O G

I PRILOG IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2025.
koji se odnosi na period od 1. IX 2024. do 31. III 2025.

April 2025.

Sadržaj:

UVOD	3
ODNOSI CRNE GORE I EVROPSKE UNIJE	4
REZIME I PRILOGA IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2024.	6
KLASTER 1: TEMELJNA POGLAVLJA	13
KLASTER 2: UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE	79
KLASTER 3: KONKURENTNOST I INKLUZIVNI RAST	115
KLASTER 4: ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST	150
KLASTER 5: RESURSI, POLJOPRIVREDA I KOHEZIJA.....	168
KLASTER 6: VANJSKI ODNOSI	177
PRILOZI	188

UVOD

Crna Gora, u skladu s ustaljenom praksom, najmanje dvaput godišnje formalno informiše Evropsku komisiju o aktivnostima koje sprovodi u okviru procesa evropske integracije kroz priloge godišnjem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori. Ovaj Prilog izrađen je na osnovu strukture posljednjeg Izvještaja EK o Crnoj Gori iz 2024. u skladu s revidiranom metodologijom proširenja EU i klsterskim pristupom, koji tematski grupiše srodna pregovaračka poglavlja u šest cjelina. U dokumentu se detaljno prikazuje napredak u oblasti političkih i ekonomskih kriterijuma, reforme javne uprave, kao i preuzimanje obaveza iz članstva za svih 33 poglavlja pravne tekovine EU, kroz klstersku strukturu. Prilog koji Crna Gora dostavlja Evropskoj komisiji predstavlja važan izvor informacija koji se koristi prilikom izrade godišnjeg Izvještaja Komisije o napretku Crne Gore i kao osnova za formulaciju preporuka za naredni period.

Prvi ovogodišnji Prilog odnosi se na izvještajni period od 1. IX 2024. do 31. III 2025, u skladu s ciklusom izvještavanja koji propisuje Evropska komisija. Izradu Priloga je centralno koordiniralo Ministarstvo evropskih poslova, u saradnji sa pregovaračkim radnim grupama za pojedinačna poglavlja pravne tekovine EU. Izradi Prvog priloga se pristupilo po smjernicama datim u novoj metodologiji koja je izrađena na temelju rezultata radionice o pripremi priloga za Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori, održane 27. i 28. II 2025. Metodologija se zasniva na uputstvima Evropske komisije i zapažanjima eksperata projekta PLAC (Policy and Legal Advice Centre (PLAC) for Montenegro), kao i sugestijama pregovaračke strukture Crne Gore, a u cilju pravovremene pripreme dokumenta i kvalitetnog teksta koji će biti usklađeni s novim standardima i očekivanjima EK da se pruže što koncizniji i sadržajniji podaci o napretku u odnosu na preporuke i konstatacije Komisije u njenom godišnjem izvještavanju o napretku Crne Gore u procesu evropske integracije.

Relevantni resori i institucije dostavili su neophodne informacije za traženi izvještajni period, te pripremili statističke podatke. Ministarstvo evropskih poslova je obradilo sve prikupljene informacije u skladu sa usaglašenim formatom izvještavanja i prioritetima koje je Evropska komisija istakla u komunikaciji s crnogorskom stranom, te finalizovani dokument dostavilo Vladi na razmatranje i usvajanje kao Prvi prilog Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2025.

Vlada je 5. IX 2024. usvojila Drugi prilog Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori 2024, koji se odnosi na period 1. IV – 1. IX 2024. i dostavila ga Evropskoj komisiji 9. IX 2024.

Vlada je 12. XII 2024. četrdeset i treći kvartalni izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period jul – septembar 2024.

Vlada je 13. II 2025. usvojila Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2025-2026, koji predstavlja strateški dokument u odnosu na usklađivanje zakonodavstva s novom pravnom tekovinom EU i u cilju ispunjenja završnih mjerila. Takođe, Vlada je 13. II 2025. usvojila Akcioni plan za ispunjenje preporuka iz Izvještaja EK o Crnoj Gori za 2024, koji predstavlja preciznu mapu puta za ispunjenje preostalih obaveza i preporuka EK do jeseni 2025, kad se očekuje novi Izvještaj EK.

Vlada je 9. I 2025. usvojila Program ekonomskih reformi 2025-2027, kojim se potvrđuje strateški cilj Crne Gore za naredni period, a to je ostvarenje pametnog, održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta koji će doprinijeti unapređenju kvaliteta života svih njenih građana. Perspektive ekonomskog rasta u srednjem roku podržane su prioritetima ka ispunjavanju agende u procesu pristupanja Crne Gore.

Šesnaesta Međuvladina konferencija Evropske unije i Crne Gore održana je 16. XII 2024. u Briselu, na kojoj su zatvorena tri pregovaračka poglavlja: 7 – Pravo intelektualne svojine, 10 – Informatičko društvo i mediji i 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, čime je, uz ranije zatvorena poglavlja, sada ukupno zatvoreno šest pregovaračkih poglavlja.

Četrnaesti sastanak Odbora za stabilizaciju i pridruživanje održan je 18. II 2025. u Briselu, u hibridnom formatu.

Kada su u pitanju sektorski pododbori, sedamnaesti sastanak Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo, uključujući i oblast bezbjednosti hrane, održan je 15. oktobra 2024. godine u Podgorici, u hibridnom formatu. U okviru diskusije o poglavlju 11, posebno je istaknut značajan napredak u pripremi Implementacionog plana za uspostavljanje Integrisanog administrativnog i kontrolnog sistema (IAKS) i Agencije za plaćanja, kao ključnog dokumenta za zatvaranje ovog poglavlja. Za poglavlje 12, prepoznat je kontinuirani rad na usklađivanju i primjeni EU zakonodavstva. U kontekstu poglavlja 13, pohvaljeni su donošenje Strategije razvoja sektora ribarstva za period 2024–2029, kao i usvajanje Zakona o organizaciji tržišta u oblasti ribarstva i akvakulture.

Sedamnaesti sastanak Pododbora za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku održan je 19. XI 2024. u Briselu. Na sastanku je razmotren ostvareni napredak u oblastima koje obuhvataju poglavlja 17 – Ekonomska i monetarna unija, 18 – Statistika, 32 – Finansijski nadzor i 33 – Finansijske i budžetske odredbe, kao i u oblasti ekonomskih kriterijuma.

U skladu s Odlukom o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Sl. list CG“, broj 112/23), nastavljeno je i restrukturiranje pregovaračkih radnih grupa za pojedinačna poglavlja pravne tekovine EU, pa je Ministarstvo pokrenulo proceduru ažuriranja sastava radnih grupa. S tim u vezi, Vlada je 6. III 2025. donijela: Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 2 - Sloboda kretanja radnika („Sl. list CG“, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne

tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 4 - Sloboda kretanja kapitala („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 6 - Privredno pravo („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 9 - Finansijske usluge („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 14 - Saobraćajna politika („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 15 – Energetika („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 17 – Ekonomska i monetarna unija („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 19 - Socijalna politika i zapošljavanje („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 21 - Trans-evropske mreže („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 23 - Pravosuđe i temeljna prava („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost („Sl. list CG”, broj 32/25), Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 25 - Nauka i istraživanje („Sl. list CG”, broj 32/25) i Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 26 – Obrazovanje i kultura („Sl. list CG”, broj 32/25).

Četrnaesti sastanak Pododbora za pravdu, slobodu i bezbjednost održan je 17–18. III 2025. u Podgorici, u hibridnom formatu. Riječ je o jednom od najvažnijih događaja u okviru godišnjeg dijaloga između Crne Gore i Evropske komisije u oblasti vladavine prava, s ciljem predstavljanja ostvarenog napretka od prethodnog sastanka Pododbora održanog u martu 2024. godine. Tokom dvodnevnog sastanka, predstavljeni su konkretni rezultati koje je Crna Gora ostvarila u oblastima iz poglavlja 23 i 24, uključujući reformu pravosuđa, jačanje temeljnih prava, borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, sprečavanje pranja novca i trgovine ljudima. Istaknuto je da je poseban akcenat stavljen na implementaciju preporuka Evropske komisije, kao i na planirane aktivnosti u narednom periodu, koje će se realizovati s ciljem očuvanja i daljeg unapređenja postignutih rezultata. Poručeno je da Crna Gora ostaje čvrsto posvećena ispunjavanju svojih obaveza u procesu pristupanja Evropskoj uniji, uz jasnu ambiciju da do 2028. godine postane punopravna članica EU.

Devetnaesti sastanak Zajedničkog konsultativnog odbora između EU i Crne Gore (ZKO), održan je 27. XI 2024. u Briselu, na temu aktuelnog momenta u odnosima EU i Crne Gore sa osvrtom na najnoviji Paket mjera za proširenje i Izvještaj EK o Crnoj Gori, programu reformi za Crnu Goru i sprovođenje novog Plana rasta za Zapadni Balkan. Takođe, diskutovalo se o crnogorskom planu za ispunjavanje mjerila za zatvaranje pregovaračkih poglavlja nakon

IBAR-a i pregledu stanja civilnog društva u Crnoj Gori, uključujući socijalni dijalog, ali i platformi „Barometar 26“ i uključivanju socijalnih partnera i civilnog društva kao aktivnih činilaca.

Dvadeseti sastanak Zajedničkog konsultativnog odbora između Evropske unije i Crne Gore (ZKO) održan je 20. III 2025. u Podgorici. Na sastanku je razmotreno trenutno stanje u odnosima EU i Crne Gore, a posebno se diskutovalo o sprovođenju obaveza iz Klastera Temeljna prava i konkurentnosti Crne Gore i EU.

REZIME I PRILOGA IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2024.

Klaster 1 – Temeljna poglavlja

U dijelu **političkih kriterijuma**, nastavljen je izborni proces na lokalnom nivou, uključujući održavanje izbora u pet opština, dok izbori u opštini Šavnik nijesu okončani. Sprovedene su aktivnosti u pravcu sveobuhvatne izborne reforme, uključujući formiranje radne grupe za izradu zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, uz učešće predstavnika relevantnih institucija i međunarodnih partnera. Skupština je intenzivirala zakonodavnu i nadzornu funkciju, usvojivši 70 zakona. U oblasti evropskih integracija, usvojeni su Program pristupanja Crne Gore EU za period 2025–2026. i Akcioni plan za sprovođenje preporuka iz Izvještaja Evropske komisije za 2024, dok je u cilju unapređenja pregovaračke strukture restrukturirano 13 pregovaračkih radnih grupa, a ojačana je i koordinativna uloga Ministarstva evropskih poslova. U oblasti upravljanja i transparentnosti, Vlada je usvojila Program rada za 2025. godinu i Izvještaj o realizaciji Srednjoročnog programa rada za 2024. uz integraciju inicijalne procjene uticaja propisa. Saradnja sa civilnim društvom je institucionalno unaprijeđena kroz usvajanje Akcionog plana za sprovođenje strategije saradnje sa NVO i formiranje Savjeta za saradnju državne uprave i NVO. Pripremljen je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama zakona o nevladinim organizacijama, kao i dva podzakonska akta, a nastavljen je program kofinansiranja EU projekata.

U oblasti **reforme javne uprave**, izrađeni su izvještaji o implementaciji akcionih planova Strategije reforme javne uprave 2022-2026. za 2022. i za 2023, a izrađen je i Izvještaj o implementaciji Akcionog plana 2022-2024. za 2024. koji ukazuje na ostvaren napredak na polju realizacije aktivnosti. Pored navedenog, Vlada je utvrdila Predlog zakona o slobodnom pristupu informacijama kojim je predviđeno unapređenje postojećih instituta ili odredbi, te definisanje novih instituta po pitanju prava na slobodan pristup informacijama. Nadalje, utvrđen je i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima koji doprinosi jačanju profesionalizacije, deopitizacije i meritokratije javne uprave, kao i Predlog izmjena i dopuna Zakona o upravnom sporu čiji je cilj povećanje djelotvornosti rada Upravnog suda, posebno u pogledu stope ažurnosti i dužine trajanja postupka, kao i obezbjeđenje prava građana na suđenje u razumnom roku. U domenu digitalizacije, zabilježena je realizacija većeg dijela planiranih aktivnosti, pokrenut je novi portal eUprave sa nizom dostupnih usluga, te izrađen plan za razvoj elektronskih servisa na svim nivoima. U oblasti upravljanja javnim finansijama, usvojen je Izvještaj o realizaciji Programa reforme upravljanja javnim finansijama za period 2022-2026. u 2024. čiji glavni nalazi pokazuju značajan učinak iz razloga što je 60% ukupnih indikatora učinka poboljšano u odnosu na prethodnu godinu.

U **poglavlju 23 – Pravosuđe i temeljna prava**, imajući u vidu preporuke iz prošlogodišnjeg Izvještaja EK o Crnoj Gori, Sudski savjet je izabrao predsjednicu Vrhovnog suda Crne Gore. Uspostavljen je Savjet za praćenje sprovođenja Strategije reforme pravosuđa, čime je uveden mehanizam za sistematsko praćenje realizacije njenih ciljeva i mjera. Donošenjem Strategije digitalizacije pravosuđa sa pratećim akcionim planom, prepoznata je potreba modernog društva za pristupom pravdi putem savremenih digitalnih rješenja. U borbi protiv korupcije, naročito na visokom nivou, zapažen je angažman Specijalnog državnog tužilaštva na izgradnji stabilnog bilansa istraga i optužnica, dok je kroz odluku o povećanju broja sudija u Specijalnom odjeljenju Višeg suda u Podgorici unaprijeđena

efikasnost i kapacitet u postupanju po složenim predmetima. Na polju temeljnih prava, doneseno je Uputstvo za tužilaštva koje se odnosi na slučajeve moguće povrede zabrane mučenja, dok su izmjenama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći dodatno osnažena prava ranjivih kategorija, uz istovremeno ispunjavanje međunarodnih preporuka u ovoj oblasti.

U poglavlju 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost, ostvaren je napredak u borbi protiv organizovanog kriminala kroz donošenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, kojim se zakonodavni okvir usklađuje sa evropskim standardima i međunarodnim preporukama. Na planu bilansa rezultata, pokrenute su istrage protiv više politički eksponiranih lica, uključujući bivše ministre, visoke policijske i bezbjednosne funkcionere, tužioce i druge službenike, što ukazuje na pojačan institucionalni odgovor u ovoj oblasti. Značajan pomak ostvaren je i u borbi protiv trgovine ljudima, gdje je zabilježen dvostruki porast broja optužnica i povećan broj istraga u odnosu na prethodnu godinu. U domenu saradnje u oblasti droga, usvojena je nova Strategiju o drogama za period 2024–2027, zajedno sa pratećim Akcionim planom, čime se obezbjeđuje sveobuhvatan pristup ovom izazovu. Kada je riječ o zaštiti raseljenih lica iz Ukrajine, privremena zaštita je produžena, čime se potvrđuje opredijeljenost za očuvanje prava i sigurnosti ove kategorije stanovništva.

U okviru **poglavlja 5 – Javne nabavke** Vlada je 27. II 2025. usvojila Izvještaj o ispunjenju obaveza u pregovaračkom poglavlju 5 – Javne nabavke, dok je 27. III 2025. usvojila i ažuriranu Pregovaračku poziciju za Međuvladinu konferenciju o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za poglavlje 5 – Javne nabavke. Pored toga, unaprijeđen je elektronski sistem CEJN dodavanjem funkcionalnosti za veću transparentnost, uključujući objavu međudržavnih sporazuma i ugovora. Izmjenama podzakonske regulative ograničen je obim direktnih nabavki. Komisija za zaštitu prava riješila je 98% predmeta u prosječnom roku od 24 dana, dok je indeks konkurentnosti dostigao ciljnu vrijednost od 3,3 ponude po postupku, što uz nove antikorupcijske mjere i Etički kodeks potvrđuje napredak u transparentnosti i efikasnosti sistema javnih nabavki. Takođe, nastavljeno je unapređivanje administrativnih kapaciteta kroz sprovođenje intenzivnih obuka o primjeni novog zakonodavstva u oblasti javnih nabavki, uključujući tematske i specijalističke obuke.

U okviru **poglavlja 18 – Statistika**, uspostavljena je pravna osnova za proizvodnju GFS statistike, usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike. Uprava za statistiku je realizovala dvije najkompleksnije statističke akcije, kako u pogledu obuhvata tako i u pogledu usklađivanja s pravnom tekovinom EU i to Popis stanovništva, domaćinstava i stanova (2023) i Popis poljoprivrede (2024).

U domenu poglavlja **32 – Finansijski nadzor**, u oblasti javne unutrašnje finansijske kontrole, Skupština je 17. XII 2024. donijela Zakon o budžetskoj inspekciji, što predstavlja značajan korak u pravcu ispunjavanja prvog mjerila.

U okviru **ekonomskih kriterijuma, ekonomski rast u 2024. je i dalje stabilan i sveobuhvatan**. Prema preliminarnim kvartalnim podacima Monstata, procjenjuje se da je realni rast BDP-a u 2024. iznosio 3,0%. Ekonomska ekspanzija je prvenstveno vođena snažnom privatnom potrošnjom, potpomognuta rastom raspoloživog dohotka usljed mjera fiskalne reforme koje se odnose na povećanje minimalne i prosječne zarade, kao i povećanje minimalne penzije. Dalju podršku ekonomskom rastu pružio je godišnji rast investicija od 9,3%, kao i potrošnja Vlade.

Nakon smanjenja inflacije tokom 2023, silazni trend se nastavio i tokom 2024. godine. Neto prilivi SDI povećani su za 13,0% na godišnjem nivou i iznosili su 6,6% BDP-a u 2024, pri čemu je veliki dio tradicionalno ulagan u nekretnine.

Prema preliminarnim podacima, **prihodi budžeta u 2024.** iznosili su 2.755,1 mil. eura, odnosno 36.9% procijenjenog BDP-a (7.459.2 mil. eura), što je u odnosu na prethodnu godinu veće za čak 188,6 mil. eura ili 7,3%. Posmatrano s aspekta prihoda budžeta, finansijsku situaciju tokom 2024. u Crnoj Gori karakteriše kontinuirana stabilnost, a rast

prihoda budžeta u najvećoj mjeri je odraz dinamičnog rasta ekonomske aktivnosti u zemlji, kao i rasta životnog standarda stanovništva, a dominantno usljed rasta raspoloživog dohotka.

Klaster 2 – Unutrašnje tržište

U okviru **poglavlja 1 – Sloboda kretanja robe**, Crna Gora je nastavila usklađivanje svog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU. Skupština je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o građevinskim proizvodima („Sl. list CG“, broj 15/25) kojim se postiže potpuna usaglašenost sa Regulativom 305/2011. U vezi s Predlogom zakona o homologaciji vozila, sistema, sastavnih djelova vozila i posebnih tehničkih jedinica završena je javna rasprava, a u toku je i izrada Predloga zakona o lijekovima i Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu. Crna Gora je nastavila sa ispunjenjem mjera koje vode punopravnom članstvu Instituta za standardizaciju Crne Gore u CENELEC-u i CEN-u, kao i jačanjem kapaciteta sprovođenjem obuka i edukacija za inspektore.

U okviru **poglavlja 2 – Sloboda kretanja radnika**, Skupština je 18. III 2025. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Sl. list CG“, broj 29/25). Kroz izmjene i dopune ovog zakona stvara se adekvatan pravni osnov za nesmetan proces digitalizacije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) u cilju pripreme za učešće u EURES mreži, za uvođenje i implementaciju Programa „Garancija za mlade“, kao i za interoperabilnost baza podataka između ZZZCG i drugih institucija. Istovremeno, ovim zakonom se uvodi mogućnost da se na evidenciji Zavoda mogu naći i stranci kojima je odobrena privremena zaštita u Crnoj Gori.

U okviru **poglavlja 3 – Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga**, U cilju ispunjenja preporuka, Crna Gora priprema Odluku o Listi regulisanih profesija, sa obrazloženjima za svaku profesiju koju reguliše, dovršava usklađivanje zakonodavstva sa Direktivom 2005/36/EZ i njenim izmjenama i dopunama kojim se propisuju minimalni uslovi osposobljavanja za sedam regulisanih profesija (doktori medicine, stomatolozi, arhitekte, medicinske sestre za opštu zdravstvenu njegu, veterinari, farmaceuti i babice) s Direktivom o priznavanju stručnih kvalifikacija, te priprema izmjene horizontalnog Zakona o uslugama kako bi se osigurala puna usklađenost s Direktivom o uslugama. U predmetnom periodu, završeno je mapiranje stanja u vezi s usklađivanjem sektorskog zakonodavstva sa Direktivom o uslugama.

U okviru **poglavlja 4 – Sloboda kretanja kapitala**, Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, br. 110/23, 65/24, 24/25). Skupština je 13. II 2025. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu („Sl. list CG“, broj 15/25). Takođe, Skupština je 20. III 2025. donijela novi Zakon o osiguranju („Sl. list CG“, broj 33/25), kojim se u pravni sistem Crne Gore prenose Direktiva 2009/138 o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) i Direktiva 2016/97 o distribuciji osiguranja (IDD), a čija je primjena predviđena danom ulaska Crne Gore u Evropsku uniju. Skupština je 18. III 2025. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o svojinsko-pravnim odnosima („Sl. list CG“, broj 29/25).

U dijelu **poglavlja 6 – Privredno pravo**, pripremljen je Predlog zakona o privrednim društvima koji je u potpunosti usklađen sa odredbama kompanijskih direktiva iz prava Evropske unije, kao i Predlog zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata, usklađen sa Direktivom EU 2017/1132 o određenim aspektima prava društava koji su u decembru 2024. upućeni EK na mišljenje i u toku je proces usaglašavanja. Kada je u pitanju donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala, proces usaglašavanja Predloga zakona sa EK je završen i Crna Gora je 20. III 2025. dobila potvrdu od strane EK da nema dodatnih komentara na ovaj propis i prateće podzakonske akte. U skladu sa tim, pokrenuta je procedura na nacionalnom nivou, u cilju donošenja zakona i podzakonskih akata do kraja juna 2025.

U okviru **poglavlja 7 – Pravo intelektualne svojine**, Skupština je 10. X 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima, kojim su u potpunosti prenijete Direktiva (EU) 2019/789 i Direktiva (EU) 2019/790. Skupština je 17. XII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore, kojim je propisano jasno razgraničenje između krivičnih djela i prekršaja, čime je stvoren adekvatan pravni okvir za unaprijeđenje stanja u ovoj oblasti. Skupština je 13. III 2025. donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma o primjeni člana 65 Konvencije o priznavanju evropskih патената.

U okviru **poglavlja 8 – Konkurencija**, u odnosu na zakonodavni okvir, Crna Gora je okončala interne procedure za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije i Zakona o kontroli državne pomoći, čije je donošenje planirano u 2025. i koji će omogućiti punu usklađenost crnogorskog nacionalnog zakonodavstva u ovoj oblasti s pravnom tekovinom EU. U skladu s preporukom Evropske komisije, Vlada je 13. II 2025. usvojila Akcioni plan za ispunjenje završnih mjerila u pregovaračkom poglavlju 8 – Konkurencija, koji definiše konkretne aktivnosti koje moraju biti završene do kraja 2026, omogućujući Crnoj Gori da u potpunosti ispuni zahtjeve EU u oblasti politike konkurencije i zatvori ovo pregovaračko poglavlje.

U okviru **poglavlja 9 – Finansijske usluge**, Crna Gora je tokom 2024. i 2025. sprovela značajne zakonodavne reforme s ciljem jačanja stabilnosti, transparentnosti i otpornosti finansijskog sektora. Ključni zakoni koji se odnose na finansijske konglomerate, kreditne institucije, stečaj i likvidaciju banaka, penzione fondove, obavezno osiguranje i investicione fondove uspostavljaju snažan pravni okvir za razvoj sigurnog i uređenog finansijskog tržišta. Ove reforme unaprijeđuju regulatorni okvir, štite interese građana i doprinose jačanju povjerenja investitora.

U okviru **poglavlja 28 – Zaštita potrošača i javnog zdravlja**, Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o potrošačkim kreditima („Sl. list CG”, broj 15/25) koji je usklađen sa Direktivom 2014/17. Dalji zakonodavni iskoraci uključuju donošenje i primjenu ključnih zakona poput Zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda, Zakona o kolektivnim tužbama i Zakona o turizmu i ugostiteljstvu. Ove mjere imaju za cilj modernizaciju regulatornog okvira, povećanje transparentnosti i stvaranje povoljnijeg poslovnog ambijenta. U oblasti javnog zdravlja, Crna Gora je donijela Strategiju razvoja zdravstva 2023-2027, Strategiju unapređenja kvaliteta zdravstvene zaštite i bezbjednosti pacijenata 2025-2028 i Strategiju razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028. Takođe, u fokusu zakonodavnih aktivnosti je usklađivanje sa zakonodavstvom EU u oblastima koje se odnose na zaštitu od zaraznih bolesti, kao i na nabavku i transplantaciju ljudskih tkiva i ćelija. Ove reforme potvrđuju posvećenost Crne Gore unaprijeđenju kvaliteta zdravstvene zaštite, bezbjednosti pacijenata i zakonodavnih standarda, dodatno učvršćujući njen evropski put.

Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

U okviru **poglavlja 10 – Informatičko društvo i mediji**, Skupština je donijela Zakon o informacionoj bezbjednosti 19. XI 2024. Zakon je usaglašen s Direktivom NIS 2, dok će segmenti ove direktive s kojima nije harmonizovan Zakon o informacionoj bezbjednosti biti transponovani u Zakon o elektronskim komunikacijama do kraja 2025. Na osnovu novog Zakona o informacionoj bezbjednosti, Vlada je 19. XII 2024. donijela Odluku o osnivanju Agencije za sajber bezbjednost („Sl. list CG”, broj 125/24). Nakon stupanja na snagu Zakona, preduzete su aktivnosti na donošenju Liste kritične infrastrukture koja će sadržati ključne i važne subjekte, koja je planirana za usvajanje na Vladi u III kvartalu 2025.

U okviru **poglavlja 16 – Porezi**, Crna Gora je preduzela značajne zakonodavne, institucionalne i tehničke mjere u cilju usklađivanja sa pravnom tekovinom EU u oblasti oporezivanja. Reforme su usmjerene na jačanje efikasnosti poreskog sistema, smanjenje prostora za zloupotrebe, unaprijeđenje transparentnosti i pravičnosti, kao i jačanje kapaciteta za međunarodnu saradnju. Usvojeni su Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj

administraciji, kao i više podzakonskih akata. Ovim zakonodavnim reformama vrši se uvođenje nove snižene stope PDV-a od 15%, ukidanje nulte stope za određene sektore, uvođenje akcize na električnu energiju i označavanje goriva u skladu s EU standardima.

U okviru **poglavlja 17 – Ekonomska i monetarna unija**, u dijelu monetarne politike, CBCG je usvojila Strateški plan za period 2025 – 2028, koji predstavlja prvi sveobuhvatni planski dokument od njenog osnivanja i definiše viziju, misiju i strateške ciljeve CBCG, s posebnim fokusom na jačanje finansijskog sistema, modernizaciju operacija i integraciju u evropski okvir, vođeni standardima Evropskog sistema centralnih banaka (ESCB) i Eurosistema. U martu 2025. Savjet za finansijsku stabilnost je usvojio Mapu puta finansijskog sektora ka održivim finansijama. U dijelu ekonomske politike, u februaru 2025, Skupština je usvojila dodatne izmjene Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti. Ministarstvo finansija, CBCG i Monstat su preduzeli konkretne napore u cilju obezbjeđivanja praktične saradnje i razvoja odgovarajućih kapaciteta za izradu statistike državnih finansija i fiskalnih obavještenja u skladu s pravnom tekovinom EU. Crna Gora radi na uspostavljanju sistema redovne proizvodnje statistike državnih finansija (GFS) i fiskalnog izvještavanja (EDP) u skladu sa ESA 2010 metodologijom. Vlada je 9. I 2025. usvojila i predala svoj Program ekonomskih reformi za period od 2025-2027.

U okviru **poglavlja 19 – Socijalna politika i zapošljavanje**, Skupština je 6. IX 2024. usvojila Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o radu („Sl. list CG”, broj 86/24) kojim je uvećana je minimalna zarada u Crnoj Gori sa dosadašnjih 450 eura na iznos od 600 eura za zaposlene na radnim mjestima do V nivoa kvalifikacije obrazovanja, odnosno 800,00 eura za zaposlene na radnim mjestima sa VI i višim nivoom kvalifikacije obrazovanja. Nacrtom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu, koji je Socijalni savjet Crne Gore usvojio 7. II 2025, Crna Gora se usklađuje sa Direktivom EU 2019/1158 o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i staratelja i Direktivom EU 2019/1152 o transparentnosti i predvidivim radnim uslovima, kao i sa Evropskim okvirnim sporazumu o radu na daljinu. Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu upućen je EK na mišljenje 17. II 2025.

U okviru **poglavlja 20 – Preduzetništvo i industrijska politika**, Vlada je 21. III 2025. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2024. za implementaciju Industrijske politike 2024-2028. Na sjednici Savjeta za konkurentnost koja je održana 26. III 2025, usvojen je dopunjeni Akcioni plan za eliminisanje biznis barijera sa kojima se susrijeće poslovna zajednica, koji sadrži istih 11 barijera, sa 37 istih aktivnosti koje su u pojedinim segmentima dodatno objašnjene i za koje su usaglašeni rokovi za realizaciju shodno vremenskim okvirima koji su definisani Reformskom agendom, kako bi se uspješnom realizacijom omogućilo njihovo eliminisanje u zadatim rokovima. Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji koji je Vlada usvojila 26. IX 2024. U oblasti **inovacija**, u dijelu normativnog okvira, Vlada je 30. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inovacionoj djelatnosti koji su u skupštinskoj proceduri, a čije donošenje se očekuje u II kvartalu 2025. Vlada je 23. I 2025. usvojila Informaciju o preporukama u vezi sa političkim smjernicama i podrškom implementaciji akcionog plana iz Programa za suzbijanje neformalne ekonomije u Crnoj Gori. Suzbijanje neformalne ekonomije zahtijeva koordinisan i dosljedan pristup svih relevantnih aktera, a Crna Gora će kroz efikasnu primjenu predloženih mjera ostati posvećena postizanju konkretnih rezultata u ovoj oblasti.

U okviru **poglavlja 25 – Nauka i istraživanje**, Vlada je 31. XII utvrdila Predlog zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti. Vlada je 30. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inovacionoj djelatnosti. Oba predloga zakona su trenutno u skupštinskoj proceduri, a donošenje se očekuje u II kvartalu 2025. Vlada je 11. VII 2024. usvojila Strategiju naučnoistraživačke djelatnosti 2024-2028 s Akcionim planom za period 2024-2025. U toku je priprema Godišnjeg

izvještaja o implementaciji Akcionog plana za 2024. za sprovođenje Strategije naučnoistraživačke djelatosti 2024-2028, čije se usvajanje očekuje u II kvartalu 2025. Akcioni plan za sprovođenje Strategije naučnoistraživačke djelatnosti za period 2024-2025 sadrži poveznice sa ERA akcijama. Vlada 3. X 2024. usvojila Mapu puta za istraživačku infrastrukturu 2024-2028, što predstavlja odličan osnov za dalji razvoj podrške istraživačkoj infrastrukturi.

U okviru **poglavlja 26 – Obrazovanje i kultura**, Vlada je 30. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stručnom obrazovanju. Vlada je 31. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji. Vlada je 26. XII 2024. utvrdila Predlog Zakona o izmjenama i dopunama zakona o Nacionalnom okviru kvalifikacija. Vlada je 14. II 2025. utvrdila Predlog Zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama. Vlada 14. II 2025. utvrdila Predlog zakona o obrazovanju odraslih. Vlada je 21. III 2025. utvrdila Predlog Zakona o potvrđivanju Sporazuma o pristupu visokom obrazovanju i prijemu na studije na Zapadnom Balkanu. Svi prethodno navedeni predlozi zakona su trenutno u skupštinskoj proceduri.

U okviru **poglavlja 29 – Carinska unija**, Crna Gora je od 1. X 2024. otpočela sa nacionalnom primjenom Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema (NCTS) na cijelom carinskom području Crne Gore. Sprovode se završne aktivnosti za ratifikaciju Konvencije o zajedničkom tranzitu i Konvencije o pojednostavljenjima formalnosti u trgovini robom, te, u skladu s usvojenom dinamikom, Crna Gora planira da pristupi konvencijama do kraja IV kvartala 2025. Uprava carina (UC) je u avgustu 2025. usvojila Poslovnu strategiju 2024-2026, s Akcionim planom i izradila Program rada – IT Strategiju 2024 – 2026. Takođe donijeta je Uredba o Carinskoj tarifi za 2025. godinu („Sl. list CG”, broj 126/24), kojom je izvršeno usklađivanje nomenklature carinske tarife sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije za 2025. Nastavljene su aktivnosti na jačanju administrativnih kapaciteta, te su u toku popunjavanja radnih mjesta po Kadrovskom planu za 2024. godinu. Vlada je 15. XI 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju izmjena i dopuna 23 – 39 Carinske Konvencije o međunarodnom prevozu robe na osnovu isprava za MDP (karneta TIR) (Konvencija TIR, 1975). Takođe, Vlada je 5. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Odluke broj 1/2023 Zajedničkog komiteta PEM Konvencije od 7. XII 2023. o izmjeni PEM Konvencije.

Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

U okviru **poglavlja 14 – Saobraćajna politika**, Nacrt zakona o željeznici je usaglašen s komentarima EK i u aprilu ponovo dostavljen Komisiji na mišljenje. Usvajanjem Zakona o željeznici, stvoriće se uslovi za osnivanje Agencije za željeznice, kao nezavisnog nadležnog tijela za regulatorne poslove i bezbjednost željezničkog saobraćaja. Pripremljen je nacrt Zakona o bezbjednosti i interoperabilnosti, i 31. III 2025, je objavljen na javnu raspravu. Pripremljen je Nacrt zakona o socijalnom zakonodavstvu i tahografima koji je prošao javnu raspravu i upućen je na mišljenje ministarstvima i relevantnim institucijama u Crnoj Gori, nakon čega će se uputiti EK na mišljenje.

U okviru **poglavlja 15 – Energetika**, nacrt Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana (NECP) je izrađen i dostavljen Energetskoj zajednici početkom decembra 2024. Skupština je 10. XII 2024. donijela Zakon o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima („Sl. list CG”, broj 119/24), kojim je određena Uprava za ugljovodonike Crne Gore (MHA) kao tijelo koje će u ime države formirati najmanje 50% obaveznih rezervi naftnih derivata, dok će ostatak rezervi formirati uvoznici naftnih derivata. Vlada je 26. XII 2024. usvojila Akcioni plan za formiranje obaveznih rezervi naftnih derivata, koji je u potpunosti usaglašen sa Zakonom o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima. U cilju transponovanja EU propisa sadržanih u Paketu za integraciju tržišta električne energije (Electricity Integration Package) koji su prilagođeni na nivou Energetske zajednice, Skupština je donijela novi Zakon o energetici („Sl. list CG”, broj 28/25). Vlada je 1. XI 2024. usvojila Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. godine s Akcionim planom za 2025-2026. godinu, koji uključuje radijacione i nuklearne nesreće.

U okviru **poglavlja 21 – Trans-evropske mreže**, završeno je ažuriranje Studije izvodljivosti autoputa Bar-Boljare. Za dionicu Mateševo-Andrijevića, autoputa Bar-Boljare raspisan je glavni tender za sprovođenje postupka izbora izvođača radova, koji se sprovodi po pravilima i procedurama EBRD-a, jer je isti podržan kreditnim sredstvima od EBRD-a u iznosu od 200 miliona eura i bespovratnim sredstvima u iznosu od 100 miliona eura iz IPA programa, uz očekivanih dodatnih 50 miliona eura. Javna rasprava za Nacrt zakona o prekograničnim energetskim infrastrukturnim projektima je završena 5. III 2025, a planirano je da Zakon bude usvojen u II kvartalu 2025. Jedinstvena lista prioriteta infrastrukturnih projekata (Single Projects Pipeline) je 5. XII 2024. ažurirana i usvojena za sektor saobraćaja, a 12. XII 2024. za sektor energetike.

U okviru **poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promjene**, u skladu s novim Zakona o upravljanju otpadom („Sl. list CG”, br. 34/24 i 92/24), pripremljen je nacrt Državnog plana upravljanja otpadom za period 2025 – 2029 s Akcionim planom, koji je trenutno na javnoj raspravi, a čije se usvajanje očekuje u trećem kvartalu 2025. Finalizovan je rad na Zakonu o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača, čije se usvajanje očekuje u drugom kvartalu 2025. Usvajanje zakona će istovremeno omogućiti i ispunjavanje obaveza definisanih Mapom puta za dekarbonizaciju u okviru Energetske zajednice. Paralelno sa izradom NECP-a, priprema se Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za NECP. U 2024. započeta je sanacija 60 neuređenih odlagališta. Pripremljeni su i EK dostavljeni XX i XXI tromjesečni izvještaj o nivou implementacije mjera za zaštitu Ulcinjske solane za period jul – septembar, odnosno oktobar – decembar. Pripremljen je Nacrt plana upravljanja za Park prirode „Ulcinjska solana” i u martu dostavljen Opštini Ulcinj na davanje komentara. U okviru Natura 2000 mreže, mapirano je 76% kopnene teritorije i 10% morske teritorije. Vlada je 14. II 2025. usvojila Ažurirani nacionalno utvrđeni doprinos Crne Gore za 2030. i 2035. godinu. Privedena je kraju izrada Plana prilagođavanja na klimatske promjene za period 2025–2035, sa Akcionim planom za 2025–2027.

Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

U okviru **poglavlja 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj** ostvaren je napredak u sprovođenju IPARD II programa sa isplaćenih 748 korisnika kao i u pogledu IPARD III programa u okviru kog je započeto potpisivanje ugovora. IPARD Intenzivno se radilo na pripremi Implementacionog plana za uspostavljanje IAKS-a i Agencije za plaćanja, uz usklađivanje sa komentarima EK, dok je kroz SIZEP zabilježen rast registrovanih površina za preko 15.000 ha i broj gazdinstava u LPIS-u povećan na 11.340. Dodatno su usvojeni ključni zakoni i pravilnici u oblasti kvaliteta i tržišta, a unaprijeđeni su mehanizmi za prevenciju nepravilnosti i zaštitu zviždača u upravljanju fondovima.

U okviru **poglavlja 12 – Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarni nadzor**, započeta je priprema zakonodavnog okvira za usklađivanje sa EU pravilima o službenim kontrolama. Jačani su administrativni i inspekcijски kapaciteti UBHVFP kroz zapošljavanje kadra te pripremu novog Pravilnika o sistematizaciji kojim je predviđeno značajno povećanje broja zaposlenih, uz formiranje novih odjeljenja i fokus na inspekcije na granici. Sprovedeni su ključni programi nadzora u oblastima bezbjednosti hrane, zdravlja životinja i fitosanitarne zaštite, uključujući pripreme za vakcinaciju protiv bjesnila, kontrolu pesticida i planove za upravljanje nusproizvodima životinjskog porijekla

U okviru **poglavlja 13 – Ribarstvo** pripremljeni su nacrti tri ključna zakonska rješenja: Zakona o morskom ribarstvu, Zakona o akvakulturi, te Zakona o strukturnim mjerama i dodjeli državne pomoći u ribarstvu i akvakulturi. U okviru IPA III projekta unapređuju se administrativni i inspekcijски kapaciteti, modernizuje Ribarski informacijski sistem (RIS) i realizuje podrška za opremanje mjesta iskrcanja i flote, a u pripremi je i izgradnja ribarske luke u Ulcinju. Crna Gora je takođe dobila priznanje GFCM za usklađenost, nastavila aktivnosti u okviru EUSAIR inicijative i pokrenula procedure za punopravno članstvo u EUROFISH i ICCAT.

U okviru **poglavlja 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturinih instrumenata** tokom izvještajnog perioda, Crna Gora je finalizovala i dostavila revidirani Akcioni plan za ispunjavanje zahtjeva kohezione politike, uključujući samoprocjenu ispunjenosti preduslova i komentare Evropske komisije. Uspostavljen je institucionalni okvir za upravljanje IPA III fondovima, a Vlada je donijela mjere za jačanje kapaciteta i efikasnost akreditacionih procesa. Pokrenuta je izrada novog informacionog sistema za upravljanje IPA fondovima i unapređena komunikacija kroz posebnu IPA platformu. Potpisani su ključni finansijski sporazumi za IPA 2024 i trans-evropsku mrežu, a programiranje za IPA 2025–2027 je u toku. Implementacija Reformske agende i korišćenje IPARD sredstava napreduju, dok su mehanizmi kontrole, borbe protiv prevara i saradnja sa EU institucijama dodatno osnaženi.

U domenu **poglavlja 33 – Finansijske i budžetske odredbe**, Skupština je 26. IX 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost („Sl. list CG”, broj 94/24), čime je nastavljeno usklađivanje s pravnom tekovinom EU.

Klaster 6 – Vanjski odnosi

U okviru **poglavlja 30 – Vanjski odnosi**, Crna Gora je nastavila sa usaglašavanjem svojih stavova s EU u pregovaračkim procesima u okviru STO i aktivno učešće u sprovođenju mjera u okviru AP za CRM, kao i implementaciju aktivnosti AP CRM 2025-2028. Vlada je 28. XI 2024. usvojila Izvještaj o završenim pregovorima o zaključivanju Dodatnog protokola 7 o rješavanju sporova uz CEFTA sporazum (DP 7) s Predlogom dodatnog protokola. U toku je interresorno usaglašavanje Zakona kojim se potvrđuje DP 7. Vlada je 1. XI 2024. donijela Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030 sa Akcionim planom za 2025-2026. U dijelu pružanja humanitarne pomoći, Crna Gora je preduzela brojne aktivnosti i učestvovala u humanitarnim akcijama.

U okviru **poglavlja 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika**, u cilju ispunjenja završnog mjerila, Crna Gora je 27. IX 2024. obavijestila SAD verbalnom notom o namjeri da raskine bilateralni sporazum kojim je Crna Gora praktično izašla iz Sporazuma. Nadalje, Crna Gora je nastavila trend potpune usklađenosti sa zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom EU. U traženom periodu, Skupština je 10. XII 2024. donijela Zakon o restriktivnim mjerama („Sl. list CG”, broj 119/24) i privrela kraju izradu Strategije o suprotstavljanju hibridnim prijetnjama i pratećih akcionih planova na nacionalnom nivou.

KLASTER 1: TEMELJNA POGLAVLJA

FUNKCIONISANJE DEMOKRATSKIH INSTITUCIJA I REFORMA JAVNE UPRAVE

Demokratija

U pogledu preporuke EK o potrebi donošenja i implementacije izmjene i dopune Zakona o slobodnom pristupu informacijama, Vlada je 23. I 2025. utvrdila Predlog zakona o slobodnom pristupu informacijama, koji predviđa unapređenje postojećih odredbi i uvođenje novih instituta za bolju primjenu zakona. Sa druge strane, direktni efekti predloženih izmjena i dopuna odraziće se i na efikasniji rad organa vlasti, podsticajno djelujući na zakonitost i pravilnost u postupanju, te doprinijeti još većoj otvorenosti i transparentnosti organa vlasti. Ove izmjene imaju za cilj unapređenje transparentnosti rada javnih institucija i efikasnije ostvarivanje prava građana na pristup informacijama.

U pogledu preporuke EK o potrebi za izmjenom i primjenom novog Zakon o državnim službenicima i namještenicima i Zakon o lokalnoj samoupravi kako bi se osiguralo zapošljavanje zasnovano na principima zasluga, kompetentnosti i transparentnosti, Vlada je 20. II 2025. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima koji je usaglašavan sa evropskim standardima i SIGMA-om, gdje je u načelu dobijeno pozitivno mišljenje. Takođe, u fazi usaglašavanja sa Sekretarijatom za zakonodavstvo je i Predlog zakona o lokalnoj samoupravi, čijim se donošenjem unapređuje decentralizacija, što je na liniji preporuka iz Izvještaja EK o Crnoj Gori

2024. Tekst Zakona pripremljen je kroz široku, inkluzivnu javnu raspravu, uključujući konsultacije sa predsjednicima opština, sindikata, nevladinim organizacijama, akademskom zajednicom i drugim relevantnim akterima.

U pogledu preporuke iz Izvještaja EK o Crnoj Gori 2024. koja se odnosi na unapređenje upravljanja javnim investicijama, u toku je realizacija aktivnosti koje se odnose na razvoj metodologije za upravljanje javnim investicijama. Ugovorena je ekspertska tehnička podrška za izradu metodologije za analizu opravdanosti, čija se realizacija očekuje u toku 2025. Imajući u vidu da su sve neophodne smjernice za planiranje novih projekata već sadržane u „budžetskom cirkularu sa upustvom“ kojeg shodno Odluci Ministarstvo finansija u januaru tekuće godine dostavlja potrošačkim jedinicama, ne postoji potreba za ažuriranjem Priručnika za kapitalno budžetiranje. Nadogradnjom Informacionog sistema za planiranje budžeta (BMIS) kreiran je Registar kapitalnih projekata koji se finansiraju iz državnog budžeta, koji omogućava detaljno i transparentno kvartalno izvještavanje o izvršenju Kapitalnog budžeta u toku tekuće fiskalne godine. Registar služi za pripremu kvartalnog Izvještaja o izvršenju, kojeg Vlada usvaja, javno objavljuje i dostavlja Skupštini na upoznavanje i dalje razmatranje. Pokrenute su aktivnosti na uspostavljanju posebnog informacionog modula za upravljanje svim javnim investicijama, unutar postojeće aplikacije BMIS. Uspostavljanje modula će omogućiti da na jednom mjestu postoje svi neophodni informatički alati za proces planiranja i praćenje dinamike izvršenja kapitalnih projekata, kao i praćenje realizacije javnih investicija koje se finansiraju izvan kapitalnog budžeta države (ministarstva, javne ustanove, lokalne samouprave, privredna društva u većinskom državnom vlasništvu itd.). Rok za nadogradnju je II kvartal 2026.

Shodno zaključku Savjeta za javne investicije, Ministarstvo finansija je oformilo radnu grupu za izradu Master plana infrastrukturnih projekata, a ugovorena je i tehnička podrška. U prvom kvartalu 2025. intenzivirane su aktivnosti na izradi ovog značajnog strateškog dokumenta, u skladu sa PIMA preporukama.

Realizovanim aktivnostima u 2024. unaprijeđen je nadzor nad procesom planiranja kapitalnog budžeta što je doprinijelo transparentnijem radu i monitoringu potrošačkih jedinica zaduženih za implementaciju kapitalnog budžeta, što je rezultiralo rekordnim stepenom izvršenja za 2024. u visini od 106% planiranih sredstava, odnosno 251 miliona eura, što je za 62 miliona više u odnosu na prethodnu fiskalnu godinu.

Izbori

U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025. Državna izborna komisija održala je 37 sjednica. Na sjednicama je donijeto 14 mišljenja i konstatovana jedna popuna upražnjenog poslaničkog mjesta.

Komisija je odlučivala po 54 prigovora na radnju tj. propust Opštinske izborne komisije (OIK) Šavnik. Svi prigovori su usvojeni ali OIK Šavnik nije postupila po rješenjima Državne izborne komisije tako da izbori nijesu održani na dva biračka mjesta u Opštini Šavnik, niti su izbori okončani. Takođe, održani su lokalni izbori u pet opština i to: u Gusinju 15. IX 2024, Podgorici i Kotoru 29. IX 2024, Budvi 17. XI 2024. i u Beranama 8. XII 2024. Komisija je u skladu sa Zakonom o izboru odbornika i poslanika organizovala izbore u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija za navedene opštine, donijela odluke o utvrđivanju biračkih mjesta, sastavu biračkih odbora i načinu glasanja za birače koji su u pritvoru ili koji izdržavaju kaznu zatvora u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, utvrdila izvode iz biračkog spiska i iste dostavila Ministarstvu unutrašnjih poslova, te formirala biračke odbore za biračka mjesta u Upravi.

Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu u Skupštini je održao dvije sjednice u izvještajnom periodu. Odbor je formirao radnu grupu za izradu Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja u kojoj pored predstavnika svih klubova poslanika učestvuju i predstavnici državnih organa Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), Agencije za sprečavanje korupcije (ASK) i Državne izborne komisije (DRI), kao i međunarodne organizacije OEBS i Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. Radna grupa je održala četiri sastanka.

Na lokalnim izborima održanim 2024, Državnoj izbornoj komisiji izjavljeno je ukupno 30 prigovora na rješenja opštinskih izbornih komisija. Usvojeno je šest prigovora, jedan je djelimično usvojen, 17 je odbijeno i odbačeno šest prigovora. Na rješenja Državne izborne komisije izjavljena je 19 žalbi Ustavnom sudu. Ustavni sud je odbio 16 žalbi, u dva slučaja obustavio postupak zbog povlačenja žalbe, dok po jednoj žalbi Ustavni sud nije donio odluku jer nije imao potrebnu većinu. Državnoj izbornoj komisiji je izjavljena su dva prigovora koji su se odnosili na popunu upražnjenih odborničkih mjesta u Skupštine Opštine (SO) Tivat i Skupština Opštine (SO) Bar. Komisija je odbacila prigovore kao nedopuštene.

Skupština

U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025. održano je osam sjednica redovnog zasijedanja, od čega tri posebne sjednice i sedam sjednica vanrednog zasijedanja Skupštine 28. saziva, na kojima je donijeto 107 akata: 70 zakona, osam odluka, 24 odluke o izboru, imenovanju i razrješenju i pet zaključaka. Takođe, 16. I 2025. održana je Posebna sjednica povodom obraćanja komesarke Evropske unije za proširenje.

U izvještajnom periodu održane su dvije posebne sjednice posvećene premijerskom satu i poslaničkim pitanjima i jedna posebna sjednica posvećena premijerskom satu i poslaničkim pitanjima u vezi s određenom temom. Poslanici su predsjedniku Vlade postavili 37 pitanja, dok su članovima Vlade postavili 167 pitanja. Nadležnom ministru u vezi sa određenom temom postavljeno je sedam pitanja.

Skupština je 17. XII 2024. donijela Odluku o imenovanju devet članova Državne izborne komisije, dok je 20. II 2025. donijela Odluku o otvaranju Parlamentarne istrage i formiranju Anketnog odbora radi prikupljanja informacija i činjenica o postupanjima državnih organa i drugih subjekata u slučajevima politički motivisanih ubistava od uvođenja višestranačja do danas kao i fizičkih napada i prebijanja novinara i drugih slobodnih intelektualaca od strane policijskih službenika poznatih kao „Crne trojke“, a za koje su se u javnosti pojavljivale informacije da su bile zadužene za prebijanje političkih neistomišljenika tadašnje vlasti. Odbor, koji broji 10 članova – po pet iz vlasti i opozicije), dužan je da sprovede parlamentarnu istragu, pripremi izvještaj i dostavi ga Skupštini u roku od 90 dana od stupanja Odluke na snagu, odnosno od 12. III 2025. U izvještajnom periodu održana je jedna sjednica anketnog odbora, na kojoj je usvojen Pravilnik o radu i definisane teme istrage. Skupština je 28. III 2025. imenovala generalnog sekretara Skupštine, kao i člana Senata Državne revizorske institucije.

U periodu od 1. IX 2024 – 31. III 2025. radna tijela Skupštine su održala pet kontrolnih i 10 konsultativnih saslušanja.

Ustavni odbor je započeo konsultativno saslušanje kandidata prijavljenih na javni poziv za izbor dvoje sudija Ustavnog suda, te je od 11. III 2025. do kraja marta, saslušao 11 lica od ukupno 13 prijavljenih.

Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu održao je, 24. XII 2024. konsultativno saslušanje kandidata prijavljenog na javni poziv za izbor jednog člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika.

Odbor za međunarodne odnose i iseljenike je sproveo konsultativna saslušanja povodom davanja mišljenja o kandidatima za mjesto izvanrednog i opunomoćenog ambasadora, te dao pozitivno mišljenje na predloge za imenovanje rezidentnih ambasadora Crne Gore u: Republici Srbiji, sa sjedištem u Beogradu, Republici Kosovo, sa sjedištem u Prištini (oba održana 12. II 2025) i u Republici Austriji, sa sjedištem u Beču (25. II). Takođe, Odbor je, 25. II, održao saslušanje i dao pozitivno mišljenje o kandidatkinjama za izvanredne i opunomoćene ambasadorke – stalne predstavnice Crne Gore u Stalnoj misiji Crne Gore pri Ujedinjenim nacijama (UN), na rezidentnoj osnovi, sa sjedištem u Njujorku, kao i u Stalnoj misiji Crne Gore pri NATO, na rezidentnoj osnovi, sa sjedištem u Briselu.

Odbor za evropske integracije je 25. X 2024. održao konsultativno saslušanje pregovaračkog tima na temu ukupnog napretka u pregovorima o pristupanju Crne Gore EU, pri čemu je fokus bio usmjeren na postignute rezultate i koordinaciju preostalih obaveza iz pregovaračkog procesa, a razmotrena su i pitanja regionalne saradnje, administrativnih kapaciteta pregovaračke strukture i optimizacije javne uprave.

Odbor za ekonomiju, finansije i budžet održao je 15. X 2024. kontrolno saslušanje ministra energetike, predsjednika Odbora direktora i izvršnog direktora Crnogorskog elektrodistributivnog sistema d.o.o. Podgorica, predsjednika Odbora direktora i izvršnog direktora Elektroprivrede Crne Gore a.d. Nikšić i članova Senata Državne revizorske institucije, na temu poslovanja Crnogorskog elektrodistributivnog sistema d.o.o. u kontekstu negativnih nalaza Državne revizorske institucije (DRI) povodom Izvještaja o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja Crnogorskog elektrodistributivnog sistema d.o.o. Podgorica, za 2022. Odbor je, 20. III 2025. održao i konsultativno saslušanje prijavljenih kandidata na javni poziv za imenovanje jednog člana Senata DRI.

Odbor za ljudska prava i slobode je sproveo, 6. XI 2024. kontrolno saslušanje ministra socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, ministra ljudskih i manjinskih prava i predstavnika Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstva zdravlja povodom implementacije preporuka sadržanih u Izvještaju o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode, donesenog povodom razmatranja Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom na Trećoj sjednici Odbora, održanoj 21. I 2021.

Odbor za rodnu ravnopravnost održao je, 11. XI 2024. konsultativno saslušanje senatora DRI na temu finansiranja ženskih organizacija unutar političkih subjekata.

Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje sproveo je 25. X 2024. konsultativno saslušanje ministra prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine i ministra pravde, na temu urbanizma na poluostrvu Zavala i zahtjevi grupe građana, dok je 27. XI 2024. Odbor sproveo kontrolno saslušanje na temu propusta nadležnih u suzbijanju Q groznice, na kojoj su saslušani predstavnici nadležnih državnih organa.

Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje je održao dva kontrolna saslušanja i to 5. XI 2024. saslušanje na temu vršnjačkog nasilja u Crnoj Gori i 13. XII 2024, saslušanje na temu postupanja nadležnih organa u slučaju tragične smrti porodičje u kojima su saslušani predstavnici nadležnih institucija. Takođe, Odbor je 18. XI 2024. održao konsultativno saslušanje povodom vijesti o mogućem trovanju radnika Port of Adria, radnika Luke Bar i, eventualno, negativnog uticaja na zdravlje stanovnika Bara.

Odbor za antikorupciju održao je 18. XII 2024. konsultativno saslušanje o stanju u energetsom sektoru za period 2018-2024, u prisustvu ministra energetike, relevantnih oravnih lica i predstavnika Balkanske istraživačke mreže (BIRN).

Pored redovnih sjednica, odbori su sproveli i druge aktivnosti sa ciljem neposrednog upoznavanja s radom i načinom funkcionisanja institucija i stanjem u oblastima njihovih nadležnosti, te praćenja implementacije zakona. Održane su i tematske sjednice odbora s fokusom na pitanja rodne ravnopravnosti, uz učešće predstavnika nadležnih državnih institucija, nevladinog sektora i međunarodnih organizacija. Sastanak predstavnika Odbora za rodnu ravnopravnost i predstavnika lokalne samouprave opštine Bijelo Polje na temu „Učešće žena u lokalnoj samoupravi - Opština Bijelo Polje“, održan je 4. X 2024. Takođe, Odbor za rodnu ravnopravnost održao je 15. X 2024. tematsku sjednicu „Neplaćeni rad i rad žena sa sela“, na kojoj je ukazano da i pored činjenice da žene čine većinski dio stanovništva u Crnoj Gori, njihovo učešće na mjestima donošenja odluka nije srazmjerno. Prva zajednička sjednica Odbora za ekonomiju, finansije i budžet i Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje, održana je na temu „Javne nabavke u

sektoru zdravstva“, 28. X 2024. Sjednici su prisustvovali predstavnici Ministarstva finansija i Ministarstva zdravlja, direktor Fonda za zdravstveno osiguranje, direktor Montefarm-a, i istraživačica u Institutu alternativa.

U cilju sveobuhvatne procjene napretka Crne Gore ka članstvu u EU, Odbor za evropske integracije je, 8. XI 2024. organizovao sjednicu povodom razmatranja Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2024. u prisustvu ambasadora EU u Crnoj Gori, na kojoj su razmijenjena mišljenja o ocjeni stanja, nivou spremnosti i ostvarenom napretku Crne Gore ka članstvu u EU, posebno u dijelu koji se odnosi na političke kriterijume i vladavinu prava. Delegacija Odbora za evropske integracije održala je 9. XII 24. tribinu sa studentima na Fakultetu političkih nauka na temu trenutnog stanja u pristupnim pregovorima Crne Gore sa EU, sa fokusom na ocjene iz posljednjeg Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori. Takođe, Odbor je održao, 13. XII 2024. tematsku sjednicu posvećenu razmatranju dinamike pregovora u okviru pregovaračkog poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promjene, sa posebnim akcentom na ključne prioritete i izazove u pogledu ispunjavanja mjerila i obaveza u ovoj oblasti. U Skupštini je 2. XII 2024. održano Drugo zasijedanje Omladinskog palamenta. Tokom zasijedanja učesnici su razmotrili više pitanja od važnosti za položaj mladih u Crnoj Gori, uključujući teme koje se tiču unapređenja relevantnog zakonodavnog okvira – Zakon o mladima i Zakon o nevladinim organizacijama, te mogućim mehanizmima za povećanje zastupljenosti mladih u državnom i lokalnim parlamentima i njihovog učešća u kreiranju i donošenju politika.

Prvo zasijedanje Parlamenta za osobe sa invaliditetom održano je 3. XII 2024. na temu „Prava osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori, s fokusom na ključne aktivnosti preduzete na unapređenju pravnog i institucionalnog okvira i na realizaciji preporuka međunarodnih organizacija u cilju zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti osoba sa invaliditetom“, a u organizaciji Odbora za ljudska prava i slobode, i u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

U Skupštini je 3. III 2025. održano 17. zasijedanje Ženskog parlamenta na temu „Femicid u crnogorskom zakonodavstvu“. Tokom rasprave, istaknut je značaj efikasne i dostupne pravne regulative, usklađene sa međunarodnim preporukama, sa posebnim akcentom na preventivne mehanizme, kao i važnost osnaživanja položaja žena i aktivnog učešća svih aktera u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja.

U okviru nadzornih aktivnosti, odbori su razmatrali i brojne izvještaje koje pojedini organi, saglasno zakonu, dostavljaju Skupštini.¹

¹ Izvještaj o učešću pripadnika Vojske u međunarodnim snagama, mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu u 2023; Izvještaj o radu i stanju u upravnim oblastima iz nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, sa organizacionom jedinicom Ministarstva nadležnom za policijske poslove za 2023; Poseban izvještaj Uprave policije o rezultatima u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije za period 1. XI 2023 - 15. V 2024. i za period 1. V 2024 - 1. XI 2024; Izvještaj o stanju bezbjednosti saobraćaja na putevima za 2023; Izvještaj o stanju sistema zaštite i spašavanja u Crnoj Gori u 2023; Izvještaj o radu Savjeta Agencije za sprečavanje korupcije uz izvještaj ASK-a za period avgust - decembar 2024; Izvještaj o radu Agencije za sprečavanje korupcije za 2022; Izvještaj o aktivnostima vezanim za regulisane komunalne djelatnosti u 2023; Izvještaj o finansijskom poslovanju sa Izvještajem o radu Agencije za elektronske medije za 2023; Predlog finansijskog plana sa Planom rada Agencije za audiovizuelne medijske usluge za 2025; Godišnji izvještaj o radu i Finansijski izvještaj sa Izvještajem nezavisnog revizora o reviziji finansijskih iskaza Komisije za tržište kapitala i Izvještaj o stanju na tržištu kapitala za 2023. i Predlog finansijskog plana sa Programom rada Komisije za 2025; Izvještaj o radu i finansijski izvještaj Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost za 2023. kao i Predlog finansijskog plana sa Planom rada Agencije za 2025; Izvještaj o radu sa Finansijskim izvještajem Regulatorne agencije za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti za 2023. i Predlog finansijskog plana sa Planom rada RAE za 2025; Izvještaj o stanju energetskog sektora Crne Gore za 2023; kao i izvještaje Državne revizorske institucije o pojedinačnim revizijama političkih subjekata sa negativnim mišljenjem na godišnje finansijske izvještaje. Takođe, na sjednicama radnih tijela razmotreni su, pored ostalog, i Nacrt programa ekonomskih reformi Crne Gore za period 2025 – 2027; 40. 41. i 42. kvartalni izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa evropskih integracija za period: X 2023 – VI 2024. kao i 20. i 21. polugodišnji izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracija za period VII - X 2023. i I – VI 2024; Izvještaj o sprovođenju Nacionalnog plana za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) za 2023. i 2024. godinu i Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja 2025-2029. sa Akcionim planom 2025-2026; Treći izvještaj Državne revizorske institucije o realizaciji preporuka datih u Izvještaju o reviziji uspjeha

U pogledu transparentnosti i otvorenosti rada Skupštine, u periodu 1. IX 2024 - 31. III 2025. Skupštini je podnijeto ukupno 55 zahtjeva za slobodan pristup informacijama. Odgovoreno je na 43 zahtjeva, a u toku je priprema odgovora na 12 zahtjeva. Tokom istog perioda, Skupštini je upućeno 11 pisanih podnesaka građana. Od sedam uredno podnijetih podnesaka, na tri podneska je upućen odgovor pošiljaocu, dok su u obradi četiri predstavke.

U nastavku procesa digitalne transformacije i modernizacije parlamentarnog rada, Skupština je pokrenula mobilnu aplikaciju za iOS i Android korisnike, kojom se građanima omogućava jednostavan pristup aktivnostima Skupštine.

U pogledu administrativnih kapaciteta na dan 31. III 2025. godine, ukupan broj zaposlenih u službi Skupštine je 210, od ukupno 281 sistematizovanih izvršilaca. Ukupan broj obuhvata generalnog sekretara, tri zamjenika generalnog sekretara, pomoćnika generalnog sekretara, šefa Kabineta predsjednika Skupštine i 12 savjetnika predsjednika i potpredsjednika Skupštine, kao i 192 službenika i namještenika. Pored navedenih zaposlenih, u službi Skupštine je za dva lica utvrđeno mirovanje prava i obaveza iz rada i po osnovu rada. U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025, u službi Skupštine zaposlen je jedan službenik, dok su imenovani šef kabineta predsjednika Skupštine kao i četiri savjetnika predsjednika odnosno potpredsjednika Skupštine.

Evropske integracije

U cilju usklađivanja sastava pregovaračkih radnih grupa s aktuelnom strukturom Vlade i fazom pregovaračkog procesa u kojoj je potrebno dodatno unaprijediti efikasnost reformskih procesa, Ministarstvo evropskih poslova je pristupilo restrukturiranju pregovaračkih radnih grupa za pojedinačna poglavlja pravne tekovine EU. S tim u vezi, Vlada je 6. III 2025. donijela odluke o izmjeni odluka o obrazovanju pregovaračkih radnih grupa za ukupno 13 pregovaračkih radnih grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije.

Kada je u pitanju upravljanje procesom evropske integracije, koordinacija Ministarstva evropskih poslova je osnažena imenovanjem državne sekretarke i vršioca dužnosti generalnog direktora Direktorata za pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji i pravnu tekovinu Evropske unije u februaru 2025.

Vlada je 13. II 2025. usvojila Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2025-2026. koji predstavlja strateški dokument u odnosu na usklađivanje zakonodavstva s novom pravnom tekovinom EU i u cilju ispunjenja završnih mjerila. Takođe, Vlada je 13. II 2025. usvojila Akcioni plan za ispunjenje preporuka iz Izvještaja EK o Crnoj Gori za 2024, koji predstavlja preciznu mapu puta za ispunjenje preostalih obaveza i preporuka EK do jeseni 2025, kad se očekuje novi Izvještaj EK. Izrada akcionih planova za realizaciju završnih mjerila u poglavljima 23 i 24 je u završnoj fazi.

Upravljanje i transparentnost

Program rada Vlade za 2025. i Izvještaj o realizaciji Srednjoročnog programa rada Vlade 2024 – 2027 za 2024. usvojeni su na sjednici Vlade od 13. II 2025. U saradnji sa SIGMA-om i Ministarstvom finansija, u Program rada Vlade za 2025. unijeta je inicijalna Procjena uticaja propisa.

„Efikasnost korišćenja subvencija za proizvodnju i pružanje usluga u poljoprivredi iz sredstava budžeta”; Treći izvještaj Državne revizorske institucije (DRI) o realizaciji preporuka datih u Izvještaju o reviziji uspjeha „Efikasnost upravljanja sistemom otpadnih voda.

U periodu 1. IX 2024 - 31. III 2025. podnijeto je ukupno 95 zahtjeva za slobodan pristup informacijama. U 26 predmeta je zahtjev usvojen, u šest predmeta je odbijen, u tri predmeta je zahtjev djelimično usvojen, u 19 predmeta je podnosiocu dostavljeno obavještenje o tome da je informacija javno dostupna na portalu Vlade, 13 zahtjeva je proslijeđeno nadležnom organu na dalje postupanje, jedan predmet je okončan administrativno i u 27 predmeta je postupak još uvijek u toku.

Civilno društvo

Kada je u pitanju strateški okvir saradnje s nevladinim organizacijama (NVO), pripremljen je Akcioni plan 2024-2026. za sprovođenje Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026. koji podrazumijeva implementaciju niza sistemskih reformi, kompleksnih mjera i aktivnosti koje uključuju veliki broj nadležnih organa državne uprave te zahtijevaju i kontinuirani dijalog i konsultacije sa nevladinim organizacijama iz različitih sektora. Dokument je usklađen s nacionalnim strateškim okvirom, kao i sa preporukama EU i dobrom praksom u državama članicama Unije. Pored navedenog, Vlada je 13. II 2025. donijela Odluku o Savjetu organa državne uprave i nevladinih organizacija („Sl. list CG“, broj 19/25). Odlukom su propisani zadaci ovog tijela, utvrđen broj članova i način njihovog angažovanja. Savjet pored predsjednika, ministra regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama ima još 24 člana, 12 predstavnika organa državne uprave i 12 predstavnika nevladinih organizacija koji djeluju u oblastima od javnog interesa, koje su prepoznate odlukom o Savjetu. Isti ima za cilj unapređenje dijaloga i partnerstva između državnih institucija i civilnog sektora. Njegova svrha je razmatranje važnih pitanja i akata od značaja za rad i funkcionisanje nevladinih organizacija, kao i davanje mišljenja, savjeta i preporuka u cilju unapređenja prakse u ovoj oblasti.

Usljed reorganizacije organa državne uprave, stupanjem na snagu Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave formirano je Ministarstvo regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama, u čijoj su nadležnosti, saglasno članu 21a ove uredbe, poslovi koji se odnose na djelovanje nevladinih organizacija. Nakon što je od pravnog prethodnika, Ministarstva javne uprave, preuzeta dokumentacija koja se odnosi na izmjene i dopune Zakona o nevladinim organizacijama, ministar regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama 29. XI 2024. formirao je radno tijelo za pripremu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama. U cilju kontinuiteta rada, rad u radnom tijelu nastavili su odabrani predstavnici nevladinih organizacija koji su ranije putem javnog poziva izabrani za članove radne grupe. Prethodno, Ministarstvo je 23. X 2024. organizovalo konsultativni sastanak sa predstavnicima nevladinih organizacija s ciljem dobijanja povratnih informacija o njihovim realnim potrebama i izazovima sa kojima se suočavaju, a dostavljeni prijedlozi i sugestije bili su predmet razmatranja članova radnog tijela. U izvještajnom periodu, održana su tri sastanka radnog tijela, pripremljen je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama i dva podzakonska akta, a nakon usaglašavanja teksta, Nacrt zakona će biti objavljen na javnu raspravu. Izmjenama i dopunama Zakona unaprijediće se i olakšati način registracije nevladinih organizacija, postupak raspodjele sredstava za projekte i programe nevladinih organizacija iz budžeta države, kao i postupak monitoringa i evaluacije podržanih programa i projekata, stvoriti povoljan ambijent za djelovanje nevladinih organizacija i osigurati dugoročno, pouzdano i kvalitetno partnerstvo između države i nevladinih organizacija.

Kada je u pitanju finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija, pripremljen je Izveštaj o realizaciji javnih konkursa i odobrenih projekata, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama u 2023. koji je Vlada usvojila 26. IX 2024. Za kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija podržanih iz fondova EU, u 2024. opredijeljeno je 1.396.545,95 eura. Javni konkurs je objavljen 20. II 2024. i bio je otvoren do 1. XII 2024. Ukupno je raspodijeljeno 1.098.085,19 eura, za podršku 73 projekta nevladinih organizacija. Takođe, 28. II 2025. Ministarstvo

regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama, raspisalo javni konkurs za kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija podržanih iz fondova EU, u 2025. a za ove namjene, opredijeljeno je ukupno 1. 508.071,23 eura.

Akcionim planom Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026. za period 2024-2026. predviđeno je formiranje jednog nacionalnog i tri regionalna resursna centra za nevladine organizacije. Komisija za raspodjelu sredstava za finansiranje resursnih centara, 24. X 2024. objavila je javni konkurs za finansiranje nacionalnog i tri regionalna resursna centra. Nakon sprovedene procedure, saglasno Zakonu o nevladinim organizacijama, Komisija je 27. XII 2024. donijela Odluku o raspodjeli sredstava za finansiranje nacionalnog i tri regionalna resursna centra za nevladine organizacije za realizaciju dvogodišnjeg programa „Mreža resursnih centara u Crnoj Gori“ koji realizuje konzorcijum više nevladinih organizacija. Realizacija programa otpočela je 1. I 2025. i trajeće do 31. XII 2026. Program doprinosi ostvarenju strateškog cilja uspostavljanja dugoročnog, pouzdanog i kvalitetnog partnerstva između države i nevladinog sektora u cilju kreiranja kvalitetnih javnih politika i unapređenja usluga za građane.

Utvrđena je Lista nezavisnih procjenjivača za 2025. i objavljena na internet stranici Ministarstva regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama. Nakon što je raspisan javni poziv za izbor nezavisnih procjenjivača (zakonski rok 1. oktobar prethodne za narednu godinu), dva ministarstva programirala su prioritetne oblasti od javnog interesa. Zbog značaja obuhvatanja novih oblasti, Ministarstvo je početkom 2025. raspisalo poziv za odabir nezavisnih procjenjivača za dodatne dvije oblasti. Postupak je završen i čeka se provjera podataka od strane Poreske uprave nakon čega će biti dopunjena lista.

Uz obezbijedenu ekspertsku podršku od strane projekta Tehničke podrške koji je finansirala Delegacija EU u Crnoj Gori, a u saradnji sa Upravom za ljudske resurse, pripremljen je Program obuka za državne službenike. Ovim programom planirane su, između ostalog, obuke o saradnji sa nevladinim organizacijama koje su namijenjene kontakt osobama u organima državne uprave, obuke za cjekupan proces finansiranja projekata i programa NVO iz državnog budžeta namijenjene komisijama za raspodjelu sredstava kao i službenicima koji su podrška ovom procesu, obuke za nezavisne procjenjivače sa utvrđene Liste i plan obuka za buduće trenere.

Reforma javne uprave

Strateški i zakonodavni okvir za reformu javne uprave

Ministarstvo javne uprave je izradilo izvještaje o implementaciji akcionih planova 2022-2024. Strategije reforme javne uprave 2022-2026. za 2022. i za 2023, a izrađen je i Izvještaj o implementaciji Akcionog plana 2022-2024. za 2024. Glavni nalazi iz Izvještaja pokazuju da je u 2024. ostvaren značajan napredak na polju realizacije aktivnosti u odnosu na rezultate ostvarene u 2022. i 2023. kao i da se bilježi rast indikatora učinka. Nalazi iz pomenutih izvještaja o implementaciji Strategije reforme javne uprave 2022-2026. za 2022, 2023, i 2024. predstavljali su polaznu osnovu za definisanje aktivnosti u Akcionom planu 2025-2026. koji je na sjednici Vlade 11. IV 2025. razmatran istovremeno sa Izvještajem za 2024. U izradu Akcionog plana 2025-2026. bila je uključena i radna grupa formirana u novembru 2024. čiji članovi su predstavnici nacionalnih institucija i organizacija, kao i predstavnici civilnog društva.

U toku je i razvoj elektronske platforme koja će omogućiti redovno praćenje postignuća u oblasti reformskih aktivnosti, u duhu transparentnosti procesa monitoringa reforme javne uprave. Što se političke koordinacije procesa reforme javne uprave tiče, u izvještajnom periodu Savjet za reformu javne uprave je funkcionisao u punom kapacitetu i sastao se dva puta, u decembru 2024. i u martu 2025.

U toku izvještajnog perioda, Crna Gora je preduzela konkretne mjere na unapređenju zakonodavnog i institucionalnog okvira u oblasti javne uprave. Vlada je na sjednici od 20. II 2025. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima i isti je upućen Skupštini na usvajanje. Prethodno je Predlog usaglašavan sa Evropskom komisijom i SIGMA-om, gdje je u načelu dobijeno pozitivno mišljenje. Ove izmjene imaju za cilj depolitizaciju i profesionalizaciju javne uprave, omogućavajući širi pristup kvalifikovanim kandidatima i povećanje efikasnosti državne službe.

Vlade je 23. I 2025. utvrdila Predlog zakona o slobodnom pristupu informacijama. Predlogom zakona predviđeno je unapređenje postojećih instituta ili odredbi, te s druge strane definisanje novih instituta kako bi se u potpunosti osigurala primjena Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Na ovaj način će se omogućiti da građani budu kvalitetno i pravovremeno informisani o pitanjima o kojima treba da se opredjeljuju ili donose odluke. S druge strane, direktni efekti predloženih izmjena i dopuna odraziće se i na efikasniji rad organa vlasti, podsticajno djelujući na zakonitost i pravilnost u postupanju, te doprinijeti još većoj otvorenosti i transparentnosti organa vlasti.

Kad je u pitanju unapređenje zakonodavnog okvira u dijelu lokalne samouprave, izrađen je Predlog zakona o lokalnoj samoupravi koji je trenutno u fazi usaglašavanja sa Sekretarijatom za zakonodavstvo. Ovim Zakonom unaprijeđuje se decentralizacija u Crnoj Gori, koja je do sada bila ograničena, što je konstatovano i u Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2024. Tekst Zakona je pripremljen u otvorenoj i inkluzivnoj atmosferi koja je podrazumijevala organizaciju javne rasprave, okrugli sto sa predsjednicima opština i predsjednicima skupština opština, stručnu raspravu sa glavnima administratorima, predstavnicima državne revizorske institucije, zaštitnika ljudskih i manjinskih prava i akademskom zajednicom, fokus grupe sa predstavnicima lokalnih organa (sekretari sekretarijata), pojedinačne fokus grupe sa Zajednicom opština Crne Gore, predstavnicima Sindikata, kao i nevladinim organizacijama. Takođe, započeta je priprema Nacrta Zakona o lokalnim službenicima i namještenicima, koji će regulisati specifična pitanja službeničkog sistema na lokalnom nivou, pri čemu će ovaj zakon biti usaglašen sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima i evropskim principima u ovoj oblasti. Dodatno, Ministarstvo javne uprave formiralo je Stručni radni tim za pripremu Koncepta Zakona o lokalnim izborima, koji se zasniva na neposrednom izboru predsjednika opštine, otvorenim izbornim listama, neposrednom izboru organa mjesnih zajednica i održavanju lokalnih izbora u jednom danu.

Razvoj i koordinacija politika

Kreiranje politika zasnovano na dokazima se i dalje djelimično sprovodi, budući da nedostaju podaci o godišnjim programima rada ministarstava koji sadrže jasno postavljene ciljeve i indikatore, kao i o godišnjim izvještajima o radu ministarstava u kojima se rezultati predstavljaju na osnovu postavljenih ciljeva i indikatora. Reorganizacija državne uprave, nefunkcionalnost IT sistema usljed napada na vladinu infrastrukturu, kao i kašnjenje u finalizaciji metodološkog okvira za srednjoročno planiranje uslovalo je nemogućnost aktivnijeg pristupa u uspostavljanju programa rada sa jasno definisanim ciljevima i mjerljivim indikatorima. Razvijen je Nacrt metodologije sa predlogom sturkture srednjoročnih planova i pregledom uloga ključnih institucija između kojih je neophodno uspostaviti elemente koordinacije. Pripremljen je nacrt izmijenjenog Priručnika za procjenu uticaja propisa (RIA) kao i Izvještaj o analizi uticaja propisa za izradu pune RIA-e i, u oktobru 2024. su predstavljen članovima RIA mreže. Započete su aktivnosti na izmjeni Uputstva o sačinjavanju izvještaja o sprovedenoj analizi uticaja propisa RIA. Paralelno sa tim radi se i na unapređenju forme mišljenja Ministarstva finansija. Kako bi se unaprijedio kvalitet zakona koje predlažu poslanici, Ministarstvo finansija je tokom 2024. održalo konsultacije sa predstavnicima Skupštine, tako da će obuke u cilju jačanja kapaciteta za pripremu RIA-e prilikom donošenja zakona i amandmana biti realizovane tokom 2025. Procenat

strateških dokumenata za koje je izrađena evaluacija u 2024. iznosi 62% i premašuje ciljane vrijednosti iz Strategije reforme javne uprave za tu godinu. Korišćenje platforme za e-participaciju je i dalje na niskom nivou.

Državna služba i upravljanje ljudskim resursima

Osnovne izmjene utvrđenog Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima usmjerene su na jačanje profesionalizacije, depolitizaciju i meritokratiju u državnoj upravi, pa se u tom kontekstu unapređuje izbor kandidata u postupku zapošljavanja, institut vršioca dužnosti, status Disciplinske i Komisije za žalbe, statusa inspektora, jača institut mobilnosti i internog tržišta rada, što u krajnjem doprinosi modernizaciji državne uprave koja može da odgovori na potrebe građana i savremene izazove, a što je osnov svake dobre uprave.

U toku su izmjene Zakona o zaradama u javnom sektoru koje treba da adresiraju stanje u sistema zarada, narušeno brojnim kolektivnim ugovorima, što je dovelo do velikih neujednačenosti u okviru tog sistema. Takođe, u toku su i izmjene Zakona o radu koje treba da obuhvate izmjene u dijelu kadrovskog planiranja institucija koje se finansiraju iz budžeta.

Kad je u pitanju upravljanje ljudskim resursima, u prethodnom periodu, unaprijeđen je Kadrovski informacioni sistem (KIS) kroz uvođenje novih funkcionalnosti – automatizaciju procesa privremenih rasporeda zaposlenih, modul za godišnje odmore i *eOcjenjivanje*. Razvijeni su novi izvještaji, započeta je komunikacija sa Ministarstvom javne uprave cilju povezivanja KIS-a sa relevantnim registrima preko JISERP-a. Takođe, urađena je nadogradnja KIS-a za potrebe jedinica lokalne samouprave. KIS je implementiran u dvije jedinice LS koje su izabrane kao pilot institucije.

Kada je u pitanju zapošljavanje, u izvještajnom periodu, Predlogom Zakona o izmjenama i dopuna Zakona o državnim službenicima i namještenicima propisano je da se za ekspertsko-rukovodni, ekspertske i izvršni kadar bira prvorangirani kandidat koji je uspješno prošao provjeru znanja, sposobnosti i vještina, čime se jača princip zasluga i depolitizuje zapošljavanje. Za rukovodeća radna mjesta zadržava se mogućnost izbora jednog od tri najbolje rangirana kandidata, uz obavezno obrazloženje odluke, u skladu sa preporukama EK i principima SIGMA-e. Takođe, kad je u pitanju testiranje kandidata, u prethodnom periodu radilo se na pripremi Uredbe o kriterijumima i bližem načinu sprovođenja provjere znanja, sposobnosti, kompetencija i vještina za rad u državnim organima, kojom se uvodi provjera kompetencija prilikom zapošljavanja za sve kategorije državnih službenika. Takođe ovom uredbom će se bolje urediti uslovi koje treba da ispunjavaju stručna lica i istaknuti stručnjaci u Komisijama koje će vršiti provjeru lica prilikom zapošljavanja, i između ostalog propisuje se da ova lica ne smiju biti politički angažovana. Uredba je trenutno u fazi usklađivanja sa SIGMA-om.

Kad je u pitanju optimizacija javne uprave, Vlada je donijela odluku o obrazovanju Komisije za analizu i praćenje ugovora o djelu i obavljanju privremenih i povremenih poslova u potrošačkim jedinicama koje se finansiraju iz budžeta države. Ova inicijativa predstavlja prvu od brojnih mjera koje će uslijediti, a koje imaju za cilj racionalizaciju potrošnje i optimizaciju javne uprave. Broj zaposlenih na centralnom nivou je u decembru 2024. bio za 1,32% veći u odnosu na novembar 2023. Broj zaposlenih na lokalnom nivou je u decembru 2024. bio za 0,37% manji u odnosu na novembar 2023.

Odgovornost uprave

Vlada je 23. I 2025. utvrdila Predlog zakona o slobodnom pristupu informacijama i očekuje se njegovo donošenje u Skupštini. U pravcu unapređenja funkcionisanja sistema pravne zaštite u oblasti slobodnog pristupa informacijama, i

jačanje kapaciteta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, ostvaren je napredak. Naime, udio poništenih odluka Agencije od strane Upravnog suda, u odnosu na ukupan broj presuda u upravnim sporovima vezanim za rješenja Agencije, smanjen je na 1,43%. Dužina prosječnog trajanja upravnog spora u Upravnom sudu je u porastu što je uslovljeno neuobičajeno velikim prilivom predmeta u ovu instituciju tokom 2022, 2023 i 2024. Vlada je 27. II 2025. utvrdila Predlog izmjena i dopuna Zakona o upravnom sporu čiji je cilj povećanje djelotvornosti rada Upravnog suda, posebno u pogledu stope ažurnosti i dužine trajanja postupka, kao i obezbjeđenje prava građana na suđenje u razumnom roku.

Pružanje usluga građanima i poslovnim subjektima

Vlada je 15. XI 2024. usvojila Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije digitalne transformacije Crne Gore 2022–2026. za 2023. s Predlogom akcionog plana za 2024–2025. Kada je u pitanju realizacija Akcionog plana Strategije digitalne transformacije za 2022-2023. od ukupno planiranih 79 aktivnosti realizovano je 41, djelimično realizovano 16, dok 22 aktivnosti nije realizovano, što predstavlja 51,89% ispunjenih svih planiranih obaveza za posmatrani dvogodišnji period. Novi Akcioni plan za 2024-2025. obuhvata sedam operativnih ciljeva sa odgovarajućim indikatorima učinka u smislu polazne vrijednosti 2019/2021. i ciljanih vrijednosti 2024-2026. te 71 aktivnost sa indikatorima rezultata kao i definisanim rokovima i nosiocima za njihovu realizaciju.

Novi portal eUprave (www.euprava.gov.me) otpočeo je produkciju u decembru 2024. i predstavlja centralnu tačku za pristup uslugama koje pruža javna uprava. Kada su u pitanju eUsluge koje su implementirane u prethodnom periodu, kroz projekat „eUsluge kao odgovor na COVID19“ u saradnji sa UNDP su implementirane usluge iz nadležnosti Ministarstva kulture i medija – 7 usluga i usluge ra registraciju NVO – 24 usluge.

Kako bi se postigla bolja usklađenost sa standardima Evropske unije i osigurala uspješna implementacija Reformske agende, izrađen je Plan pune implementacije transakcionih javnih elektronskih servisa na nacionalnom i lokalnom nivou 2025-2027. čijom implementacijom se znatno ubrzava i unapređuje proces digitalne transformacije u Crnoj Gori. Planom usluga za digitalizaciju je definisano 57 usluga za implementaciju u 2025, 70 usluga za realizaciju u 2026. godini, te 35 usluga za realizaciju u 2027. godini².

Upravljanje javnim finansijama

Vlada je, na sjednici održanoj 13. III 2025. usvojila Izmjene Programa reforme upravljanja javnim finansijama za period 2022-2026. godine, s pratećim Akcionim planom za period 2025-2026. Izmjena Programa je rezultat organizacionih i normativnih promjena, prilagođavanja rokova i indikatora, te usklađivanja sa Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata. Kako bi se obezbijedila veća transparentnost i efikasnija koordinacija, nacrt ažuriranog Programa dostavljen je članovima Saveta za reformu javne uprave iz reda nevladinih organizacija i univerziteta na mišljenje i komentare, a prilikom ažuriranja Programa, razmatrane su i uvažene preporuke iz SIGMA Izvještaja za 2024.

² Do referentnog datuma digitalizovane su sledeće usluge:

Prijave za polaganje stručnih ispita za rad u državnih organima ([eUprava - Usluga - Polaganje stručnog ispita sa VSS](#))

Prijava za polaganje stručnog ispita za rad u državnom organu sa VSS, Prijava za polaganje stručnog ispita za rad u državnom organu sa SSS i Prijava za polaganje ispita za proveru stručne osposobljenosti za vršenje poslova komunalne policije

Prijava dijaspore ([eUprava - Usluga - Zahtjev za registraciju pripadnika dijaspore - iseljenika](#))

Refundacija naknade zarade za porodijsko odsustvo ([eUprava - Usluga - Refundacija naknade zarade za porodijsko, odnosno roditeljsko odsustvo](#))

Na istoj sjednici Vlade, 13. III 2025. usvojen je Izveštaj o realizaciji Programa reforme upravljanja javnim finansijama za period 2022-2026. u 2024. Glavni nalazi monitoringa implementacije pokazuju značajan učinak u implementaciji PFM Programa u 2024. na način da je 60% ukupnih indikatora učinka poboljšano u odnosu na prethodnu godinu.

Konkretni pozitivni učinci u primjeni Programa u 2024. se odnose na smanjenje razlike između projektovanog i ostvarenog BDP na 0,7%, što je bolje od ciljane vrijednosti koja iznosi +/-2%. Jedan od važnih učinaka u 2024. je smanjeno odstupanje između gornjih granica rashoda utvrđenih u srednjoročnom budžetskom okviru i godišnjeg proračuna, na nivo ispod 2%. Važan učinak je i smanjeno odstupanje između planiranih budžetskih izdataka u srednjoročnom budžetskom okviru i izvršenja budžeta u 2024. dok je iznos ukupnih prihoda prema preliminarnim podacima za prošlu godinu 1,1% odstupao od plana, što je bolje od postavljenih ciljanih vrijednosti u Programu. Postignuti su bolji rezultati i u upravljanju javnim investicijama kroz otpočinjanje izrade Dugoročnog plana investicija. Važan učinak je i poboljšanje prosječne ročnosti duga na 4,06 godina.

Značajan učinak u izvršenju budžeta je ostvaren skraćivanjem vremena obrade prigovora u javnim nabavkama na 24 dana. Takođe i smanjenjem prosječnog broja žalbi na javne nabavke u odnosu na broj objavljenih obavještenja o tenderu i povećanjem prosječnog broja ponuđača na objavljene tendere na 3,3. Navedeno predstavlja adekvatan trend ka postavljenim ciljanim vrijednostima. Pozitivan učinak u 2024. je i to da je povećan broj institucija koje koriste centralizovani obračun zarada na 159. To čini rast od 13,57%. u broju subjekata i 46% u broju zaposlenih. Takođe, u 2024. je napravljen korak dalje u pravcu uvođenja obračunskog računovodstva u javni sektor kroz usvajanje potrebnih podzakonskih akata, a istovremeno je osnažen pravni okvir i informacijski sistem za održavanje katastra nepokretnosti. Kao učinak u pravcu praćenja efektivnosti alokacije budžetskih sredstava, izrađen je izvještaj o realizaciji programskog budžeta za 2023. Indikatori učinka u oblasti finansijskih kontrola takođe pokazuju da je u 2024. povećano učešće ministarstava koja delegiraju ovlašćenja za finansijsko upravljanje i unutrašnje kontrole na 42%, što predstavlja ubrzano približavanje ciljanoj vrijednosti od 80% u 2026. Ostavrenju pozitivnog trenda indikatora učinka doprinijela je realizacija 41% aktivnosti iz Akcionog plana u skladu planiranom dinamikom, dok je 44% aktivnosti u toku i očekuje se njihov završetak u planiranim rokovima.

Konkretni pomoci evidentni su i na planu realizacije strateških ciljeva u oblasti javnih finansija. U domenu fiskalnih okvira i planiranja budžeta, unaprijeđene su makrofiskalne projekcije i smanjeno odstupanje (do 2%) ostvarenih u odnosu na projektovane rezultate; uspostavljen je sistem za praćenje fiskalnih rizika koji prostiču iz poslovanja državnih preduzeća; povećan je nivo rodno odgovornog budžetiranja u planiranju budžeta i obezbijeđene pretpostavke za izvještavanje o izvršenju budžeta zasnovano na rezultatima. Takođe, unaprijeđen je nadzor nad planiranjem kapitalnog budžeta. Obezbijeđen je i pravni osnov za implementaciju ESA 2010 u statistici javnih finansija, te zatvaranje pregovaračkog poglavlja 18. Izazovi u oblastima koje doprinose realizaciji ovog strateškog cilja, odnose se na kašnjenje u osnivanju Fiskalnog savjeta, ograničene kapacitete za srednjoročno budžetiranje, ograničene kapacitete za obezbjeđivanje kontinuiteta za primjenu ESA 2010, kao i nedovoljnu svijest i nedostatak spremnosti na lokalnom nivou o praćenju efektivnosti alokacije budžetskih sredstva kroz uvođenje programskog budžeta.

Najznačajniji rezultati postignuti u okviru oblasti izvršenje budžeta odnose se na povećanje godišnjih prihoda budžeta u 2024. za 7,3%; IRMS je u završnoj fazi razvoja i podaci su migrirani; primjenom NCTS-a doprinosi se efikasnijoj borbi protiv prevara i korpucije. Povećana je informisanost građana i građanki kroz događaje za podizanje svijesti i edukativne kampanje o pravilima izmirivanja poreskih obaveza. Unaprijeđena je svijest i nivo stručne osposobljenosti u oblasti javnih nabavki i povećana efikasnost sistema e-nabavki. Izmjenom zakonodavnog okvira u oblasti kontrole državne pomoći u skladu sa EU acquis, unaprijeđena opšta pravila za pomoć male vrijednosti i pomoć male vrijednosti za usluge od opšteg ekonomskog interesa. Obrađeno je 75% predmeta o postupcima naknadne kontrole

državne pomoći od strane AZZK, te prvi put dobijene sudske presude. Sistem za centralizovani obračun zarada proširen na 159 korisnika ili 16700 zaposlenih (37% ukupnog broja zaposlenih). Izazovi u dostizanju strateškog cilja koji se odnosi na unaprijeđenje izvršenja budžeta, odnose se na potrebu potpunog usklađivanja sa pravnom tekovinom EU u oblasti poreske i carinske politike; uspostavljanje PDV registra u sklopu IRMS-a i priprema projektne dokumentacije za adekvatnu integraciju na sistem za razmjenu podataka o PDV (VIES). Neophodno je ubrzati aktivnosti na testiranju aplikativnih modula u IRMS-u. Potrebno je riješiti problem nepovoljne starosne strukture poreskih inspektora/ki, kao i ograničen broj IT eksperata u Poreskoj upravi. Izazov predstavlja i nedostatak sredstava za dalje unapređenje elektronskog sistema javnih nabavki, kao i nedovoljno razvijeni administrativni kapaciteti za kontrolu državne pomoći.

Najznačajniji rezultati dostignuti u oblasti računovodstvo, praćenje i finansijsko izvještavanje su: stvorene su pravne pretpostavke za prelazak na obračunsko računovodstvo kroz usvajanje potrebnih podzakonskih akata. Povećan je broj sertifikovanih računovođa u javnom sektoru, a poboljšane su evidencije nepokretnosti kroz unapređenje katastarskog informacionog sistema. Unaprijeđeno je izvještavanje o izvršenju budžeta po programskoj klasifikaciji za 2023. zahvaljujući unapređenju BMIS-a. Izazovi se odnose na nedostatak informacionih sistema i nedovoljni kadrovski kapaciteti za primjenu novog zakonskog okvira za obračunsko računovodstvo; nedovoljno informacija o spremnosti opština za prelazak na obračunsko računovodstvo, kao i nedostatak informacija o troškovima i koristima nadogradnje računovodstvenog informacionog sistema. Nije završena procjena državne imovine radi kompletiranja registra nepokretnosti, nije definisana metodologije za masovnu procjenu državne imovine, a nedostaje i adekvatno softversko rješenje za popis.

U okviru oblasti efikasna finansijska kontrola, unaprijeđen je metodološki okvir za upravljačku odgovornost; podignuta je svijest rukovodilaca o značaju upravljačke odgovornosti; unaprijeđena su znanja revizora za ocjenu efikasnosti unutrašnjih kontrola. U oblasti eksterne revizije, unaprijeđen je proces praćenja implementacije preporuka eksterne revizije. Srednjoročni plan revizije uspjeha 2020-2024. DRI-a je realizovan 83%, a Srednjoročni plan finansijskih revizija i revizija pravilnosti je realizovan 85%. Razvijena je i Metodologija upravljanja rizicima od prevara i nepravilnosti i izvršena analiza pravne osnove AFCOS sistema. Unaprijeđen je pravni okvir za rad budžetske inspekcije kroz usvojeni Zakon o budžetskoj inspekciji, i osnaženi kapaciteti budžetske inspekcije zapošljavanjem novih budžetskih inspektora. Kao izazov u realizaciji ovog strateškog cilja prepoznata je nedovoljna razvijenost regulatornog okvira za unutrašnju reviziju, nedovoljno razvijeni kapaciteti za unutrašnju reviziju kod budžetskih korisnika, sprovođenje procedure izbora člana i predsjednika Senata DRI, kašnjenje u finalizaciji strateških dokumenata o prevarama i nepravilnostima, nedovoljno ubrzanje ekspertske podrške za unapređenje rada budžetske inspekcije.

Godišnjim izvještajem definisane su preporuke za adresiranje izazova i efikasno sprovođenje reforme u okviru sva četiri strateška cilja.

POGLAVLJE 23 – PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA

Funkcionisanje pravosuđa

U odnosu na preporuku iz Izvještaja EK za Crnu Goru za 2024. o potrebi imenovanja predsjednika/ce Vrhovnog suda i drugih visokih funkcionera u pravosuđu, Sudski savjet je 27. XI 2024. izabrao predsjednicu Vrhovnog suda Crne Gore.

U odnosu na preporuku EK o potrebi pune i djelotvorne primjene unaprijeđenog strateškog okvira za rješavanje postojećih izazova, Vlada je od 6. IX 2024. usvojila odluku kojom je formiran Savjet za praćenje sprovođenja Strategije reforme pravosuđa 2024 – 2027, koji je do marta 2025. održao tri sjednice, usvojio poslovnik o radu, metodologiju izvještavanja i dva izvještaja o sprovođenju Akcionog plana - polugodišnji i godišnji, čime je uspostavljen sistem praćenja realizacije ciljeva i mjera.

U pogledu preporuke EK o potrebi ostvarenja pune i djelotvorne primjene pravnog okvira za rješavanje postojećih izazova i daljeg usklađivanja pravnog okvira, uključujući kroz izmjene Ustava, Reformskom agendum Crne Gore 2024-2027 za Instrument EU za reforme i rast, koju je Vlada usvojila na sjednici od 26. IX 2024, izmjene Ustava planirane su do juna 2025. Budući da je riječ o veoma kompleksnom ne samo pravnom, već i političkom pitanju, koje zahtijeva široki društveni konsenzus, nastoji se da se dođe, kroz dijalog izvršne i zakonodavne vlasti, do najbržeg i najefikasnijeg načina za realizaciju ove aktivnosti. Procedura za promjenu ovog najvišeg pravnog akta propisana je Ustavom Crne Gore. Polazeći od navedenog, a posebno imajući u vidu činjenicu da je za promjenu Ustava potrebna kvalifikovana 2/3 većina (što podrazumijeva političku saglasnost parlamentarnih partija kako pozicije, tako i opozicije), očekuje se da će Evropska komisija uskoro biti informisana o konkretnoj mapi puta koja će dovesti do ustavnih izmjena, u skladu sa pravnom tekovinom EU i evropskim standardima o nezavisnosti, odgovornosti, integritetu, nepristrasnosti i profesionalnosti sudstva i državnog tužilaštva. Nakon izmjena Ustava, biće potrebno pristupiti izmjenama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama, Zakona o Državnom tužilaštvu i Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu. Povezano s navedenim, važno je pomenuti i da je obrazovana Radna grupu za izradu Predloga zakona o zaradama i drugim pravima u vezi sa vršenjem pravosudne i ustavnosudske funkcije. Intenzivno se radi na izradi Predloga ovog zakona, a ekspertsku podršku radnoj grupi pruža Savjet Evrope.

Kada je riječ o preporuci EK koja se odnosi na sprovođenje plana racionalizacije sudske mreže i Strategije digitalizacije pravosuđa, Ministarstvo pravde je obrazovalo Radnu grupu za izradu Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima kojim će se predvidjeti mjere optimizacije u smislu malih neodrživih sudova i osnivanje sudskih odjeljenja na područjima opština gdje su se nalazili ti sudovi. Takođe, Vlada je 27. III 2025. usvojila Strategiju digitalizacije pravosuđa 2025-2028, sa pratećim dvogodišnjim Akcionim planom za njeno sprovođenje. Svrha ovog strateškog dokumenta jeste da odgovori na sveprisutne zahtjeve savremenog društva za pristupom pravdi kroz napredne digitalne alate i procese.

Nezavisnost i nepristrasnost

Sistem za slučajnu dodjelu predmeta, koji obezbjeđuje pravičnost i transparentnost u raspodjeli sudskih predmeta, uspostavljen je i funkcionise u svim sudovima u Crnoj Gori, uključujući sudove za prekršaje. Nakon formiranja svakog predmeta, automatski se vrši nasumična dodjela, čime se eliminiše mogućnost subjektivnog odlučivanja i povećava efikasnost rada sudija.

Odgovornost

U odnosu na disciplinsku odgovornost sudija, tokom 2024. vođeno je sedam disciplinskih postupaka po prijedlozima za utvrđivanje disciplinske odgovornosti sudija. U tri postupka prijedlozi za utvrđivanje disciplinske odgovornosti su odbijeni kao neosnovani, dok je jedan postupak obustavljen. U tri predmeta postupci su još u toku. U jednom predmetu iz 2023, nakon žalbe Vrhovnom sudu, odluka Disciplinskog savjeta je ukinuta i predmet je vraćen na ponovno odlučivanje.

U odnosu na etičke odgovornosti sudija, nakon Konferencije sudija održane 23. III 2024. i izbora predsjednika Komisije za etički kodeks, Komisija je nastavila sa radom. Nova Komisija je preuzela 16 neriješenih inicijativa: sedam iz 2022. i devet iz 2023. Do kraja 2024. riješeno je 13 predmeta – pet iz 2022. i osam inicijativa iz 2023. U jednom predmetu Komisija je dala mišljenje da je sudija prekršio Etički kodeks sudija. Tokom 2024. podnijeto je 12 inicijativa za utvrđivanje povrede odredbi Etičkog kodeksa sudija, od čega je riješeno sedam (nije utvrđena povreda Etičkog kodeksa). U jednom predmetu donesena je odluka o obustavi postupka jer je protiv sudije pokrenut krivični postupak. U preostalih pet slučajeva postupci su još u toku.

U 2024. Komisija za Etički kodeks sudija izdala je jedno mišljenje po zahtjevu da li određena radnja sudije može predstavljati povredu Etičkog kodeksa sudija. Komisija za Etički kodeks je Disciplinskom tužiocu, kao nadležnom organu, proslijedila tri prijedloga za pokretanje disciplinskog postupka.

Razlog zbog kojeg nije odlučivano po neriješenim predmetima iz 2022. jeste taj što Komisija za etičku odgovornost sudija, zbog nekompletiranog sastava – odnosno neuspjelih izbora za predsjednika Udruženja sudija (koji je ujedno i član ove Komisije), kao i nedostatka kvoruma za održavanje Konferencije sudija – nije obavljala svoju funkciju od 3. VII 2022. U međuvremenu, u oktobru 2023. Udruženje sudija je izabralo predsjednika Udruženja sudija. Konferencija sudija je održana 23. III 2024. kada je član Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika, izabran za predsjednika Komisije za Etički kodeks, čime je Komisija kompletirana i nastavila sa radom kako je prethodno prikazano.

U jednom predmetu iz 2022, zbog podnošenja zahtjeva za izuzeće jednog člana Komisije, Komisija nije mogla da postupa jer tadašnji zakonski propisi nijesu predviđali zamjenske članove Komisije. U oba predmeta iz 2022. nova Komisija će odlučiti do kraja II kvartala 2025, nakon sprovođenja propisane procedure.

U odnosu na disciplinsku odgovornost tužilaca, u periodu 1. I – 31. XII 2024. Tužilačkom savjetu podnijeto je ukupno tri predloga za utvrđivanje disciplinske odgovornosti državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava. Po jednom predlogu Disciplinsko vijeće je donijelo odluku da se odbije predlog za utvrđivanje disciplinske odgovornosti državnog tužioca, kao neosnovan, jer je predlog podniet za radnju koja nije propisana kao disciplinski prekršaj. U drugom predmetu Disciplinsko vijeće donijelo odluku da se odbaci predlog za pokretanje disciplinskog postupka protiv državnih tužilaca jer je predlog podniet od neovlašćenog lica. U trećem predmetu disciplinski tužilac je podnio optužni predlog protiv specijalnog državnog tužioca i isti je u radu kod Disciplinskog vijeća (odluka je donijeta krajem marta 2025. gdje je predlog za pokretanje disciplinskog postupka usvojen i izreknuta disciplinska mjera).

U odnosu na etičku odgovornost tužilaca, komisija za Etički kodeks državnih tužilaca imala je u radu 10 predmeta-inicijativa (od čega je osam inicijativa podnijeto u 2024., dok su dvije iz 2023). Povodom četiri inicijative Komisija za Etički kodeks državnih tužilaca donijela je Mišljenje kojim je utvrdila da nema povrede Etičkog kodeksa državnih tužilaca, tri predmeta (inicijative) su upućene na dalju nadležnost Komisiji za razmatranje pritužbi na rad državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaca u pogledu zakonitosti rada, dok se preostala tri predmeta (inicijative) nalaze u radu pred Komisijom za Etički kodeks državnih tužilaca. Obrazovana je i nova Komisija za Etički kodeks državnih tužilaca.

U odnosu na pitanje provjere izjava o imovini sudija i tužilaca, kao jedan od prioriteta u radu Agencije za sprečavanje korupcije (ASK) u 2025. je postavljena potreba jačanja kapaciteta ASK u dijelu sprovođenja nadležnosti i efektivnije provjere imovinskih kartona javnih funkcionera. S tim u vezi donijet je plan kontrole, izrađena je metodologija, dok je planiran niz aktivnosti u cilju obuke službenika ASK i definisanja konkretnih mjera koji će doprinijeti boljoj kontroli imovinskih kartona, i posebno prilikom sprovođenja dubinske kontrole. Kada je u pitanju Godišnji plan kontrole za

2025, odnosno plan provjere prihoda i imovine javnih funkcionera definisan je broj sudija i tužilaca koji će biti predmet obavezne provjere, kako tačnosti i potpunosti podataka tako i dubinske kontrole prihoda i imovine. U cilju boljeg rada i boljeg valorizovanja rezultata preduzete su aktivnosti za pospješivanje saradnje i rada sa organima za sprovođenje zakona, a prije svega sa tužilaštvom.

Prema podacima ASK, u skladu sa godišnjim planom provjere za 2024, izvršena je kontrola 137 sudija, 36 državnih tužilaca kao i 20 članova Sudskog i Tužilačkog savjeta. Kada su u pitanju sudije i tužioci protiv jednog sudije je pokrenut prekršajni postupak zbog dostavljanja izvještaja sa netačnim i nepotpunim podacima, kao i dva upravna postupka zbog dostavljanja izvještaja sa netačnim i nepotpunim podacima, dok protiv tužioca nije bilo pokrenutih postupaka.

U oblasti pravosudnog nadzora, u 2024. izvršeno je 103 nadzora nad sudovima, tužilaštvima, notarima i javnim izvršiteljima. Kod kontrolisanih sudskih uprava nadzorom je utvrđeno ukupno šest nepravilnosti kod četiri osnovna suda i jednom sudu za prekršaje, koje nepravilnosti su otklonjenje u skladu sa ukazivanjem pravosudnih inspektora. Kod kontrolisanih tužilačkih uprava u jednom Osnovnom državnom tužilaštvu uočeno je da jedan upisnik nije bio zaključen u skladu sa Pravilnikom, na šta je ukazano i isti nedostatak je otklonjen prilikom vršenja nadzora u prisustvu pravosudnih inspektora. Prilikom vršenja nadzora javnih izvršitelja uočene su tri nepravilnosti kod dva kontrolisana javna izvršitelja, koje su po nalogu pravosudnih inspektora u ostavljenom roku otklonjene. U toku vršenja nadzora kod notara, kod tri notara su uočene nepravilnosti i iste su otklonjenje.

Kvalitet pravosuđa

Sudski savjet je tokom 2024. izabrao predsjednike osam sudova, i to: Vrhovnog suda, Apelacionog suda, Višeg suda za prekršaje, Višeg suda u Podgorici, Višeg suda u Bijelom Polju i osnovnih sudova u Podgorici, Nikšiću i Danilovgradu. U postupku napredovanja tokom 2024. izabrano je 10 sudija: tri sudije Vrhovnog suda, četiri sudije Višeg suda u Bijelom Polju, dvoje sudija Apelacionog suda i jednog sudiju Višeg suda za prekršaje. U postupku dobrovoljnog trajnog raspoređivanja sudija, jedan sudija je prešao iz Osnovnog suda na Cetinju u Osnovni sud u Podgorici. Nakon završene početne obuke, Sudski savjet je izabrao 15 novih sudija, i to: pet sudija Privrednog suda, dvoje sudija Upravnog suda, dvoje sudija u Osnovnom sudu u Bijelom Polju i po jednog sudiju u: Sudu za prekršaje u Podgorici, te osnovnim sudovima u Nikšiću, Beranama, Plavu, Podgorici i Kolašinu. Takođe, izabrana su 42 kandidata za sudije koji su upućeni na početnu obuku u Centar za edukaciju u sudstvu i Državnom tužilaštvu, i to: tri kandidata za sudije Privrednog suda, tri kandidata za sudije sudova za prekršaje, jedan kandidat za sudiju Upravnog suda i 35 kandidata za sudije osnovnih sudova.

Tokom 2024. ukupno je ocijenjeno 17 sudija – 11 u postupku napredovanja i šest sudija u redovnom postupku. Za 14 sudija utvrđena je ocjena *odličan rad*, dok su tri sudije ocijenjene ocjenom *dobar*.

U odnosu na proces popunjavanja nedostajućih tužilačkih mjesta, po javnom oglasu za izbor 11 državnih tužilaca u osnovnim državnim tužilaštvima na nivou Crne Gore, prijavila su se 23 kandidata od kojih je izabrano devet kandidata za državne tužioce, što pokazuje veću zainteresovanost za rad u državnom tužilaštvu. Ukupan broj državnih tužilaca utvrđen Odlukom o broju državnih tužilaca je 141. Broj popunjenih mjesta državnih tužilaca na dan 31. III 2025. je 116, od čega je 112 aktivno, dok su tri državna tužioca suspendovana a jedan upućen u Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu.

Tokom 2024. ukupno je ocijenjeno 34 državna tužioca, od kojih je 28 ocijenjeno ocjenom „odličan“, pet ocjenom „dobar“, a jedan državni tužilac je ocijenjen ocjenom „ne zadovoljava“. Završeni su svi postupci ocjenjivanja državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava započeti po odredbama Zakona o Državnom tužilaštvu („Sl. list CG“, br. 11/15, 42/15, 80/17, 10/18, 76/20 i 59/21). Sačinjen je nacrt Pravila za ocjenjivanje državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava, koja su izrađena uz podršku eksperata Savjeta Evrope.

Odobreni budžet Sudskog savjeta u 2025. iznosi 34.283.995,28 eura, pri čemu je Sekretarijatu Savjeta izdvojeno 2.876.798,94 eura, a za sudove 31.409.196,34 eura. Odobreni budžet Sudskog savjeta u 2024. je iznosio 32.719.904,17, pri čemu je Sekretarijatu Savjeta izdvojeno 3.145.917,08 eura, a 29.573.987,09 eura sudovima. Radi se o ukupnom povećanju od 4,78%.

Odobreni budžet Tužilačkog savjeta u 2025. iznosi 15.398.078,60 eura dok je u 2024. iznosio 13.685.205,86 eura. Radi se o ukupnom povećanju od 12,51%.

Budžet Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu za 2024. iznosio je 798.935,88 eura (što je manje od iznosa propisanog Zakonom; navedena suma iznosi 1,72% budžeta opredijeljenog za pravosuđe i državno tužilaštvo). Prema Budžetu Crne Gore za 2025, za Centar je opredijeljeno 826.274,90 eura, što je manje od iznosa propisanog Zakonom o Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (zakonom je propisano da se sredstva za rad Centra opredjeljuju u posebnom dijelu Budžeta Crne Gore u iznosu od 2% budžeta opredijeljenog za pravosuđe i državno tužilaštvo). Navedena suma iznosi 1,66% budžeta opredijeljenog za pravosuđe i državno tužilaštvo.

Efikasnost

Prema podacima Sudskog savjeta, u odnosu na broj neriješenih predmeta pred sudovima u 2024. prema podacima iz Godišnjeg izvještaja o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudovima, pred crnogorskim sudovima bilo je ukupno 161.688 predmeta, od čega je 94.124 bilo novih predmeta. Riješeno je 85.629 predmeta, što predstavlja 92,32% u odnosu na priliv, dok je u 2023. ta stopa iznosila 82,49%. Od ukupnog broja riješenih predmeta, 6.907 je starije od tri godine. Broj neriješenih starih predmeta iznosi 7.775. Prosječan broj predmeta po sudiji na nivou svih sudova iznosi 715,70. Vrijeme potrebno za rješavanje predmeta u svim sudovima u 2024. iznosilo je 318,32 25 dana dok je u 2023. iznosilo 309,76 dana. Broj neriješenih izvršnih predmeta na kraju 2024. je 243.

Upravni sud bilježi značajno poboljšanje kada je riječ o stopi rješavanja predmeta. U 2023. ta stopa je iznosila 40,47%, dok je u 2024, prema preliminarim podacima, porasla na 106,69%. Takođe, vrijeme potrebno za rješavanje predmeta smanjeno je sa 1411,25 dana u 2023. na 882,29 dana u 2024. Apelacioni sud u 2024. zadržao je identičnu stopu rješavanja predmeta kao i prethodne godine, 98,85%. Međutim, vrijeme potrebno za rješavanje predmeta povećano je sa 10,83 dana u 2023. na 13,33 dana u 2024. Viši sudovi su u 2024. imali stopa rješavanja predmeta od 90,59%, dok je ta stopa u 2023. iznosila 91,57%. Vrijeme potrebno za rješavanje predmeta povećano je sa 133,44 dana u 2023. na 165,15 dana u 2024.

Kako bi uticali na smanjenje dužine trajanja postupaka pred Vrhovnim sudom, već je angažovana stručna pomoć ranijih sudija Vrhovnog suda, koji će pomagati u radu Upravnog odjeljenja, a isti model će se postepeno uvesti i u Građansko odjeljenje. Cilj je da se riješe predmeti iz 2022. i 2023. do sredine godine i smanji broj zaostalih predmeta u ukupnoj strukturi predmeta Vrhovnog suda. Pored toga, Vrhovni sud je na internom nivou odredio pojačano praćenje rješavanja građanskih predmeta starijih od 10 godina.

S tim u vezi, već u januaru 2025. broj neriješenih predmeta starijih od 10 godina (100) u Vrhovnom sudu smanjen za 28. Ohrabrujući rezultati su postignuti već u februaru, pa je u građanskim predmetima postignuta stopa efikasnosti od 383%, dok je u upravnim sporovima stopa efikasnosti iznosila 185%.

Na nacionalnom planu, trenutno je pred Vrhovnim sudom u toku donošenje Jedinstvenog programa rješavanja starih predmeta (za sve sudove), koji program će biti obavezujući, dok će se u okviru redovnih sastanaka predsjednika sudova (na horizontalnom nivou) blisko pratiti njegova realizacija.

Tužilački savjet je započeo uspostavljanje sistema za upravljanje predmetima i dokumentima u državnom tužilaštvu. Takođe, Sekretarijat tužilačkog savjeta je uspostavio novi algoritam u informacionom sistemu koji omogućava da se iz svake godine u kojoj se vrši ocjenjivanje rada državnog tužioca izabere, metodom slučajnog uzorka, izaberu predmeti koji predstavljaju izvor ocjenjivanja.

Bavljenje ratnim zločinima na nivou države

Vrhovno državno tužilaštvo usvojilo je 24. VI 2024. Strategiju za istraživanje ratnih zločina 2024-2027, kao i prateći Akcionni plan za 2024-2025. Novi strateški dokument izrađen je u cilju obezbjeđivanja kontinuiranog, proaktivnog i sistemskog pristupa u procesuiranju ratnih zločina i usmjeren na dodatno jačanje institucionalnih kapaciteta, unapređenje mehanizama za zaštitu svjedoka i žrtava, kao i intenziviranje saradnje na regionalnom i međunarodnom nivou. S tim vezi, ponovo su formirani krivični predmeti povodom ratnih zločina u Morinju, Bukovici i Kaluđerskom lazu i zbog deportacije izbjeglica iz Herceg Novog, a dodijeljeni su u rad specijalnim tužiocima koji su godišnjem rasporedom poslova specijalizovani za krivična djela ratnih zločina. U novoformiranim predmetima su obrazovani i specijalni istražni timovi, u skladu sa Zakonom o Specijalnom državnom tužilaštvu, koji će, između ostalog, vršiti analizu ranije formiranih krivičnih predmeta povodom istih događaja u kojima su krivični postupci pravosnažno završeni, uz obavezu da pribavljaju i nove dokaze, ali i da vrše pretragu baze podataka Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove.

Prije ponovnog formiranja krivičnih predmeta, glavni specijalni tužilac je donio Planove postupanja u vezi sa predmetima ratnih zločina koji su u fazi izviđaja ili istrage, odnosno u vezi sa događajima koji su obuhvaćeni već okončanim postupcima za ratne zločine, a kojima je uredio mjere i aktivnosti koje će Specijalno državno tužilaštvo preduzimati sa ciljem donošenja tužilačkih odluka u što kraćem roku, odnosno razmatranja pravnih mogućnosti za dalje postupanje na osnovu raspoloživih i eventualno novih dokaza.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu od 1. I – 31. XII 2024, u Specijalnom državnom tužilaštvu formirano je osam novih predmeta iz oblasti ratnih zločina, dok je iz ranijeg perioda 11 predmeta u radu. Ukupan broj predmeta koji se odnosi na procesuiranje ratnih zločina je 19 od čega su dva pred sudom, jedan predmet je u fazi istrage, 16 je u fazi izviđaja. Tokom 2024. okončano je pet predmeta, a radi se o predmetima koji su formirani na osnovu primljenih zamolnica od zemalja u regionu.

Iz ranijeg perioda podignuta je jedna optužnica protiv jednog lica i postupak je u toku pred Višim sudom u Podgorici. U izvještajnom periodu podignuta je jedna optužnica protiv jednog lica i postupak je u toku pred Višim sudom u Podgorici.

Prema podacima Vrhovnog suda, pred Višim sudom u Podgorici u toku je krivični postupak protiv okrivljenog P. (Ć.) S. zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl.142 st. 1 KZ SRJ. Glavni pretres je u toku, a naredni pretres je zakazan za 9. VI 2025.

Pred Višim sudom u Podgorici u toku je krivični postupak protiv okrivljenog lica Z.G. zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz čl. 427 Krivičnog zakonika Crne Gore u vezi čl. 16/2 Ustava Savezne Republike Jugoslavije. Postupak kontrole optužnice je u toku, a trenutno je u fazi ispitivanja žalbe pred Apelacionim sudom protiv određene procesne odluke Višeg suda u Podgorici.

U odnosu na isti period prethodne godine, povećan je broj predmeta ratnih zločina, za jedan (novi) primljeni predmet.

Komisija za nestala lica Crne Gore sačinila je listu nestalih lica koja obuhvata 50 aktivnih slučajeva crnogorskih državljana ili lica čije porodice borave u Crnoj Gori. Najveći broj slučajeva odnosi se na Kosovo (38 lica), Bosnu i Hercegovinu (devet lica) i Hrvatsku (tri lica). Komisija je, u saradnji sa nadležnim institucijama iz regiona, do sada riješila i porodicama predala posmrtno ostatke 34 lica koja su bila crnogorski državljani ili su njihovi tražitelji imali prebivalište u Crnoj Gori u trenutku prijave nestanka. Lista nestalih lica Crne Gore je dio regionalne baze podataka. Nastaviće se intenzivna saradnja sa institucijama u regionu, posebno u okviru Grupe za nestala lica, kako bi se ubrzali procesi ekshumacija i identifikacija preostalih slučajeva. Crna Gora će nastaviti da podržava regionalne i međunarodne inicijative koje doprinose rješavanju pitanja nestalih lica, kao i da aktivno učestvuje u ažuriranju i proširenju regionalne baze podataka.

Borba protiv korupcije

U odnosu na preporuku iz Izvještaja EK za Crnu Goru 2024. o potrebi ostvarivanja pune i djelotvorne primjene poboljšanih strateških i pravnih okvira za rješavanje postojećih izazova, nakon stupanja na snagu Zakona o lobiranju 12. VI 2024. izrađeno je devet podzakonskih akata koji su stupili na snagu 13. XI 2024.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju korupcije je trenutno u fazi usaglašavanja sa Sekretarijatom za zakonodavstvo i drugim institucijama u Crnoj Gori, nakon čega će biti poslat Evropskoj komisiji na dalje razmatranje. Cilj donošenja Predloga zakona o sprečavanju korupcije jeste da se unaprijedi rad Agencije za sprečavanje korupcije, doprinese uklanjanju nedostataka uočenih u dosadašnjoj praksi, kao i da se generalno unaprijede normativni i pravni mehanizmi u smislu obezbjeđenja adekvatnih preduslova za što efikasnije suzbijanje i prevenciju korupcije, kako je to prepoznato i u datim preporukama. Takođe, radi dodatnog jačanja položaja zviždača u Crnoj Gori, formirana je radna grupa za izradu posebnog Zakona o zaštiti zviždača.

Agencija za sprečavanje korupcije kao nacionalni koordinator prati u kontinuitetu implementaciju UNCAC i GRECO preporuka za unapređenje cjelokupnog antikorupcijskog okvira za Crnu Goru. Kako Crna Gora ima obaveze koje proističu iz članstva u navedenim međunarodnim organizacijama, Agencija je u saradnji sa drugim institucijama izradila akcioni plan za 2025. za praćenje realizacije preporuka V GRECO ciklusa posvećenog sprečavanju korupcije i promociji integriteta u centralnim vladama (vrh izvršne funkcije) i agencijama za sprovođenje zakona i II ciklusa UNCAC poglavlje II (Preventivne mjere) i V (Povraćaj imovine) kao i AP za praćenje implementacije preporuka iz Peer review za 2021-2022.

U odnosu na preporuku o hitnoj potrebi izmjene Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, na sjednici Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu održanoj 27. III 2025. usvojeni su zaključci da Radna grupa za izradu Nacrta zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja usaglasila implementaciju dostavljenih predloga u trenutni Nacrt kako bi na sjednici planiranoj za 15. IV 2025. isti bio utvrđen. Ukoliko se postigne opšta saglasnost članova Odbora, isti će biti stavljen na javnu raspravu.

Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima Agencije za sprečavanje korupcije (ASK), tokom 2024. Agencija je izvršila administrativno-tehničku provjeru svih pristiglih izvještaja o prihodima i imovini (11.905). Do kraja 2024. u smislu tačnosti i potpunosti provjereno je ukupno 665 izvještaja, okončana je i dubinska kontrola 18 izvještaja. Vršeci navedene kontrole, Agencija je u 81 izvještaju utvrdila nepravilnosti, dok je jedan predmet proslijeđen Specijalnom državnim tužilaštvu. Agencija je tokom 2024. izdala 191 mišljenje o nespojivosti funkcija i sukobu interesa, od kojih je u 50 konstatovano da postoji ograničavajući faktor u odnosu na navode iz zahtjeva. Na osnovu datih mišljenja podneseno je 10 ostavki javnih funkcionera na funkcije ili dužnosti nespojive sa javnom funkcijom (među kojima i jedan poslanik), a konstatovana su i četiri prenosa upravljačkih prava u pravnom licu, kao i dva raskida ugovora o uslugama javnih funkcionera. ASK je stavila van snage 21 mišljenje i odluku u kojima su u prethodnom periodu pogrešno tumačene odredbe ZSK.

Po svim osnovima rada Agencije u oblasti kontrole finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja, ASK je izvršila kontrolu 7.348 dostavljenih izvještaja od strane obveznika Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja o redovnom radu i u toku izbornih kampanja za lokalne izbore održavane tokom 2024. Agencija je, radi dostavljanja izvještaja u roku, kao i kod uočenih tehničkih nepravilnosti, uputila ukupno 530 upozorenja organima vlasti i političkim subjektima, na koja su svi pozitivno reagovali. U skladu sa metodologijom, Agencija je iskontrolisala aktivnosti političkih subjekata u kampanji u iznosu od 1.305.056,60 eura, a na osnovu prikupljenih podataka u toku kampanje i podataka iz konačnih izvještaja političkih subjekata. Izvršeno je 412 kontrola poštovanja zabrana i ograničenja u toku izborne kampanje od strane obveznika u pomenutim izbornim kampanjama. Registrovane su ukupno 242 nepravilnosti tokom izborne kampanje. Izrečene su četiri mjere gubitka pripadajućih budžetskih sredstava političkim subjektima u iznosu od 7.805,65 eura. Postupljeno je po svim prigovorima zbog sumnji u kršenje ZFPSiK.

Što se tiče prijava zviždača, ASK je tokom 2024. primila 163 prijave zviždača, od čega je 42% anonimno. Tokom 2024. od ukupnog broja prijava zviždača, 5,5% se odnosilo na privatni sektor. Agencija je od ukupno 438 prijava zviždača (163 nove prijave i 275 iz prethodnih godina) postupila po 42% (185) - pred Agencijom je okončano 116 postupaka (najviše od osnivanja institucije, od čega 83% tokom poslednja četiri mjeseca 2024), dok su 23 prijave proslijeđene nadležnim tužilaštvima, a 46 drugim nadležnim institucijama. Agencija je u 25 predmeta utvrdila postojanje ugrožavanja javnog interesa (najviše od osnivanja ASK), dok su druge institucije obavijestile ASK da su u četiri postupka utvrđene nepravilnosti.

Agencija je u 2024. donijela 26 mišljenja na propise u odnosu na rizike od korupcije. Sedam mišljenja je ASK donijela po službenoj dužnosti, dok je 19 donijela na zahtjev Ministarstva pravde, čime je otpočela implementacija preliminarne kontrole na rizike od korupcije – CPL, kao obavezne u proceduri izrade predloga zakona i drugih propisa koje utvrđuje Vlada. Takođe, Agencija je uputila dvije inicijative nosiocima izvršne i zakonodavne vlasti za unapređenje zakonskog okvira.

Agencija je u 2024. pokrenula 134 upravna postupka radi utvrđivanja mogućih kršenja zakona iz svoje nadležnosti. Na dan 1. IX 2024. u radu pred Agencijom bio je 251 predmet iz prethodnog perioda. Tokom 2024. okončana su 203 postupka i u 148 je utvrđeno kršenje zakona iz nadležnosti ASK.

Agencija za sprečavanje korupcije pokrenula ukupno 1.261 prekršajni postupak pred nadležnim sudovima za prekršaje zbog kršenja antikorupcijskih zakona, za 37,5% manje u odnosu na 2023.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva u oblasti borbe protiv korupcije, u periodu 1. I – 31. XII 2024, u Specijalnom državnom tužilaštvu je podnešeno 368 prijave protiv 1.032 lica³, što čini 72,77 % od ukupno 1.418 prijavljenih punoljetnih lica u izvještajnoj godini. Kako su iz prethodnog perioda ostale u radu 263 prijave protiv 784 lica, to je u izvještajnom periodu bilo u radu ukupno prijava protiv 1816 lica za krivična djela visoke korupcije.

Od ukupnog broja 631 prijava protiv 1.816 lica u radu, u toku 2024. riješene su prijave protiv 1.357 lica, odnosno 74,72%, u odnosu na 821 lica ili 60,50% od riješenih prijava donijeta su rješenja o odbačaju krivičnih prijava, protiv četiri lica podignut je optužni predlog, donijete su naredbe o sprovođenju istrage protiv 17 lica (1,25%), dok su prijave protiv 515 lica ili 37,95% ustupljene drugim tužilaštvima.

Na kraju 2024. u radu su ostale prijave protiv 784 lica ili 55,28% od ukupnog broja prijava u radu za ova krivična djela. U prethodnoj godini za krivična djela visoke korupcije ukupno je bilo 12 optuženja (u 2023. 10 optuženja).

Zbog krivičnih djela visoke korupcije donijeto je osam naredbi o sprovođenju istrage protiv 19 lica. U okviru postignutih rezultata u borbi protiv visoke korupcije, ističe se pokretanje krivičnih postupaka protiv više visokih funkcionera, nosilaca tužilačkih funkcija i drugih važnih nosilaca funkcija u državnim organima Crne Gore, kao i u privrednim društvima, pa je tako pokrenut krivični postupak protiv: bivšeg glavnog specijalnog tužioca, nekadašnjeg pomoćnika direktora Uprave policije, direktorice Agencije za sprečavanje korupcije, bivšeg ministra poljoprivrede, bivšeg ministra poljoprivrede i potpredsjednika Vlade, bivšeg državnog sekretara i dr.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva u oblasti borbe protiv korupcije, kada su u pitanju podaci o oduzetoj imovinskoj koristi stečenoj kriminalnom djelatnošću, tokom 2024. u tri predmeta visoke korupcije, nakon sprovedene istrage za krivično djelo iz člana 416 KZ CG (Zloupotreba službenog položaja), kao i 272 KZ CG (Zloupotreba položaja u privrednom poslovanju), pripremljeno je oduzeta sljedeća imovina: Stambeni prostor u Podgorici, Danilovgradu i Cetinju, kao i zemljište na Cetinju; Stambeni prostor u Podgorici, Nikšiću i Budvi; Tri stambene jedinice u Kotoru, dva prostora za komunikaciju u Kotoru, garaža i zemljište.

Prema podacima Vrhovnog suda, u izvještajnom periodu, zbog krivičnih djela iz oblasti visoke korupcije, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu 66 predmeta protiv 236 okrivljenih lica (227 fizičkih i devet pravnih lica), što je za tri predmeta i 24 okrivljenih lica više nego u istom periodu 2024. U strukturi ovih predmeta, evidentirana su četiri (nova) primljena predmeta protiv 15 okrivljenih lica, što je za 11 manje primljenih predmeta i za 16 lica manje nego u istom periodu prethodne (2024.). Od ukupnog broja predmeta u radu, riješeno je šest predmeta protiv 10 okrivljenih lica (jedan predmet manje, nego u istom periodu 2024.), na način što su donijete: dvije presude kojima se optužba odbija protiv pet okrivljenih lica (jedna je pravosnažna, druga je nepravosnažna); dvije osuđujuće presude protiv tri okrivljena lica (nepravosnažne); jedna oslobađajuća presuda u odnosu na jedno okrivljeno lice (nepravosnažna); jedan predmet je riješen na drugačiji način - rješenje o obustavi postupka (nepravosnažno).

Prema podacima Vrhovnog suda nije bilo evidentiranih predmeta u kojima je donijeta odluka o proširenom oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću (privremeno ili trajno oduzimanje) u vezi predmeta visoke korupcije, kao ni u istom periodu 2024.

³ U 2023. ukupan broj lica bio je 1085 – povećanje za 12,43%, u 2022. protiv 965 lica - povećanje za 12,43%; u 2021 protiv 727 lica - povećanje za 49,24%, u 2020. protiv 548 lica - povećanje za 97,99%; u 2019. protiv 459 lica - povećanje za 136,38%, u 2018. protiv 456 lica -

Institucionalni okvir

Savjet ASK je 28. III 2025. pokrenuo postupak za izbor direktora Agencije za sprečavanje korupcije. Agencija aktivno radi na ispunjavanju svih preporuka peer review misije EU iz 2021. Procenat ispunjenja preporuka iz akcionog plana je 40%. Veliki broj preporuka podrazumijeva izmjenu antikorupcijskih zakona, te u tom dijelu Agencija aktivno učestvuje u radnim grupama i daje preporuke za unapređenje zakonskog okvira.

Državna revizorska institucija je u 2024. izvršila finansijske revizije i revizije pravilnosti za 2023. za 10 političkih subjekata. Finansijskim revizijama su data četiri pozitivna mišljenja, tri uslovna mišljenja i tri negativna mišljenja na Godišnji konsolidovani finansijski izvještaj. Revizijom pravilnosti dato je jedno pozitivno mišljenje, pet uslovnih mišljenja i četiri negativna mišljenja na poslovanje 10 političkih subjekata za 2023. U skladu sa Protokolom o saradnji sa Skupštinom, svi izvještaji političkih subjekata su dostavljeni na uvid nadležnom radnom tijelu Skupštine – Odboru za politički sistem, pravosuđe i upravu. Pored Skupštine, državna revizorska institucija je dostavila na upoznavanje izvještaje o reviziji 10 političkih subjekata Agenciji za sprečavanje korupcije shodno potpisanom Protokolu o saradnji sa Agencijom.

Po pitanju administrativnih kapaciteta Specijalnog državnog tužilaštva, odlukom o broju državnih tužilaca („Sl. list CG”, br. 21/15, 13/18, 7/23 i 104/23), utvrđen je broj državnih tužilaca u Specijalnom državnom tužilaštvu - glavni specijalni tužilac i 16 specijalnih tužilaca. U Specijalnom državnom tužilaštvu, tužilačku funkciju trenutno vrše glavni specijalni tužilac i devet specijalnih tužilaca i pet državnih tužilaca upućenih u Specijalno državno tužilaštvo. Trenutno, u Specijalnom državnom tužilaštvu rade 54 državna službenika, od kojih su 40 žene i 14 muškaraca. Do kraja prve polovine 2025. predviđeno je donošenje novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Specijalnog državnog tužilaštva, kojim bi došlo do povećanja broja državnih službenika i namještenika u SDT, formiranja novih službi, ali i reorganizacije postojećih odjeljenja i službi definisanih pravilnikom, u skladu sa potrebama Specijalnog državnog tužilaštva.

Kada je riječ o unapređenju kadrovskih kapaciteta Višeg suda u Podgorici, Sudski savjet je na sjednici u decembru 2024. jednoglasno donio odluku o povećanju broja sudija u Specijalnom odjeljenju Višeg suda za šest sudijskih mjesta. Takođe, na sjednici Sudskog savjeta održanoj 11. februara donijeta je odluka o izboru pet sudija Višeg suda u Podgorici, po principu unapređenja, u skladu sa prethodno objavljenim javnim oglasima.

Po pitanju administrativnih kapaciteta Specijalnog policijskog odjeljenja, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova koji je usvojen 5. XII 2024, povećan je broj sistematizovanih radnih mjesta u Specijalnom policijskom odjeljenju, te je umjesto 50, predviđen broj od 60 sistematizovanih radnih mjesta u ovom odjeljenju. Pravilnik je stupio na snagu od 1. I 2025. i započeta je procedura prijema novih službenika u dijelu organizacione cjeline koja se bavi borbom protiv visoke korupcije i pranja novca, koji posjeduju specifična znanja i vještine (finansije, bankarsko i privredno poslovanje). Trenutno su popunjena 33 radna mjesta.

Strategijski okvir

Vlada je usvojila Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Nacionalnog savjeta za borbu protiv korupcije, kojom su osim direktora ASK-a u Nacionalni savjet uključeni predsjednik savjeta ASK-a i njegov zamjenik što je ujedno i jedna od preporuka GRECO-a.

U okviru Nacionalnog savjeta, formiran je Operativni tim za praćenje sprovođenja Strategije i Akcionog plana za borbu protiv korupcije za period 2024–2028. Operativni tim čine predstavnici Generalnog sekretarijata Vlade, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravde, Ministarstva obrazovanja, Ministarstva zdravstva, Ministarstva finansija, Ministarstva javne uprave, Agencije za sprečavanje korupcije, Uprave policije, Vrhovnog suda, Vrhovnog državnog tužilaštva, Uprave carina i Poreske uprave. Godišnje izvještavanje će se sprovoditi u skladu sa Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, a na osnovu definisanih indikatora.

Normativni okvir

Nakon stupanja na snagu Zakona o lobiranju 12. VI 2024. Ministarstvo pravde pristupilo je izradi podzakonskih akata što je rezultiralo donošenjem devet podzakonskih akata koji su stupili na snagu 13. XI 2024. Razlog donošenja ovog Zakona je usaglašavanje sa međunarodnim iskustvima i praksama u cilju propisivanja najboljih normativnih rješenja za sprečavanje nedozvoljenih uticaja u postupcima donošenja propisa i drugih opštih akata, ali i sprečavanja potencijalne korupcije, podizanja transparentnosti rada institucija i efikasno sprovođenje Zakona u praksi.

Vrhovni državni tužilac je u martu 2025. donio Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava za sprovođenje finansijskog izviđaja, odnosno finansijske istrage⁴.

Policijski službenici Specijalnog policijskog odjeljenja prilikom sprovođenja kriminalističke istrage, posebnu pažnju usmjeravaju na prikupljanje podataka o imovini lica koja su predmet istrage, njihovih članova porodica i trećih lica, koji se mogu koristiti u finansijskoj istrazi bez obzira da li je finansijska istrage otvorena u toku kriminalističke istrage ili odmah nakon. Na ovaj način, finansijska i kriminalistička istraga se ne mogu posmatrati odvojeno, već se radi o jednoj istrazi koja integriše i jedno i drugo.

Temeljna prava

U odnosu na preporuke iz Izvještaja EK za Crnu Goru za 2024. o potrebi ostvarivanja značajnog napretka u implementaciji svih neprimijenjenih preporuka Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), Skupština je 17. XII 2024. donijela izmjene i dopune Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Zakonske izmjene imaju za cilj da se prevaziđu problemi primijećeni u praktičnoj primjeni ovog propisa i omogući ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć posebno ranjivim kategorijama lica (žrtvama torture, žrtvama krivičnih djela protiv polnih sloboda i djeci koja su pokrenula postupak za zaštitu prava djeteta). Takođe, time će se doprinijeti i realizaciji preporuka Evropskog komiteta za sprečavanje torture i nečovjećnih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja, kao i usaglašavanju sa međunarodnim standardima u oblasti prava djeteta i preporukama predloženih od strane UNICEF-a, kada je u pitanju pristup pravdi djeci.

Uprava za izvršenje krivičnih sankcija kontinuirano radi na sprovođenju preporuka Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) iz posljednjeg periodičnog izveštaja objavljenog u februaru 2019, kao i preporuka datih nakon posjete u junu 2022. a koji se odnosi na zatvorski sistem. Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova je za 2025. izradio Plan nadzora za praćenje primjene pravilnika i preporuka CPT-a. Ove mjere doprinose usklađivanju sa međunarodnim standardima, jačanju profesionalizma i povjerenja u policijske institucije, te predstavljaju ključni korak u procesu evropskih integracija.

⁴ Za više informacija pogledati Aneks VDT-a_pp 23 i 24.

Prema podacima Uprave policije, shodno Instrukciji o sprovođenju preporuka iz Izvještaja Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja CPT o posjeti Crnoj Gori, te Plana za sprovođenje preporuka koji je sastavni dio ove Instrukcije, sve organizacione jedinice prepoznate kao nosioci aktivnosti u obavezi su da Odjeljenju za podršku organizacionim jedinicama policije, unapređenje rada policije i analitiku, dostavljaju kvartalne izvještaje o realizovanim mjerama i aktivnostima.

U odnosu na preporuku o potrebi napretka u implementaciji Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, kao i obaveza u okviru Poznanjske deklaracije, shodno Izvještaju o realizaciji Akcionog plana Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2024., stepen realizacije aktivnosti iz Akcionog plana iznosi 84.9% dok je procenat nerealizovanih aktivnosti 11.8% a djelimično realizovanih 3.4%.

Međunarodni instrumenti za ljudska prava

Crna Gora je potpisala UN Konvenciju o zaštiti prava migranata i njihovih porodica, a u narednom periodu će se razmotriti njena ratifikacija.

U toku su konsultacije na nacionalnom nivou u cilju usaglašavanja o mogućnosti potvrđivanja Protokola iz 2014. kojim se određene odredbe Konvencije o prinudnom radu Međunarodne organizacije rada iz 1930. mijenjaju i dopunjuju. Takođe, u okviru realizacije aktivnosti iz Programa dostojanstvenog rada 2024-2027, zatražena je i tehnička podrška Međunarodne organizacije rada u cilju analize stepena usklađenosti zakonodavstva i prakse u Crnoj Gori za zahtjevima iz navedenog standarda, sa preporukama za izmjene.

U toku je komunikacija sa Svjetskom turističkom organizacijom (UN Tourism) u vezi sa Okvirnom konvencijom o etici u turizmu Svjetske turističke organizacije UN-a iz 2019. u kontekstu neophodnih koraka na planu njene ratifikacije.

Evropski sud za ljudska prava

Kada je riječ o izvršenju presuda Suda donijetih u odnosu na Crnu Goru, u izvještajnom periodu ukupno sedam presuda stavljeno je pod pojačani nadzor Komiteta ministara Savjeta Evrope, a sve navedene presude odnose se na povrede prava na pravično suđenje i prava na zaštitu imovine zbog neizvršenja domaćih sudskih odluka donijetih u korist 605 podnosilaca predstavljeni 2006. a protiv privrednog društva u državnom vlasništvu (povrede člana 6 stav 1 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju).

Tokom dosadašnjeg postupka izvršenja navedenih sedam presuda koje se nalaze pod pojačanim nadzorom Komiteta ministara Savjeta Evrope, Crna Gora je pokazala izvanredne rezultate – svi podnosioci predstavljeni (605 bivših radnika privrednog društva „Radoje Dakić“ AD Podgorica – u stečaju) isplaćeni su u roku ostavljenom od strane Suda, a Vlada obezbijedila je novac za isplatu još 1.500 bivših radnika tog privrednog društva (koji nisu podnosili predstavke pred Sudom) i isplata navedenih radnika teče nesmetano i u kontinuitetu. Vlada u kontinuitetu preduzima i druge generalne mjere u cilju uspješnog izvršenja navedenih sedam presuda ovog suda. Pravično zadovoljenje (naknada na ime materijalne i/ili nematerijalne štete i troškova postupka pred Sudom) dosuđeno podnosiocima predstavljeni od strane Suda isplaćeno je blagovremeno u predviđenom roku od strane Vlade u svim predmetima tokom izvještajnog perioda.

Unapređenje i sprovođenje ljudskih prava

U odnosu na potrebu uspostavljanja sveobuhvatnog sistema za praćenje i prikupljanje podataka za procjenu sprovođenja zakonodavstva, politika i strategija u oblasti ljudskih prava, Crna Gora je u procesu razmatranja najboljeg modela s planom da isti bude formiran u periodu do kraja 2026.

Ustavni sud u 2024. primio je ukupno 1.381 predmet, od čega su 1.269 ustavne žalbe. U istom periodu riješeno je ukupno 1.572 predmeta, od čega 1.509 ustavnih žalbi. Na dan 1. VI 2024. u radu je bilo ukupno 769 predmeta starijih od tri godine, uključujući i dva predmeta iz 2018. Shodno zaključku Ustavnog suda od 27. VI 2024. o rješavanju predmeta starijih od tri godine, prvenstveno u nadležnosti odlučivanja po ustavnim žalbama zbog učestalih povreda utvrđenih od strane ESLJP zbog dužine trajanja postupka pred Ustavnim sudom, intenziviran je rad. Za manje od devet mjeseci (VI 2024. - III 2025.) Ustavni sud je riješio gotovo 100% predmeta starijih od tri godine, pa od pomenutih 769 predmeta u radu trenutno ima svega dva predmeta u kojima, iz objektivnih razloga, nije donijeta odluka. Takođe, donijet je zaključak o rješavanju predmeta iz 2022. do kraja juna, a predmeta iz 2023. do kraja decembra 2025.

Izveštaj o radu za 2024. Zaštitnika ljudskih prava i sloboda je 31. III 2025. predat Skupštini. U istom se nalazi poglavlje „Preporuke koje nijesu ispoštovane ili su djelimično ispoštovane“ što predstavlja jedan od načina praćenja izvršenja preporuka s kojim se upoznaje Skupština, a samim tim i javnost koji subjekti nijesu ili su djelimično izvršili preporuke.

Budžet za Kancelariju zaštitnika ljudskih prava i sloboda povećan je za 1% u odnosu na budžet za 2023. i adekvatan je i održiv. Broj zaposlenih je na zadovoljavajućem nivou (35 u 2023.). Kancelarija takođe funkcioniše kao Tijelo za jednakost.

Sprečavanje mučenja i zlostavljanja

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, tokom 2024. formirano je ukupno 40 predmeta u ovoj oblasti. U 10 predmeta je podniet optužni predlog, podignuta je optužnica u jednom predmetu, rješenje o odbacivanju krivične prijave donijeto je u 13 predmeta, u fazi izviđaja je 15 predmeta. U fazi istrage je jedan predmet protiv jednog lica.

Vrhovni državni tužilac je u maju 2024. dao opšte, obavezujuće Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u slučajevima kada postoji osnov sumnje da je došlo do povrede člana 3 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda⁵. Navedeno uputstvo je dato u cilju poštovanja Ustavom i Evropskim konvencijama zagarantovanih ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i radi postizanja zakonitosti, djelotvornosti i jednobraznosti u postupanju državnih tužilaštava.

U periodu nakon donijetog Uputstva od maja 2024. do marta 2025. (za 10 mjeseci) došlo je do značajnog povećanja broja formiranih predmeta, ukupno 85 predmeta. Duplirao se i broj donijetih odluka, kao i broj optuženja. Tako su u datom periodu donijete odluke u 52 predmeta, i to: podignute su tri optužnice, podnieto je 10 optužnih predloga, a u 39 predmeta se odustalo od krivičnog gonjenja jer nije utvrđeno da je izvršena tortura. Posebno treba istaći podatak da je u posmatranom periodu prije donošenja Uputstva procenat završenih predmeta iznosio 47,83%, dok je nakon

⁵ Za više informacija pogledati Aneks VDT-a_pp 23 i 24.

donošenja Uputstva taj procenat 61,17%, i pored činjenice da je u tom period bilo formirano skoro duplo više predmeta.

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, u odnosu na broj prijava od strane građana koje se odnose na prekoračenja policijskih ovlaštenja i nezakonitu upotrebu sredstava prinude protiv službenika Uprave policije, u periodu 1. I 2024 - 1. XII 2024. u 18 slučajeva su vršene provjere povodom postupanja policijskih službenika u kojima je postojala sumnja u prekoračenje policijskih ovlaštenja i nezakonitu upotrebu prinude od strane policijskih službenika u vršenju službene dužnosti. U 11 slučajeva, izvršene kontrole imale su za rezultat konstatovanje nepravilnosti ili nezakonitosti u postupanju policijskih službenika prilikom upotrebe sredstava prinude. Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je, u ovim slučajevima preduzelo odgovarajuće mjere kako bi se utvrdilo da li su se u radnjama i postupanju policijskih službenika stekli elementi krivičnog djela zlostavljanje iz člana 166a Krivičnog zakonika Crne Gore. U preostalih sedam slučajeva nijesu utvrđene činjenice i dokazi koji bi ukazivali na nezakonito postupanje policijskih službenika u konkretnim slučajevima.

Prema podacima Uprave policije, shodno Instrukciji o sprovođenju preporuka iz Izvještaja Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja CPT o posjeti Crnoj Gori, te Plana za sprovođenje preporuka koji je sastavni dio ove Instrukcije, sve organizacione jedinice prepoznate kao nosioci aktivnosti u obavezi su da Odjeljenju za podršku organizacionim jedinicama policije, unapređenje rada policije i analitiku, dostavljaju kvartalne izvještaje o realizovanim mjerama i aktivnostima. S tim u vezi, nakon analize dostavljenih kvartalnih izvještaja, Odjeljenje za podršku organizacionim jedinicama policije, unapređenje rada policije i analitiku je utvrdilo da je određeni broj aktivnosti realizovan, niz aktivnosti se realizuje u kontinuitetu, dok određene ključne aktivnosti nijesu realizovane.

Ključne nerealizovane aktivnosti su: Implementacija Projekta snimanja radnji policijskih službenika shodno članu 44 Zakona o unutrašnjim poslovima (rok za realizaciju IV kvartal 2026.); Implementacija Projekta opremanja policijskih prostorija za obavljanje razgovora opremom za audio - vizuelno snimanje (rok za realizaciju IV kvartal 2026.); Implementacija Projekta nabavke opreme automatskih vanjskih defibrilatora (AED) i obuka policijskih službenika za rad na istim za sticanje potrebnih sertifikata (rok za realizaciju IV kvartal 2026.); Nabavka specijalizovanih vozila za bezbjedno prevoženje lica lišenih slobode/zadržanih lica (rok za realizaciju II kvartal 2025.). U odnosu na nerealizovane aktivnosti koje se odnose na uklanjanje nedostataka u pogledu neadekvatnih infrastrukturnih uslova u prostorijama za zadržavanje lica, realizacija navedene preporuke uslovljena je izgradnjom ili adaptacijom postojećih prostorija za zadržavanja, što iziskuje izdvajanje dodatnih finansijskih sredstava, a ista nijesu bila oprediljena budžetom Uprave policije za 2024.

Prema podacima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, pritužbe na rad Uprave policije kojih je u izvještajnoj godini bilo ukupno 45 u sektoru Zaštite od zlostavljanja, bezbjednost i Nacionalni preventivni mehanizam i odnosile su se: četiri na zabranu mučenja i surovog neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja; tri na zabranu diskriminacije; četiri na prava maloljetnih lica, 20 na pravo na dobru upravu i pravnu zaštitu, po jedna na pravo na pristup sudu, pravo na privatnost, pravo na pravni lijek, pravo obraćanja, pravo na socijalnu zaštitu, pravo na slobodu i sigurnost ličnosti i osam na druga prava uključujući odgovarajuće informisanje o pravima, obavještenje porodice i obavještenje advokata.

Statistički podaci pokazuju da je u izvještajnoj godini, od strane lica lišenih slobode, najviše pritužbi bilo na rad UIKS-a (122), odnosno za oko 60% više u odnosu na prethodnu godinu, kada je u radu bilo 76 pritužbi. Pritužbe na UIKS su se odnosile na: pravo na zdravstvenu zaštitu (13); zabranu mučenja i surovog neljudskog ili ponižavajućeg

postupanja i kažnjavanja (sedam); zabrana diskriminacije (dvije), prava na rad (jedna), pravo na pravnu zaštitu (osam) na druga prava ili zakonom predviđenih mogućnosti lica lišenih slobode (85).

Izvršenje zatvorskih kazni

Vlada je u junu 2023. usvojila Akcioni plan za period 2023-2024. za Strategiju za izvršenje krivičnih sankcija za 2023-2026.

Ministarstvo pravde pripremiolo je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku koji je nakon prvog kruga komentara poslat Evropskoj komisiji 24. I 2024. Bilo je neophodno jačanje procesnih garancija za djecu koja su osumnjičena ili optužena u krivičnim postupcima, tačnije usklađivanje sa Direktivom 2016/800/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. V 2016. o procesnim garancijama za djecu koja su osumnjičena ili optužena u krivičnim postupcima.

Uprava za izvršenje krivičnih sankcija je proširila smještajne kapacitete za 60 pritvorenih lica u Istražnom zatvoru Podgorica, na način što je ambulante Sektora za zdravstvenu zaštitu koje su bile pozicionirane u objektu Istražnog zatvora Podgorica izmjestila u novoizgrađenom objektu u Spužu. Tako su umjesto prvobitnih 292, smještani kapaciteti u Istražnom zatvoru Podgorica povećani na 352 mjesta za smještaj lica, sa druge strane stvoreni su bolji uslovi za pružanje zdravstvene zaštite licima lišenim slobode.

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, vrhovni državni tužilac donio je Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u predmetima u kojima je određena mjera procesne prinude pritvor koje se primjenjuje od 20. V 2024⁶.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je za 2025. izradio Plan nadzora za praćenje primjene pravilnika i preporuka CPT-a. Ove mjere doprinose usklađivanju sa međunarodnim standardima, jačanju profesionalizma i povjerenja u policijske institucije, te predstavljaju ključni korak u procesu evropskih integracija.

Vlada je 12. XII 2024. donijela zaključak o osnivanju i radu Specijalne zdravstvene ustanove u okviru kompleksa UIKS-a u Spužu i zadužila Ministarstvo zdravlja da nakon osnivanja ove ustanove obezbijedi kadar odgovarajućeg profila obrazovanja i nivoa kvalifikacije obrazovanja. Formirana je radna grupa sa zadatkom izrade i pripreme pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta u Specijalnoj zdravstvenoj ustanovi.

U Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, žene koje izdržavaju mjeru pritvora i koje su upućene na izdržavanje kazne zatvora izrečene u krivičnom ili prekršajnom postupku smještene su odvojeno, u dvije različite organizacione jedinice Odjeljenja. Kada je riječ o pritvoru, žene su smještene u Istražnom zatvoru Podgorica, a kada je riječ o kazni zatvora izrečenoj u krivičnom ili prekršajnom postupku, žene su smještene u Ženskom odjeljenju u okviru Zavoda za izvršenje kazni dugotrajnog zatvora. Takođe, žene koje se nalaze u pritvoru i žene koje izdržavaju kaznu zatvora smještene su odvojeno od punoljetnih muškaraca i maloljetnika.

Svi maloljetnici – osobe kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora ili vaspitna mjera upućivanja u ustanovu vaspitno-popravnog tipa – smješteni su u Objektu za maloljetnike u okviru organizacione jedinice Zavod za izvršenje kazni dugotrajnog zatvora, odvojeno od punoljetnih muških osuđenika. U Istražnom zatvoru Podgorica, maloljetnici kojima je određena mjera pritvora smješteni su u poseban dio objekta, odvojeno od žena u pritvoru i punoljetnih

⁶ Za više informacija pogledati Aneks VDT-a_pp 23 i 24.

muškaraca u pritvoru. Objekti u kojima su smještene navedene kategorije osuđenih i pritvorenih lica prilagođeni su njihovoj osjetljivosti i specifičnim potrebama.

Zaštita ličnih podataka

Vlada je 23. I 2025. utvrdila Predlog Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Predlog zakona je predat u skupštinsku proceduru 21. II 2025. na dalju realizaciju i usvajanje. Predlogom zakona predviđeno je unapređenje postojećih instituta ili odredbi, te s druge strane definisanje novih instituta kako bi se u potpunosti osigurala primjena Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Prema podacima Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Zakonom o budžetu Crne Gore 2025. je Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama opredijeljeno 846.436,56 eura, što je manje od našeg inicijalnog traženja prema Ministarstvu finansija u iznosu od 1.028.563,08 eura, te da su neophodna veća sredstva zbog organizacije procesa rada. Ovo posebno imajući u vidu veliki broj izjavljenih žalbi 6362 u toku 2024. i intezivnosti rada u oblasti zaštite ličnih podataka kroz sprovođenje inspeksijskih nadzora u 2024. u 101 predmetu, kao i donošenju sedam mišljenja, 19 rješenja, 167 odgovora na upite korisnika ličnih podataka, četiri saglasnosti za iznošenje podataka, davanje saglasnosti za uvođenje video nadzora u 74 predmeta i unijetih 171 zbirki ličnih podataka u Informacioni sistem Agencije.

Od ukupno sistematizovanih 28 radnih mjesta sa 47 izvršioca, na kraju 2024. definisane poslove i zadatke je obavljalo 39 izvršilaca (82,98%) te da je radi realizacije svih zakonskih ovlaštenja Agencije neohodno uvećanje broja izvršilaca kroz usvajanje novog Pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta posebno imajući u vidu nova ovlaštenja kroz novi još uvijek neusvojeni Zakon o zaštiti podataka o ličnosti i novi još neusvojeni Zakon o slobodnom pristupu informacijama. Ekspertsko usavršavanje visoko rukovodnog kadra i zaposlenih koji su delegirani da postupaju u predmetima formiranim pred Agencijom.

Ministarstvo javne uprave je, u decembru 2024. implementiralo novi Portal otvorenih podataka <https://data.gov.me> kroz projekat „eUsluge i digitalna infrastruktura kao mjera odgovora na COVID19”. Portal je implementiran u skladu sa visokim standardima sigurnosti i funkcionalnosti baziran na CKAN platformi. Isti je dizajniran da podržava interoperabilnost sa evropskim standardima otvorenih podataka i početkom 2025. integrisan sa evropskim portalom otvorenih podataka - data.europa.eu.

Sloboda izražavanja

U odnosu na preporuke iz Izveštaja EK za Crnu Goru za 2024. u oblasti slobode izražavanja, formirana je Radna grupa Vrhovnog državnog tužilaštva, Sindikat medija, Društvo profesionalnih novinara i Komisiju za praćenje istraga napada na novinara/ke. Ova Radna grupa ima zadatak da razvije i implementira konkretne mjere zaštite novinara, osigura brzu i efikasnu reakciju na prijetnje i napade te unaprijedi koordinaciju među institucijama u cilju prevencije nasilja prema novinarima.

Vrhovni državni tužilac je u martu 2024. dao Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistva novinara i napada na imovinu medija sa smjernicama koje se odnose kako na

rukovodioce državnih tužilaštava, tako i na državne tužioce koji postupaju u tim predmetima i obavezao državne tužioce da hitno postupaju u predmetima napada na novinare⁷.

Uprava policije zajedno sa Višim državnim tužiocem u Podgorici u kontinuitetu preduzimaju mjere i radnje sa ciljem rasvjetljavanja starih slučajeva ubistava i napada na novinare⁸.

Zaštita novinara

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u 2024. formirano je 14 predmeta povodom prijetnji i nasilja nad novinarima, od kojih u šest donijeta tužilačka odluka, dok se u preostalih osam predmeta aktivno se preduzimaju dokazne radnje i prikupljaju dokazi, sve u skladu sa smjernicama iz Uputstva. Takođe, smjernice iz Uputstva kojim su se obavezali rukovodioci državnih tužilaštava da hitno inteziviraju rad u ranije formiranim predmetima, doprinijeli su tome da su u 2024. postupajući državni tužioci intezivirali rad u tim predmetima, pa je u pet predmeta u toku 2024. donijeta tužilačka odluka. Na dan 31. III 2025. aktivno je 12 predmeta koji su formirani prije 2024. U 2024. postupajući državni tužioci u dva predmeta podnijeli su zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka. Oba su u fazi suđenja.

Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija sačinila je osmi po redu Izvještaj o radu u trenutnom sazivu za period 10. IV 2024 – 1. XII 2024.

U okviru analize Uputstva za postupanje državnih tužilaštava u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistva novinara i napada na imovinu medija od 22. III 2024. Vrhovnog državnog tužioca, po prvi put je konstatovano da je VDT usvojilo sve opšte preporuke koje je Komisija ovog saziva dala tom državnom organu.

Javni servis

Stav Vrhovnog suda je da se odluke sudova u Crnoj Gori moraju poštovati i obezbijediti njihovo izvršenje u blagovremenom roku. U konkretnom slučaju, informišemo da je pred Osnovnim sudom u Podgorici u toku krivični postupak protiv predsjednika i četiri člana Savjeta RTCG, povodom imenovanja direktora RTCG zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja u saizvršilaštvu. Glavni pretres je održan 11. IV 2025. i naredni je zakazan za 6. VI 2025.

Profesionalne organizacije i uslovi rada

Prije usvajanja novog Zakona o medijima u junu 2024. godine u članstvu Medijskog samoregulatornog savjeta bilo je 17 medija, dok ih danas ima 67. Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu trenutno okuplja šest medija. Prema njihovoj evidenciji, ombudsmane imaju neki od najuticajnijih medija u Crnoj Gori. Pored toga, Radio i televizija Crne Gore ima svog ombudsmana, dok će 14 lokalnih javnih emitera imati zajedničkog ombudsmana. Gradska TV je odlučila da zadrži sopstvenog. Ukupno je 101 medij uključen u neki oblik samoregulacije, što znači da su svi relevantni mediji u Crnoj Gori obuhvaćeni ovim sistemom. Podsjećamo, samoregulacija je jedan od osnovnih uslova za apliciranje za sredstva iz Fonda za podsticanje medijskog pluralizma.

⁷ Za više informacija pogledati Aneks VDT-a_pp 23 i 24.

⁸ Za više informacija pogledati Aneks Uprave policije_pp 23.

Imovinska prava

Prema podacima Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, od ukupnog broja primljenih zahtjeva 10.935, od strane regionalnih Komisija za povraćaj i obeštećenje, zaključno sa 31. XII 2024. završeno je ukupno 8.526 zahtjeva ili 78%, što znači da je ostalo nezavršeno još 2.409 predmeta.

Borba protiv diskriminacije

Prema podacima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, u 2024. u radu je bilo 211 predmeta. Iz oblasti govora mržnje registrovano je šest predmeta, a u oblasti javnog diskursa/medija pet predmeta.

Rodna ravnopravnost

Prema podacima Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, u izvještajnom periodu postignuti su određeni rezultati u sprovođenju mjera za rodnu ravnopravnost, ali evaluacija Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025 (u daljem tekstu: NSRR), ukazuje na potrebu za daljim unapređenjem efikasnosti, uticaja i održivosti.

U decembru 2024, sprovedena je ex-post evaluacija četvrtog strateškog dokumenta za rodnu ravnopravnost – Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost (NSRR) 2021–2025. Evaluacija je pružila sveobuhvatnu procjenu uspješnosti u sprovođenju strateških ciljeva i ponudila preporuke za unapređenje narednog strateškog ciklusa. NSRR je determinisala da Indeks rodne ravnopravnosti, u najvećoj mjeri, određuje uspješnost sprovođenja politika rodne ravnopravnosti. Definisan je indikator uticaja, koji se odnosi na strateški cilj: Podići nivo rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori do 2025. i koji izražava krajnje poboljšanje, sa definisanom polaznom, prelaznom i krajnjom vrijednošću. Planirani cilj za 2025. Srednjoročnim programom rada Vlade 2024-2027 od 57 indeksnih poena premašen je već 2023. (59,3 indeksna poena).

U januaru 2025, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava pokrenulo je proces izrade nove Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost 2025–2029, sa pratećim Akcionim planom za 2025–2026. Formirana je Radnu grupa za izradu strategije koja je održala prvi sastanak 4. III 2025.

Strategija će obuhvatiti implementaciju preporuka iz CEDAW konvencije od strane nadležnih institucija. Planirano je da radna grupa izradi Nacrt strategije i pratećeg Akcionog plana do kraja maja 2025. Nakon usaglašavanja i odobrenja od strane nadležnih organa, dokumenti će biti proslijeđeni Vladi na razmatranje i usvajanje do kraja II kvartala 2025.

Rodno zasnovano nasilje

U toku su izmjene Krivičnog zakonika Crne Gore (KZCG) s ciljem uvođenja posebnog oblika teškog ubistva u krivično zakonodavstvo. Cilj KZCG je propisati rješenje koje neće biti diskriminatorno s jedne strane, dok s druge strane treba inkriminisati ubistvo koje se temelji na rodnoj pripadnosti kao poseban odlik teškog ubistva, prvenstveno imajući u vidu povećan broj femicida tokom prethodnih nekoliko godina, ali i potrebu prepoznavanja ovakvog krivičnog djela kao oblika teškog ubistva za koje je propisana najstroža kazna.

Uz istaknuto, u toku su i izmjene i dopuna Zakonika o krivičnom postupku koji je proslijeđen Evropskoj komisiji na mišljenje a čiji je cilj, između ostalog, potpuno usaglašavanje sa Direktivom o pravima žrtava 2012/29.

Pripremljen je i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici koji je proslijeđen na mišljenje 18. XII 2023, a cilj je usklađivanje sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), te otklanjanje pojedinih zakonskih neusklađenosti i dalje unapređenje i osavremenjavanje određenih postojećih rješenja.

Reformskom agendom Crne Gore 2024-2027. planirano je proširivanje jedinstvene baze podataka o nasilju u porodici u 2025. koja će uključivati najmanje 95% slučajeva nasilja u porodici prijavljenih policiji ili kancelarijama za socijalnu zaštitu i razmjenu informacija po polu i rodu i odnosu žrtve i učinioca nasilja. Ova aktivnost biće realizovana u saradnji sa UNDP kroz nadogradnju novih funkcionalnosti informacionog sistema socijalnog staranja (e-socijale). Završen je tender i u martu 2025. izabran je izvođač.

Vrhovni državni tužilac donio je 11. X 2024. donio Uputstvo za postupanje u predmetima nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici kojim je uspostavljena jednoobrazna praksa u postupanju državnih tužilaca u ovim predmetima⁹.

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, tokom 2024. prijavljeno je ukupno 977 lica za krivično djelo nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, dok je u periodu 11. X (od donošenja Uputstva) - 31. XII 2024, formirano ukupno 420 predmeta. Kada se ukupan broj od 977 lica prijavljenih za ovo krivično djelo tokom 2024, uporedi sa 420 predmeta formiranih u periodu od nepunih tri mjeseca 2024. (mada se ovaj broj odnosi i na predmete u Ktr upisniku), jasno je da je zabilježeno značajno povećanje broja predmeta.

U periodu 11. X - 31. XII 2024, državni tužioci su u 100 predmeta procesuirali učinioce pred prekršajnim sudom; zaštitna mjera je određena u 27% predmeta (uz napomenu da neki predmeti nisu bili završeni u trenutku izvještavanja i dalje su bili pred sudom).

U periodu od donošenja Uputstva do 31. XII 2024, protiv 88 lica podnijeti su predlozi za određivanje pritvora, 55 mjera nadzora, dok je zaštitna mjera određena protiv 27 lica.

Prema podacima Vrhovnog suda, od ukupno 796 krivična predmeta u radu (od kojeg broja je 629 primljeno tokom 2024, a 167 predmeta je prenijeto iz ranijih godina), nadležni sudovi su donijeli ukupno 222 pravnosnažne presude zbog krivičnog djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici iz člana 220 Krivičnog zakonika Crne Gore. U 216 slučajeva izrečene su osuđujuće presude, u sedam predmeta donijete su presude kojom se okrivljeni oslobađa od optužbe, kao i jedna presuda kojom se optužba odbija. U dva slučaja došlo je do obustave postupka. Ukupno je tokom ovog perioda izrečeno 283 krivičnopravne sankcije, od čega kazne čine 45,94%, uslovne osude 25,09%, mjere bezbjednosti 29%, dok su vaspitne mjere izrečene u tri predmeta, i to: pojačan nadzor od strane organa starateljstva, upućivanje u ustanovu nezavodskog tipa i vaspitna mjera posebne obaveze.

U oblasti prekršaja povodom nasilja u porodici, sudovi za prekršaje su u toku 2024. imali ukupno u radu 2.047 predmeta iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, od čega 724 predmeta prenijeti iz ranijih godina i 1.323 nova predmeta. Sud za prekršaje u Podgorici je imao 1.141 predmeta u radu, Sud za prekršaje u Budvi 584 i Sud za prekršaje u Bijelom Polju 322. Ukupno je završeno 1.317 predmeta ili 64,34%, od čega u Sudu za prekršaje Podgorica 591, u Sudu za prekršaje Budva 456 i u Sud za prekršaje Bijelo Polje 270 predmeta. Navedeni predmeti su završeni na način što je izrečeno: novčanih kazni 398; kazni zatvora 78; uslovnih osuda 232; opomena 115; vaspitnih mjera 13. U 21 predmetu je odbačen zahtjev; u 80 predmeta je obustavljen postupak; u 274 predmeta

⁹ Za više informacija pogledati Aneks VDT-a_pp 23 i 24.

donijeta oslobađajuća odluka, dok je 106 predmeta riješeno na drugi način. Takođe, ukupno je izrečeno 637 zaštitnih mjera.

Operativni tima za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama je u oktobru 2024. donio prvi polugodišnji izvještaj u kojem je donijeto ukupno 25 zaključaka, koji su usmjereni i obuhvataju sledeće oblasti: poboljšanje koordinacije između relevantnih institucija koje se bave zaštitom žrtava nasilja; unapređenje rada centara za socijalni rad; potreba za dodatnim edukacijama stručnih radnika koji su direktno uključeni u rad sa žrtvama; unapređenje zakonskog okvira kako bi se efikasnije sankcionisali počinioci nasilja; i obezbjeđivanje bolje zdravstvene i socijalne podrške za žrtve.

Prava djeteta

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Strategiju za prevenciju i zastitu djece od nasilja 2025-2029. sa akcionim planom 2025-2026. Strategija ima opštu svrhu da pruži stratešku viziju koja opisuje putanje promjena, predlaže paket intervencija zasnovanih na čvrstim pokazateljima i artikuliše lanac rezultata, kako na planu prevencije nasilja tako i na planu unapređivanja sistemskog odgovora na nasilje kada do njega dođe, čime će se unaprijediti kvalitet života djece žrtava nasilja.

Ministarstvo pravde pripremilo je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku koji je nakon prvog kruga komentara poslat Evropskoj komisiji 24. I 2024. Potreba donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku zasniva se na više razloga. Bilo je neophodno jačanje procesnih garancija za djecu koja su osumnjičena ili optužena u krivičnim postupcima, tačnije usklađivanje sa Direktivom 2016/800/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. V 2016. o procesnim garancijama za djecu koja su osumnjičena ili optužena u krivičnim postupcima. Krivično zakonodavstvo djelimično je usklađeno sa relevantnim standardima u pogledu pojmovnog određenja djeteta, a bilo je potrebno prepoznati i djecu koja se pojavljuju kao oštećeni, svjedoci ili drugi učesnici u postupku, te dopuniti ili izmijeniti nedostatke koje je nametnula praktična primjena.

Savjet za prava djeteta je od svog formiranja u sadašnjem sastavu, u januaru 2024, pa do kraja izvještajnog perioda održao osam sjednica i brojne sastanke sa Unicefom i nevladinim sektorom. Na sjednicama se, pored programa rada Savjeta koji Savjet usvaja na godišnjem/dvogodišnjem nivou, takodje prate sve aktuelne teme koje se tiču prava djeteta i u slučaju potrebe donose hitne mjere. Važno je navesti da su razmatrane su teme koje se tiču ranjivog dijela populacije - djece sa autizmom, djece sa smetnjama u razvoju i nadalje problema sa kojima se suočavaju Romska i Egipćanska djeca, te da Savjet za prava djeteta u tom smjeru u saradnju sa resornim Ministarstvima pruža punu podršku u rješavanju svih prepoznatih problema.

Prema podacima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, u 2024. primljeno je 232 predmeta, a iz ranijih godina preneseno je 22 predmeta, te je u radu bilo 254 (prava djeteta).

Lica sa invaliditetom

Vlada 19. XII 2024. usvojila Strategiju deinstitucionalizacije za period od 2025. do 2028. s Akcionim planom za 2025. u cilju prevencije institucionalizacije, deinstitucionalizacije korisnika i transformacije pružalaca usluga kako bi se osigurao život u porodici, odnosno zajednici, kao i razvoja usluga podrške za život u zajednici, usluga savjetovanja i socijalno-edukativnih usluga.

U junu 2024. usvojen je Godišnji izvještaj za period 2022-2023 i Akcioni plan za 2024-2025. Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti (2022-2027). Procenat realizacije AP za 2022-2023. je 35%. Nadalje, pripremljen je Godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana za period 2024-2025. Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027 za 2024. Planirano je da ga Vlada usvoji do kraja II kvartala 2025. dok je stepen realizacije Akcionog plana za 2024. je 87%.

Izrađen je izmijenjen Predlog zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta s kojim je planirano i usaglašavanje postojećih zakona iz oblasti socijalne i dječje zaštite, boračko i invalidske zaštite, penzijsko invalidskog osiguranja, obrazovanja, kao i rada, zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom.

U martu 2025. formirana je Komisija za izradu Akcionog plana za sprovođenje preporuka Komiteta UN za prava lica sa invaliditetom 2026-2030.

Započelo se sa radom na analizi propisa kojima je regulisano lišenje poslovne sposobnosti i produženje roditeljskog prava u Crnoj Gori, kao i njihove usklađenosti s međunarodnim standardima, a koja će poslužiti kao osnov za izradu nacionalnog plana za prelazak s instituta lišavanja poslovne sposobnosti na model podržanog odlučivanja, u skladu sa standardima Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (UN CRPD) i preporukama UN Komiteta.

Takođe, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava u okviru Reforme nacionalnog sistema za utvrđivanje invaliditeta, radi na rekonstrukciji objekta od 188 m², koji je Vlada ustupila ministarstvu u decembru 2024. za potrebe budućeg Zavoda za vještačenje invaliditeta.

Nacionalni savjet za prava lica sa invaliditetom je funkcionalan, donosi zaključke, konsultuje se sa reprezentativnim predstavnicima. Prva konstitutivna sjednica Savjeta održana je 19. VII 2024. Nakon rekonstrukcije 44. Vlade, izmijenjena je Odluka o obrazovanju Savjeta za prava lica sa invaliditetom (Sl. List 105/24 od 31. X 2024). Kada je odluka izmijenjena, proširen je i sastav Savjeta. Druga sjednica Savjeta održana je 18. XII 2024. treća 31. I 2025. a četvrta vanredna sjednica 28. II 2025. Nakon druge sjednice Savjet je uputio informaciju Vladi, koju je Vlada usvojila i zadužila Ministarstvo regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama da izradi tekst Nacrta zakona o reprezentativnosti organizacija lica sa invaliditetom i dostavi ga Vladi na usvajanje do IV kvartala 2026. kako bi se omogućilo da se reprezentativne organizacije lica sa invaliditetom razlikuju od drugih NVO koje se mogu baviti sa licima sa invaliditetom .

Za 2024. dodijeljena su sredstva u iznosu od 552.613,23 eura za realizaciju 25 projekata u oblasti zaštite lica sa invaliditetom.

LGBTIQ lica

Dvanaesti Montenegro prajd održan je 28. IX 2024. u Podgorici, a ovogodišnji slogan je bio "Đe su naša prava?" Organizatori povorke kazali su da je cilj događaja da skrene pažnju na prava LGBT+ zajednice i njihovu borbu za ravnopravnost i samoodređenje, uz naglasak na ključne zahtjeve za usvajanje Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja. Događaj je prošao bez posebnih mjera obezbjeđenja, što je pokazatelj napretka društva u smislu tolerancije i poštovanja različitosti.

Shodno Zakonu o nevladinim organizacijama, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je u 2024. objavilo Javni konkurs za finansiranje projekata/programa NVO u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava – zaštita

i unapređenje ljudskih prava LGBTI, pod nazivom „Imamo pravo“ i raspodijelilo 250.000,00 eura nevladinim organizacijama kroz finansiranje 16 projekata NVO.

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, kada su u pitanju prijave događaja na štetu LGBTIQ+ osoba, shodno elektronskim evidencijama Uprave policije, u periodu 1. I - 31. XII 2024. podnijeto je 186 prijava protiv 186 osoba. Radi se o uvrjedljivim komentarima upućenim LGBTIQ+ osobama postavljenim na društvenim mrežama, od kojih je najviše takvih komentara bilo na Tick Tock-u, pa zatim na Facebook-u. Policija je postupila po svakoj prijavi. U jednom broju slučajeva, nakon izjašnjenja tužioca da nema elemenata bića krivičnog djela čije se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti, odgovorna lica su procesuirana nadležnom prekršajnom sudu zbog prekršaja iz čl. 19. Zakona o javnom redu i miru, dok je jedno lice procesuirano zbog prekršaja iz čl. 34 a stav 4. u vezi stava 1 tačka 4. u vezi člana 9. Zakona o zabrani diskriminacije. U jednom broju postupaka rad je još uvijek u toku, dok se takođe za dio postupaka nije mogla podnijeti prijava zbog nemogućnosti identifikovanja prijavljenih korisnika društvenih mreža (politika privatnosti i zaštita podataka korisnika društvenih mreža, sa ograničenjima za dokazivanje određenih krivičnih djela).

U periodu 1. I - 31. III 2025, Upravi policije je prijavljen jedan slučaj od strane dvije LGBTIQ+ osobe (trans osobe) koje su na javnom mjestu, prilikom ulaska u taksi vozilo, doživjele naročito drsko ponašanje od strane maloljetnika, nakon čega je procesuiran jedan maloljetnik zbog prekršaja iz čl. 7 stav. 1 Zakona o javnom redu i miru.

Zaštita manjina

Prema podacima Skupštine, očekuje se rad na izradi Zakona o izboru odbornika i poslanika u cilju pomjeranja praga za političku zastupljenost Roma u parlametu kojim bi se obezbijedio jednak tretman manjina. Imajući u vidu da je jedan od zadataka Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu definisanje Predloga Zakona o izboru odbornika i poslanika, na narednim sjednicama Odbora biće precizirani dalji koraci u tom dijelu.

Romi

U saradnji sa NVO „Koračajmo zajedno“, razvijen je program za borbu protiv svih oblika diskriminacije, sa posebnim fokusom na anticiganizam. Očekuje se obuka trenera koji će realizovati ovaj program. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava licencira ovaj program, nakon čega će 40.000 službenika proći obuku o suzbijanju diskriminacije Roma.

Vlada je 30. I 2025. usvojila Polugodišnji Izvještaj o radu Koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja „Deklaracije partnera zapadnog Balkana o integraciji Roma /kinja u sklopu procesa proširenja Evropske unije“ za 2024 za period jul-decembar.

Prema podacima Ministarstva socijalnog staranja u centrima za socijalni rad sistematizovano je radno mjesto Saradnik u socijalnoj zaštiti romske i egipćanske zajednice u oblasti socijalne zaštite, u više opština. Zadatak Saradnika u socijalnoj inkluziji za Rome i Egipćane u oblasti socijalne zaštite se sastoji u pomaganju pojedincima iz romske i egipćanske populacije u ostvarivanju prava na socijalnu i dječiju zaštitu. Budžetom za 2025. planirana su sredstva za navedena radna mjesta.

U saradnji sa Savjetom Evrope pokrenuta je inicijativa za trajno zbrinjavanje romske i egipćanske zajednice. Kako je prepoznat fond kod kojeg je moguće aplicirati za višemilonski projekat, Ministarstvo zaduženo za socijalno staranje je u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Ombudsmanom i NVO HELP uradilo i objavilo u decembru 2024. Studiju izvodljivosti mogućnosti obezbjeđivanja socijalnih stambenih

jedinica za ovu populaciju u osam opština u Crnoj Gori (Nikšiću, Beranama, Baru, Cetinju, Budvi, Rožajama, Ulcinju i Bijelom Polju). Ova Studija je pokazala potrebe romske i egipćanske zajednice, kapacitete lokalnih uprava, raspoloživost lokacija na kojima se mogu graditi stanovi.

Izbjeglice i interno raseljena lica

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova u vezi sa raseljenim i interno raseljenim licima, od 7. XI 2009. do 31. III 2025. podnesena su 15.277 zahtjeva za stalni ili privremeni boravak. Od toga je riješeno 15 263 zahtjeva, dok su 14 predmeta i dalje u proceduri.

Od 15.263 riješenih predmeta, za 12.427 lica zahtjev je usvojen I odobren stalni boravak ili privremni boravak do tri godine, odbijeno je 338 zahtjeva, a obustavljeno/odbačeno je 2.498 predmeta (u pitanju su nepotpuni ili dupli zahtjevi)

Od početka primjene novog Zakona o strancima („Sl. list CG", br. 12/18 i 3/19), zaključno sa martom 2025. ukupno je 42 lica (25 miškarci, 17 žene) podnijelo zahtjev za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva, za 11 lica je utvrđen status da su lica bez državljanstva, devet zahtjeva je obustavljeno, dok je za 22 zahtjeva postupak u toku. Od 11 lica za koja je utvrđeno da su lica bez državljanstva za 10 lica je odobrena putna isprava za lica bez državljanstva dok je za sedam lica izdata dozvola za privremeni boravak, dva lica su dobila stalno nastanjene, jedno lice je prijemom steklo državljanstvo CG.

Pravo na državljanstvo

Odluka o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore primjenjivala se od 1. I 2019 - 31. XII 2022.

Prema evidencijama koje se vode u Ministarstvu unutrašnjih poslova u periodu od 1. I 2024 - 31. XII 2024. donijeta su 1282 rješenja o prijemu u crnogorsko državljanstvo po posebnom programu za aplikante i članove njihovih porodica i 31 rješenje o obustavi postupka prijema u crnogorsko državljanstvo po posebnom programu za aplikante i članove njihovih porodica. Na dan 7. IV 2025. u proceduri kod Ministarstva unutrašnjih poslova nalazi se 29 aplikacija.

Ministarstvo unutrašnjih poslova shodno standardnoj proceduri, obraća se Agenciji za nacionalnu bezbjednost i dostavlja podatke za aplikante i punoljetne članove njihovih porodica, radi provjere i obaveštenja u pogledu postojanja eventualnih smetnji iz razloga bezbjednosti Crne Gore za sticanje crnogorskog državljanstva prijemom. Od broja aplikacija koje su u proceduri kod Ministarstva unutrašnjih poslova (29), za 22 aplikacije pribavljeno je mišljenje ANB-a o postojanju smetnji iz razloga bezbjednosti CG za sticanje crnogorskog državljanstva prijemom, i za iste postupak je u toku. Takođe, Uprava policije – Sektor za borbu protiv kriminala - Odsjek za međunarodnu operativnu policijsku saradnju Interpol-Europol-Sirene, vrši provjeru da li se aplikanti i punoljetni članovi njihovih porodica nalaze u bazama njihovih podataka, a kroz elektronsku evidenciju Ministarstva pravde, vrši se provjera da li aplikanti i punoljetni članovi njihovih porodica prolaze kroz kaznenu evidenciju Ministarstva pravde.

POGLAVLJE 24 – PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

Vrhovni sud je preduzeo značajne i konkretne mjere kako bi se povećala efikasnost rada Specijalnog odjeljenja i unaprijedio odgovor pravosuđa na oblike kriminala iz nadležnosti Specijalnog odjeljenja. Vrhovni sud je donio set smjernica, koje sadrže preporuke koje će pomoći u uspostavljanju boljeg upravljanja predmetima, povećanja stope efikasnosti i procesne discipline. Smjernice preporučuju sudijama širu primjenu više procesnih mjera, koje su dostupne u zakonodavstvu, a usmjerene su na uspostavljanje bolje prakse upravljanja predmetima, čime se, inter alia, postižu bolja efikasnost postupka i planiranje sprovođenja pretresa (prvenstveno kroz organizaciju „blok suđenja“), poštovanje procesne discipline i komunikacija među svim učesnicima u postupku. U operativnom smislu, sudnice Vrhovnog suda i Apelacionog suda stavljene su na raspolaganje Specijalnom odjeljenju Višeg suda u Podgorici, svakog mjeseca, u dogovorenim terminima. Vrhovni sud će organizaciono pomoći Višem sudu u Podgorici da obezbijedi i dodatno unaprijedi elektronsko vođenje predmeta iz djelokruga rada Specijalnog odjeljenja, kako bi se kvalitativno i kvantitativno pratio rad na ovim predmetima. Sve navedene aktivnosti preduzimaće se u cilju poboljšanja efikasnosti u djelotvornosti rada samog Specijalnog odjeljenja, a što će doprinijeti i procesu snaženja povjerenja u rad sudske grane vlasti.

U oblasti upravljanja granicom, ostvareni su značajni koraci u jačanju kapaciteta i infrastrukture. Nastavljene su aktivnosti započete projektom „Individualna mjera za jačanje kapaciteta integrisanog upravljanja granicom u Crnoj Gori“, finansiranom od strane EU, s ciljem jačanja granične bezbjednosti i pripreme granične policije za obezbjeđenje spoljne granice EU. To uključuje početak izgradnje zgrade Sektora granične policije u Podgorici, rad na unapređenju sistema elektronskog nadzora državne granice, uspostavljanje operativne i logističke baze na Skadarskom jezeru i rijeci Bojani, kao i uvođenje elektronskog sistema za identifikaciju i registraciju migranata kompatibilnog sa EUODAC-om. Dodatno, usvojena je nova Strategija integrisanog upravljanja granicom 2025-2028 sa Akcionim planom za 2025-2026, u potpunosti usklađena sa najnovijim konceptom integrisanog upravljanja granicom EU. Ostvaren je napredak i u međunarodnoj saradnji kroz novi sporazum sa FRONTEX-om, koji omogućava zajedničke operacije na cijeloj granici Crne Gore, kao i početak zajedničkih graničnih kontrola sa Srbijom na željezničkoj stanici Bijelo Polje i privođenje kraju rekonstrukcije graničnog prelaza Zupci sa Bosnom i Hercegovinom radi uspostavljanja zajedničke granične kontrole.

Crna Gora je razumjela preporuke EK i ostaje posvećena progresivnom usklađivanju svoje vizne politike s politikom EU. U tom kontekstu, kroz niz strateških i operativnih aktivnosti, nastojimo pronaći optimalan balans između ispunjavanja obaveza u procesu evropskih integracija i potrebe za minimiziranjem potencijalnih ekonomskih posljedica koje bi uklanjanje određenih zemalja sa liste bezviznog režima moglo imati, posebno na sektor turizma i priliv stranih investicija. U februaru 2025. Uredbom o izmjeni Uredbe o viznom režimu, iz člana 1 brisan je Vanuatu, čime je napravljen iskorak ka daljoj harmonizaciji sa viznom politikom EU, a lista zemalja koje čine razliku u listama sa EU smanjena za jednu zemlju. Kao dokaz naše posvećenosti ovom procesu, ističemo da je u toku rad na izmjenama Zakona o strancima, koji je već prosljeđen EK na mišljenje, a koji će omogućiti postepeno, strukturirano i održivo usklađivanje vizne politike Crne Gore sa EU standardima, uz istovremenu zaštitu ključnih ekonomskih interesa zemlje. Pored toga, intenzivno radimo na reformi Viznog informacionog sistema, s posebnim fokusom na digitalizaciju procesa izdavanja viza kroz uvođenje e-viza i online apliciranja. Ove reforme će značajno unaprijediti efikasnost i brzinu obrade zahtjeva, povećati transparentnost postupaka i omogućiti bolju kontrolu izdavanja viza, čime će se osigurati potpuna usklađenost s viznim pravilima EU. Sve ove mjere potvrđuju jasnu opredijeljenost Crne

Gore ka ispunjavanju svojih evropskih obaveza, uz istovremeno preduzimanje konkretnih koraka kako bi tranzicija ka potpunoj harmonizaciji vizne politike bila efikasnija i ekonomski održiva.

Borba protiv organizovanog kriminala

Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) povećan je broj sistematizovanih radnih mjesta u Specijalnom policijskom odjeljenju (SPO), te je umjesto 50, predviđen broj od 60 sistematizovanih radnih mjesta u ovom Odjeljenju. Kada je u pitanju Specijalno državno tužilaštvo (SDT) do kraja prve polovine 2025. predviđeno je donošenje novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, kojim bi došlo do povećanja broja državnih službenika i namještenika u SDT, formiranja novih službi, ali i reorganizacije postojećih odjeljenja i službi definisanih Pravilnikom, u skladu sa potrebama SDT-a.

Vrhovni sud je donio Plan za unapređenje efikasnosti rada Višeg suda u Podgorici, kojim je između ostalog, predviđena mjera kontrole rada Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici, što podrazumijeva formiranje Komisije za kontrolu rada, koju će činiti sudije Vrhovnog i Apelacionog suda. U skladu s Planom, sprovedena je kontrola rada Višeg suda u Podgorici - Specijalnog odjeljenja za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina. Zadatak Komisije je da izvrši kontrolu predmeta starijih od tri godine i predmeta hitne prirode (prитvorske predmete), sa posebnim osvrtom na primjenu odredaba Zakonika o krivičnom postupku, kojim su propisane neophodne mjere u cilju stvaranja uslova za održavanje glavnog pretresa i ročišta za kontrolu optužnice. Dodatno, Komisija posebnu pažnju posvećuje primjeni odredaba Zakona o poštovanju prava na suđenje u razumnom roku. Komisija je sačinila Izvještaj o radu i u septembru 2024. je predstavljen sudijama Višeg suda u Podgorici. Pored toga, na inicijativu Vrhovnog suda, u okviru WBROLI projekta, usvojene su Smjernice za unapređenje upravljanja suđenjem u predmetima teškog i organizovanog kriminala. Sve navedene aktivnosti preduzimaće se u cilju poboljšanja efikasnosti u djelotvornosti rada samog Specijalnog odjeljenja, a što će doprinijeti i procesu vraćanja povjerenja u rad sudske grane vlasti.

U pogledu preporuke EK o dodatnoj izmjeni zakonodavstva o oružju, važno je ukazati da je izrađen Nacrt zakona oružju i municiji koji je u januaru 2025. dat na javnu raspravu. Donošenje novog zakona ima za cilj usklađivanje sa pravnim okvirom Evropske unije, konkretno Direktivom Evropskog parlamenta i Savjeta 2021/555, kao i otklanjanje problema u primjeni važećeg zakona. Nacrtom su predviđene izmjene koje se odnose na unapređenje upravnih postupaka, jasnije definisanje nadležnosti policije, pooštavanje uslova za izdavanje oružnih listova, posebno u vezi sa krivičnim djelima i prekršajima koji predstavljaju smetnju za dobijanje isprava o oružju, efikasniju proceduru za oduzimanje oružja, jaču kontrolu nad fizičkim i pravnim licima koja legalno posjeduju vatreno oružje, regulisanje integriteta trgovaca oružjem, osnivanje streljana i uređenje prometa oružja i municije.

Kada je u pitanju Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) uključujući Upravu policije, u oblasti sprečavanje korupcije i unutrašnje kontrole, novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-a nije izvršena reorganizacije koja se tiče Odjeljenja za unutrašnju kontrolu i Odjeljenja za antikorupciju. MUP je polazeći od značaja izgradnje i jačanja integriteta svih zaposlenih formiralo Odjeljenje za antikorupciju radi sprečavanja korupcije, čiji je jedan od ciljeva obavljanje poslova koji izgrađuju i jačaju integritet zaposlenih kroz sprovođenje anti-koruptivnih i drugih mjera.

Institucionalno uređenje i pravno usklađivanje

Na strateškom planu, u cilju adekvatne, blagovremene i efikasne primjene MONEYVAL izvještaja za Crnu Goru, izrađen je i od strane Vlade usvojen 24. V 2024. Akcioni plan za unapređenje djelotvornosti sistema sprečavanja

pranja novca i finansiranja terorizma i tehničke usklađenosti sa FATF preporukama za period 2024-2025. Stepen realizacije aktivnosti u toku 2024. je 89%.

Na zakonodavnom planu, Skupština je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. listu CG”, br. 110/23, 65/24 i 24/25). Zakon je usklađen sa relevantnim direktivama EU i FATF preporukama¹⁰. Posljednjim izmjenama uvršena je i oblast vezana za registrovanje pružaoca usluga povezanih sa kriptoinovinom. Shodno Zakonu izrađeno je osam podzakonskih akata i četiri interna akta Finansijsko obavještajne jedinice (FOJ).

Centralni registar transakcionih računa, koji vodi Centralna banka, sadrži informacije o transakcionim računima nerezidenata. U skladu sa članom 65a Zakona o platnom prometu („Sl. list CG“ br. 62/13, 6/14, 111/22, 7/23), Centralna banka vodi Centralni registar transakcionih računa, kao jedinstvenu informacionu bazu podataka o transakcionim računima za izvršavanje nacionalnih i međunarodnih platnih transakcija i njihovim vlasnicima. Sadržina Centralnog registra transakcionih računa, podaci koji se dostavljaju za potrebe registra, način dostavljanja podataka i način ostvarivanja uvida u podatke iz registra propisani su Odlukom o Centralnom registru transakcionih računa („Sl. list CG“ broj 47/23). Registar uključuje podatke o transakcionim računima pravnih lica, preduzetnika i fizičkih lica rezidenata i nerezidenata. Obaveza banaka da dostavljaju podatke o transakcionim računima nerezidenata važi od 4. VIII 2021. kada je stupila na snagu Odluka o izmenama i dopunama Odluke o sadržaju Centralnog registra transakcionih računa („Sl. list CG“, broj 53/21). Primjena Odluke je dio redovnih kontrola usklađenosti koje sprovodi Centralna banka.

Vrhovni sud je nastavio da učestvuje u dijalogu sa Vladom, u cilju formiranja pravosudne policije, kako bi se unaprijedila zaštita sudova, uključujući sudski depozit, kao i bezbjednost sudija i sudske administracije. Takođe, u septembru 2024. Vrhovni sud je održao sastanak sa predsjednicima krivičnih odjeljenja nižestepennih sudova, u cilju sagledavanja kaznene politike u predmetima seksualnog nasilja nad maloljetnim licima.

Kada je u pitanju elektronska razmjena podataka između ključnih institucija za borbu protiv organizovanog kriminala, SDT-u je omogućen je i pristup web servisima sljedećih institucija, u cilju efikasnog prikupljanja, analize i obrade podataka neophodnih za predmete koji se nalaze u fazi izviđaja i istrage: Ministarstvo pravde – kaznena evidencija i prekršajna evidencija – aktivni prekršaji i izvršenja krivičnih sankcija, MUP – građanska stanja (registar lica, lične karte, lične karte stranaca, putne isprave, vozačke i saobraćajne dozvole, oružje, privremeni boravci od 90 dana u privatnim i hotelskim smještajima), MUP – pregled podataka za krivična djela; pregled podataka za oštećene i učionice; javni red i mir; dežurna služba (pregled njihove statistika od 2015.) MUP - Uprava policije – prelaz državne granice i krivična djela/prijave (napomena: podacima se ne može pristupiti putem JMB određenog lica već preko putem broja lične karte i pasoša), Uprava prihoda – podaci o trenutnim i prethodnim osiguranjima (napomena: podacima se pristupima putem JMB za fizička i PIB za pravna lica), Uprava carina – podaci carinjenja i tranzita sa JCI i TIR karneta; prenos novca preko granice, FOJ–dat je pristup bazi podataka ali samo u dijelu da li su određena lica evidentirana u njihovoj bazi sumnjivih transakcija, bez drugih dodatnih podataka i informacija. Takođe i pristup preko tokena osposobljen je za prikupljanje neophodnih podataka, informacija i dokumentacije od sledećih institucija: Centralna banka – pristup podacima da li neko lice ima račun samo za rezidentna fizička i pravna lica, u fazi testiranja pristup bazi podataka kreditnog registra; Uprava za katastar i državnu imovinu (pretraga po imenu i prezimenu, elektronski potpis LN, pregled naslednih listova nepokretnosti, s tim da podaci ne obuhvataju hronologiju,

¹⁰ FATF (engl. Financial Action Task Force) – Međunarodni standardi za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma i širenja oružja za masovno uništenje

odnosno istoriju upisa); Uprave policije - pristup podacima koji se odnose na dežurnu službu, javni red i mir, saobraćaj, potražnu evidenciju, krivična djela, granicu i pretrage.

Kadrovski kapaciteti MUP-a i antikoruptivni mehanizmi

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) koji je usvojen 5. XII 2024. povećan je broj sistematizovanih radnih mjesta u Specijalnog policijskog odjeljenja (SPO), te je umjesto 50, predviđen broj od 60 sistematizovanih radnih mjesta u ovom Odjeljenju. Takođe, započeta je procedura prijema novih službenika, posebno u dijelu organizacione cjeline koja se bavi borbom protiv visoke korupcije i pranja novca, a koji posjeduju specifična znanja i vještine. Trenutno je u SPO radno angažovano 27 službenika. Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji nije izvršena reorganizacije koja se tiče Odjeljenja za unutrašnju kontrolu i Odjeljenja za anti-korupciju. Policijski poslovi suzbijanja organizovanog kriminala i korupcije su u nadležnosti SPO koje je Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave policije iz decembra 2024. izdvojeno kao posebna organizaciona jedinica koja je za svoj rad odgovorna direktoru Uprave policije i glavnom specijalnom tužiocu. Shodno izmjenama Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu iz maja 2024. SPO je isključivo nadležno za otkrivanje krivičnih djela korupcije koja su počinjena od strane visokih javnih funkcionera, odnosno tzv visoke korupcije. Imajući u vidu izvršene izmjene Pravilnika, fokus je bio na organizaciji SPO koja je podrška Specijalnom državnom tužilaštvu u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije i povećanju broja izvršilaca u tom odjeljenju.

Da je poseban fokus stavljen na koruptivna krivična djela potvrđuje podatak da u okviru SPO funkcioniše Odsjek za otkrivanje krivičnih djela visoke korupcije i pranja novca, koji je nadležan za otkrivanje i procesuiranje lica koja se dovode u vezu sa krivičnim djelima visoke korupcije i pranje novca, bez obzira da li se radi o samostalnom krivičnom djelu pranje novca ili krivičnim djelima u vezi sa novcem koji potiče iz kriminalnih djelatnosti povezanih sa organizovanim kriminalom. U ovoj jedinici je 27 izvršilaca, a očekuje se i prijem lica iz građanstva, koji posjeduju određena specijalistička znanja. Poslovi suzbijanja korupcije su i u nadležnosti Odsjeka za borbu protiv korupcije, ekonomskog kriminala i sprovođenje finansijskih istraga, koje je u sastavu Sektora za borbu protiv kriminala, a čija je nadležnost otkrivanje i suzbijanje krivičnih djela korupcije koja iz nadležnosti osnovnog i višeg državnog tužilaštva, ali i krivična djela u nadležnosti SDT-a na zahtjev ili uz odobrenje postupajućeg specijalnog tužioca. U sastavu Odsjeka za borbu protiv korupcije, ekonomskog kriminala i sprovođenje finansijskih istraga, je Grupa za borbu protiv korupcije u kojoj je povećan broj izvršilaca sa 17 na 20.

Novousvojenim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-a stvoreni su preduslovi za unapređenje organizacionih i kadrovskih kapaciteta i u segmentu borbe protiv prekograničnog kriminala. Odsjek za operativni rad i analizu rizika reorganizovan je u Odsjek za suzbijanje prekograničnog kriminala i korupcije, kao i povećan broj izvršilaca u Grupi za suzbijanje prekograničnog kriminala sa tri na 15, radi jačanja kapaciteta za vođenje krivičnih istraga. Formirane su i tri Mobilne jedinice u okviru regionalnih centara, te uspostavljena radna mjesta za kriminalističko operativnu analitiku. U kontinuitetu se implementira i Zajednički plan mjera za prevenciju i represiju korupcije. S tim u vezi u januaru 2025. izvršena je analiza realizacije Zajedničkog plana mjera za prevenciju i represiju korupcije na granici i graničnim prelazima za 2024. kao i sagledavanje stanja i potreba za 2025. uz aktivno učešće predstavnika Uprave policije, Uprave carina i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove. Izradom novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-a u stanicama granične policije sistematizovana su radna mjesta službenika za borbu protiv korupcije.

Rotacija službenika vrši se redovno i planski, gdje se službenici angažovani na poslovima graničnih provjera raspoređuju i na poslove nadzora državne granice ili u dežurnim službama regionalnih centara granične policije i

obratno. Kao dio zajedničkih aktivnosti sa pripadnicima graničnih policije susjednih zemalja, realizuju se i zajedničke patrole, koje se mogu posmatrati kao posebna antikorupcijska mjera.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je, polazeći od značaja izgradnje i jačanja integriteta svih zaposlenih, formiralo Odjeljenje za antikorupciju radi sprečavanja korupcije, čiji je jedan od ciljeva obavljanje poslova koji izgrađuju i jačaju integritet zaposlenih kroz sprovođenje anti-koruptivnih i drugih mjera. U februaru 2024. imenovan je menadžer integriteta od strane Odjeljenja za antikorupciju, a izrađen je i Plan integriteta MUP-a za 2024 i 2025. koji je stupio na snagu 14. V 2024. Pravilnik o kontroli imovine prihoda i životnog stila policijskih službenika, stupio je na snagu 20. VI 2024. Stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima u septembru 2024., Savjetu Evrope upućen je važeći Pravilnik o kontroli imovine, prihoda i životnih stilova policijskih službenika radi davanja mišljenja i sugestija, a u cilju unapređenja istog.

Novousvojenim Pravilnikom MUP-a, i Sektor granične policije stvorio je preduslove za unapređenje svojih organizacionih i kadrovskih kapaciteta. U okviru Koordinacionog centra sistematizovani su Grupa za analizu rizika i zajednički centri za policijsku saradnju, a u Odsjeku za strance i suzbijanje nezakonitih migracija Prihvatilište za strance sa većim brojem izvršilaca, te dodata radna mjesta doktor medicine i medicinski tehničar, čime će biti obezbijeđena kontinuirana medicinska zaštita smještenih lica. Odsjek za operativni rad i analizu rizika reorganizovan je u Odsjek za suzbijanje prekograničnog kriminala i korupcije, kao i povećan broj izvršilaca u Grupi za suzbijanje prekograničnog kriminala sa 3 na 15, radi jačanja kapaciteta za vođenje krivičnih istraga. U ovom Odsjeku uspostavljena je i Pomorska informativna jedinica.

U okviru Odsjeka za logistiku i podršku formirana je Grupa za tehnička sredstva, opremu i prevozna sredstva i Grupa za međunarodnu saradnju, projekte i stručno usavršavanje. U regionalnim centrima povećan je broj pomoćnika načelnika, te uspostavljena radna mjesta policijski službenik za analitiku, međunarodnu policijsku saradnju, obuku i projekte, policijski službenik za kriminalističko operativnu analitiku i povećan broj izvršilaca u službi operativnog dežurstva. U stanicama granične policije na velikim graničnim prelazima uspostavljeno je radno mjesto šef graničnog prelaza. Novim aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji uspostavljena je i nova Jedinica granične policije Velika, koja se nalazi u okviru Stanice granične policije Plav i trebalo bi da unaprijedi nadzor državne granice prema Republici Kosovo. Javnim pozivom za sprovođenje posebnog postupka zapošljavanja policijskih službenika za potrebe Uprave policije, koji je objavljen 16. I 2025. predviđeno je popunjavanje 249 radnih mjesta u Sektoru granične policije.

U kontinuitetu se implementira i Zajednički plan mjera za prevenciju i represiju korupcije. S tim u vezi u januaru 2025. izvršena je analiza realizacije Zajedničkog plana mjera za prevenciju i represiju korupcije na granici i graničnim prelazima za 2024, kao i sagledavanje stanja i potreba za 2025. uz aktivno učešće predstavnika Uprave policije, Uprave carina i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove. Izradom novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-a u stanicama granične policije sistematizovana su radna mjesta službenika za borbu protiv korupcije.

Nacrtom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju korupcije, koji se nalazi u fazi izrade, u odnosu na odredbe koje se odnose na sprečavanje sukoba interesa, proširen je krug lica na koji se iste primjenjuju na način da je dodato i povezano lice sa javnim funkcionerom, proširena je definicija poklona da obuhvata i stvar, pravo ili uslugu stečenu po značajno povoljnijim uslovima, novac, hartije od vrijednosti ili dragocjeni metal, bez obzira na njihovu vrijednost. Što se tiče izvještaja (deklaracije) o imovini i prihodima javnih funkcionera propisano je da, radi provjere podataka iz istog, Agencija za sprečavanje korupcije ima pristup podacima na računima javnog funkcionera i članova

zajedničkog domaćinstva kod kreditnih institucija i drugih finansijskih institucija, kao i način uvida i zaštite navedenih podataka. Takođe, predviđena je i mogućnost Agenciji da pokrene postupak upoređivanja prijavljenih prihoda i imovine i rashoda javnog funkcionera i članova zajedničkog domaćinstva od početka obavljanja javne funkcije javnog funkcinera.

Nacrtom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju korupcije predviđena je obaveza članova komisija koji sprovode postupke u vezi sa javnim nabavkama, privatizacijama, dodjelama ugovora o javno-privatnim partnerstvima i koncesijama, čija vrijednost postupaka prelazi iznos od 100.000 eura, da podnose izvještaj o prihodima i imovini. Takođe, postupak provjere podataka iz izvještaja odnosi se i na njih.

Kada su u pitanju kadrovski kapaciteti državnog tužilaštva, Odlukom o broju državnih tužilaca („Sl. list CG”, br. 21/15, 13/18, 7/23 i 104/23), utvrđen je broj državnih tužilaca u Specijalnom državnom tužilaštvu - glavni specijalni tužilac i 16 specijalnih tužilaca. U Specijalnom državnom tužilaštvu, tužilačku funkciju trenutno vrše glavni specijalni tužilac i devet specijalnih tužilaca i pet državnih tužilaca upućenih u Specijalno državno tužilaštvo. U 2022. donijet je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Specijalnog državnog tužilaštva, sa ukupnim brojem izvršilaca 60, koji je i dalje na snazi. Trenutno, u Specijalnom državnom tužilaštvu rade 54 državna službenika. Državni službenici su, shodno Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, raspoređeni na radna mjesta u okviru sedam organizacionih jedinica - Odjeljenje za poslove krivičnog gonjenja, Odjeljenje za finansijske istrage, Odjeljenje za analitiku i istraživanje, Odjeljenje za međunarodnu saradnju, Stručna služba za informacione tehnologije i digitalne dokaze, Kabinet glavnog specijalnog tužioca i Služba za administrativno-tehničke i računovodstvene poslove, u okviru koje je i Pisarnica. Van organizacionih jedinica sistematizovano je radno mjesto sekretar. Popunjavanje radnih mjesta vršeno je u skladu sa Kadrovskim planom i raspoloživim finansijskim sredstvima. Međutim, do kraja prve polovine 2025. predviđeno je donošenje novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji SDT-a, kojim bi došlo do povećanja broja državnih službenika i namještenika, formiranja novih službi, ali i reorganizacije postojećih odjeljenja i službi definisanih Pravilnikom, u skladu sa potrebama Specijalnog državnog tužilaštva. Na ovaj način će se izvršiti reorganizacija postojećih specijalizovanih organizacionih jedinica, a samim tim i povećati broj specijalnih tužilaca, savjetnika pravika i stručnih lica u cilju jačanja kapaciteta i efikasno i uspješno sprovođenje istraga, tj ostvarivanja efikasnijih rezultata u predmetima vezano za krivična djela iz oblasti organizovanog kriminala, visoke korupcije, pranja novca, terorizma i ratnih zločina, kao i praćenja i uspješnije realizacije predmeta vezano za postupak vođenja finansijske istrage i privremenog i trajnog oduzimanja imovine.

Saradnja s Europolom i Interpolom

Crna Gora ostvaruje dobru saradnju sa Europolom i Interpolom, uključujući razmjenu informacija putem njihovih kanala. Ova saradnja je nastavljena da daje rezultate u 2024. U oblasti saradnje sa Interpolom, NCB Interpol Podgorica je aktivan partner Generalnog sekretarijata INTERPOL-a u različitim projektima i inicijativama. Tokom 2024. ostvareno je 15.028 komunikacija sa drugim NCB-ima i 311 sa inostranim policijskim organizacijama i ambasadama. Po potjernicama NCB Interpol Podgorica, 33 lica su uhapšena u inostranstvu, a po potjernicama stranih NCB Interpol-a, 75 lica je uhapšeno u Crnoj Gori.

Korišćenjem FIND sistema na graničnim prelazima Crne Gore, izvršeno je 18.957.825 provjera u INTERPOL-ovoj bazi traženih lica, što je rezultiralo 3.633 poklapanja i 75 hapšenja. Takođe, izvršeno je 19.258.424 provjera u bazi krađenih i izgubljenih putnih isprava, sa 95 poklapanja, i 5.332.345 provjera u bazi otuđenih motornih vozila, sa 29.540 poklapanja i privremeno oduzetih 92 vozila. Crna Gora je unijela 10 039 nevažećih identifikacionih dokumenata i putnih isprava u INTERPOL-ovu bazu SLTD. NCB Interpol Podgorica učestvuje u projektima kao što

su ISON, NEXUS, VENNLING, Arms, FINCAF i ILLICIT MARKETS ANALYSIS FILE2. Takođe, učestvovalo se u zajedničkim operacijama PANGAEA XIII i OPSON IX i Neptune VI. Koristi se INTERPOL-ov sistem za prepoznavanje lica. Sektor za borbu protiv kriminala učestvuje u INTERPOL-ovom projektu „HOTSPOT“ vezanom za ilegalne migracije.

Što se tiče saradnje sa Europolom, ona je dobra i intenzivna, uz razmjenu informacija putem SIENA kanala. Europol pruža veoma jaku podršku Crnoj Gori. U 2024. razmijenjeno je 6.158 poruka kroz SIENA ME kanal i 525 poruka kroz SIENA CT kanal. Crna Gora je inicirala 304 nova slučaja putem SIENA kanala u 2024. Broj poslatih SIENA poruka i obim komunikacije značajno je povećan (za 26%) u odnosu na 2023. Operativna saradnja u 2024. bila je fokusirana na transnacionalno krijumčarenje kokaina, organizovane kriminalne grupe, teška krivična djela i korupciju, aktivne potrage za bjeguncima, terorizam i ekstremizam, krijumčarenje cigareta, pranje novca, oduzimanje imovine, krijumčarenje migranata i trgovinu ljudima, krivična djela protiv životne sredine i zloupotrebe djece na internetu. Ostvareni su značajni rezultati, uključujući pokretanje predmeta protiv međunarodnih krijumčara droge i akciju „General“ u vezi sa krijumčarenjem kokaina.

Crna Gora aktivno učestvuje u EMPACT operativnim aktivnostima i bila je uključena u 14 operativnih akcionih planova (OAPs). Crna Gora je ko-lider u OAP 01 (Visokorizične kriminalne grupe), OAP 06.1 (Kanabis, kokain, heroin) i OAP 10 (Krijumčarenje oružja). U 2024. Crna Gora je učestvovala kao punopravni partner u 10 Europolovih analitičkih projekata (APs) i kontinuirano dostavljala informacije putem SIENA kanala u 19 analitičkih projekata¹⁶. Aktivna je saradnja sa Evropskim centrom za krijumčarenje migranata (EMSC) u okviru Eurola i EMPACT-a. Formiran je mješoviti operativni policijski tim za razbijanje mreža krijumčara migranata, koji je postao dio OTF ZEBRA i podprojekta AFGHANS¹⁸. Sektor granične policije sada ima direktan pristup Europolovom SIENA kanalu.

Bilans rezultata u oblasti organizovanog kriminala

Specijalnom državnom tužilaštvu u 2024. za krivična djela organizovanog kriminala podnijeto je 27 prijava protiv 199 poznatih punoljetnih učinilaca, što čini 14,03% od ukupno 1.418 prijavljenih punoljetnih lica.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u oblasti organizovanog kriminala, u periodu 1. I - 31. XII 2024. donijete su 28 naredbi o sprovođenju istrage i 10 naredbi o proširenju istrage protiv ukupno 142 lica. Podignuto je optužnica u 25 predmeta protiv 86 lica. U datom periodu, u navedenim predmetima, donijete su i naredbe o sprovođenju istrage i protiv politički eksponiranih lica (PEL), i to: tri bivša ministra poljoprivrede i ruralnog razvoja; jednog bivšeg državnog sekretara u tadašnjem Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja, bivšeg direktora Uprave policije i kasnije savjetnika Predsjednika za odbranu i bezbjednost, bivšeg direktora Uprave policije, bivšeg direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost, bivšeg pomoćnika direktora Uprave policije, bivšeg glavnog specijalnog tužioca, bivšeg načelnika stanice kriminalističke policije Centra bezbjednosti Bar Uprave policije, jednog službenika Uprave policije, jednog advokata, bivše direktorice Agencije za sprječavanje korupcije, pomoćnice direktorice Agencije za sprječavanje korupcije, jednog sudije Višeg suda u Bijelom Polju.

Prema podacima sudstva, kada je u pitanju organizovani kriminal, u periodu 1. I 2024 - 31. XII 2024. Viši sud u Podgorici je imao u radu ukupno 1.0611 predmeta protiv 769 okrivljenih lica (713 fizičkih i 56 pravnih lica). Od

¹¹ Strukturu ovih predmeta čine krivična djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ (kao samostalna krivična djela) i krivična djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ u sticaju sa krivičnim djelima: ubistvo iz čl. 143 KZ; teško ubistvo iz čl. 144 KZ; teška krađa iz čl. 240 KZ; prevara iz člana 244 KZ; nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz čl. 403 KZ; utaja poreza i doprinosa iz čl. 264 KZ ; krijumčarenje iz čl. 265 KZ; nedozvoljena trgovina iz čl. 284 KZ; nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi iz člana 405 KZ;

ukupnog broja predmeta u radu, tokom navedenog perioda formirano je 25 predmeta, dok su se ostali predmeti već nalazili u radu. Od ukupnog broja predmeta, u periodu 1. I 2024 - 31. XII 2024. Viši sud riješio je sedam predmeta (49 okrivljena lica) i to na sljedeći način: u šest predmeta u odnosu na dvanaest lica donijete su osuđujuće presude, a u odnosu na 2 lica oslobađajuće presude (nepravnosnažne); dva predmeta (33 lica) riješena su vraćenjem nadležnom državnom tužilaštvu radi dopune istrage; u jednom predmetu (dva okrivljena lica) ustanovljena je nadležnost drugog suda.

Oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću

U 2025. vrhovni državni tužilac donio je Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava za sprovođenje finansijskog izviđaja, odnosno finansijske istrage od 3. III 2025.¹²

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva u periodu 1. I 2024 - 31. XII 2024. donijete su i naredbe o pokretanju finansijske istrage u 13 predmeta protiv 96 fizičkih lica i pet pravnih lica. Uz ove finansijske istrage pokrenute 2024, u radu je bilo 86 predmeta protiv 785 fizičkih lica i 175 pravnih lica iz ranijih godina. Takođe u 2024. okončane su finansijske istrage u 13 predmeta protiv 52 fizička lica i tri pravna lica. Shodno navedenim podacima u izvještajnom periodu podnijeti su i predlozi za određivanje privremenih mjera zabrane korišćenja i/ili raspolaganja nekretnina ukupne površine 479.819 m², uz upis zabilježbe u katastru nepokretnosti, u 14 predmeta. Osim nepokretnosti, predmet privremenih mjera su bile i druge pokretne stvari – vozila, plovila, skupocjeni satovi, antikviteti. Kada su u pitanju akcije i udjeli u pravnim licima, u dva predmeta je određena privremena mjera ovog tipa. Trenutna tržišna cijena akcija za dva fizička lica kojima je određena privremena mjera obezbjeđenja je 11.077,82 eura, dok je ukupan kapital pravnih lica 267.681,00 eura odnosno njihova aktiva je na nivou od 2.304.988,00 eura. Na osnovu zahtjeva Specijalnog državnog tužilaštva, od strane Višeg suda u Podgorici trajno su oduzeta dva automobila, od kojih je jedno rješenje o oduzimanju ove pokretne imovine stečene kriminalnom djelatnošću pravosnažno. Takođe, Viši sud u Podgorici još nije odlučio o zahtjevima za trajno oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, podnijetim u septembru i oktobru 2023.

Prema podacima sudstva, u oblasti organizovanog kriminala, u periodu 1. I - 31. XII 2024. u ukupno devet predmeta sud je odredio privremene mjere obezbjeđenja. Te mjere obuhvatale su zabranu raspolaganja i korišćenja brojnih nepokretnosti, uključujući stambene i poslovne prostore, stambene zgrade, stanove, bazene, dvorišta, livade, neplodno zemljište, šume, voćnjake, vinograde i garaže. Takođe, u dva predmeta je određeno privremeno oduzimanje pokretne imovine, uključujući više motornih vozila, plovila, skupocjene satove i nakit. Sud je izdao i naloge bankama za obustavu sumnjivih transakcija na računima fizičkih i pravnih lica, u iznosima od: 125.393,90 eura, 6.906,79 eura, 8.951,74 eura, 4.554,36 eura, 354,04 eura, 112,71 eura i 84,45 eura. Uz to, određena je i zabrana korišćenja i raspolaganja pravima na osnovu akcija, udjela u privrednim društvima i drugih hartija od vrijednosti. U jednom od navedenih predmeta, odlučujući po predlogu Zaštitnika imovinsko-pravnih interesa, Viši sud u Podgorici donio je rješenje kojim je određena privremena mjera zabrane raspolaganja i opterećenja 115 nepokretnosti, uz zabilježbu zabrane u Katastru nepokretnosti. Pored toga, istim rješenjem sud je izrekao i mjeru zabrane otuđenja vlasničkih udjela u određenim privrednim društvima a određena je i zabrana otuđenja i opterećenja više vozila.

pripremanje djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore iz člana 373 KZ i neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 300 KZ.

¹² Za više informacija pogledati Aneks VDT-a_PP 23 i 24

Pranje novca

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u toku 2024. zbog krivičnog djela pranje novca, donijete su i naredbe o sprovođenju istrage u 10 predmeta protiv 17 lica, i jedno proširenje naredbe o sprovođenju istrage protiv jednog lica. U 2024. podignute su i pet optužnica protiv 12 lica. Takođe u izvještajnom periodu za samostalno krivično djelo pranje novca pokrenute su istrage protiv devet lica.

Shodno navedenom, u deset predmeta u Specijalnom državnom tužilaštvu, vezano za krivično djelo pranje novca, blokirano je ukupno novčanih sredstava kod poslovnih banaka u iznosu 49,392,546.40 eura, kao i 6.720.000.00 aed, 42.089.128.99 rub i 45.078.90 usd. U izvještajnom periodu od deset formiranih predmeta, osam predmeta je formirano na osnovu obavještenja o sumnjivim transakcijama, dostavljenih od strane Sektora za finansijsko-obavještajne poslove, i shodno članu 89 st.2 ZKP-a, na osnovu navedenih obavještenja blokirano je kod poslovnih banaka u Crnoj Gori, ukupno novčanih sredstava u iznosu od 3.176.196,90 eura. Takođe, u jednom predmetu je zaplijenjen i novčani iznos (gotovina) u iznosu od 15.700,00 eura, dok je u drugom predmetu vezano za kd pranje novca zaplijenjen je novac u gotovini u ukupnom iznosu od 943.900,00 eura.

Izmjenama Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu koji je stupio na snagu 19. VI 2024. krivično djelo pranje novca iz člana 268 st. 1 i 2 prešlo je u nadležnost osnovnih državnih tužilaštava. S tim u vezi, osnovnim državnim tužilaštvima ustupljeno je šest predmeta od Specijalnog državnog tužilaštva, od kojih je jedan ustupljen Albaniji, tri predmeta su u fazi izviđaja, u jednom predmetu je protiv jednog lica podniet optužni predlog sudu, dok je u jednom predmetu. Nakon sprovedenog postupka izviđaja krivična prijava je odbačena, zbog nepostojanja osnovane sumnje da je izvršeno prijavljeno, niti drugo krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

Prema podacima sudstva, zbog krivičnog djela pranje novca Viši sud u Podgorici je imao u radu ukupno 12 predmeta protiv 87 lica (71 fizičko lice i 16 pravnih lica). Od navedenog broja predmeta, pet predmeta je formirano zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ u sticaju sa krivičnim djelom pranja novca iz člana 268 KZ, dok je sedam predmeta formirano zbog krivičnog djela pranje novca iz čl. 268 KZ. Kada je riječ o riješenim predmetima, pravosnažno su riješena tri predmeta, i to na sljedeći način: u jednom predmetu, protiv jednog okrivljenog lica, Viši sud u Podgorici je donio oslobađajuću presudu. Presudom Apelacionog suda odbijena je žalba Specijalnog državnog tužilaštva kao neosnovana i potvrđena presuda Višeg suda u Podgorici. U drugom predmetu, nedavno je Apelacioni sud, odlučujući o žalbi Specijalnog državnog tužilaštva, potvrdio presudu Višeg suda u Podgorici kojom su četiri lica oslobođena od optužbe, a u odnosu na šest lica optužba je odbijena za produženo krivično djelo pranje novca. U trećem predmetu, donijeta je osuđujuća presuda protiv dva okrivljena pravna lica, na osnovu sporazuma o priznanju krivice. U tom predmetu, pravosnažnom presudom su pravna lica oglašena krivim i izrečena im je kazna prestanka postojanja, a trajno oduzeta imovina - nepokretnosti u vrijednosti, u momentu sticanja, od oko osam miliona eura.

Prema podacima sudstva, kad je riječ o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću u predmetima pranja novca, Viši sud u Podgorici je tokom 2024. u ukupno šest predmeta, donio privremene mjere obezbjeđenja. U okviru ovih mjera, izrečena je zabrana raspolaganja i korišćenja vrijednim nepokretnostima u vlasništvu jednog pravnog lica. Sud je takođe naložio obustavu isplate ili prenosa novčanih sredstava u iznosu od 102.000,00 eura, koja se nalaze na računu jednog fizičkog lica. Privremeno je obustavljena i isplata ili prenos novčanih sredstava u iznosu od 1.510.000,00 eura, a određena je i privremena obustava izvršenja novčanih transakcija u ukupnom iznosu od 33.473,36 eura i 100.000,00 eura.

U dva odvojena predmeta oduzeta su vozila i satovi, a određena je zabrane raspolaganja nepokretnošću uz zabilježbu zabrane u katastru nepokretnosti.

Borba protiv trgovine ljudima

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 31. XII 2024. formirano je 18 Kt predmeta protiv 24 lica, 10 Ktr predmeta i 1 Ktn predmet zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz člana 444 KZ. Doneseno je 11 naredbi o sprovođenju istrage protiv 13 lica, dok je u jednom predmetu donesena naredba o proširenju istrage protiv jednog lica. Podignuto je 14 optužnica protiv 25 lica. U izvještajnom periodu organizovano je ukupno 11 regionalnih i međunarodni sastanaka i obuka vezano za krivično djelo trgovina ljudima iz člana 444 Krivičnog zakonika. Imajući u vidu statističke podatke iz 2023, u 2024. došlo je do povećanja od 100% podignutih optužnica i značajno većeg broja naredbi o sprovođenju istrage, imajući u vidu da je u 2023. donijeta 1 naredba, a u 2024. 11 naredbi o sprovođenju istrage.

Predmeti trgovine ljudima imaju prioritet u radu crnogorskih sudova, i u ovom izvještajnom periodu se nastavlja pozitivan trend porasta broja sudskih predmeta za ovo krivično djelo. U periodu 1. I 2024. - 31. XII 2024. nadležni sudovi su imali u radu ukupno 27 predmeta protiv 48 okrivljenih lica zbog krivičnog djela trgovine ljudima iz člana 444 Krivičnog zakonika. Što se tiče riješenih predmeta, dva predmeta su pravnosnažno riješena osuđujućim presudama i to na sljedeći način: u jednom predmetu, Viši sud u Podgorici je dana 12. IV 2024. donio prvostepenu presudu kojom se jedno okrivljeno lice oglašava krivim i osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od tri godine, jer je izvršilo krivično djelo trgovine ljudima iz člana 444 stav 3 u vezi stava 1 Krivičnog zakonika i to u cilju sklapanja nedozvoljenog braka. Ova presuda je potvrđena presudom Apelacionog suda od dana 6. XII 2024. U drugom predmetu, Viši sud u Podgorici je dana 28. V 2024. donio presudu kojom se dva okrivljena lica oglašavaju krivim za izvršenje, jedno lice - produženog krivičnog djela trgovina ljudima iz čl.444 st.3 u vezi st.1 i čl.49 Krivičnog zakonika, drugo lice - izvršenje krivičnog djela trgovina ljudima iz čl.444 st.3 u vezi st.1 Krivičnog zakonika. Istovremeno, sud je ova lica osudio na kazne zatvora, i to jednog okrivljenog u trajanju od tri godine, a drugo lice na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i četiri mjeseca. Na osnovu čl.72 st.1 i 2 KZ, sud je jednom optuženom izrekao i mjeru bezbjednosti obaveznog liječenja alkoholiočara. Presudom Apelacionog suda 12. XII 2024. odbijene su kao neosnovane žalbe Višeg državnog tužilaštva u Podgorici i branilaca optuženih i potvrđena presuda Višeg suda u Podgorici od 28. V 2024. Osim ova dva pravnosnažno okončana predmeta, u jednom predmetu sud je donio oslobađajuću presudu u odnosu na jedno lice, koja tokom referentnog perioda nije postala pravnosnažna.

U izvještajnom periodu preduzete su aktivnosti u cilju podizanja informisanosti žrtava trgovine ljudima o pravu na besplatnu pravnu pomoć. Vrhovni sud i Ministarstvo unutrašnjih poslova, sa EU i međunarodnim partnerima, sprovedi su informativnu kampanju usmjerenu na poboljšanje podrške žrtvama u slučajevima trgovine ljudima. Poseban fokus kampanje bio je bio je niz radionica za obuku 60 predstavnika institucija osmišljenih za obuku službenika koji prvi stupaju u interakciju sa žrtvama, pomažući im da nauče kako da jasno i efikasno komuniciraju prava žrtava na jeziku koji razumiju, a istovremeno im pružaju neophodnu podršku i pomoć. Takođe, tokom referentnog perioda održana je druga po redu posebna obuka za advokate u cilju specijalizacije za pružanje usluga besplatne pravne pomoći za žrtve trgovine ljudima, u organizaciji Programske kancelarije Savjeta Evrope i COSDT.

Sajber kriminal

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva kada je u pitanju sajber kriminal u 2024. nije bilo započetih istraga niti novih optuženja. U 2024. zabilježena je jedna prijava protiv jednog lica iz člana 352. računarske prevare koja je

ostala neriješena na kraju 2024. Prema podacima sudstva, u izvještajnom periodu za sajber kriminal nije bilo presuda.

Vatreno oružje

U oblasti vatrenog oružja oduzeta su 66 komada vatrenog oružja, 1400 komada municije različitog kalibra i 14 komada minskih eksplozivnih sredstava.

Šverc cigareta

Prema podacima Uprave policije, što se tiče šverca cigareta, ukupna količina cigareta koje su prokrijumčarene preko carinske linije u nepoznatom pravcu, radi plasiranja iste na sivom tržištu iznosi 442 192 paketa, pri čemu je nastupila materijalna šteta po budžet Crne Gore u iznosu od 442.270.096 eura. Osnovnim državnim tužilaštvima je u oblasti suzbijanja nedozvoljene trgovine i krijumčarenja cigareta, kroz obavještajni projekat "MERLIN" podnešeno 17 krivičnih prijava protiv 17 lica za 17 krivičnih djela nedozvoljena trgovina. Takođe je podnijeto i sedam krivičnih prijava protiv osam lica za osam krivičnih djela nedozvoljena trgovina, a ukupno je oduzeto 1 707,50 kg rezanog duvana, u vrijednosti od 93.392 eura.

Falsifikovanje novca

Prema podacima Državnog tužilaštva u vezi krivičnog djela falsifikovanje novca, podnijete su prijave protiv osam lica. Protiv pet lica donijeta naredba za sprovođenje istrage. Od pet istraga, protiv jednog lica je obustavljena istraga, dok su protiv četiri lica podignute optužnice. Protiv tri lica prijave su ostale u radu. S neriješenim optuženjima iz ranijeg perioda ukupno u radu bilo je 14 optuženja, od čega je protiv jednog lica ustupljeno, protiv pet lica donijeta osuđujuća presuda (tri zatvorske i dvije uslovne kazne), dok je na kraju 2024. ostalo u radu optuženja protiv osam lica. Žalbi na presude nije bilo u izvještajnom periodu.

Svi aspekti carinske saradnje obrađeni su u Poglavlju 29 – Carinska unija.

Saradnja u oblasti droga

Institucionalno uređenje i pravno usklađivanje

Vlada je 20. XII 2024. usvojila Strategiju o drogama za period 2024–2027, zajedno sa pratećim Akcionim planom za period 2024–2025. Dokument je usklađen sa Strategijom EU o drogama (2021–2025) i zasnovan je na četiri glavne oblasti – smanjenje ponude, smanjenje potražnje, smanjenje štete i sistem podataka i informacija. Akcioni plan Strategije o drogama predviđa izmjene Zakona o sprečavanju zloupotrebe droga, kako bi se u potpunosti uskladio pravni okvir sa pravnim tekovinama EU. U januaru 2025. u skladu sa Odlukom Savjeta EU 2024/832, započeta je izmjena Pravilnika o utvrđivanju liste droga, psihotropnih supstanci i biljaka koje se mogu koristiti za proizvodnju droga („Sl. list CG“ broj 90/23), kako bi se određene supstance uključile na listu.

Nacionalna opservatorija za droge (NDO), osnovana pri Ministarstvu zdravlja, operativna je i redovno sarađuje sa svim relevantnim akterima u zemlji, uključujući sektore zdravstva i bezbjednosti, kao i nevladine organizacije. NDO blisko sarađuje sa EUDA-om, redovno razmenjujući prakse, što je potvrđeno i kroz Radni aranžman između strana, potpisan u oktobru 2024. sa Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom unutrašnjih poslova i EUDA-om. Traženi podaci se

redovno dostavljaju EUDA-i u obliku standardizovanih tabela. Obaveštenja se redovno šalju putem Nacionalnog sistema ranog upozoravanja, koji je povezan sa EU sistemom za rano upozorenje.

Kapaciteti za sprovođenje i izvršenje

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, kada je u pitanju krijumčarenje droge na međunarodnom nivou, u periodu 1. I 2024 – 31. XII 2024. formirano je 23 predmeta protiv 180 lica. Od ukupnog broja predmeta u radu, tokom referentnog perioda formirano je sedam predmeta, a ostalih 26 predmeta se već nalazilo u radu kod nadležnog suda. Od navedenog broja predmeta, u dva predmeta u odnosu na dva lica donijete su osuđujuće presude (nepravnosnažne), dok su dva predmeta vraćen državnom tužilaštvu radi dopune istrage.

Borba protiv terorizma

Institucionalno uređenje i pravno usklađivanje

U cilju jačanja strateškog okvira u prevenciji, detekciji i odgovoru na nuklearni terorizam, kao i jačanju sistema nuklearne bezbjednosti uopšte, u periodu 9 – 12. IX 2024. u saradnji predstavnika 16 relevantnih institucija Crne Gore za oblast nuklearne bezbjednosti sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju izrađen je nacrt novog Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP) Crne Gore za period 2025-2029, kao i Plan za implementaciju INSSP-a. INSSP i Plan implementacije INSSP-a izrađeni su tokom nacionalne radionice koju su zajednički organizovali Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA) i Vlada, preko Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Ovo su dokumenta Vlade, ali istovremeno i Međunarodne agencije za atomsku energiju, jer se od ove stručne agencije očekuje podrška za implementaciju i isti mora biti usaglašen sa Planom nuklearne bezbjednosti Međunarodne agencije za atomsku energiju, koji usvaja Generalna konferencija Međunarodne agencije za atomsku energiju, čija je Crna Gora članica od 2006.

U prethodnom periodu, pojačana je saradnja sa Kancelarijom Ujedinjenih nacija za droge i kriminal (UNODC) po pitanju implementacije Međunarodne konvencije o sprečavanju akata nuklearnog terorizma. S tim u vezi, održana je druga regionalna radionica u Tirani, Albanija, Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), u saradnji sa državom Albanijom, kao domaćinom, i uz finansijsku podršku Kanade, organizovala je regionalnu radionicu na temu Međunarodne konvencije o sprečavanju akata nuklearnog terorizma (ICSANT). Takođe, ojačana je i saradnja sa Međuregionalnim institutom Ujedinjenih nacija za istraživanje zločina i pravde (UNICRI) u dijelu jačanja nacionalnih kapaciteta vezano za nuklearnu forenziku i jačanje kapaciteta Specijalnog državnog tužilaštva (SDT) u otkrivanju krivičnih djela sa nuklearnim i radioaktivnim materijalom iz njihove nadležnosti. S tim u vezi, izrađen je Vodič za tužioce o radiološkim i nuklearnim zločinima i dostavljen Crnoj Gori. Otpočela je implementacija projekta Centra izvrsnosti Evropske unije - Projekat CBRN CoE P101 "Poboljšanje zaštite i sigurnosti kritične CBRN infrastrukture u regijama Jugoistočne i Istočne Europe, Centralne Azije i Bliskog istoka" u kojem učestvuju predstavnici Crne Gore.

Kapaciteti za sprovođenje i izvršenje

Prema podacima sudstva u oblasti borbe protiv terorizma, pred Višim sudom u Podgorici se u periodu 1. I 2024 - 30. VI 2024. nalazilo u radu jedan predmet zbog ovog krivičnog djela, i to protiv 13 okrivljenih lica. Viši sud u Podgorici je dana 9. VII 2024. donio presudu Ks.br.6/21, kojom je 13 okrivljenih lica oslobodio od optužbe. Naime, sud je primjenom načela "in dubio pro reo" optužene oslobodio od optužbe, jer nije dokazano da su izvršili krivična djela koja im se činjenično i pravno stavljaju na teret optužnicom (član 373 tačka 2 ZKP-a).

Pravosudna saradnja u građanskim i krivičnim stvarima

Skupština je 15. X 2024. donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije o potvrđivanju i prizavanju i izvršenju stranih presuda u građanskim i privrednim stvarima i Zakon o potvrđivanju Međunarodnog sporazuma o razmjeni podataka u svrhe provjere izjava o imovini.

U izvještajnom periodu nije bilo formiranih zajedničkih istražnih timova. U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025. formirano je 62 predmeta u vezi saradnje posredstvom Eurojust-a. U 2024. Vrhovni državni tužilac održao je sastanak sa evropskom javnom tužiteljkom delegiranom iz Republike Hrvatske i na ovom sastanku dogovorena je kontinuirana komunikacija sa Kancelarijom Evropskog javnog tužioca. Takođe, u izvještajnom periodu održana je radionica u Podgorici za državne tužioce tokom koje su prezentovane mogućnost koje pruža potpisani radni sporazum, kao i praktični aspekt rada evropskih delegiranih tužilaca. U izvještajnom periodu, saradnja sa EPPO ostvarena je u dva predmeta.

U periodu 1. I 2024 – 31. XII 2024. u građanskoj materiji formirano je 542 predmeta međunarodne pravne pomoći (247 ulaznih i 295 izlaznih). Od ukupnog broja Crna Gora kao podnosilac zamolnica (aktivne zamolnice) javlja se u 295 predmeta, dok 247 predmeta predstavlja postupanje po zamolnicama drugih država (pasivne zamolnice).

U periodu 1. I 2024 – 31. XII 2024. izvršeno je 1887 ovjera dokumenata za upotrebu u inostranstvu, od kojih je 1734 ovjereno APOSTILLE i 153 ovjera „puna legalizacija”. U periodu 1. I – 31. XII 2024. u krivičnoj materiji formirano je 1172 predmeta međunarodne pravne pomoći (596 ulaznih i 576 izlaznih) i 115 predmeta po zahtjevu za davanje saglasnosti za raspisivanje međunarodne potjernice. Od ukupnog broja Crna Gora kao podnosilac zamolnica (aktivne zamolnice) javlja se u 576 predmeta, dok 596 predmeta predstavlja postupanje po zamolnicama drugih država (pasivne zamolnice).

U period od 1. I 2024. godine do 31. XII 2024. godine, u krivičnoj materiji formirano je 1172 predmeta međunarodne pravne pomoći (596 ulaznih i 576 izlaznih) i 115 predmeta po zahtjevu za davanje saglasnosti za raspisivanje međunarodne potjernice. Od ukupnog broja Crna Gora kao podnosilac zamolnica (aktivne zamolnice) javlja se u 576 predmeta, dok 596 predmeta predstavlja postupanje po zamolnicama drugih država (pasivne zamolnice).

Zakonite i nezakonite migracije

Institucionalno uređenje i pravno usklađivanje

Uspostavljanje sistema elektronske identifikacije i registracije migranata koji bi bio kompatibilan sa EUODAC sistemom odvija se kroz Projekat „Individualna mjera za jačanje kapaciteta integrisanog upravljanja granicom u Crnoj Gori” koji finansira Evropska komisija, a implementira Međunarodna organizacija za migracije – Kancelarija u Podgorici. U Ministarstvu unutrašnjih poslova je formirana radna grupa za uspostavljanje sistema za identifikaciju i registraciju migranata koji će biti kompatibilan sa EUODAC u skladu sa Master planom koji je izradio FRONTEX. Radna grupa, u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za migracije radi na definisanju kriterijuma za odabir konsultantske kompanije. U međuvremenu, Služba za informacione tehnologije Ministarstva unutrašnjih poslova je samostalno izradila softver za evidenciju izraženih namjera za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Takođe, u Odsjeku za prihvatanje stranaca koji traže međunarodnu zaštitu - Božaj (mjesto gdje je najveći broj migranata izražavao namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu u prethodnom periodu) postavljena je oprema za elektronsku akviziciju biometrijskih podataka od migranata koji izražavaju namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, i softver je počeo sa produkcijom. Takođe, oprema za elektronsku akviziciju biometrijskih

podataka od migranata koji izražavaju namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu je postavljena i u Pljevljima, I oprema je funkcionalna.

Kapaciteti za sprovođenje i izvršenje

Tokom 2024. Crna Gora je postigla značajan napredak u ostvarivanju komunikacije sa zemljama porijekla iregularnih migranata, tačnije Bangladešom, Pakistanom i Nepalom. Ove države porijekla migranata su iskazale neočekivano visok nivo otvorenosti za saradnju i izrazile spremnost za otpočinjanje pregovora u pravcu potpisivanja Memoranduma o razumijevanju koji bi se odnosio na oblasti migracije radne snage i povratka na ranije održanoj konferenciji koja je bila prilika za otpočinjanje saradnje u oblastima radne migracije i readmisije iregularnih migranata. Naime, nepalske vlasti su Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga poslale nacrt Sporazuma na temu radnih migracija koji bi potencijalno sadržao i klauzulu o povratku. Vlasti Bangladeša će u skorije vrijeme poslati nacrt predloženog Sporazuma, takođe na temu radnih migracija sa komponentom povratka, dok će se tokom 2025. najvjerovatnije organizovati sastanak sa pakistanskim vlastima na istu temu. Nastavak svih započetih aktivnosti poput sastanaka, usklađivanja teksta sporazuma se očekuje tokom 2025.

U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025, ponovo su inicirani pregovori za zaključivanje implementacionih protokola (Danskoj, Finskoj, Irskoj, Kipru, Letoniji, Litvaniji, Poljskoj, Rumuniji, Portugalu i Švedskoj). Tako je Nacrt Protokola između Vlade Republike Litvanije i Vlade Crne Gore za implementaciju Sporazuma između Evropske zajednice i Republike Crne Gore za readmisiju lica bez dozvole boravka usaglašen elektronskim putem.

U periodu 1. IX 2024 - 31. III 2025, u redovnom postupku readmisije primljeno je ukupno 122 zahtjeva za readmisiju koji su se odnosili na prihvrat ukupno 175 lica, od čega je pozitivno riješeno 75 zahtjeva odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 112 lica, negativno je riješeno 47 zahtjeva odnosno nije data saglasnost za prihvatanje ukupno 63 lica.

U istom periodu prema zemljama iz susjedstva upućeno je ukupno pet zahtjeva za readmisiju 15 lica, od čega je za 12 lica pozitivno odgovoreno, dok je za tri lica negativno odgovoreno. Dok je iz zemalja iz susjedstva zaprimljeno ukupno tri zahtjeva za sedam lica, i na sve zahtjeve smo dostavili pozitivan odgovor.

U periodu 1. IX 2024 - 31. III 2025, izvršen je prihvrat 47 povratnika i za njih su izrađeni planovi reintegracije proslijeđeni koordinatorima lokalnih timova na dalje postupanje i praćenje. Povratnici iz Njemačke 38 povratnika, Španija dva, Švedska jedan, Francuska dva i Bosna i Hercegovina četiri lica.

Azil

Institucionalno uređenje i pravno usklađivanje

Ministar unutrašnjih poslova i izvršna direktorica EUAA potpisali 28. III 2025. Mapu puta o saradnji između Crne Gore i EUAA 2025-27 kojom je predviđeno dodatno jačanje već dobrog partnerstva. Ovaj strateški dokument, usklađen sa nacionalnim prioritetima i EU standardima i predstavlja značajan korak u pripremi Crne Gore za punopravno učešće u Zajedničkom evropskom sistemu za azil (CEAS). Mapa puta sljedeće generacije razvijena je za naredni trogodišnji period u skladu sa nacionalnim prioritetima Crne Gore u oblasti azila, prethodno definisanim u Strategiji o migracijama i reintegraciji povratnika 2021–2025, kao i sa Akcionim planom Evropske unije za Zapadni Balkan.

U pogledu aktivnosti koji se odnose na zakonodavni okvir kojim se reguliše oblast privremene zaštite lica iz Ukrajine, u oktobru 2024. stupila je na snagu Odluka o izmjeni odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine, kojom se privremena zaštita produžava do 11. III 2025. U martu 2025, stupila je na snagu Odluka o izmjeni odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine, kojom se privremena zaštita produžava do 4. III 2026.

U kontinuitetu se obučava kompletan kadar Direkcije za azil kroz učešće na trening module organizovane od strane EUAA (online i face to face), kao i od strane UNHCR-a i IOM-a, što u konačnom daje značajne rezultate koji se ogledaju kroz sljedeće statističke podatke. Tokom 2024. Direkcija za azil je donijela 164 odluke po zahtjevima za međunarodnu zaštitu podnesenih u 2024. i prenijetih iz prethodnog perioda. Održano je 96 saslušanja, donijete 102 meritorne odluke od čega 79 odbijanja i 24 odobrene međunarodne zaštite, što je skoro 20% odobrenih zaštita u odnosu na broj meritornih odluka. Kada je u pitanju drugostepeno odlučivanje, procenat potvrđenih prvostepenih odluka od strane Upravnog suda – 82%. Upravni sud je po prvi put od kada je uspostavljen sistem azila u Crnoj Gori meritorno odlučio o usvajanju zahtjeva za međunarodnu zaštitu - odobren azil. Takođe, uspostavljene su elektronske evidencije zahtjeva za međunarodnu zaštitu, koje obuhvataju unos, ažuriranje i pretragu informacija, čime se unapređuje efikasnost upravljanja postupkom, a dizajnirane su na način koji je usklađen sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca i podzakonskim aktima za njegovu implementaciju, odnosno na način da podržavaju bezbjedno skladištenje podataka i automatizovane izvještaje u skladu sa operativnim potrebama Direkcije za azil. Uspostavljanje elektronskog sistema za registraciju lica iz sistema međunarodne zaštite je dio obaveza na putu pristupanja EU i kao kratkoročna mjera, i dijelom će poboljšati sistem registracije, do potpunog usklađivanja sa EURODAC standardima.

Kapaciteti za sprovođenje i izvršenje

U 2024. broj stranaca koji traže međunarodnu zaštitu smještenih u Centrima za prihvrat bio je 1.745, što je pad za oko 43,58% u odnosu na 2023. (3.093).

Crna Gora ima dva prihvatna centra sa kapacitetom od 164 mjesta. U cilju proširenja i unapređenja smještajnih kapaciteta za strance koji traže međunarodnu zaštitu, Crna Gora je u 2024. finansirala izradu projekata za izgradnju i rekonstrukciju objekata u Centru za prihvrat Božaj i Spuž.

Kod projekta nadogradnje sprata postojećeg objekta Centra za prihvrat u Spužu kojim će se smještajni kapaciteti uvećati za dodatnih 60 mjesta za smještaj izvršeno je „doprojektovanje” postojećeg projekta i utvrđena je nova vrijednost izvođenja radova u iznosu od 789.037.41 eur sa pdv. Planirana su navedena sredstva iz budžeta, za realizacije projekta u 2025. Kod projekta placa izrađen je projekat i revizija projekta na kupljenoj parceli 5443m² Centra za prihvrat u Spužu - projekat za ograđivanje placa radi pripajanja dvorišnom dijelu Centra, drenaža, i uređenje platoa. Vrijednost izvođenja radova je 150.000 eura sa pdv. Pored navedenog, izrađen je projekat pročišćavanja vode iz Skadarskog jezera u cilju snabdijevanja tehničkom vodom kapaciteta na Božaju - vrijednost radova 300.000 eura sa pdv. Takođe, izrađen je projekat izgradnje trafostanice u cilju stabilnog snabdijevanja električnom energijom, čija procijenjena vrijednost je 40.000 eura sa pdv. Kod projekta adaptacije i rekonstrukcije bivše karaule Božaj čime bi se kapaciteti uvećali za 120 mjesta je izrađeno doprojektovanje istog, revizija i urađena je nova procjena vrijednosti radova za realizaciju projekta koja iznosi 1.400.000,000 sa pdv.

Crna Gora je, od svih država na Zapadnom Balkanu, prepoznata kao država koja je prihvatila najveći broj ukrajinskih državljana koji su pobjegli od ruskog agresorskog rata. U periodu 1. I 2024 – 31. XII 2024. podnijeta su 2.534

zahtjeva za odobrenje privremene zaštite, dok je u istom periodu odobreno 2.444 zahtjeva. U istom periodu podnijeto je 6.459 zahtjeva za produženje privremene zaštite.

Zakonom o izmjenama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca koji je stupio na snagu u avgustu 2024, dodat je stav 2 koji glasi: „Način upisa u evidenciju Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore, vrste zdravstvenih pregleda i sadržaj i način ostvarivanja zdravstvene zaštite stranca koji traži međunarodnu zaštitu i stranca pod privremenom zaštitom, kao i medicinske indikacije i uslove za njihovo ostvarivanje propisuje organ državne uprave nadležan za poslove zdravlja“.

U pogledu pristupa bankovnim računima, poslovne banke pripadaju privatnom, a ne državnom sektoru. Međutim, kroz vršenje provjera da li neko lice ispunjava uslove za ostvarivanje prava na primjeren smještaj, neophodnu pomoć i osnovna sredstva za život, u komunikaciji sa Centralnom bankom, konstatovano je da u određenim banakama, ova lica posjeduju otvorene račune, te da samim tim mogu da otvore transakcione račune na nacionalnom i međunarodnom nivou. Ova lica shodno Zakonu imaju pravo na ostvarivanje prava na primjeren smještaj, neophodnu pomoć i osnovna sredstva za život, ali istim nije propisano pravo na socijalnu zaštitu. Cjelokupan upravni postupak za obezbjeđenje smještaja licima iz Ukrajine, pod privremenom zaštitom, vrši se u skladu sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranca i Zakonom o upravnom postupku. Licima sa odobrenom privremenom zaštitom omogućava se ostvarivanje zdravstvene zaštite na sva tri nivoa, koju lica i nesmetano ostvaruju, te je istima omogućeno da u periodu od isticanja isprave o privremenoj zaštiti, do momenta podnošenja zahtjeva za produženje privremene zaštite, takođe uživaju pravo na zdravstvenu zaštitu, u punom kapacitetu, kao i crnogorski državljani.

Vizna politika

U ovom trenutku vizna politika Crne Gore nije u potpunosti usklađena s EU, odnosno razliku u listama čini devet zemalja čiji državljani u Crnoj Gori mogu boraviti bez vize tokom cijele godine. Riječ je o državljanima Azerbejdžana, Bahreina, Katara, Kuvajta, Saudijske Arabije i Turske, koji u Crnoj Gori mogu boraviti do 90 dana, kao i Bjelorusije, Kine i Rusije koji u Crnoj Gori mogu boraviti do 30 dana. Vlada aktivno radi na postupnom usklađivanju sa viznom politikom EU. U februaru 2025. Uredbom o izmjeni Uredbe o viznom režimu, iz člana 1 brisan je Vanuatu, čime je napravljen iskorak ka daljoj harmonizaciji sa viznom politikom EU, a lista zemalja koje čine razliku u listama sa EU smanjena za jednu zemlju („Sl. list CG”, broj 15/25).

Uzimajući u obzir ekonomske izazove, Vlada je 13. II 2025. usvojila odluke o privremenom bezviznom režimu kojima se državljanima Egipta, Jermenije, Kazahstana, Uzbekistana, kao i rezidentima Ujedinjenih Arapskih Emirata (UAE) omogućava bezvizni boravak u Crnoj Gori do 30 dana, odnosno do 10, u slučaju rezidenata UAE („Sl. list CG”, broj 15/25).

Kako bi se spriječile zloupotrebe bezviznog režima, posebno za državljane Egipta, Uzbekistana i rezidente UAE, uvedeni su zaštitni mehanizmi: ulazak je dozvoljen isključivo putem direktnih čarter letova, obavezni su prethodno plaćeni turistički aranžmani, potrebna je prethodna najava nadležnim organima, nije omogućen tranzit preko teritorije Crne Gore. Rezidenti UAE moraju imati neprekidnu dozvolu boravka od najmanje tri godine i mogu ući samo direktnim letovima sa potvrđenim turističkim aranžmanom. Državljanima Avganistana, Bangladeša, Indije, Pakistana, Sirije i Somalije su isključeni iz ovog režima, bez obzira na njihov rezidentni status u UAE.

Dodatno, u narednom periodu Crna Gora će snažiti kapacitete granične policije i pooštriti granične kontrole, kako bi se spriječila svaka moguća zloupotreba bezviznog režima.

Crna Gora trenutno radi na harmonizaciji sa viznom politikom EU i prilagođavanju šengenskim pravilima kroz više inicijativa, i to prije svega kroz izmjena legislative odnosno kroz izmjene i dopune Zakona o strancima čije usvajanje se očekuje tokom 2025, a kroz koji će se obezbijediti usklađivanje sa EU standardima u postupku izdavanja viza. Takođe, kroz angažovanje eksternog partnera, renomirane kompanije koja će prikupljati dokumentaciju za izdavanje vize u zemljama gdje nemamo konzularnu pokrivenost. Na taj način, ukidanje vizne liberalizacije u kasnijoj fazi integracije u EU za određene zemlje ne bi negativno uticalo na crnogorsku privredu. Takođe, radi se na reformi Viznog informacionog sistema čime će se omogućiti povećanje efikasnosti pri izdavanju viza, uvesti servisi e-viza i online apliciranja, te obezbijediti tehničke pretpostavke za usklađivanje sa viznim standardima EU.

Šengen i vanjske granice

Institucionalno uređenje i pravno usklađivanje

Dana 27. III 2025. Vlade je donijela Strategiju integrisanog upravljanja granicom 2025-2028. sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom za period 2025-2026. Cilj donošenja ove Strategije predstavlja kontinuitet aktivnosti Vlade za daljim unapređenjem integrisanog upravljanja granicom, održavanjem visokog stepena granične bezbjednosti, koji je preduslov unutrašnje bezbjednosti i sastavnog dijela ukupnog bezbjednosnog sistema Crne Gore, obezbjeđenjem kredibilnog nadzora državne granice, pojednostavljenog saobraćaja na graničnim prelazima, suzbijanjem neregularnih migracija, sprečavanjem prekograničnog kriminala i jačanjem procesa vraćanja lica kojima nije odobren boravak u Crnoj Gori. Strategija i prateći Akcioni plan u potpunosti su usaglašeni sa najnovijim konceptom IUG EU, odredbom čl. 1 i 3 Uredbe Evropskog parlamenta i Savjeta o Evropskoj graničnoj i obalskoj straži, kako bi se obezbijedilo evropsko integrisano upravljanje vanjskim granicama, u skladu sa osnovnim pravima, te u cilju povećanja efikasnosti politike Unije u pogledu vraćanja. Strategija je usklađena posebno sa članom 3 Uredbe o Evropskoj graničnoj i obalskoj straži, između ostalog, kroz 15 elemenata koji prate koncept IUG EU. Novi koncept IUG EU doprinijeće jedinstvenoj i usklađenoj implementaciji pravila i standarda granične kontrole u skladu sa odredbama Šengenskog zakonika o granicama i standardima Unije za upravljanje granicom.

Uspješno se implementira Sporazum o izmjenama i dopunama Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o graničnim prelazima za pogranični saobraćaj, potpisan 20. V 2021. u Podgorici („Sl. list CG - Međunarodni ugovori”, broj 6/22). Sporazumom je utvrđeno 18 prelaznih mjesta za prelaženje državne granice van službeno otvorenih graničnih prelaza u cilju jednostavnijeg rješavanja svakodnevnih životnih potreba i boravka u pograničnom području Crne Gore, odnosno Bosne i Hercegovine. Takođe, u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti i Upravom za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, u prethodnom period, implementiran je Projekat rekonstrukcije graničnog prelaza Zupci, u cilju stvaranja uslova za uspostavljanje zajedničke granične kontrole na budućem Zajedničkom graničnom prelazu, u Zupcima, na teritoriji Bosne i Hercegovine, čije je otvaranje planirano za 4. IV 2025. Zajedničkim sprovođenjem graničnih provjera od strane službenika Uprave policije, Uprave carina i inspeksijskih službi i Granične policije i Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, pojednostaviće se i ubrzati vršenje graničnih procedura principom jednog zaustavljanja, racionalnije koristiti resursi, smanjiti troškovi transporta roba, unaprijediti saradnja između graničnih službi i efikasnije sprečavati i otkrivati svi oblici prekograničnog kriminala.

Nakon izgradnje i otvaranja Zajedničkog graničnog prelaza u Zupcima, pored ranije izgrađenog Zajedničkog graničnog prelaza u Vračenićima (Crna Gora), koji je otvoren 20. X 2020. intenzivirane su aktivnosti na otvaranju preostala dva zajednička granična prelaza Šćepan Polje (Crna Gora) – Hum (Bosna i Hercegovina), u Šćepan Polju

(Crna Gora) i Ilino Brdo (Crna Gora) – Klobuk (Bosna i Hercegovina), u Klobuku (Bosna i Hercegovina), saglasno zaključenom Sporazumu između Vlade Crne Gore i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o sprovođenju graničnih provjera na zajedničkim graničnim prelazima.

Kapaciteti za sprovođenje i izvršenje

Nastavljene su aktivnosti započete projektom "Individualna mjera za jačanje kapaciteta integrisanog upravljanja granicom u Crnoj Gori", koji ima za cilj da sredstvima EU ojača sistem granične bezbjednosti u Crnoj Gori i pripremu granične policije za preuzimanje obezbjeđenja spoljne granice Evropske unije. Sredstvima Evropske unije kroz projekte, koje implementira IOM, otopčela je izgradnja zgrade Sekotra granične policije, u Podgorici – Zagorič, radi se na unapređenje sistema elektronskog nadzora državne granice, uspostavljanje operativne i logističke baze na Skadarskom jezeru i rijeci Bojani, kao i na uvođenju elektronskog sistema za identifikaciju i registraciju migranata koji će biti kompatibilan sa EURODAC-om. Urađen je Elaborat za mapiranje elektronskog nadzora Skadarskog jezera. Dogovoreno je da uz podršku IOM-a realizuju tri faze, od predviđenih pet (noseći stub sa senzorima na Stegvašu, noseći stub sa senzorima u neposrednoj blizini karaule Božaj i noseći stub za prijem signala sa prostorijom za monitoring u objektima Stanice GP I Podgorica na Božaju). Upućen je zahtjev za mapiranje i izradu elaborata za dio granice od Stegvaša do ušća rijeke Bojane u Jadranskom more. Pored toga, pripremljen je pregled potrebne opreme koju je potrebno obezbijediti za kvalitetniji nadzor državne granice na kopnu, a shodno stepenu ugroženosti, dužini granice na određenom području, udaljenosti objekata i broja službenika. Ovdje se prvenstveno misli na nabavku mobilnih stanica - tipa SMARTDEC kamera, dronova sa definisanim opsegom djelovanja, MSS vozila (Mobile Surveillance System), šengen buseva i stacioniranih radarskih sistema za nadzor. U kadrovskom deficitu, elektronski sistemi mogu obezbijediti kvalitetan nadzor državne granice. Neophodna su velika finansijska sredstva, ulaganja u elektronske sisteme, opremu, softver i veliki rad kako bi dostigli potrebni nivo zaštite državne granice.

Ministarstvo unutrašnjih poslova svake godine u saradnji sa Sektorom granične policije donosi Plan projekata u cilju realizacije akcionih planova za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom i Šengen akcionog plana kojim su predviđeni prioritetni projekti izgradnje, rekonstrukcija i nabavki, kao i definisana finansijska sredstva u Budžetu za njihovo sprovođenje. Međutim, potrebna su veća ulaganja za brzi razvoj sistema granične bezbjednosti. U decembru 2024. Regionalnom centru granične policije Sjever, Stanici granične policije Plav, su isporučena 62 znaka -upozorenje o približavanju graničnoj liniji za čitavu granicu Crne Gore, koje će se postaviti nakon završetka zimskog perioda. Tokom decembra 2024. u prostorijama Koordinacionog centra, instalirana je aplikacija za praćenje GPS signala na uređajima TETRA sistema radio veze, koja trenutno ima ograničenu mogućnost primjene.

U cilju nadzora pomorskog saobraćaja i povećanja nivoa sigurnosti plovidbe, uspostavljena je 9. VII 2024. trajektna linija Ankona (Italija), Bar (Crna Gora) Drač (Albanija). Saglasno Zakonu o graničnoj kontroli, preduzeti su aktivnosti i granični prelaz je uređen i opremljen za bezbjedno vršenje granične kontrole u skladu sa Uredbom o standardima i uslovima koje moraju ispunjavati granični prelazi.

Saglasno odredbama Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije o graničnoj kontroli u željezničkom saobraćaju, Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije o međunarodnom željezničkom graničnom prelazu Bijelo Polje (Crna Gora) – Vrbnica – Prijepolje (Republika Srbija) i Protokola između MUP-a i JU Crne Gore i MUP-a Srbije o graničnoj kontroli u željezničkom saobraćaju, od 8. VII 2024. otopčela je

zajednička granična kontrola u Zajedničkoj graničnoj stanici Bijelo Polje. U Zajedničkoj graničnoj stanici Bijelo Polje, zajednički se obavlja granična kontrola putničkih i teretnih vozova. Donijete su standardne operativne procedure rada graničnih provjera, u cilju operativnosti i efikasnosti u primjeni policijskih ovlaštenja u vršenju granične kontrole. Takođe, u toku je realizacija projekta rekonstrukcije graničnog prelaza Zupci, na teritoriji BiH, u cilju stvaranja uslova za uspostavljanje zajedničke granične kontrole na graničnom prelazu Zupci – Sitnica. Radovi će biti završeni do kraja februara 2025. kada se očekuje otvaranje ovog zajedničkog graničnog prelaza.

U odnosu na prethodni izvještajni period nije došlo do unapređenja sistema elektronskog nadzora državne granice, pri čemu je važno istaći da je u toku procedura za uspostavljanje sistema elektronskog nadzora na Skadarskom jezeru, dok je sistem video nadzora graničnih prelaza dostupan na 14 graničnih prelaza, kroz mogućnost direktnog prenosa, reprodukcije i playback-a.

Tokom izvještajnog perioda realizovane su značajne studijske posjete partnerskim službama i istovrsnim organizacionim jedinicama (NCC) HRV, SVK i ROU, koje će biti od značaja za modelovanje idejnog koncepta uspostavljanja Koordinacionog centra u punom obimu i ispunjavanja obaveza preuzetih potpisivanjem Sporazuma između Crne Gore i Evropske Unije o operativnim aktivnostima koje sprovodi Evropska Agencija za graničnu i obalsku stražu, kroz realizaciju uloge crnogorskog EUROSUR koordinacionog centra.

Saradnja s Evropskom agencijom za graničnu i obalsku stražu (FRONTEX)

Novi Sporazum između Crne Gore i Evropske unije o operativnim aktivnostima koje sprovodi Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu u Crnoj Gori (FRONTEX) omogućava organizovanje zajedničkih operacija i raspoređivanje timova za upravljanje granicom Frontexa u Crnoj Gori, što podrazumijeva sprovođenje operativnih aktivnosti na bilo kojem graničnom prelazu i u području granice između graničnih prelaza gdje zajedno sa službenicima granične policije Crne Gore, poslove granične kontrole vrše službenici Frontex-a, uz mogućnost primjene izvršnih ovlaštenja. Takođe, Sporazum omogućava i korišćenje EUROSUR2 mreže za potrebe operativnih aktivnosti u okviru zajedničke operacije, u obimu koji to dozvoljava pravna tekovina EU. U toku je rad i na posebnom dokumentu kojim će se omogućiti primjena EUROSUR2 (takođe u obimu dozvoljenom za treće zemlje) i van područja koje se smatra zonom operacije u okviru zajedničke operacije sa FRONTEX -om, a to je aneks nacrta Radnog aranžmana o operativnoj saradnji između FRONTEX -a i Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore. Krajem 2024. okončan je rad na planskim dokumentima u pogledu operativne saradnje sa FRONTEX-om za operativnu 2025. dok su u januaru 2025. pomenuti akti usvojeni. Takođe, u toku su pregovori u vezi sa aktiviranjem dodatnih stanica i lokacija na kojima bi angažovanje Frontex-ovog ljudstva i tehničkih sredstava bilo od izuzetnog doprinosa i značaja za graničnu kontrolu, borbu protiv prekograničnog kriminala i postupanju sa nelegalnim migrantima. Okončan je rad na planskim dokumentima u pogledu operativne saradnje sa FRONTEX-om za predstojeću operativnu 2025. Usaglašen je operativni plan za Zajedničku operaciju za 2025. koja je otpočela 22. I 2025. Tokom dosadašnjeg perioda realizovane su brojne aktivnosti, preko 2.600 događaja od interesa za graničnu bezbjednost obrađeno, unešeno i verifikovano posredstvom sigurnog kanala za razmjenu informacija, što predstavlja značajan doprinos za uspostavljanje situacione svijesti i gradivni element EUROSUR-a. Dodatan benefit predstavlja i angažovanje FRONTEX-ovih vozila u nadzoru državne granice, pri čemu je važno istaći da je u avgustu 2024. dopremljen kontingent od ukupno 18 FRONTEX patrolnih vozila terenskog tipa, čime se snaže mogućnosti operativnog kombinovanja i dodatno ostvaruje ušteda lokalnih resursa. Značajno je napomenuti i kontinuiranu podršku u pogledu misija multisenzorskog osmatranja državne granice na moru (kroz angažovanje letjelica Guardia di Finanza-e), odnosno na kopnu (kroz angažovanje specijalizovanog FRONTEX vozila - MSS).

Poseban značaj za rad Sektora granične policije predstavlja podrška aktivnostima identifikacije i registracije migranata, prilikom čega FRONTEX službenici pružaju ključnu podršku u pogledu obrade lica i prikupljanja podataka o rutama kretanja, kontaktima, krijumčarskim mrežama, prisutnim modus operandi i pratećim oblicima kriminalnih ispoljavanja, odnosno identifikaciji lica od potencijalnog interesa (krijumčari, facilitatori, strani ratni borci, lica bliska paravojnim formacijama i licima za koja postoje indikatori da bi mogli biti povezani sa terorizmom).

Tokom 2025. očekuje se da se EUROSUR komponenta zvanično definiše i radnim aranžmanima novije generacije, koji bi omogućili primjenu EUROSUR koncepta u širem obimu. EUROSUR Fusion Services kao instrument EUROSUR-a, trenutno je dostupan EUROSUR Koordinacionom Centru na limitiran i posredan način, kroz upućivanje zahtjeva prema FRONTEX upravi na opredjeljenu mejl adresu ili na temelju bilateralne saradnje sa nekom od zemalja članica EU (npr. Hrvatska). Dalji razvoj EUROSUR Koordinacionog Centra (ECC) zahtjeva izgradnju prateće infrastrukture (informacioni sistemi, baze podataka i analitički softveri, kao i efikasan sistem nadzora državne granice i graničnih provjera) koja bi omogućila kasniju nesmetanu operacionalizaciju koncepta NCC-a, po ulasku Crne Gore u EU.

Značajna novina jeste da granična policija intezivirala sprovođenje operativno-istražnih mjera i radnji, u saradnji sa nadležnim tužiocima i kriminalističkom policijom, usled čega je otvoreno nekoliko novih SEINA predmeta usmjerenih na istrage grupa krijumčara ilegalnih migranata koje djeluju preko naše teritorije i gdje se naše korisne informacije u kontinuitetu razmjenjuju preko SIENA kanala sa Europolom i partnerskim službama.

Crnogorske strateške i operativne prioritete, u skladu sa policijsko-obavještajnim modelom, sistemski i kontinuirano usklađujemo sa EU i Europolom kroz EMPACT (Evropska multidisciplinarna platforma za borbu protiv kriminalnih prijetnji) u okviru koje realizujemo operativne akcije predviđene zajedničkim planom borbe protiv ilegalnih migracija.

Sa ciljem postizanja konkretnih i mjerljivih rezultata u oblasti borbi protiv ilegalnih migracija, procesuiranje i razbijanje mreža krijumčara migranata i obezbjeđivanju efikasne međunarodne saradnje, nalogom direktora Uprave policije krajem novembra 2024. formiran je mješoviti operativni tim policije za razbijanje mreža krijumčara migranata, za početak na period do 2027. sa mogućim produženjem. Navedenim timom rukovodi Sektor granične policije, a čine ga službenici Sektora granične policije i Sektora za borbu protiv kriminala.

Za ovakvo kratko vrijeme službenici navedenog tima su zaslužni za formalno članstvo u OTF (operational taskforce) ZEBRA kao i podprojektu AFGHANS (avganistanske OKG), sredinom decembra mjeseca. Navedeno je izuzetno značajno jer je ovo prvi OTF u kojem je primljena Crna Gora u odnosu na krijumčarenje migranata. Tokom godine podnijete su 133 krivične prijave protiv 158 poznatih izvršilaca i 8 NN izvršilaca, zbog počinjenih 163 krivična djela, od čega 102 samostalno i 31 od strane drugih organizacionih jedinica Uprave policije.

POGLAVLJE 18 – STATISTIKA

Uprava za statistiku je u izvještajnom periodu preduzela niz aktivnosti na uspostavljanju redovne proizvodnje GFS statistike. U saradnji sa Eurostatom, je organizovana prva posjeta direktorice Eurostata Crnoj Gori, sa ciljem definisanja daljih koraka za ispunjavanje mjerila za privremeno zatvaranje poglavlja 18 Statistika.

Preliminarni GFS podaci su pripremljeni za period 2013-2016, uz pomoć ekspertske podrške EU, dostavljeni Eurostatu u maju 2024. Uspostavljena je pravna osnova za proizvodnju GFS statistike, usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike („Sl. list CG”, broj 18/12, 47/19 i 23/25)

U okviru Pregovaračke radne grupe za poglavlje 18 – Statistika inicirano je formiranje tima za pripremu nacrtu Trilateralnog Sporazuma o saradnji između MONSTAT-a, CBCG i MF. Imenovani predstavnici formirane međuinstitucionalne radne grupe održali su prvi sastanak i započeli rad na pripremi nacrtu Trilateralnog Sporazuma o saradnji.

U okviru aktuelnog IPA 2022 projekta, obezbijedena je ekspertska podrška procesu uspostavljanja redovne proizvodnje GFS statistike. U I kvartalu 2025. održana je druga ekspertska misija i nastavljen kontinuirani rad na pripremi podataka GFS-a i slanja istih kroz martovsko/aprilsko izvještavanje.

Radi se na povećanju broja proizvedenih podataka koji se tiču svih ostalih podataka nacionalnih računa.

U domenu finansijskih računa, CBCG je proizvela statistiku godišnjih finansijskih računa u periodu od 2013-2023. u skladu sa ESA 2010 metodologijom. Izvršena je registracija predstavnika CBGC na eDAMIS portal Eurostat-a i izvršena je zvanična transmisija ove statistike 28. III 2025. Nakon zvanične transmisije, CBCG će, uz ažuriranje i dostavljanje podataka za 2024. u aprilu 2025. pristupiti proširenju serije podataka na period 2006-2012. do kraja 2025, čime će se kompletirati zahtijevana serija statistike finansijskih računa.

Statistika spoljnog sektora je nastavila sa redovnim izveštavanjem Eurostata. Preko portala EDAMIS poslati su kvartalni podaci o platnom bilansu za 2024. (Q1, Q2, Q3, Q4) i revidirani podaci za period 2016-2023; preliminarni podaci koji se odnose na trgovinu uslugama kao dio tabele T3 (ITSS) za 2023. i revidirani podaci za 2022; zatim preliminarni godišnji podaci o stranim direktnim investicijama za 2023. (tabele T4.1, T4.2 i T5.1) i revidirani podaci za period od 2016-2022.

Kvartalni podaci za međunarodnu investicionu poziciju Crne Gore (IIP) su objavljeni i dostavljeni Eurostatu preko EDAMIS portala za 2023. i 2024. (tabela T2.2) prema planiranom kalendaru. U narednom periodu CBCG planira razvoj novih izvora podataka koji bi zamijenili ITRS. Takođe, nastavljaju se napori da se razviju preostale tabele, uključujući mjesečni platni bilans, platni bilans po zemljama i SDI po djelatnostima. Predstavnici CBCG aktivno učestvuju u radu Eurostatovih ITSS i BOP radnih grupa, u okviru kojih prate najnovije promjene u metodologiji i učestvuju u procesima harmonizacije statistike eksternog sektora sa regulativom EU. Statistika međunarodne trgovine uslugama (ITSS) po zemljama se podnosi godišnje, takođe u SDMX formatu preko EDAMIS portala. Prema ocjeni Eurostata, ITSS ima visok nivo usklađenosti sa zahtjevima EU, sa 93% obaveznih polja. Pored ITSS-a, CBCG takođe izvještava Eurostat o statistici direktnih stranih ulaganja (SDI) kroz tri tabele koje se dostavljaju godišnje, u skladu sa zahtjevima BOP Vademecum-a. Takođe, CBCG od septembra 2022. objavljuje seriju kvartalnih podataka za međunarodnu investicionu poziciju Crne Gore (IIP), koji pokrivaju period od 2017. Nakon ovog perioda podaci se redovno objavljuju i dostavljaju Eurostatu preko EDAMIS portala prema planiranom kalendaru.

Uprava za statistiku je realizovala dvije najkompleksnije statističke akcije, kako u pogledu obuhvata tako i u pogledu usklađivanja s pravnom tekovinom EU, odnosno Popis stanovništva, domaćinstava i stanova (2023) i Popis poljoprivrede (2024). Objavljivanje finalnih podataka Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova počelo je 15. X 2024. i odvija se shodno Kalendaru objavljivanja. Do sada je objavljeno 11 različitih saopštenja povodom dobijenih podataka iz Popisa stanovništva, a njihovo objavljivanje će se nastaviti do kraja 2025. Popis poljoprivrede je sproveden u periodu od 1. X – 1. XII 2024, u skladu sa zahtjevima i preporukama EU. Preliminarni rezultati popisa poljoprivrede objavljeni su 20. II 2025. U kontekstu jačanja kadrovskih i finansijskih resursa Uprave za statistiku, popunjeno je dodatnih devet radnih mjesta, dok je usvojenim Budžetom za 2025. omogućeno popunjavanje devet

radnih mjesta i to jedan iz kategorije visoko rukovodnog kadra i osam iz kategorije ekspertskog kadra. U cilju zadržavanja kadra Uprava za statistiku je razvila je Višegodišnji program obuke za sticanje statističkih znanja i vještina, sa ciljem jačanja kapaciteta statističkog sistema kroz unapređenje znanja, digitalnih vještina i kontinuiranu edukaciju zaposlenih uz poseban fokus na digitalizaciju, inovacije i usklađivanje sa međunarodnim standardima. Posebna pažnja posvećena je mladim kadrovima i novozaposlenima. Kada su u pitanju prostorni kapaciteti Uprave za statistiku, u prethodnom periodu vršene su konsultacije sa nadležnim institucijama, sa ciljem pronalaska adekvatnog rješenja, međutim ova preporuka još uvijek nije realizovana.

POGLAVLJE 32 – FINANSIJSKI NADZOR

Skupština je 17. XII 2024. donijela Zakon o budžetskoj inspekciji, što predstavlja značajan korak u pravcu ispunjavanja prvog mjerila. Ostale aktivnosti koje je Direkcija za budžetsku inspekciju sprovela u 2024. bile su usmjerene ka daljoj operacionalizaciji budžetske inspekcije u sklopu Ministarstva finansija, kao i jačanju administrativnih kapaciteta, kroz raspoređivanje odgovarajućeg kadra. Shodno navedenom, inspektori pohađaju specijalizovane obuke na Fakultetu za državne i evropske studije, iz oblasti inspeksijskog nadzora i upravnog postupka, kroz module koji su prilagođeni potrebama unapređenja znanja i vještina inspektora. U toku 2025, u skladu sa kadrovskim planom, predviđeno je popunjavanje pet upražnjenih radnih mjesta za inspektore. Takođe, tokom 2026, u okviru Programa reforme upravljanja javnim finansijama (PFM), stručni konsultanti njemačke firme GOPA (Gesellschaft für Organisation und Personalentwicklung) će izraditi program obuka za inspektore. Kada je riječ o izradi Metodologije rada budžetske inspekcije, u okviru pomenutog PFM programa, angažovani su i konsultanti GOPA koji će u III kvartalu 2025. započeti izradu dokumenta čija se finalizacija očekuje do kraja 2025.

Kada je u pitanju širenje primjene upravljačke odgovornosti u javnoj upravi, pripremljen je nacrt novog Zakona o upravljanju, unutrašnjoj kontroli i unutrašnjoj reviziji u javnom sektoru, koji je objavljen na javnu raspravu 19. III 2025, sa ciljem jasnijeg definisanja obaveza i odgovornosti rukovodilaca u javnom sektoru. Planirano je da ga Vlada usvoji do kraja II kvartala 2025.

Upravljačka kultura u državnoj upravi i dalje je u značajnoj mjeri centralizovana s obzirom da prenošenje ovlašćenja nije obavezno (iako je dozvoljeno i pravnim okvirom omogućeno). Analiza o stanju delegiranja ovlašćenja u ministarstvima koju je početkom 2025. sprovelo Ministarstvo finansija pokazala je da je samo 52% ministarstava delegiralo ovlašćenja. Iako nije formalizovano, delegiranje u praksi postoji jer su rukovodioci srednjeg nivoa odgovorni za pripremu politika i donošenje odluka u okviru svojih nadležnosti, izbor zaposlenih, kao i za interne kontrole koje podrazumijevaju, između ostalog, odobravanje službenih putovanja, odobravanje profesionalnog usavršavanja ili bilo koje druge vrste troškova, odobravanje godišnjih odmora itd. Bez obzira na to što u konačnom sve formalno potpisuje rukovodilac subjekta ili lice na koje je delegirano ovlašćenje za plaćanje (uglavnom sekretar ili državni sekretar u ministarstvu odnosno pomoćnik starješine u drugom organu državne uprave), prije procesuiranja plaćanja ili donošenja rješenja kojim se odobrava korišćenje određenog prava zaposlenih, to se uvijek radi isključivo nakon prethodnog odobrenja i potpisa rukovodioca srednjeg nivoa.

Radi unapređenja implementacije unutrašnje kontrole, sprovedeno je sagledavanje kvaliteta procesa upravljanja rizicima u odabranim institucijama i date preporuke za dalje unapređenje ovog procesa, a samim tim i upravljačke odgovornosti u institucijama koje su bile predmet sagledavanja kvaliteta u 2025. Institucije kod kojih je sprovedeno sagledavanje kvaliteta preduzele su aktivnosti na podizanju svijesti i jačanju vještina zaposlenih organizovanjem pojedinačnih obuka za zaposlene u I kvartalu 2025.

U cilju podizanja svijesti o značaju upravljačke odgovornosti, unutrašnje kontrole i internog izvještavanja, organizovane su obuke u saradnji sa Upravom za ljudske resurse. Ažurirani Program reforme upravljanja javnim

finansijama 2022 – 2026, koji je usvojen na Vladi 13. III 2025. zajedno sa AP-om, sadrži niz aktivnosti usmjerenih ka unapređenju implementacije koncepta upravljačke odgovornosti u javnom sektoru, a pomoć u realizaciji planiranih aktivnosti je predviđena i kroz IPA projekat „EU 4 PFM in Montenegro“.

Vlada je 6. II 2025. usvojila Uredbu o izmjenama Uredbe o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru. Osnovni razlog za donošenje ove uredbe je usaglašavanje Uredbe o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave. Dodatno, nastavljeno je sa sprovođenjem obuka za unutrašnje revizore u javnom sektoru.

U okviru daljeg usklađivanja zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU, u okviru tekućeg twinning projekta „Dalje jačanje kapaciteta AFCOS sistema u cilju zaštite finansijskih interesa EU“, izrađena je „Procjena pravnog okvira Crne Gore i njegove usklađenosti sa EU acquis-om“, koja se posebno odnosi na usklađenost sa Direktivom (EU) 2017/1371 o suzbijanju prevara počinjenih protiv finansijskih interesa Unije kaznenopravnim sredstvima (PIF direktivom). Imajući u vidu da je ova procjena pokazala dodatnu potrebu za usklađivanjem Krivičnog zakonika Crne Gore sa Direktivom, Direkcija za zaštitu finansijskih interesa EU/AFCOS je organizovala online sastanak sa relevantnim akterima (Ministarstvo pravde, OLAF, eksperti projekta i DEU) kako bi dalje razmotrili ovo pitanje i koordinisali aktivnosti u ovoj oblasti. Nakon toga, sačinjen je izvještaj o razlikama (GAP analysis) i tabela usklađenosti (Table of concordance), sa preporukama za izmjene Krivičnog zakonika Crne Gore. Ministarstvo pravde je pripremio izmjene i poslalo ih OLAF-u na razmatranje i komentare. Nakon dobijenih komentara od OLAF-a održan je još jedan sastanak između Direkcije za zaštitu finansijskih interesa EU/AFCOS i Ministarstva pravde kako bi se dogovorili finalni koraci, a zaključak je da će se komentari OLAF-a usvojiti i unijeti u Krivični zakonik, sa ciljem potpunog usklađivanja sa PIF direktivom. Usvajanje usklađenog Krivičnog zakonika očekuje se do kraja 2025. godine.

Kada je u pitanju dalje jačanje kapaciteta za koordinaciju nacionalne službe za koordinaciju borbe protiv prevara, „Procjenom pravnog okvira Crne Gore i njegove usklađenosti sa EU acquis-om“ utvrđeno je da su potrebni dodatni koraci kako bi se unaprijedio strateški, pravni i institucionalni okvir koji je uspostavljen u cilju zaštite finansijskih interesa Evropske unije u Crnoj Gori. Shodno tome donijete su preporuke za izmjenom Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti (Član 76a), a izrađen je i nacrt „Uredbe o uspostavljanju institucionalnog okvira sistema za zaštitu finansijskih interesa Evropske unije u Crnoj Gori“ i „Odluke o osnivanju radnog tijela za praćenje i upravljanje politikom sprječavanja i suzbijanja nepravilnosti u cilju zaštite finansijskih interesa evropske unije“. Ovim mjerama će se unaprijediti institucionalni okvir, jasno definisati nadležnosti i zadaci svih tijela u AFCOS sistemu, poboljšati koordinacija između relevantnih institucija i kapaciteti za borbu protiv prevara, te osigurati dugoročno održiviji i usklađeniji pravni okvir u skladu s EU normama.

Kada je u pitanju izrada Strategije za borbu protiv prevara i upravljanje nepravilnostima u cilju zaštite finansijskih interesa Evropske unije 2025 - 2028, izrađen je nacrt i trenutno se usavršava uz inpute relevantnih zainteresovanih strana, kao što su tijela AFCOS mreže i IPA strukture. Očekuje se da će finalna verzija biti gotova do kraja II kvartala 2025, nakon čega će sa pratećim AP biti dostavljena OLAF-u. Novi dokument se bazira na „Metodologiji za razvijanje politika“ i „Smjernicama za pripremu strateških dokumenata“ Generalnog sekretarijata Vlade, kao i OLAF-ovim smjernicama za izradu Strategije.

U skladu sa OLAF-om smjernicama, Vlada je usvojila „Analizu rizika od prevara sa statističkom analizom slučajeva nepravilnosti, u kontekstu sprovođenja projekata finansiranih iz IPA sredstava“. Ova analiza pruža značajan statistički uvid u pojavu nepravilnosti u implementaciji IPA projekata i analizira efikasnost sistema finansijskog upravljanja i kontrole unutar IPA struktura, precizirajući oblasti koje zahtijevaju dalju pažnju i poboljšanje. Ovaj pristup zasnovan

na podacima je od suštinskog značaja za usmjeravanje resursa i napora ka oblastima kojima je potrebna najveća pažnja kako bi se obezbijedilo pravilno upravljanje i EU zaštita fondova.

U 2024. prijavljeno je 16 novih slučajeva, od toga su tri slučaja već zatvorena, dok je preostalih 13 još uvijek otvoreno. IPARD agencija prijavila je 12 slučajeva, a CFCU četiri. Najviše prijavljenih nepravilnosti počinila su pravna lica (13), dok se manji broj (tri) odnosi na fizička lica. Od prijavljenih slučajeva, dva su klasifikovana kao sumnja na prevaru (IRQ3), jedan je prijavio CFCU i jedan IPARD agencija. U skladu sa procedurama, obaviješteno je Vrhovno državno tužilaštvo. Preostalih 14 slučajeva su klasifikovane kao nepravilnosti (IRQ2). Kada je u pitanju vrsta nepravilnosti, najčešće su klasifikovane šifrom T15 (Proizvod, vrsta i/ili država), zatim T40 (Javna nabavka), T16 (Neaktivnost) i T11 (Zahtjev).

Što se tiče finansijskog uticaja prijavljenih nepravilnosti, može se istaći sledeće:

Ukupan iznos nepravilnosti: **532.472,44 eura** (EU dio 411.032,15 eura i nacionalni dio 121.440,29 eura);

Iznos koji je već povraćen: **140.669,42 eura** (EU dio 105.527,97 eura i nacionalni dio 35.141,45 eura).

Svi otvoreni slučajevi se redovno ažuriraju kada se pojave nove informacije i činjenice.

U izveštajnom periodu, popunjenost radnih mesta u Državnoj revizorskoj instituciji u odnosu na ukupan broj sistematizovanih radnih mesta je 80%. Ukupan broj zaposlenih je iznosio 83 na kraju 2024. Pored pet članova Senata i sekretarke DRI, Institucija broji 59 zaposlenih, koji spadaju u revizorski kadar i 18 zaposlenih za administrativno-stručne poslove. Skupština Odbor za ekonomiju, finansije i budžet još uvijek nije pokrenuo postupak imenovanja predjednika Senata DRI.

DRI je shodno potpisanom Protokolu o saradnji dostavila sve konačne izveštaje o reviziji Skupštini na uvid i nadležnim skupštinskim radnim tijelima s izrečenim uslovnim i negativnim mišljenjem. Krajem decembra 2024. godine, Senat DRI je usvojio Godišnji plan revizija za 2025. na osnovu procjene rizika i jasno definisanih kriterijuma utvrđenih internim aktom DRI. Na planu unaprjeđenja strateškog planiranja revizija uspjeha, DRI je u decembru 2024. izradila Srednjoročni plan revizija uspjeha DRI za period 2025 – 2029, koji je fokusiran na pitanja iz oblasti održivog razvoja i obaveze iz Agende UN za održivi razvoj do 2030. U periodu januar – decembar 2024, DRI je izradila i objavila ukupno 107 izveštaja i to: 42 izveštaja o reviziji i 65 izveštaja o realizaciji preporuka.

Revizorsko tijelo je u izveštajnom periodu sprovelo revizorske aktivnosti za određene programe iz IPA II, IPA III i IPARD III perspektive. Kada su u pitanju ljudski resursi u Revizorskom tijelu, trenutan broj zaposlenih je 27 (od ukupno 34 sistematizovana radna mjesta), od kojih su 22 revizora (uključujući glavnog revizora).

Crnogorsko zakonodavstvo u domenu zaštite eura od falsifikovanja je u potpunosti usklađeno sa propisima EU. Nastavlja se sa kontinuiranim obukama i saradnjom sa relevantnim domaćim i stranim institucijama, kao i sa aktivnim učešćem u Pericles programu.

Antikorupcione mjere

Zakon o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru propisuje obavezu uspostavljanja unutrašnje kontrole, koja između ostalog podrazumijeva i uspostavljanje sistema za prevenciju korupcije. Takođe, propisano je da je rukovodilac subjekta dužan da uspostavi sistem za otkrivanje i postupanje po obavještenjima o sumnjama na nepravilnosti i prevaru. Izveštaj se dostavlja CHU i sastavni je dio Konsolidovanog izveštaja. Prema preliminarnim podacima na osnovu kojih se priprema Konsolidovani izveštaj o upravljanju i unutrašnjim kontrolama, godišnji

izvještaj o obavještenjima o sumnjama na nepravilnosti i prevare dostavilo je 91% institucija. Ostale mjere za ovo poglavlje su pomenute ranije u tekstu priloga.

EKONOMSKI KRITERIJUMI

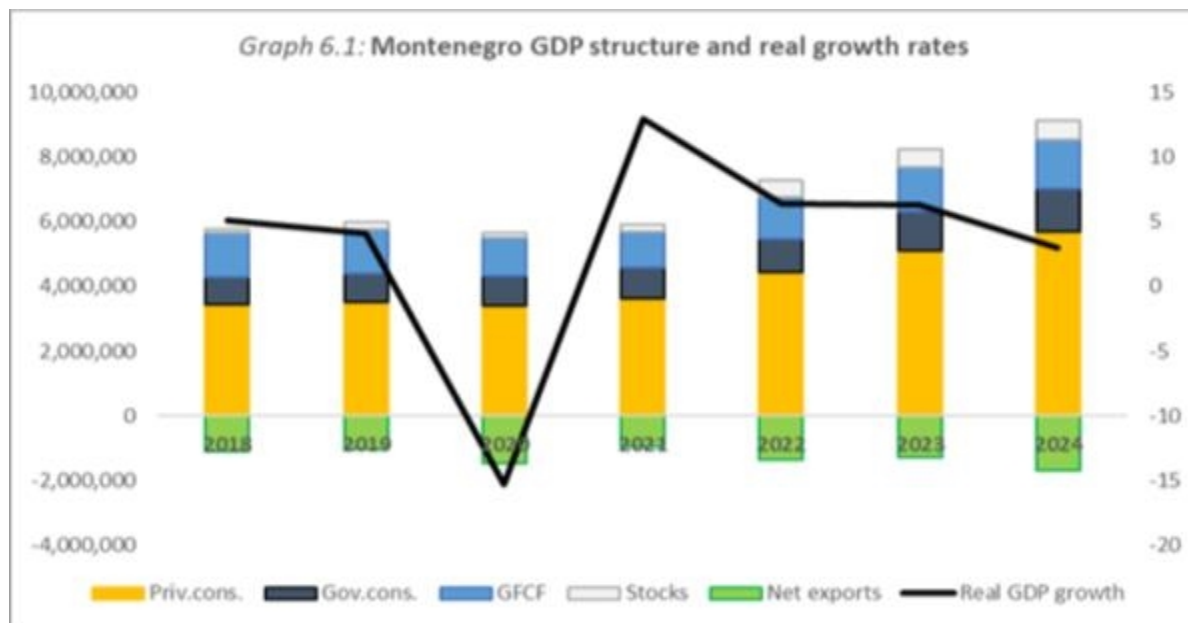
<i>Tabela 6.1:</i> Crna Gora - Ključni ekonomski pokazatelji	2015-20 prosjeck	2021	2022	2023	2024²⁾
BDP po glavi stanovnika (% EU-27 u PPS)¹⁾	46	46	49	51	–
Stvarni rast BDP-a	3,5	13,0	6,4	6,3	3,0
Stopa aktivnosti populacije uzrasta od 15-64 godine (%), ukupno	63,7	59,2	67,7	71,7	72,6
<i>žene</i>	56,8	52,9	61,4	66,3	66,4
<i>muškarci</i>	70,5	65,5	73,9	77,0	78,6
Stopa nezaposlenosti populacije uzrasta od 15-64 godine (%), ukupno	16,9	16,8	15,0	13,4	11,6
<i>žene</i>	17,0	16,1	13,1	14,3	12,4
<i>muškarci</i>	16,7	17,3	16,6	12,6	11,0
Zapošljenost populacije uzrasta od 15-64 godine (godišnji rast %)	0,1	-2,4	17,2	10,5	2,9
Nominalne plate (godišnji rast u %)	1,3	1,4	11,2	11,8	9,7
Indeks potrošačkih cijena (godišnji rast u %)	1,1	2,4	13,0	8,6	3,3
Kurs razmjene prema EUR	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Bilans tekućeg računa (% BDP-a)	-17,6	-9,2	-12,9	-11,4	-17,3
Neto strana direktna ulaganja, SDI (% BDP-a)	10,3	11,7	13,2	6,2	6,6
Bilans opšte države (% of BDP-a)	-5,7	-1,9	-4,2	0,6	-3,2
Dug opšte države (% BDP-a)	74,0	84,0	70,8	60,3	61,3

Izvor: Nacionalni izvori

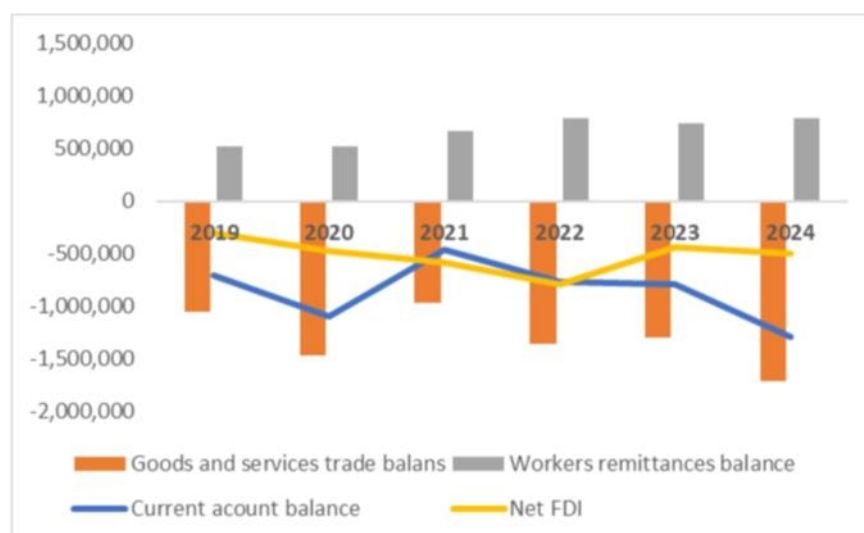
Napomene: 1) podaci: Eurostat; 2) Preliminarni podaci

Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Makroekonomska stabilnost



Ekonomski rast u 2024. i dalje je stabilan i sveobuhvatan. Prema preliminarnim kvartalnim podacima Monstata, procjenjuje se da je realni rast BDP-a u 2024. iznosio 3,0%. Ekonomska ekspanzija je prvenstveno vođena snažnom privatnom potrošnjom, potpomognuta rastom raspoloživog dohotka usljed mjera fiskalne reforme koje se odnose na povećanje minimalne i prosječne zarade, kao i povećanje minimalne penzije. Dalju podršku ekonomskom rastu pružio je godišnji rast investicija od 9,3%, kao i potrošnja Vlade. Period od tri godine snažnog rasta doveo je crnogorski BDP po glavi stanovnika u standardima kupovne moći na 51% prosjeka EU-27 u 2023. **Deficit tekućeg računa povećan je na 17,3% BDP-a u 2024. (preliminarni podaci), kao posljedica nižeg izvoza usluga i pada neto dohodaka.** Negativan saldo roba i usluga (neto izvoz) je proširen, zbog pada izvoza usluga (-2,9%) i izvoza robe (-7,1%) uzrokovan slabijim učinkom turističkog proizvoda (pad ukupnih noćenja turista za 4,9%) i transporta, električne energije i metalnih proizvoda. Rast ukupnog uvoza robe, koji je mnogo veći od izvoza, nakon rekordnog rasta od 40,7% u 2022, usporio je tokom 2023. (7,8%) i doveden na 6,7% u 2024.

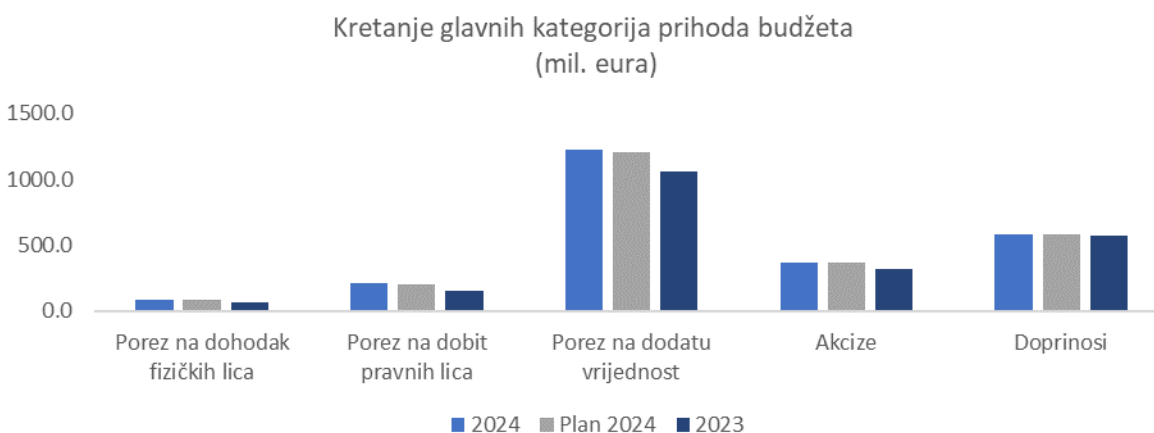


Ukupan trgovinski deficit u 2024. povećan je za 1,2 procentna poena na 44,1% BDP-a. Nakon višegodišnjeg suficita, na računu primarnog dohotka ostvaren je deficit od 21,3 miliona eura. Ovakav ishod rezultat je povećanja rashoda po osnovu kompenzacija zaposlenih za 50,6% i međunarodnih ulaganja za 40,3%, koji se u najvećoj mjeri odnose na isplaćene dividende i kamate. Suficit na sekundarnom računu je neznatno opao i iznosio je 5,8% BDP-a u 2024, zbog većih rashoda po osnovu ličnih i tekućih transfera. Deficit tekućeg računa finansiran je sa oko 40% neto prilivom stranih direktnih investicija (SDI) u 2024, dok je ostatak obuhvaćen rezervama.

Neto prilivi SDI povećani su za 13,0% na godišnjem nivou i iznosili su 6,6% BDP-a u 2024, pri čemu je veliki dio tradicionalno ulagan u nekretnine. Rast SDI bio je uzrokovan kombinacijom povećanih priliva vlasničkih ulaganja i duga između privrednih subjekata, zajedno sa nižim odlivima (prema podacima o povlačenju sredstava od strane nerezidenata). Međunarodne rezerve pale su na 1,4 milijarde eura u 2023, pokrivajući 3,4 mjeseca uvoza dobara i usluga, ali su poboljšane na 4,7 mjeseci početkom 2024. zbog smanjenja uvoza.

Nakon smanjenja inflacije tokom 2023, silazni trend se nastavio i tokom 2024. godine. Nakon prosjeka inflacije potrošačkih cijena od 8,6% tokom 2023, nivoa koji je niži od inflacije u prethodnom periodu ali i dalje značajan, u martu 2024, Vlada je pokrenula program za ograničavanje povećanja cijena za neke osnovne prehrambene proizvode. Nakon njegove implementacije, uočen je opadajući trend inflacije koji je rezultirao najnižom stopom inflacije od marta 2021. godine u septembru (1,0%), kao i činjenicom da je godišnja inflacija u 2024. godini (3,3%) bila niža od projektovane inflacije (3,7%).

Prema preliminarnim podacima, prihodi budžeta u 2024. iznosili su 2.755,1 mil. eura, odnosno 36.9% procijenjenog BDP-a (7.459.2 mil. eura), što je u odnosu na prethodnu godinu veće za čak 188,6 mil. eura ili 7,3%. U poređenju sa planom po rebalansu prihodi budžeta su manji za 17,6 mil. eura ili 0,6%. Najznačajnija pozitivna odstupanja zabilježena su kod svih glavnih kategorija prihoda budžeta: poreza na dobit pravnih lica, poreza na dohodak fizičkih lica, poreza na dodatu vrijednosti, akciza, i slično. Izuzimajući prihode jednokratnog karaktera, prihodi budžeta u 2024. u odnosu na 2023. godinu veći su za 333,8 mil. eura ili 14%.



Posmatrano s aspekta prihoda budžeta, finansijsku situaciju tokom 2024. u Crnoj Gori karakteriše kontinuirana stabilnost, a rast prihoda budžeta u najvećoj mjeri je odraz dinamičnog rasta ekonomske aktivnosti u zemlji, kao i rasta životnog standarda stanovništva, a dominantno usljed rasta raspoloživog dohotka.

Prema preliminarnim podacima, izdaci budžeta u 2024. godini iznosili su 2.986,0 mil. eura ili 40,0% procijenjenog BDP-a. U odnosu na isti period prethodne godine, izdaci su veći 430,5 mil. eura, ili 16,8% i najveće odstupanje je kod izdvajanja za isplatu prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja dominantno zbog povećanja minimalne penzije, transfera institucijama i značajnije kod institucija javnog zdravlja, kao i rasta izdvajanja za bruto zarade (usvajanje granskih kolektivnih ugovora kojima su povećane zarade zaposlenih u javnom sektoru u 2023). U odnosu na plan ove godine, izdaci su manji za 22,1 mil. eura ili 0,7%, i odraz su dinamike pristizanja obaveza u ovom periodu.

Kapitalni budžet, koji uključuje budžetske pozicije kapitalnih izdataka, kao i pojedine pozicije u okviru rashoda za usluge i druge pozicije, realizovan je u iznosu od 251,17 mil. eura, što predstavlja 106,0% plana kapitalnog budžeta za ovaj period. U odnosu na isti period prethodne godine, njegovo ostvarenje je veće za 62,15 mil. eura ili 32,9%.

Uzimajući u obzir ostvarene prihode i rashode, u posmatranom periodu ostvaren je deficit budžeta u iznosu od 230,9 mil. eura, odnosno na nivou od 3,1% procijenjenog BDP-a, što je za 4,5 mil. eura niže ostvarenje od planiranog. Takođe, u istom periodu ostvaren je suficit tekuće potrošnje u iznosu od 49,9 mil. eura, što je u poređenju sa planom, koji predviđa ostvarenje suficita tekuće potrošnje od 34,3 mil. eura, za 15,5 mil. eura veći od plana. Ostvarenje suficita tekuće potrošnje predstavlja ispunjavanje kriterijuma fiskalne odgovornosti, odnosno tzv. zlatnog fiskalnog pravila koje definiše da nivo tekućih izdataka i transfera treba da bude niži od tekućih prihoda i donacija, odnosno da se država zadužila isključivo samo za potrebe finansiranja kapitalnih projekata i otplate duga.

Ukupan javni dug Crne Gore, na dan 31. XII 2024, iznosi 4.573,83 miliona eura, odnosno 61,32% BDP-a. Uzimajući u obzir depozite Ministarstva finansija (uključujući i 38.477 unci zlata), a koji su, na kraju 2024, iznosili 385,36 miliona eura, neto javni dug Crne Gore, na dan 31. XII 2024, iznosi 4.188,48 miliona eura, odnosno 56,15% BDP-a. Ukupan državni dug (bez depozita), na 31. XII 2024, iznosio je 4.514,77 miliona eura, ili 60,53% BDP-a. Ukupan državni dug uključujući depozite, na kraju 2024, iznosio je 4.129,42 miliona eura ili 55,36% BDP-a. U skladu sa Zakonom o budžetu Crne Gore za 2025. godinu i Odlukom o zaduživanju Crne Gore za 2025. godinu, kao i Zaključcima Vlade Crne Gore, Ministarstvo finansija je dana 25. III 2025. uspješno realizovalo emisiju državnih obveznica na međunarodnom tržištu u iznosu od 850 miliona eura, sa rokom dospeljeća od sedam godina, po kamatnoj stopi od 4.875%.

Makroekonomska politika Crne Gore je ograničena nedostatkom autonomne monetarne politike. Fiskalna politika je glavni alat za upravljanje agregatnom tražnjom. Imajući u vidu ranjivosti u vezi sa dugom, velike predstojeće potrebe za finansiranjem, i mjere usvojene u okviru programa Evropa sad 2, čini se odgovarajućim pažljivo fiskalno upravljanje sa mjerama kompenzacije i sveukupno strožim fiskalnim stavom.

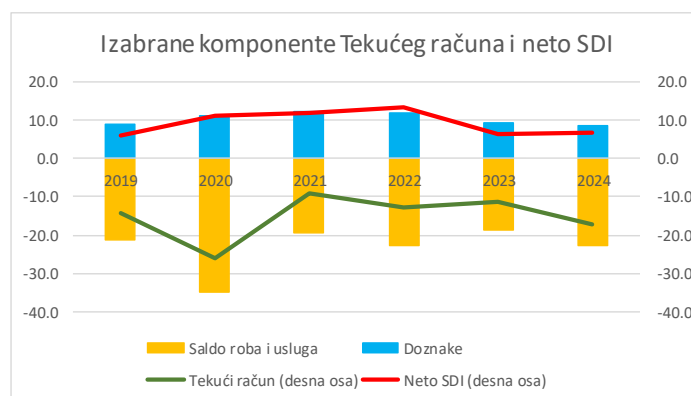
Deficit tekućeg računa je povećan na 17,3% BDP-a u 2024. i posljedica je povećanja robnom deficitu, kao i smanjenja suficita na računu usluga. Ukupan deficit roba i usluga povećan je za 4,2 pp na 22,8% BDP-a u 2024, uglavnom zbog povećanja deficita na računu roba, koji je porastao za 1,2 pp na 44,1% ukupnog BDP-a. Deficit tekućeg računa dodatno je pogoršan ostvarenim deficitom na računu primarnog dohotka (suficit u ranijim godinama), kao rezultat isplate dividenda, dok je sekundarni dohodak zabilježio blagi pad suficita, pa su ova dva računa zajedno ostvarila suficit u 2024. u iznosu od 5,5% BDP-a.

Deficit tekućeg računa je djelimično finansiran neto prilivom stranih direktnih investicija (SDI), koji čini 37,9% ukupnog deficita tekućeg računa. Neto priliv SDI u 2024. povećan je za 13% na godišnjem nivou i iznosio je 6,6% BDP-a, sa

značajnim učešćem ulaganja u nekretnine. Rast SDI bio je rezultat većeg priliva po osnovu interkompanijskog duga i investicija u kompanije i banke, uz manje odlive.

U strukturi SDI najveći priliv je ostvaren iz zemalja Evropske unije¹³, koji čine 28,2% ukupnog priliva SDI u 2024, a nakon EU zemalja slijede Srbija, Rusija i Turska. Ovo predstavlja mali pad od 2,8pp u odnosu na petogodišnji prosjek (2019-2023) od 31%. Najznačajnije učešće iz zemalja EU u 2024. imala je Njemačka sa 27,8% ili 0,9% BDP-a. Investicije EU u Crnoj Gori činile su 3,4% BDP-a u 2024, što je pad od 1,8pp u odnosu na petogodišnji prosjek od 5,1%.

U Crnoj Gori doznake predstavljaju stabilan izvor finansiranja za koji je dokazano da je otporan na eksterne šokove. Nije zabilježen pad doznaka tokom finansijske ili pandemije Covid-19. Iako je zabilježen mali pad doznaka u 2023. (od 4,9%), doznake u 2024. su zabilježile rast za 6,5% u odnosu na prethodnu godinu, postavljajući novi rekord od 843,6 miliona eura. Ukupan priliv doznaka predstavlja 11,3% ukupnog BDP-a.



U 2024, prema preliminarnim podacima ITRS-a¹⁴, najveći ukupni priliv doznaka zabilježeni su iz Sjedinjenih Američkih Država, EU i zemalja CEFTA (Srbije). Geografska struktura priliva doznaka se ne mijenja značajnije iz godine u godinu.

Cilj monetarne politike Centralne banke, u skladu sa Zakonom o Centralnoj banci Crne Gore, do pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, ostaje podrška i očuvanje stabilnosti finansijskog sistema. To uključuje unapređenje i očuvanje zdravog bankarskog sistema, sigurnih i efikasnih platnih sistema, kao i doprinos postizanju i očuvanju stabilnosti cena.

U julu 2022, Centralna banka Crne Gore je brzo reagovala na inflacione pritiske uzrokovane globalnim faktorima, uključujući pandemiju COVID-19 i energetska krizu. CBCG je pripremila preporuke Vladi, fokusirajući se na smanjenje inflacije i zaštitu kupovne moći građana. Takođe, kako bi se spriječilo da rast kredita utiče na cijene, CBCG je ograničila neobezbjedene gotovinske kredite i zbog uticaja rasta cijena nekretnina dva puta povećala kontraciklični kapitalni bafer (prvo na 0,5%, a zatim na 1%). Vlada je pozitivno odgovorila i sprovela je jedan broj mjera kroz nekoliko paketa intervencija.

¹³ Izvor podataka je platni promet sa inostranstvom i podaci su dati prema zemljama plaćanja.

¹⁴ Podaci ITRS-a ne predstavljaju potpune podatke o doznakama. Podaci platnog bilansa takođe uključuju procjenu doznaka kroz neformalne kanale i plate pomoraca. Međutim, nemamo geografsku strukturu procenjenih priliva.

Takođe, Vlada je u periodu 2021 – 2025. usvojila različite privremene mjere kako bi smanjila globalne inflatorne pritiske i zaštitila kupovnu moć građana i poslovanje preduzeća u zemlji. U poslednjih šest meseci, Vlada je pokrenula inicijativu “Ograničene cijene” i formirala komisiju za praćenje cijena koja prati kretanje cijena i predlaže odgovarajuće mjere za stabilizaciju cijena osnovnih proizvoda na tržištu.

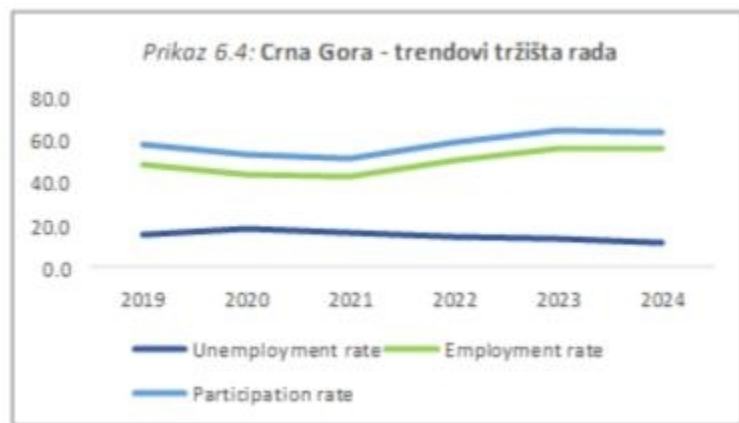
Ove privremene mjere, u kombinaciji sa smanjenjem globalnih inflacionih pritisaka, doprinijele su postepenom smanjenju inflacije u Crnoj Gori, koja je u januaru 2025. iznosila 2,8%, u odnosu na prosječnu inflaciju u 2024. od 4,3%.

Funkcionisanje finansijskog tržišta

U finansijskom sistemu Crne Gore dominiraju banke, čiji rad reguliše i kontroliše Centralna banka Crne Gore. Pored banaka, na koje se odnosi oko 93% ukupne imovine finansijskog sistema, osiguravajuće kompanije su druge najvažnije institucije sa učešćem od 4,3%, dok je tržište kapitala uglavnom plitko. Bankarski sektor je likvidan, profitabilan i solventan, sa učešćem likvidne u ukupnoj aktivi od 23,1% (bez hartija od vrijednosti), RoE i RoA od 18,9% i 2,4%, i sa koeficijentom adekvatnosti kapitala od 19,4% na kraju 2024. Učešće nekvalitetnih kredita iznosilo je 3,5% na kraju 2024. i u opadajućem je trendu već nekoliko godina. Nije bilo potrebe da centralna banka obezbjeđuje likvidnost bankama, iako je centralna banka za to spremna ukoliko bude potrebno. Centralna banka je jačala kapitalne zahtjeve za banke, uključujući kapitalne bafere. Takođe, od 2020. na snazi su mjere za ograničavanje neobezbjedenih gotovinskih kredita fizičkih lica.

Krediti banaka prema privatnom nefinansijskom rezidentnom sektoru iznosili su 47,1% BDP-a, uz stabilan rast bilansne sume banaka, što odnedavno uključuje i izraženi kreditni rast (13,3% na godišnjem nivou na kraju 2024). Kamate na kredite su u blago opadajućem trendu od sredine 2024, posebno na kredite fizičkih lica, a prosječna kamatna stopa na kraju 2024. iznosila je 6,5%.

Funkcionisanje tržišta rada



Ekonomski oporavak doveo je do snažnog rasta zaposlenosti i pada nezaposlenosti, ali strukturni izazovi na tržištu rada ostaju. Prema Anketi o radnoj snazi, prosječna stopa nezaposlenosti opala je na 11,4% u 2024. sa 13,1% u 2023. Broj zaposlenih je porastao, za 1,6%, a stopa zaposlenosti iznosila je 56,4%. Prosječna bruto plata porasla je za 9,7%. Regionalne razlike su se nastavile u 2024, pri čemu je stopa nezaposlenosti varirala od (2,0)% u primorskom regionu do 8,4% u centralnom i 25,7% u siromašnijem sjevernom regionu. Aktivnost žena (66,4%) je

ostala značajno ispod one kod muškaraca (78,6%). Preostali strukturalni izazovi su nezaposlenost mladih (uzrasta 15-24 godine), koja je iznosila 26,0% u 2024, i dugotrajna nezaposlenost: 74,5% svih nezaposlenih, koji traže posao duže od 12 mjeseci. Tekuće reforme, usmjerene na poboljšanje administrativnih kapaciteta i digitalizaciju Zavoda za zapošljavanje, očekuje se da će rezultirati ciljanim i efikasnijim mjerama za aktiviranje zapošljavanja. Reforma Zavoda za zapošljavanje je ključna za implementaciju Garancije za mlade i dobro funkcionisanje tržište rada.

Sposobnost savladavanja pritiska konkurencije i tržišnih snaga u okviru EU

Sektorska i preduzetnička struktura

Prema podacima Poreske uprave broj privrednih subjekata u Crnoj Gori u 2024. iznosio je 48171, što u odnosu na 2020. kada ih je bilo 33.157, izraženo u procentima, predstavlja povećanje od 31,16%. U Crnoj Gori su najzastupljenija mikro, mala i srednja preduzeća koja čine 99,91% od ukupnog broja aktivnih privrednih subjekata u 2024. Ukupan broj zaposlenih u tim preduzećima je 149.615 što je u odnosu na 2020. kada ih je bilo 141.455, izraženo u procentima, predstavlja povećanje od 5,45%

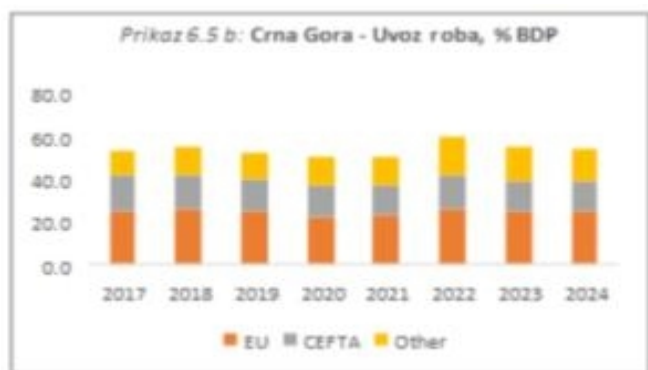
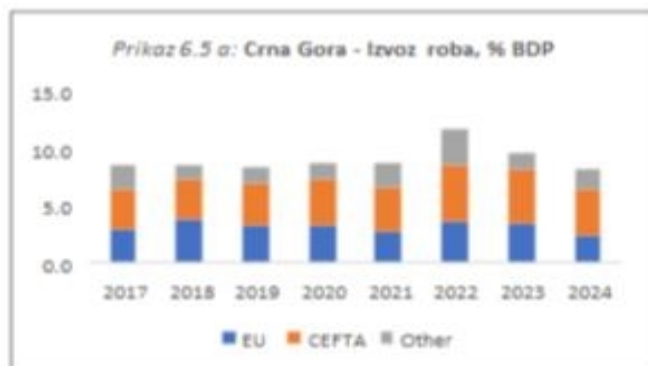
Oznaka	2020		2021		2022		2023		2024	
	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Broj preduzeća	Broj zaposlenih
Mikro	30,546	62,032	32,132	60,463	37,710	68,031	42,914	76,752	45,759	81,545
Mala	2,241	41,639	1,650	30,448	1,872	34,549	1,972	36,540	2,089	39,414
Srednja	370	37,784	253	25,239	270	26,893	267	26,978	283	28,656
Velika	53	30,788	48	27,314	51	30,465	43	24,406	40	24,121
Ukupno	33,210	172,243	34,083	143,464	39,903	159,938	45,196	164,676	48,171	173,736

U 2024. udio zaposlenih u MSP iznosi oko 86%, a u 2020. 82%. Udio malih i srednjih preduzeća u ukupnoj dodanoj vrijednosti iznosio je 72,1% u 2021. Pristup finansijama olakšan je snažnim fiskalnim odgovorom crnogorskih vlasti kako bi se ublažio ekonomski uticaj pandemije COVID-19. Pristup kreditima je ostao relativno stabilan usred snažnog pravnog i regulatornog okvira, koji je sada u potpunosti usklađen sa zahtjevima Bazela III i tekućom konsolidacijom bankarskog sektora. Crna Gora je ostvarila napredak u pružanju podrške za izgradnju kapaciteta za mala i srednja preduzeća i povećanu finansijsku podršku, u cilju poboljšanja baze dobavljača u privredi.

Ekonomska integracija sa EU i konkurentnost cijena

Rast robne razmjene je posljedica povećanog uvoza. Spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore porasla je za 4,5% na godišnjem nivou, pri čemu je izvoz roba smanjen za 7,1%, a uvoz povećan za 6,7% u 2024. Bilateralna trgovina sa EU, porasla je za 2,4% i EU je ostala glavni trgovinski partner Crne Gore, sa 29,1% i 45,6% robnog izvoza i uvoza. Učešće zemalja CEFTA (Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini) činilo je 49,2% i 26,4% ukupnog izvoza i uvoza robe Crne Gore. Najveće učešće u ukupnom prilivu SDI u 2024. imale su Srbija (118,2 mil. eura), Ruska Federacija (100,2 mil. eura) i Turska (99,6 mil. eura), što zajedno čini 35,7% ukupnog priliva SDI.

Na konkurentnost cijena Crne Gore negativno je uticala ocjena realnog efektivnog deviznog kursa zbog pozitivne razlike u inflaciji s eurozonom.¹⁵



KLASTER 2: UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE

POGLAVLJE 1 – SLOBODA KRETANJA ROBE

Crna Gora je nastavila usklađivanje svog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU. U vezi s Predlogom zakona o homologaciji vozila, sistema, sastavnih djelova vozila i posebnih tehničkih jedinica završena je javna rasprava, a u toku je i izrada Predloga zakona o lijekovima i Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu. Crna Gora je nastavila sa ispunjenjem mjera koje vode punopravnom članstvu Instituta za standardizaciju Crne Gore u CENELEC-u i CEN-u, kao i jačanje kapaciteta sprovođenjem obuka i edukacija za inspektore.

Opšti principi

Horizontalne mjere

Neharmonizovana oblast: Izvještaj o ispunjenosti svih obaveza preuzetih iz članova 34-36 UFEU Crne Gore je ažuriran i 21. III 2025. poslat Evropskoj komisiji. Završena je javna rasprava za Predlog zakona o izmjenama i

¹⁵ MMF (2024) procjenjuje da će se razlika između inflacije u Crnoj Gori i eurozoni smanjiti na 1,7 procentnih poena početkom 2024.

dopunama Zakona o kontroli dragocjenih metala, koji je prvi propis u Crnoj Gori koji preuzima tzv. „multilateralnu klauzulu“ mutis-mutandis iz Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti.

Harmonizovana oblast: Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu je značajnoj mjeri usaglašen s EK, ali je na zahtjev Komisije, ponovljena procedura interesornog usaglašavanja. Očekuje se da će predmetni Zakon biti upućen Vladi na utvrđivanje do kraja maja.

Standardizacija

Institut za standardizaciju Crne Gore (ISME) publikovao je ukupno 1059 crnogorska standarda i srodna dokumenta (MEST), koji su u potpunosti usaglašeni sa evropskim i međunarodnim standardima. U periodu 1. I 2024 – 31. XII 2024. ISME je publikovao 2207 MEST. Prema zvaničnom Izvještaju CEN/CENELEC Management Centra za IV kvartal 2024. godine, ISME je na nacionalnom nivou usvojio ukupno 95.32% evropskih standarda i srodnih dokumenata, od kojih je 94.94% CEN standarda iz oblasti opšte standardizacije i 96.17% CENELEC standarda iz oblasti elektrotehnike. Institut u svojstvu CEN Affiliate člana ima 96.36% % usvojenih harmonizovanih EN standarda, a u svojstvu CENELEC Affiliate člana 97.65% usvojenih harmonizovanih EN standarda.

Nastavljene su pripreme za punopravno članstvo u Instituta za standardizaciju Crne Gore u CEN i CENELEC-u, identifikovane su neusaglašenosti tokom ocjenjivanja od strane CEN/CENELEC ocjenjivača na čijem se korektivnim mjerama radi, CEN/CENELEC će biti obaviješten o spremnosti Instituta za novo ocjenjivanje.

Tokom 2024, ISME je sproveo niz aktivnosti namijenjenih predstavnicima mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori.¹⁶ U IV kvartalu 2024. godine uspješno je sprovedena nadzorna provjera za ispunjavanje zahtjeva standarda ISO 9001 i ISO/IEC 27001 i provjerivači su utvrdili da Institut uspješno primjenjuje i održava sistem, kao i da vrši njegovo stalno unapređenje, u skladu sa zahtjevima standarda. Kada je riječ o administrativnim kapacitetima, ISME ima 21 zaposleno lice, uključujući i direktora. Tokom 2024. nije bilo novih zapošljavanja.

Metrologija

U januaru 2025, sprovedena je javna rasprava za Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kontroli predmeta od dragocjenih metala, kojim je uvedena klauzula o uzajamnom priznavanju u oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala, kako bi se oblast uskladila sa čl. 34-36 UFEU i Regulativom (EU) 2019/515 o uzajamnom priznavanju robe koja se zakonito stavlja na tržište u drugoj državi članici. U nastavku će biti obezbijedena ekspertiska podrška u cilju implementacije novog zakonskog rješenja u dijelu primjene klauzule o uzajamnom priznavanju.

Na osnovu Zaključka Vlade, broj 10-010/24-5411/2, od 26. IX 2024, shodno Odluci o preuzimanju službenika i opreme Uprave za inspeksijske poslove, kao i Uredbi o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl. list CG“, br. 98/23, 102/23, 113/23, 71/24, 72/24, 90/24, 93/24, 104/24 i 117/24), Zavodu za metrologiju je od 1. oktobra 2024. dodijeljena nadležnost metrološko-inspeksijskog nadzora, koja je do tada bila u nadležnosti navedene Uprave.

¹⁶ Ove aktivnosti uključuju razvoj vodiča (publikacije) pod nazivom "Vodič kroz principe sistema upravljanja kvalitetom za mikro, mala i srednja preduzeća u Crnoj Gori", organizovanje seminara pod nazivom "Uloga i značaj standardizacije u funkciji mikro, malih i srednjih preduzeća", organizovanje panel diskusija na različite teme i organizovanje obuka iz oblasti standardizacije prema potrebama predstavnika MSP-a. Navedenim događajima je prisustvovalo 213 predstavnika MSP-a.

Ukupan broj zaposlenih u Zavodu za metrologiju, na dan 31. XII 2024. godine je 48, dok su tri službenice privremeno raspoređene u drugim državnim organima. U IV kvartalu 2024, sproveden je postupak zapošljavanja jedne službenice u Odjeljenju za međunarodnu saradnju, sa jednom službenicom je zaključen sporazum o prestanku radnog odnosa, a zbog odlaska u penziju, jednom službeniku je radni odnos prestao po sili zakona.

Početak novembra 2024. sproveden je treći kontrolni nadzor u okviru trećeg ciklusa akreditacije nad radom kalibracionih laboratorija Zavoda za metrologiju. Ovaj nadzor je sproveden uz prisustvo prestavnika EA i ocjenjivača angažovanih od strane ATCG-a. Provjera se odnosila na rad Laboratorije za temperaturu, Laboratorije za dužinu i Laboratorije za pritisak.

Krajem 2024. u saradnji sa Regionalnom školom javne uprave (ReSPA) i Ministarstvom javne uprave, organizovano je nekoliko radionica u cilju primjene CAF (Common Assessment Framework) modela i alata za upravljanje ukupnim kvalitetom u određenoj instituciji. CAF se zasniva na Modelu izvrsnosti Evropske fondacije za upravljanje kvalitetom. Zaključak završne radionice je da je Zavod za metrologiju dosljedno orijentisan prema korisnicima i unapređenju kvaliteta poslovanja sa izraženim pozitivnim trendom koji je u ravni sa evropskim standardom i sa ispunjenom većinom ciljeva koje menadžment postavlja na godišnjem nivou.

Laboratorija za pritisak je u periodu 12. IX – 20. IX 2024. obavila ponovljena mjerenja, zbog problema sa transfer standardom, u okviru projekata EURAMET-a broj 1549 i 1550 koji predstavljaju dva bilateralna poređenja sa slovenačkim Institutom za kovinske materijale i tehnologije (IMT) iz Ljubljane. Završni izvještaj se očekuje u 2025. U Laboratoriji za male zapremine je, u oktobru 2024, objavljen konačni Izvještaj o rezultatima međulaboratorijskog poređenja EURAMET 1533, EURAMET.M.FF-S16. koje je obuhvatalo birete sa klipom mjernog opsega (0-50) ml, staklenog šprica mjernog opsega (0-1) ml i jednokanalne elektronske pipete sa klipom mjernog opsega (0,2-10) µl. Laboratorija za male zapremine je ostvarila odlične rezultate. Očekuje se da će među-laboratorijska poređenja sprovedena ranijih godina, a čiji rezultati još nisu objavljeni, proširiti broj i vrstu kalibracionih i mjernih mogućnosti Zavoda za metrologiju u narednom periodu. Treba naglasiti da postupci objavljivanja CMC traju i po nekoliko godina zbog provjera koje se sprovode prvo u okviru regionalne, a nakon toga interregionalne metrološke saradnje.

U skladu sa Planom nabavki za 2024, realizovana je nabavka opreme za potrebe laboratorija Zavoda za metrologiju, ukupne vrijednosti od 28.350,00 eura, što poboljšava kvalitet rada Zavoda.

U cilju obezbjeđenja metrološke sljedivosti prema Međunarodnom sistemu jedinica tokom mjeseca novembra 2024. godine, pokrenut je postupak jednostavne nabavke za usluge kalibracije referentnih etalona u skladu sa usvojenim planovima. Eksterne kalibracije se sprovode u laboratorijama nacionalnih metroloških instituta ili akreditovanih laboratorija. Kalibracije etalona i mjerne opreme realizovane su tokom januara i februara 2025.

OIML – Zavod za metrologiju, preko svog predstavnika zastupa Crnu Goru u aktivnostima koje sprovode radna tijela OIML-a.

Akreditacija – U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025, Akreditaciono tijelo Crne Gore (ATCG) nije dodijelilo nove akreditacije. ATCG je ukinulo akreditaciju jednom tijelu za ocjenjivanje usaglašenosti, a na osnovu prethodnog obavještenja tog tijela u vezi sa odustajanjem od akreditacije. U nacionalnom sistemu akreditacije nalazi se ukupno 41 tijelo za ocjenjivanje usaglašenosti akreditovano od strane ATCG od kojih je 26 laboratorija za ispitivanje, 2 laboratorije za etaloniranje, 2 medicinske laboratorije, 6 kontrolnih tijela, 3 sertifikaciona tijela za sertifikaciju proizvoda i 2 sertifikaciona tijela za sertifikaciju sistema menadžmenta.

Kroz EU projekat tehničke pomoći (IPA 2020) pod nazivom „Increasing the capacity of institutions harmonising and implementing of EU acquis in the area of Competitiveness and Innovation“, ATCG je za potrebe jačanja administrativnih kapaciteta realizovalo tri obuke (u trajanju od po 4 radna dana) na teme akreditacije ispitnih i kalibracionih laboratorija (EN ISO/IEC 17025), akreditacije medicinskih laboratorija (EN ISO 15189) i akreditacije kontrolnih tijela (EN ISO/IEC 17025). Obuke su organizovane i realizovane u cilju jačanja kompetentnosti stalno zaposlenog osoblja ATCG, donosioca odluka o akreditaciji i internih i eksternih ocjenjivača ATCG u naznačenim oblastima (šemama) akreditacije. Takođe, realizovana je i studijska posjeta predstavnika ATCG drugom nacionalnom akreditacionom tijelu iz države članice EU sa ciljem upoređivanja organizacije i rada dva nacionalna akreditaciona tijela, razmjene iskustva i najboljih praksi.

ATCG je potpisnik EA MLA sporazuma u sledećim oblastima (šemama) akreditacije: ispitivanje (EN ISO/IEC 17025), kalibracija (EN ISO/IEC 17025), medicinska ispitivanja (EN ISO 15189), kontrolisanje (EN ISO/IEC 17020) i sertifikacija proizvoda (EN ISO/IEC 17065). U periodu 4 – 8. XI 2024, ATCG je bilo predmet redovnog nadzornog ocjenjivanja od strane Evropske kooperacije za akreditaciju (EA) sa ciljem održavanja EA MLA Sporazuma u navedenim šemama akreditacije. Shodno proceduri EA, ATCG se trenutno nalazi u fazi rješavanja neusaglašenosti utvrđenih na predmetnom ocjenjivanju, nakon čega će uslijediti odlučivanje EA u vezi sa održavanjem statusa potpisnika EA MLA Sporazuma.

Tržišni nadzor

Tokom 2024, u proaktivnom nadzoru, shodno godišnjem programu nadzora proizvoda na tržištu, nadležne inspekcije su, u datom periodu, kontrolisale: mašine za pranje i sušenje veša u domaćinstvu sa aspekta energetske efikasnosti i eko dizajna, nosiljke za bebe, električne pegle, zaštitna obuća, električne kosilice za travu, laminatne podne obloge (Tržišna inspekcija); igračke, biocidni proizvodi – proizvodi za dezinfekciju, obmanjujući proizvodi (Zdravstveno-sanitarna inspekcija); mobilni telefon, dronovi za potrošače – neprofesionalna upotreba, TV prijemnici (Inspekcija za elektronske komunikacije, poštansku djelatnost i usluge informacionog društva); vodomjeri, električno brojilo, vage klase tačnosti II i III (Metrološka inspekcija); podzemni i nadzemni rezervoari za skladištenje TNG (Termoenergetska inspekcija), motorna vozila (kategorija M, kategorija N, kategorija O), autodjelovi, autooprema, (Direkcija za inspeksijski nadzor u drumskom saobraćaju); sredstva za ishranu bilja (đubriva), sredstva za zaštitu bilja (pesticidi) (Fitosanitarna inspekcija) i pirotehnička sredstva, eksplozivi za civilnu upotrebu (Direkcija za inspeksijski nadzor - MUP).

U reaktivnom nadzoru, tržišna inspekcija i zdravstveno-sanitarna inspekcija, pratile su opasne proizvode na osnovu podataka preuzetih iz RAPEX-a. Izvršeno je ukupno 2.093 inspeksijska pregleda, od kojih je 2.004 pregleda izvršeno u proaktivnom nadzoru (po programu – redovni, produženi), a 89 pregleda u reaktivnom nadzoru (58 – po RAPEX obavještenjima, 6 – po obavještenju proizvođača, 23 – po obavještenju sa CEFTA regionalne mreže, 1 – po obavještenju Uprave Carina, 1 – po obavještenju drugih organa). Na tržištu Crne Gore, u proaktivnom i reaktivnom nadzoru, pronađeno je 1.100 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda u količini 47.282 komada, 2 vrste u količini od 1.712.568m² i 1 vrsta u količini od 786,980kg, od čega 187 vrsta u količini 3.655 komada predstavlja opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom, 808 vrsta u količini 40.567 komada, 2 vrste u količini od 1.712.568m² i 1 vrsta u količini od 786.980 kg su opasni proizvodi koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, dok 105 vrsta u količini 3.060 komada su neusaglašeni proizvodi.

Inspektori su izrekli sledeće mjere:

Povlačenje sa tržišta (trajna zabrana prometa) opasnih i neusaglašenih proizvoda, izrečena je za 292 vrste u količini 6.715 komada, i to: za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 187 vrsta u količini 3.655 komada (dječja odjeća, produžni kabl, električni razvodnik, električno kuvalo, dječje sunčane naočare, elektrovarna grijalica, čizme za skijanje, podsklop za produžni kabl, ventilator, dječja prenosna lampa, plutajuća pomagala, aparat za vafle, svijetleći lanci, igrače); za neusaglašene proizvode, ukupno 105 vrsta u količini 3.060 komada (električni uvijač za kosu, električno kuvalo, punjač za telefon, aerosolni raspršivač, dječje sunčane naočare, električni aparat za kafu, led lampa, globus lampa, zaštitne rukavice, sunčane naočare, električna lampa, električni kalolifer, led sijalica, fen za kosu, presa za kosu, španer za vezivanje tereta, zaštitni reflektujući prsluk, roleri, električna pegla, električni toster, nosiljke za bebe, zvučnik, plutajuća pomagala, zaštitna obuća); mjera opoziva od potrošača izrečena je za 26 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda, u količini od 3.561 komad (čizme za skijanje, električno kuvalo, električna bušilica, štapni bežični usisivač, igračke) - obavještenje o opozivu je objavljeno preko dnevnih novina i isticanjem istog na vidnom mjestu u objektu.

Po nalogu inspektora, za proizvode koji su povučeni sa tržišta i čiji je promet trajno zabranjen, mjera uništenja sprovedena je za opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom i neusaglašene proizvode za 122 vrste u količini 3.120 komada, i to: za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 97 vrsta u količini 2.612 komada (električno kuvalo, električni razvodnik, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, pomoćna sredstva za plutanje prilikom obuke u plivanju, dječja prenosna svjetiljka, ventilator, dječje sunčane naočare, svijetleći lanci, igračke) i za neusaglašene proizvode, ukupno 25 vrsta u količini 508 komada (punjač za telefon, električni uvijač za kosu, LED sijalice, nosiljke za bebe, sunčane naočare, adapter).

Proizvođaču/distributeru, vraćeno je 170 vrsta opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom i neusaglašenih proizvoda u količini 3.595 komada, i to: za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 94 vrste u količini 1.025 komada (dječja odjeća, elektrovarna peč, podsklop za produžni kabl, čizme za skijanje, produžni kabl, električni razvodnik, aparat za vafle, svijetleći lanci) i za neusaglašene proizvode, ukupno 76 vrsta u količini 2.570 komada (punjač za telefon, električni uvijač za kosu, globus lampa, električni kalolifer, fen za kosu, presa za kosu, zaštitni reflektujući prsluk, LED sijalice, dječje sunčane naočare, nosiljke za bebe, toster, zaštitna obuća, zvučnici, aerosolni raspršivači).

Privremena zabrana prometa za proizvode koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, do otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, 808 vrsta u količini 40.567 komada, 2 vrste u količini od 1.712.568 m² i 1 vrsta u količini od 786.980 kg¹⁷.

Proizvodi koji su povučeni sa tržišta, nakon usaglašavanja vraćeni su u promet.

¹⁷ (power bank, aerosolni raspršivač, naočare za plivanje, električna lemilica, dječje sunčane naočare, autopunjač, zaštitne naočare, električni pištolj za lijepak, električni aparat za kafu, električni mikser, električna četka za zube, USB kabl, LED lampa, električna friteza, električni usisivač, električni prečišćivač vazduha, električni osvjeđivač vazduha, mašinica za brisanje, globus lampa, adapter, zaštitne rukavice, električni vijenac, baštenski namještaj, sunčane naočare, stona lampa, električni bojler, punjač za mobilni telefon, električno kuvalo, električni mikser, makaze za orezivanje grana, merdevine, dječja ljuljaška, zaštitni industrijski šljem, roleri, električni masažer, električni usisivač, makaze za orezivanje grana, električna pegla, električna lampa, dječje zaštitne rukavice, električni dentalni tuš, električni ultra oralni tuš, električni aparat za uništavanje insekata, konvektorska grijalica, toster, produžni kabl, maska za zavarivanje, štitičnik sluha, zaštitni reflektujući prsluk, ventilator, skijaška kaciga, električni sjecko, električni pištolj za lijepak, kalolifer, mašina za pranje i sušenje veša, mikrofon, aparat za kuvanje na pari, električni difuzer, električni pica pekač, električni blender, LED sijalice, skejtbord, mašinica za šišanje, nosiljke za bebe, bežični zvučnik, električna bušilica, pomoćna sredstva prilikom obuke u plivanju, dječja biciklistička kaciga, električni aparat za proju, električni aparat za kokice, štapni bežični usisivač, dječja kolica, betonski blokovi, električne kosilice za travu, ekspers lonac, električni pekač za palačinke, dječja hranilica, parket, laminatne podne obloge, asfalt).

U ovom periodu po obavještenju proizvođača/distributera pronađena je 1 vrsta opasnih proizvoda u količini od 72 komada (električni bojler). Po obavještenju sa CEFTA regionalne mreže pronađene su 2 vrste opasnih proizvoda u količini od 19 komada (čizme za skijanje). Izvršeno je uzorkovanje 125 vrsta proizvoda, radi ispitivanja u akreditovanim laboratorijama i to:

- Tržišna inspekcija je izvršila uzorkovanje 7 vrsta proizvoda (hodalice za bebe, električno kuvalo, USB punjač za mobilni telefon, zaština obuća, zaštitne rukavice). Dobijeni rezultati ispitivanja od strane laboratorije pokazuju da je 5 vrsta proizvoda neispravno (hodalice za bebe, električno kuvalo, USB punjač za mobilni telefon, zaštitne rukavice).
- Zdravstveno-sanitarna inspekcija je izvršila uzorkovanje 35 vrsta proizvoda (igračke). Dobijeni rezultati ispitivanja od strane laboratorije pokazuju da je 22 vrste igračaka neispravno.
- Fitosanitarna inspekcija je izvršila uzorkovanje 83 vrste proizvoda (sredstva za ishranu bilja, sredstva za zaštitu bilja). Dobijeni rezultati ispitivanja od strane laboratorije pokazuju da je 3 vrste sredstava za ishranu bilja i 2 vrste sredstava za zaštitu bilja neispravno.

Razmjena informacija o nebezbednim/neusaglašenim proizvodima pronađenim na tržištu se vrši preko CEFTA centralne baze podataka. U izvještajnoj godini Kontakt tačka je kroz ovaj sistem proslijedila notifikacije za 38 nađenih opasnih proizvoda na tržištu Crne Gore, dok je iz zemalja regiona primila notifikacije za 44 proizvoda. O nebezbednim i neusaglašenim proizvodima javnost se može informisati putem linka: CEFTA Transparency - Home.

Učešće inspekcija u edukacijama – U okviru projekta EU 4 Business – podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji u oblasti infrastrukture kvaliteta i elektronske trgovine, ostvareno je učešće predstavnika Tržišne inspekcije na regionalnim obukama i studijskim posjetama. Inspektori su unaprijedili svoje znanje u oblasti električnih proizvoda, mašina i građevinskih proizvoda. Izvršene su 3 zajedničke akcije uzorkovanja proizvoda iz grupe proizvoda električni proizvod i (električna kuvala i USB punjači za telephone) i mašine (električne bušilice). Proizvodi su testirani u akreditovanim laboratorijama EU. Nakon dobijenih rezultata, izvršena je procjena rizika za sve testirane proizvode, nakon čega je sproveden reaktivni nadzor na svim tržištima regiona, kao i zajednička akcija sa carinskim organima.

Vertikalne mjere – direktive Novog pristupa

Ljekovi – Evropska komisija je 31. I 2025. godine dostavila komentare na Predlog zakona o kontroli proizvodnje i prometa supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci. Ministarstvo zdravlja je prihvatilo sugestije i komentare i implementiralo u Predlog zakona i na određene odredbe dalo potrebna pojašnjenja. Odgovori su 26. III 2025. godine dostavljeni Evropskoj komisiji na mišljenje.

Građevinski proizvodi – Skupština je usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o građevinskim proizvodima („Sl. list CG“, broj 15/25) kojim se postiže potpuna usaglašenost sa Regulativom 305/2011.

Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine donijelo je Pravilnik o izmjeni pravilnika o klasifikaciji građevinskih proizvoda u odnosu na njihove reakcije i otpornost na požar („Sl. CG“, br. 102/24) kojim su prenešene u nacionalno zakonodavstvo Delegirana regulativa Komisije (EU) 2024/1681 o utvrđivanju klasa svojstava otpornosti na požar građevinskih proizvoda i Delegirana regulativa Komisije (EU) 2024/1399 o uslovima klasifikacije, bez ispitivanja, zidnih obloga i lamperije od punog drveta s obzirom na njihovu reakciju na požar i o izmjeni Odluke 2006/213.

Direktive sektorskog (starog) pristupa

Hemikalije

Na osnovu Zakona o hemikalijama („Sl. list CG”, br. 51/17 i 84/24), donijet je Pravilnik o izmjeni Pravilnika o bližem sadržaju prethodnog obavještanja za izvoz hemikalija („Sl. list CG”, br. 61/17, 116/20, 50/23, 15/25) kojim su prenijete izmjene Aneksa I PIC regulative. Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima („Sl. list CG”, br. 54/16, 034/24) donijet su Pravilnik o listama aktivnih supstanci koje su dozvoljene za upotrebu u biocidnim proizvodima i biocidnim proizvodima manjeg rizika („Sl. list CG”, br. 016/19 i 107/24), Pravilnik o programu aktivnih supstanci za ocjenjivanje („Sl. list CG”, br. 90/24), Uredba o visini troškova u postupku izdavanja dozvole za stavljanje biocidnih proizvoda u promet i upotrebu („Sl. list CG”, broj 21/25) kojom je djelimično prenijeta Regulativa (EU) br. 564/2013 o naknadama i taksama koje se plaćaju Evropskoj agenciji za hemikalije u skladu s Regulativom (EU) br. 528/2012 i Pravilnik o načinu vršenja inspeksijskih pregleda, dokumentaciji koja se podnosi uz zahtjev, obrazac zahtjeva, broj i veličinu uzoraka, način obavještanja o zadržanim pošiljkama i sadržaj izvještaja o uvozu biocidnih proizvoda ili aktivnih supstanci („Sl. list CG”, br. 27/25).

Vlada je 16. I 2025. usvojila Nacionalni profil izloženosti azbestu Crne Gore s Akcionim planom za 2025-2026.

U okviru TAIEX pomoći, u oktobru 2024, realizovana je studijska posjeta koja je omogućila detaljno upoznavanje sa praksama inspekcije. U novembru 2024. održana je TAIEX radionica za uvoznike hemikalija čiji je cilj bio unapređenje administrativnih kapaciteta za praćenje i nadzor uvoza hemikalija.

Statistički podaci

Prema Zakonu o hemikalijama („Sl. list CG”, br. 51/17 i 84/24), tokom 2024, Agencija za zaštitu životne sredine sprovela je ukupno 576 postupaka. U okviru tih postupaka, izdato je 505 dozvola za slobodan promet opasnih hemikalija, od čega 372 dozvole za uvoz hemikalija, 119 dozvola za uvoz ulja i maziva, dok je 14 zahtjeva odbijeno kao neuredan podnesak. Takođe, izdato je 69 notifikacija za uvozi i 2 saglasnosti na osnovu prethodnog obaveštenja, a u skladu sa PIC Regulativom. U skladu sa Zakonom o biocidnim proizvodima („Sl. list CG”, br. 54/16, 34/24), Agencija je primila ukupno 300 zahtjeva, od kojih je izdato 274 rješenja o upisu u Privremenu listu biocidnih proizvoda. Takođe, 11 rješenja je izdato za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida. 11 zahtjeva je odbijeno zbog nepotpune dokumentacije. Od 274 proizvoda koji su upisani u Privremenu listu biocidnih proizvoda, 45,6% čine dezinfekciona sredstva, 0,75% su sredstva za zaštitu, dok 53,6% čine sredstva za suzbijanje štetočina. Za druge biocide nije bilo zahtjeva.

Prema Zakonu o hemikalijama („Sl. list CG”, br. 51/17 i 84/24), 26 preduzeća je upisano u nacionalni Registar hemikalija. U Agenciji za zaštitu životne sredine je u toku nadogradnja softvera 3R za otpad u okviru kojeg je planiran i registar hemikalija i biocidnih proizvoda (automatizovan proces registracije u registar hemikalija). Uspostavljanje registra hemikalija i biocidnih proizvoda, koji uključuje angažovanje stručnjaka i razvoj softverskih rješenja, planiran je kroz IPA program.

Da bi se unaprijedio rad Nacionalnog help-deska i omogućila efikasnija implementacija Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidnim proizvodima, na sajtu Agencije za zaštitu životne sredine (<https://epa.org.me/help-desk/>) objavljeni su informativni materijali i dokumentacija koja je potrebna za dobijanje dozvola i rješenja. Takođe, postavljene su najnovije smjernice i uputstva koja su izrađena kroz projekat „Jačanje sinergije između Bazelske,

Roterdamske, Stokholmske i Minamatske konvencije". Tokom 2024. godine stiglo je 124 pitanja na adresu help-desk@epa.org.me na koje je odgovoreno u najkraćem roku.

Sanitarni inspektori, tokom 2024, izvršili su ukupno 1.371 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocidnih proizvoda. Ukupna količina pregledanih pošiljki iznosila je 4.931.941 kg. Pored toga, izvršeno je 32 pregleda objekata u unutrašnjem prometu u proaktivnom nadzoru, pri čemu je kontrolisano 44 vrste biocidnih proizvoda (sredstva za dezinfekciju), u skladu sa Zakonom o biocidnim proizvodima i pratećim pravilnicima. Tokom ovih pregleda nisu utvrđene nepravilnosti. Međutim, po obavještenju korisnika biocidnog proizvoda koji je izrazio sumnju u njegovu bezbjednost, sanitarni inspektor je izvršio inspekcijski pregled dokumentacije o biocidnom proizvodu, konkretno sredstvu za dezinfekciju koje je bilo poreklom iz Srbije. Privremeno je stavljen van prometa predmetni proizvod u količini od 491 litara, dok su se čekali dokazi o usklađenosti proizvoda sa propisima. Takođe, postupajući po obavještenju Uprave carina, izvršen je inspekcijski pregled pošiljke detergenta za ručno pranje posuđa koji je dopremljen iz Turske. Ukupna količina proizvoda bila je 15.986 komada, odnosno 12.130 kg. Prilikom pregleda konstatovano je da proizvod nije usklađen sa propisima, jer nije bio pravilno klasifikovan i označen. Donijeto je rješenje o zabrani uvoza i naloženo vraćanje proizvoda isporučiocu. Tokom 2024, ukupno 79 inspekcijskih pregleda bilo je usmjereno na primjenu Uredbe o zabranjenim ili dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu ("Sl. list CG", br. 70/18, 76/20, 134/22, 57/24). Od ovog broja, 32 pregleda obavljena su u okviru proaktivnog nadzora nad igračkama, pri čemu je izvršena laboratorijska analiza za 35 vrsta igračaka na prisustvo ftalata. Rezultati analize su pokazali da je 19 uzoraka bilo neispravno, jer je koncentracija ftalata bila veća od dozvoljene. Subjekti nadzora su preduzeli dobrovoljne mjere uništavanja 1.283 komada neispravnih igračaka, koje su trajno povučene sa tržišta. U reaktivnom nadzoru izvršeno je 47 inspekcijskih pregleda objekata po RAPEX obavještenjima i obavještenjima iz Regionalne mreže, u kojima su traženi opasni proizvodi sa hemijskim rizikom. Niti jedan od tih proizvoda nije pronađen na tržištu. Takođe, izdato je 24 prekršajna naloga u iznosu od 12.480 eura, u skladu sa navedenom Uredbom.

Ekološka inspekcija je obavila 18 inspekcijskih nadzora, konstatovala 3 nepravilnosti i donijela 3 rješenja. U postupku administrativnog izvršenja rješenja donešena su 3 rješenja o izricanju novčane kazne u ukupnom iznosu od 6.500 eura.

Uprava carina je, u saradnji sa tržišnom inspekcijom, u izvještajnom periodu, realizovala akcije o pojačanoj kontroli robe za električne kosilice za travu, laminatne podne obloge, električne bušilice i električne udarne bušilice.

Motorna vozila – U dijelu homologacije motornih vozila, pripremljen je Predlog zakona o homologaciji vozila, sistema, sastavnih dijelova vozila i posebnih tehničkih jedinica. Očekuje se usvajanje zakona u IV kvartalu 2025. godine, kada će Crna Gora u potpunosti biti usklađena sa regulativama i direktivama EU u ovoj oblasti.

Antikorupcijske mjere

U Planu integriteta Ministarstva ekonomskog razvoja za 2024. godinu kao osnovni rizik navedeno je neujednačeno postupanje inspektora u vršenju inspekcijskog nadzora i neadekvatna i neusklađena zakonska regulativa i nelegalno tržište roba i usluga, nesavjestan i nestručan rad, zloupotreba položaja, nedovoljan broj inspektora i korupcija, koji se odnosi na tržišnu inspekciju. Pored navedenog, struktura plana sastoji se i od procjene i mjerenja rizika, reagovanja na rizik, i pregled i izvještavanje o rizicima.

Planom su u oblasti reagovanja na rizik pod stavkom “predložene mjere za smanjenje/otklanjanje rizika” predviđene: kontinuirana rotacija i uvećanje zarada inspektorima, princip četiri oka, organizovanje internih edukacija inspektora i kreiranje uputstava za postupanje u vršenju određenih vrsta inspekcijskog nadzora, analiza rada inspektora korišćenjem izvještaja iz JIIS-a i planiranje u skladu sa analizama kroz JIIS, iniciranje i uključivanje Direkcije za tržišnu inspekciju u izmjenama i donošenju novih zakona i podzakonskih akata, za čije sprovođenje je nadležna tržišna inspekcija, zapošljavanje novih inspektora, pojačan stručni nadzor i povećan broj ad hoc akcija, izmjene i dopune zakona i podzakonskih akata kojima se reguliše tržište roba i usluga.

U izvještaju o sprovođenju Plana integriteta navedeno je da su ove mjere realizovane i to tako što su djelimično realizovane rotacije u razmjeni inspektora, dok uvećanje zarada inspektorima nije realizovano. Realizovano je da inspektori često u paru vrše inspekcijski nadzor, i na taj način je smanjena vjerovatnoća neujednačenog postupanja, a na dnevnom, nedeljnom i mjesečnom nivou se vrši analiza rada inspektora. Direkcija za tržišnu inspekciju aktivno učestvuje u davanju predloga u izmjenama zakona i podzakonskih akata, za čije sprovođenje je nadležna. U 2024. godini zaposlena su tri tržišna inspektora.

U vezi s primjenom preventivnih mjera u cilju suzbijanja korupcije i drugih nepravilnosti, Zavod za metrologiju je 26. IX 2024. je usvojio Plan integriteta, nakon čega je isti dostavljen Agenciji za sprječavanje korupcije, kroz aplikaciju Agencije i objavljen na veb stranici Zavoda za metrologiju. Takođe, tokom 2024. godine obavljene su i sve zakonske obaveze u oblasti etike, integriteta i sprečavanja korupcije – evidencija o primljenim poklonima u Zavodu za metrologiju, izvještaji o postojanju prijava na sumnje i nepravilnosti, izvještaji o rizicima, kao i izvještaj o uplatama medijima.

POGLAVLJE 2 – SLOBODA KRETANJA RADNIKA

Pristup tržištu rada

Skupština je 18. III 2025. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Sl. list CG“, broj 29/25). Kroz izmjene i dopune ovog zakona stvara se adekvatan pravni osnov za nesmetan proces digitalizacije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) u cilju pripreme za učešće u EURES mreži, za uvođenje i implementaciju Programa „Garancija za mlade“, kao i za interoperabilnost baza podataka između ZZZCG i drugih institucija. Istovremeno, ovim zakonom se uvodi mogućnost da se na evidenciji Zavoda mogu naći i stranci kojima je odobrena privremena zaštita u Crnoj Gori.

Radi potpunog usklađivanja crnogorskog zakonodavnog okvira s pravnom tekovinom EU u oblasti slobode kretanja radnika, planirana je izrada Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti u 2025. koji će EK biti upućen najkasnije do 1. IX 2025.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija je upućen EK u decembru 2024.

Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o strancima je dostavljen EK 3. III 2025.

Izvještaj o realizaciji Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021- 2025. godine, za 2024. godinu sa Akcionim planom za 2025. godinu je u fazi međuresorskog usaglašavanja.

Po podnijetim zahtjevima za privremeni boravak i rad u svim organizacionim jedinicama MUP-a je ukupno podnijeto 16897 zahtjeva od čega je usvojeno 12981 zahtjeva, odbijeno 66, obustavljeno 660, uručeno 13127 i neuručeno 1187. Za sezonsko zapošljavanje je u izvještajnom periodu podnijeto 173 zahtjeva, od čega je usvojeno 146 zahtjeva, odbačeno 3 zahtjeva, odbijeno 2, obustavljeno 5, uručeno 148 (što podrazumijeva pored usvojenih zahtjeva i 2 odbijena). Po pravnom osnovu za privremeni boravak i rad – bez kvote, za izvještajni period je podnijeto ukupno 8342 zahtjeva, od čega je usvojeno 6.420 zahtjeva a uručeno 6222.

Vlada je 24. XII 2024. donijela Odluku o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2025. godinu („Sl. list CG“, broj 127/24). Ovom odlukom utvrđena je godišnja kvota dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2025. godinu u ukupnom broju od 28.988 dozvola. Za zapošljavanje stranaca utvrđeno je 21.617 dozvola i za sezonsko zapošljavanje 2.371 dozvola. Dakle, iz ukupno utvrđenog broja raspoređeno je 23.988 dozvola.

Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima („Sl. list CG“, br. 015/25). Ovim zakonom unaprijeđena je regulativa koja doprinosi većoj transparentnosti i zaštiti ulagača (članova fonda), što stvara osnovu za povećanje broja aktivnih fondova i investicija na crnogorskom tržištu kapitala.

U budućim koracima planira se dalje unapređenje zakonodavnog okvira kako bi se obezbijedilo da crnogorsko tržište kapitala ostane u skladu sa promjenama u regulativi EU. U Crnoj Gori trenutno ne postoje osnovana društva za upravljanje dobrovoljnim penzionim fondovima, niti su formirani dobrovoljni penzioni fondovi.

Predlog zakona o stambenoj podršci je planiran za usvajanje u IV kvartalu 2025. Započeta je procedura formiranja Radne grupe za izradu navedenog Predloga zakona. Javni poziv za konsultovanje zainteresovane javnosti povodom izrade Nacrta zakona o stambenoj podršci i Javni poziv za predlaganje predstavnika/ce nevladine organizacije u radnom tijelu za izradu Predloga zakona o stambenoj podršci objavljen je 12. III 2025.

Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju je u završnoj fazi pripreme. Predlogom navedenog zakona će se omogućiti nastavnicima koji su državljani EU da imaju iste uslove zapošljavanja kao i državljani Crne Gore. Što se tiče prava članova porodica državljana Evropske unije i drugih stranih državljana, u skladu sa važećim propisima, oni već imaju jednako pravo na školovanje kao i državljani Crne Gore.

EURES

U decembru 2024. je završena implementacija TWINNING projekta MN 29 IPA SO 01 22 „Jačanje kapaciteta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za sprovođenje aktivnih mjera za zapošljavanje, buduće učešće u Evropskom socijalnom fondu (ESF) i podršku u mobilnosti radne snage“. Komponenta 3 TWINNING-a se odnosila na jačanje administrativnih kapaciteta za pružanje podrške za poboljšanje mobilnosti radne snage i pripremu za pridruživanje EURES mreži. Svi obavezni rezultati predviđeni komponentom 3 su postignuti.

Kroz Supply „Unapređenje postojeće IT infrastrukture i razvoj novog informacionog sistema Zavoda za zapošljavanje Crne Gore“ je sprovedena digitalizacija Zavoda i stvorene tehničke pretpostavke za priključivanje EURES mreži.

Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, koji je stupio na snagu u martu 2025, definisane su odredbe koje su osnov za interoperabilnost baza podataka, čiji je cilj povezivanje ZZZCG sa drugim institucijama radi razmjene podataka.

Twinning projekat je stvorio dobru teorijsko-praktičnu osnovu za priključivanje Crne Gore EURES mreži, a u cilju dodatnog jačanja administrativnih i tehničkih kapaciteta ZZZCG, urađene su aplikacije za obezbjeđivanje ekspertske pomoći u okviru TAIEX instrumenta i SOCIEUX+ instrumenta za tehničku saradnju.

Urađen je i dokument Mapa puta pridruživanja Crne Gore EURES mreži u kojem su detaljno predstavljene aktivnosti i budući koraci koje treba preuzeti kako bi Crna Gora ispunila sve pretpostavke za priključivanje EURES mreži.

Koordinacija sistema socijalne sigurnosti

Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Republike Albanije o socijalnom osiguranju, Sporazum između Crne Gore i Bosne i Hercegovine o socijalnom osiguranju i Administrativni sporazum za sprovođenje Sporazuma između Crne Gore i Bosne i Hercegovine o socijalnom osiguranju su potpisani 19. III 2025.

Međuresorska radna grupa za koordinaciju sistema socijalne sigurnosti obrazovana je 28. III 2025.

U periodu od 21. do 23. X 2024, završeni su preliminarni razgovori sa Kanadom o mogućnostima zaključivanja sporazuma o socijalnom osiguranju, uz dogovor o nastavku pregovora u prvoj polovini 2025.

U cilju unapređenja administrativnih kapaciteta Ministarstva socijalnog staranja, brige o porodici i demografije i Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore, u periodu od 9. do 13. IX 2024. organizovana je studijska posjeta Republici Hrvatskoj pod nazivom „Unapređenje tehničkih i administrativnih kapaciteta institucija koje su uključene u buduću koordinaciju sistema socijalne sigurnosti u oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja“.

Evropska kartica zdravstvenog osiguranja (EKZO) – Crna Gora je u junu i septembru 2024. uputila inicijativu za potpisivanje Dogovora o korišćenju EKZO dodatnih pet država: Češkoj, Belgiji, Bugarskoj, Hrvatskoj i Mađarskoj. Inicijativu je, za sada, prihvatila samo Češka. Trenutno je u fazi priprema bilateralnog sastanka sa Češkom za potpisivanje Dogovora o korišćenju EKZO. Imajući u vidu da bi potpisivanjem Dogovora o korišćenju EKZO benefite imaju građani te zemlje sa kojom bi Crna Gora potpisala isti, a ne i crnogorski osiguranici koji će tek danom ulaska u EU moći da koriste EKZO, bilo bi poželjno da EU sa svoje strane podstakne svoje članice da pozitivno odgovore/prihvate našu inicijativu.

Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore je, kroz TAIEX, organizovao radionicu pod nazivom „Expert mission on implementation of the European Health Insurance Card in Montenegrin healthcare system“, 19 – 21. III 2025.

Inspekcija rada – Trenutni broj zaposlenih inspektora je 26, što je značajno manji broj inspektora u odnosu na prethodne godine. Vlada je sprovela reformu inspekcijiskog sistema reformisanjem Uprave za inspekcijske poslove (kojoj je pripadala i inspekcija rada), te inspekcije stavila u okvire nadležnih ministarstava, od 1.X 2024. Ova reforma je dovela do poteškoća u funkcionisanju inspekcije, koji su se najviše odnosili na nedostatak kadrova koji bi efikasno odgovorili administrativno-tehničkim potrebama inspekcije, nedostatku službenih vozila i finansijskih sredstava za službena putovanja. Zbog svega navedenog inspekcija nije vršila nadzore u oktobru 2024, dok je u ostalim mjesecima izvještajnog perioda rad organizovan uz poteškoće iz gore navedenih razloga, što je rezultiralo donekle manjoj efikasnosti u radu inspekcije u odnosu na prethodni period.

Nakon gašenja Uprave za inspekcijske poslove, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga je preuzelo ukupno 26 inspektora rada koji postupaju na teritoriji Crne Gore. Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i

sistematizaciji predviđen je isti broj inspektora rada i za 2025. Stepen opravdanosti angažovanja većeg broja inspektora jeste u tome što značajan broj opština nema angažavnog inspektora, te se inspekcijski nadzor vrši dolaskom-akcijama inpektora iz drugih opština. Kada je u pitanju kadrovska opremljenost, glavni inspektor koji je imenovan na 5 godina nastavio je sa obavljanjem funkcije što će u mnogome olakšati i učiniti kvalitetniju saradnju sa ELA.

MRZS je kroz nacionalni budžet za 2025. godinu predvidjelo dodatna sredstva za obuke i usavršavanje inspektora rada. Obuke će biti sprovedene kroz razmjenu dobre prakse, radionice i predavanja od strane priznatih stručnjaka iz oblasti inspekcije rada. Dodatno, kroz projekat Savjeta za regionalnu saradnju ESAP III predviđene su regionalne obuke za inspektore za radne odnose. Sve navedeno je u cilju pridruživanja Evropskoj agenciji za rad danom pristupanja Crne Gore EU.

U period 1. – 31. XII 2024. inspekcija rada je izvršila 5307 inspekcijskih nadzora (redovnih i po inicijativi). Utvrđeno je 2521 nepravilnosti za koje je izdato 2668 prekršajnih naloga, u iznosu od 1.751.730,00 eura i podnijeto 165 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Aktivnosti inspekcije su se odnosile na suzbijanje neformalnog rada, nezakonito uvedenog prekovremenog rada, kao i na poštovanje prava zaposlenih maloljetnika. Izvršeno je 245 zajedničkih nadzora sa inspektorima za strance Uprave policije, u kojima je utvrđena 151 nepravilnost.

U periodu 1. IX 2024 – 23.III 2025. inspekcija rada je izvršila 2648 inspekcijskih nadzora (redovni i po inicijativi). Utvrđeno je 743 nepravilnosti za koje je izdato 449 prekršajnih naloga, u iznosu od 295.930,00 eura i podnijeto 89 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

POGLAVLJE 3 - PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

U cilju ispunjenja preporuka, Crna Gora priprema Odluku o Listi regulisanih profesija, sa obrazloženjima za svaku profesiju koju reguliše, dovršava usklađivanje zakonodavstva sa Direktivom 2005/36/EZ i njenim izmjenama i dopunama kojim se propisuju minimalni uslovi osposobljavanja za sedam regulisanih profesija (doktori medicine, stomatolozi, arhitekte, medicinske sestre za opštu zdravstvenu negu, veterinari, farmaceuti i babice) sa Direktivom o priznavanju stručnih kvalifikacija, te priprema izmjene horizontalnog Zakona o uslugama kako bi se osigurala puna usklađenost sa evropskom Direktivom o uslugama. U predmetnom periodu, završeno je mapiranje stanja u vezi s usklađivanjem sektorskog zakonodavstva sa Direktivom o uslugama.

Crna Gora je Evropskoj komisiji dostavila Listu regulisanih profesija koja sadrži 171 regulisanu profesiju sa vježbama transparentnosti u julu 2018. Zbog protoka vremena tokom kojeg su donijeti novi propisi na osnovu kojih su regulisane profesije, kao i zbog promjene u organizaciji državne uprave, Crna Gora je pristupila pripremi nove Liste regulisanih profesija.

Crna Gora je studijske programe za sticanje kvalifikacije za zvanja: doktora medicine, doktora stomatologije, farmaceuta, medicinske sestre za opštu zdravstvenu negu i arhitekte za koje se vrši automatsko priznavanje na osnovu minimalnih uslova osposobljavanja, uskladila sa Direktivom 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija i Direktivom 2013/55/EU o izmjeni Direktive 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija. Puna usklađenost s pravnom tekovinom EU postignuće se usklađivanjem sektorskih propisa u Crnoj Gori sa Direktivom 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija i Direktivom 2013/55/EU o izmjeni Direktive 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija i Regulative (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji putem Informacijskog sistema unutrašnjeg tržišta u dijelu automatskog priznavanja profesionalnih kvalifikacija po osnovu minimalnih uslova osposobljenosti,

(doktor medicine, doktor stomatologije, farmaceut, medicinska sestra za opštu zdravstvenu njegu, babica, veterinar i arhitekta), kao i usklađivanje svih propisa u Crnoj Gori u dijelu opšteg postupka priznavanja.

U cilju nastavka harmonizacije i implementacije pravne tekovine EU u području priznavanja profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija, a koje se tiču implementacije Direktiva, u cilju daljeg usklađivanja sektorskih propisa u ovoj oblasti, pripremljeni su i dostavljeni EK na komentare:

- Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija je u decembru 2024. godine, zajedno sa tabelom usklađenosti;
- Predlog zakona o zdravstvenoj zaštiti koji reguliše profesije: doktora medicine, doktora stomatologije, farmaceuta i medicinske sestre za opštu zdravstvenu njegu, kao i podzakonska akta;
- Predlog pravilnika o programima osposobljavanja zdravstvenih radnika kojima moraju odgovarati programi osposobljavanja za sticanje dokaza o formalnoj kvalifikaciji, koji se priznaju po sistemu automatskog priznavanja kvalifikacija i
- Predlog pravilnika o spisku dokaza o formalnoj kvalifikaciji zdravstvenih radnika koji ispunjavaju minimalne uslove osposobljenosti i priznaju se u skladu sa sistemom automatskog priznavanja kvalifikacija i referentnim datumima za njihovo priznavanje.

Pripremljen je i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izgradnji objekata, kao i Predlog pravilnika o priznavanju profesionalnih kvalifikacija licenciranog arhitekta državljanima država članica Evropske unije, Evropskog ekonomskog prostora i Švajcarske konfederacije. U toku su aktivnosti na usaglašavanju navedenih propisa sa Sekretarijatom za zakonodavstvo i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o veterinarstvu koji reguliše profesiju veterinara je u fazi javne rasprave, i nakon javne rasprave biće dostavljen EK na komentare.

Crna Gora je dovršila skrining nacionalne legislative, kako bi se izradila lista propisa koji su u prethodnom periodu usaglašeni sa Direktivom o uslugama 2006/123/EZ, lista propisa koje je neophodno izmijeniti kako bi se uskladili sa Direktivom o uslugama, kao i lista propisa za koje je potrebno ukinuti uslov crnogorskog državljanstva. Tabele su dostavljene Evropskoj komisiji i u toku su aktivnosti na izmjeni propisa koje je neophodno uskladiti sa Direktivom o uslugama. U cilju dodatne harmonizacije Zakona o uslugama sa Direktivom o uslugama, pripremljen je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uslugama, čije usvajanje je planirano za II kvartal 2025. godine.

S obzirom na obavezu izmjene propisa u cilju ukidanja svih zahtjeva za državljanstvom za pristup i uživanje slobode pružanja usluga, izuzev zahtjeva za državljanstvom opravdanim i proporcionalnim sa članom 51 UFEU, Vlada je 13. II 2025. godine razmotrila Informaciju o skriningu legislative u kontekstu ispunjavanja obaveza definisanih završnim mjerilom 4 i zadužila nadležne resore da implementiraju potrebne izmjene. U toku su aktivnosti na izmjenama i dopunama sledećih propisa: Zakon o zaštiti lica i imovine („Sl. list CG”, broj 043/18), Zakon o obrazovanju i vaspitanju („Sl. list CG”, br. 64/02, 31/05 i 49/07 i „Sl. list CG”, br. 45/10, 45/11, 36/13, 39/13 i 47/17) i Zakon o sudskim vještacima („Sl. list CG”, broj 54/16).

Poštanske usluge – U izvještajnom periodu nije bilo novih normativnih akata u poštanskoj djelatnosti. Shodno dinamici definisanoj u Programu rada Vlade za 2024. godinu, Programu rada Vlade za 2025. godinu, kao i Akcionim planom za 2024-2025 godinu Strategije razvoja poštanske djelatnosti za period 2024-2028. godina, vršeno je sprovođenje planiranih aktivnosti koje su osnova za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poštanskim uslugama u IV kvartalu 2025. godine.

U vezi s daljim unapređenjem regulative u poštanskoj djelatnosti, organizovane su dvije TAIX studijske posjete, jedna na temu prilagođavanja klimatskim promjenama i finansiranju inicijativa u poštanskom sektoru, druga o

digitalnim i logističkim uslugama, procesima i e-trgovini u poštanskom sektoru. Takođe, održana je i TAIEX ekspertska misija o regulatornom okviru za poštanske usluge u digitalnom okruženju uz obezbjeđenje održivosti univerzalne poštanske usluge, kao i CEFTA radionica sa fokusom na primjenu Regulative (EU) 2018/644 o uslugama prekogranične dostave paketa.

Ministarstvo ekonomskog razvoja je posvećeno rodnoj ravnopravnosti u svim sektorima, uključujući i poštanski sektor, kroz sprovođenje politike jednakih mogućnosti pri zapošljavanju i napredovanju u karijeri. Takođe, svi programi obuka i programi profesionalnog razvoja su podjednako dostupni ženama i muškarcima.

Na kraju ovog izvještajnog perioda, na tržištu poštanskih usluga posluje 36 poštanskih operatora.

Administrativni kapaciteti – U Ministarstvu ekonomskog razvoja, u okviru Direkcije za poštansku djelatnost, trenutno su zaposlena tri službenika, i to: načelnik, samostalni savjetnik I i samostalni savjetnik II. Sektor za poštansku djelatnost je posebna organizaciona cjelina u Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, u kojoj su trenutno zaposlena tri službenika i to: rukovodilac Sektora za poštansku djelatnost, menadžer za univerzalnu poštansku uslugu i menadžer za komercijalne poštanske usluge.

POGLAVLJE 4 – SLOBODA KRETANJA KAPITALA

Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG”, br. 110/23, 65/24, 24/25). Skupština je 13. II 2025. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu („Sl. list CG”, broj 15/25). Takođe, Skupština je 20. III 2025. donijela novi Zakona o osiguranju („Sl. list CG”, broj 33/25), kojim se u pravni sistem Crne Gore prenose Direktiva 2009/138 o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) i Direktiva 2016/97 o distribuciji osiguranja (IDD), a čija je primjena predviđena danom ulaska Crne Gore u Evropsku uniju. Skupština je 18. III 2025. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o svojinsko-pravnim odnosima („Sl. list CG”, broj 29/25).

Platni promet

Centralna banka (CBCG)

Intenzivirane su aktivnosti u cilju daljeg unapređenja regulatornog i operativnog okvira u oblasti platnog prometa sa pravnom tekovinom EU i najboljim međunarodnim standardima. Iako je u Zakon, koji je usvojen u oktobru 2022, prenjeta direktiva PSD2, CBCG je u toku 2024, u sklopu procjene usklađenosti regulatornog i pravnog okvira sa zahtjevima Jedinствене evropske oblasti plaćanja (*Single European Payment Area – SEPA*), a zatim pripreme aplikacije za proširenje geografskog opsega SEPA na Crnu Goru, sprovela dodatne aktivnosti u cilju potpunog usklađivanja s pomenutom direktivom. S tim u vezi, CBCG je pripremila nacrt Zakona o izmjenama i dopunama zakona o platnom prometu, uz ekspertsku podršku TAIEX programa početkom 2023. kao i preliminarog mišljenja EK – DG FISMA iz 2024. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu je usvojen 13. II 2025.

Aktivnosti na daljem usklađivanju sa regulativom EU u dijelu plaćanja, konkretno sa izmjenama koje je donijela Regulativa (EU)2024/886 i Direktiva DORA 2022/2556/EU se nastavljaju, kako bi u što skorijem periodu Crna Gora postigla potpunu usklađenost i sa tim aktima.

U predmetnom periodu, CBCG je donijela Odluku o bližem sadržaju i načinu dostavljanja informacija, podataka i dokumentacije koja se prilaže uz zahtjev za izdavanje odobrenja za pružanje platnih usluga i za sticanje

kvalifikovanog učešća („Sl. list CG“, broj 20/25). Navedenom odlukom bliže se uređuje sadržaj dokumentacije potrebne za dobijanje odobrenja za pružanje platnih usluga odnosno izdavanje elektronskog novca, na bazi zahtjeva važećih u EU, odnosno smjernica EBA GL 2017/09 o informacijama koje treba dostaviti za izdavanje odobrenja institucijama za platni promet i institucijama za elektronski novac i za registraciju pružalaca usluge informacija o računu na osnovu člana 5 stav 5 Direktive (EU) 2015/2366.

Pored navedenog, shodno izmjenama Zakona o platnom prometu, 17. III 2025. donijeta je i Odluka o osnivanju Nacionalnog odbora za platni promet, kojim je osnovano navedeno međuinstitucionalno tijelo radi unapređenja standarda sigurnog i efikasnog platnog prometa i uspostavljanja saradnje u oblasti pružanja usluga platnog prometa, uključujući i SEPA plaćanja.

Pristupanje SEPA – Crna Gora je 21. XI 2024. postala prva država Zapadnog Balkana koja je pristupila SEPA geografskom području, ispunjavajući jedan od ključnih ciljeva na svom putu ka članstvu u Evropsku uniju. Faze implementacije: Pristupanje crnogorskih finansijskih institucija SEPA šemama biće omogućeno od aprila 2025, dok će građani i privreda Crne Gore od 5. X 2025. moći da obavljaju prve transakcije putem SEPA sistema. Kako bi se pridružila SCT platnoj šemi, kao i SCT Inst, CBCG namjerava da aplicira za tehničku pomoć Svjetske banke u II kvartalu 2025.

Uspostavljanje sistema instant plaćanja – CBCG sprovodi aktivnosti na uspostavljanju modernog sistema instant plaćanja u Crnoj Gori, od kojih izdvajamo TIPS Clone projekat. CBCG je 10. I 2025. potpisala Pismo o namjerama sa Bankom Italije za realizaciju TIPS Clone projekta. Implementacija projekta započeta je u januaru 2025, dok se stavljanje sistema u funkciju očekuje do juna 2026. Sistem će omogućiti Crnoj Gori usklađenost sa evropskim standardima instant plaćanja i pripremiti je za prelazak na originalni TIPS sistem nakon ulaska u EU.

U pogledu broja pružalaca platnih usluga, pored 11 kreditnih institucija, 31. III 2025. Crna Gora ima sedam platnih institucija i to:

- Platna institucija „MONTENEGRO TRANSFERS“ DOO Podgorica (usluga iz člana 2 stav 1 tačka 6 Zakona o platnom prometu) – koja ima 56 agenata;
- Platna institucija „CAPITAL TRANSFER MNE“ DOO Podgorica (usluga iz člana 2 stav 1 tačka 6 Zakona o platnom prometu) – koja ima 4 agenta;
- Platna institucija „MONETA MNE“ DOO Podgorica (usluga iz člana 2 stav 1 tačka 6 Zakona o platnom prometu) – koja ima 7 agenata;
- Platna institucija „PAYSPOT MNE“ DOO Podgorica (usluge iz člana 2 stav 1 tač.1 do 6 Zakona o platnom prometu) – koja ima 14 agenata;
- Platna institucija „ALTA PAY GROUP“ DOO PODGORICA (usluge iz člana 2 stav 1 tač.1 do 3 i usluga iz tačke 6) – koja ima 62 agenata;
- Platna institucija „PRESTOPAY“ DOO PODGORICA (usluge iz člana 2 stav 1 tač. 1 alineja 3 i tač. 7 do 8).

U predmetnom periodu, CBCG je donijela šezdesetdva (62) rješenja o upisu agenta i tri rješenja o brisanju iz registra platnih institucija i njihovih agenata.

Kontrola pružanja platnih usluga – U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025, CBCG je, u cilju provjere usklađenosti poslovanja sa propisima iz oblasti platnog prometa izrekla odgovarajuće mjere (upozorenja i rješenja) za pet (5) banaka i platnih institucija, čiju kontrolu je obavila u prethodnom izvještajnom periodu, shodno čemu je pokrenula tri (3) prekršajna postupka; izvršila pet (5) ciljnih vanrednih kontrola i tri (3) redovne kontrole pružalaca platnih usluga

(banaka i platnih institucija), od čega je završeno šest izvještaja a dva su u toku. Takođe, završen je i 1 izvještaj koji se odnosi na kontrolu izvršenu prije 1. IX 2024.

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

Centralna banka Crne Gore vrši neposredni i posredni nadzor primjene Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i relevantnih podzakonskih akata. Ovaj nadzor vrši se kod banaka i drugih kreditnih institucija i pružalaca finansijskih usluga (lizing društava, faktoring društava, društava za otkup potraživanja, mikrokreditnih finansijskih institucija, kreditno-garantnih fondova, platnih institucija i institucija za elektronski novac).

CBCG je u 2024. izvršila šest redovnih neposrednih ciljnih kontrola usklađenosti poslovanja sa propisima iz oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (kreditne institucije, mikrokreditna finansijska institucija, lizing društvo i platne institucije). Dodatno, CBCG je sproveda 11 kontrola provjere ispunjenosti izrečenih supervizorskih mjera (10 kontrola banaka i jedna kontrola platne institucije). U dijelu posrednih kontrola, u 2024. završene su tri tematske ciljne horizontalne kontrole i to: Ocjena sistema upravljanja rizikom u okolnostima značajnog porasta depozita nerezidenata (6 banaka), Ocjena kvaliteta izvještaja o sumnjivim klijentima i transakcijama i analize neuobičajenih transakcija (11 banaka), Ocjena usklađenosti poslovnih procesa vezanih za sprovođenje ATM transakcija (2 banke).

Tokom posrednih i neposrednih kontrola, u pojedinačnim slučajevima, utvrđene su nepravilnosti u sprovođenju Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Za utvrđene nepravilnosti u primjeni propisa iz ove oblasti, izrečene su mjere prema tim obveznicima. CBCG je u vezi sa slabostima sistema utvrđenim posredstvom nadzora u 2024. godini, naložila ukupno 16 supervizorskih mjera, (osam Rješenja za šest banaka, sedam Upozorenja za šest banaka i jednu MFI, i utvrdila jedan sporazum sa jednom bankom). Rješenjima su naložene novčane kazne, u rasponu od 0,1%, do 0,5% regulatornog kapitala, što je i maksimalni iznos prema članu 276 Zakona o krednim institucijama. CBCG je u 2024. godini izrekla novčane kazne ukupne vrijednosti 830.703,00 eura, što predstavlja značajan iskorak CBCG u dijelu snaženja kaznene politike CBCG.

U okviru intenzivne saradnje sa Sektorom za finansijsko-obavještajne poslove Uprave policije, u cilju unapređenja sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, CBCG je u domenu svojih nadležnosti, u okviru izvršenih kontrola utvrdila i ovom sektoru proslijedila na dalje postupanje brojne izvještaje o sumnjivim klijentima i transakcijama. Pored navedenog, CBCG je dala značajan doprinos unapređenju cjelokupnog sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, kroz učešće u Stalnom koordinacionom tijelu za izradu Nacionalne procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, te nastavila sa aktivnostima na izradi III Nacionalne procjene rizika, uključujući koordinaciju dvije radne grupe, zadužene za procjenu ranjivosti kod finansijskih institucija pod nadzorom CBCG.

Sektor za finansijsko obavještajne poslove (SFOP) – U decembru 2024. donijet je Pravilnik o bližim uslovima, načinu sprovođenja i obuci za sprovođenje video-elektronske identifikacije („Sl.list CG 118/24“).

Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, br. 110/23, 65/24 i 24/25). Jedan od razloga za izmjene i dopune Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (ZSPNFT) je i zatvaranje pregovaračkog poglavlja 4 – Slobodno kretanje kapitala, u okviru koga je i borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Shodno tome eksperti Generalnog direktorata za finansijsku stabilnost, finansijske usluge i uniju tržišta kapitala (DG FISMA) Evropske komisije su zahtjevali da se ZSPNFT uskladi sa Regulativom (EU) 2023/1113 o informacijama koje se prilažu prenosima novčanih sredstava i određene kriptoinovine

i o izmjeni Direktive (EU) 2015/849. Takođe eksperti Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) su zahtijevali izmjene i dopune ZSPNFT kojim se osigurava puna primjena instituta "stvarni vlasnik". Izmjene i dopune ZSPNFT u potpunosti su usaglašene sa pravnom tekovinom Evropske unije koja se odnosi na sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, i to sa: Regulativom (EU) 2023/1113 o informacijama koje se prilažu prenosima novčanih sredstava i određene kryptoimovine i o izmjeni Direktive (EU) 2015/849; Direktivom (EU) 2015/849 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma, o izmjeni Regulative (EU) br. 648/2012 o prestanku važenja Direktive 2005/60/EZ i Direktive Komisije 2006/70/EZ i Direktivom (EU) 2018/843 o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU.

U strateškom dijelu, SFOP je, s Koordinacionim tijelom za izradu Nacionalne procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i upravljanje utvrđenim rizicima (Koordinaciono tijelo), izradio Akcioni plan za unapređenje djelotvornosti sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i tehničke usklađenosti za period 2024-2025 (Akcioni plan). Vlada je 24. V 2024. donijela zaključak kojim usvaja Akcioni plan, a istim zaključkom Vlada je zadužila Koordinaciono tijelo da prati realizaciju navedenog plana. Shodno sprovedenim aktivnostima u decembru 2024. je konstatovano da je ispunjeno oko 98% planiranih aktivnosti predviđenih Akcionim planom.

Statistika za period 1. I – 31. XII 2024.

	2024
STR	736
Inicijativa nadzornih organa	7

Kada je u pitanju prijava sumnjivih transakcija, u toku 2024. zabilježeno je značajno povećanje sumnjivih transakcija i to u ukupnom iznosu za 40,72%. Povećanje broja sumnjivih transakcija je najviše zabilježeno kod poslovnih banaka, ali su značajno povećani parametri kod investicionih društava, davanja zajmova, kao i prijave sumnjivih transakcija od strane obveznika koji ranije nijesu dostavljali sumnjive transakcije. U vezi sa navedenim možemo zaključiti da su usvajanje novog Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, kao i aktivnosti Odsjeka za prevenciju u okviru SFOP-a u odnosu na obveznike i nadzorne organe, rezultirali povećanjem prijavljenih sumnjivih transakcija od strane svih kategorija obveznika.

Agencija za nadzor osiguranja je 10. VI 2024. usvojila Smjernice o analizi rizika i uspostavljanju sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma u osiguranju. Donošenjem predmetnih smjernica, usklađen je pravni okvir za oblast osiguranja sa odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, broj 110/23) i Pravilnika o bližim kriterijumima za izradu smjernica za analizu rizika i smjernica za uspostavljanje sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, broj 22/24).

Administrativni kapaciteti

Sektor za finansijsko-obavještajne poslove – Po uspostavljanju policijskog (Law enforcement) modela finansijsko-obavještajne jedinice koja je sastavni dio Uprave policije – Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore (od 2019), čime je prestala da postoji Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, donešen je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta (april 2019), kojim je sistematizovano 30 radnih mjesta, dok je novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta od decembra 2024. broj sistematizovanih

radnih mjesta povećan na 43. U toku 2024. popunjenost radnih mjesta je bila 100%, u toku 2025. 69,8 %.

Antikorupcijske mjere

Centralna banka, u dijelu svojih nadležnosti, ima odgovoran i transparentan odnos prema javnosti kada je u pitanju politika antikorupcije, kako u pogledu primjene odredbi relevantnih zakona, tako i izrade pratećih akata koji su objavljeni na sajtu CBCG. Odredbe Zakona o sprečavanju korupcije primjenjuju se na članove organa CBCG i druge zaposlene u CBCG koji su javni funkcioneri u smislu ovog zakona. Saglasno ovom zakonu, članovi organa CBCG i zaposleni u CBCG koji su javni funkcioneri, u smislu tog zakona, podnose izvještaje o prihodima i imovini, koji se objavljuju na internet stranici Agencije za sprečavanje korupcije. Takođe, sprečavanje konflikta interesa za članove Savjeta CBCG uređeno je i članom 52 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Sl. list CG”, br. 040/10, 046/10, 006/13, 070/17, 125/23). Prema tom članu, član Savjeta je dužan da svoju funkciju u Centralnoj banci obavlja na način da lične interese ili interese sa njim povezanih lica ne stavlja ispred interesa Centralne banke. Član Savjeta podnosi pisanu izjavu Savjetu o činjenicama iz člana 51 st. 2 do 5 ovog zakona, u roku od 15 dana od dana imenovanja, a zatim i jednom godišnje do kraja februara, u tekućoj godini, za prethodnu godinu. Ukoliko je član Savjeta na bilo koji način povezan sa predmetom odlučivanja ili je indirektno ili direktno zainteresovan za taj predmet, obavezan je da na početku sjednice Savjeta saopšti svoj interes i neće učestvovati u raspravi ili glasanju o tom pitanju, ali će se njegovo prisustvo računati u kvorum na toj sjednici.

Na prava i obaveze članova Savjeta koja nijesu utvrđena ovim zakonom ili Statutom primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje sprečavanje korupcije, u vršenju javnih funkcija.

Etičkim kodeksom članova Savjeta Centralne banke Crne Gore koji je Savjet CBCG donio 21. VII 2022. dodatno se utvrđuju etička načela i etička pravila profesionalnog ponašanja kojih treba da se pridržavaju članovi Savjeta CBCG u vršenju funkcije. Dokument je objavljen na sajtu CBCG.¹⁸

CBCG je 9. II 2021. donijela Etički kodeks, a njegovim odredbama podliježu zaposleni u CBCG koji nijesu javni funkcioneri i kojim se reguliše prevencija korupcije. Kodeks je objavljen na sajtu CBCG¹⁹. Etički kodeks CBCG reguliše obaveze zaposlenih, uključujući profesionalno ponašanje, političku neutralnost, lojalnost, izbegavanje sukoba interesa, zaštitu podataka i povjerljivost. Zabranjuje primanje poklona, osim simboličnih do 50 eura, i obavezuje prijavu sumnjivih aktivnosti. Takođe, zabranjuje rad kod drugog poslodavca ako to stvara konflikt interesa. Kršenje kodeksa predstavlja težu povredu radnih obaveza i povlači odgovornost.

CBCG je 19. I 2021. donijela Etički kodeks ponašanja zaposlenih u Sektoru za finansijske i bankarske operacije, a objavljen je na sajtu CBCG²⁰, kojim se regulišu dodatni profesionalni principi za zaposlene u Sektoru za finansijske i bankarske operacije, koji učestvuju u procesu upravljanja međunarodnim rezervama i drugim portfolijima kojim Centralna banka Crne Gore može da upravlja u ime svojih klijenata. Pored odredbi ovog Etičkog kodeksa, zaposleni u Sektoru za finansijske i bankarske operacije dužni su da poštuju pravila profesionalnog ponašanja utvrđena Etičkim kodeksom CBCG.

Zakonom o sprečavanju korupcije uređen je postupak podnošenja prijave zviždača, način postupanja po toj prijavi kao i zaštita zviždača (čl. 48 do 74). Prijava zviždača se podnosi u pisanoj formi, usmeno na zapisnik, putem pošte ili

¹⁸ https://www.cbcg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_brzi_linkovi/integritet/eticki-kodeks-clanova-savjeta_cbcg.pdf.

¹⁹ https://www.cbcg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_brzi_linkovi/integritet/eticki_kodeks_cbcg.pdf

²⁰ https://www.cbcg.me/uploads/eticki_kodeks_fbo.pdf

elektronskim putem i putem telefona. Prijava treba da sadrži opis nepravilnosti i lične podatke zviždača, osim ako zviždač želi da ostane anonimn. Podaci o identitetu zviždača, zviždačevog pomagača, povezanog lica sa zviždačem, prijavljenog lica, odnosno podaci na osnovu kojih se može otkriti njihov identitet, sadržaj prijave i prateće dokumentacije biće zaštićeni od neovlašćenog pristupa i obilježeni stepenom tajnosti povjerljivo, i sa njima se postupa u skladu sa unutrašnjim opštim aktima Centralne banke kojim se uređuje tajnost podataka i zaštita podataka o ličnosti. Bliže informacije o načinu podnošenja prijave dato je u Uputstvu o načinu podnošenja prijave o ugrožavanju javnog interesa koja upućuje na korupciju i zaštiti zviždača, koje objavljeno na sajtu CBCG²¹. Način evidentiranja i postupanje po prijavi zviždača bliže je uređeno Procedurom o načinu evidentiranja i postupanja po prijavi zviždača, koja je objavljena na sajtu CBCG²².

U skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije, CBCG, kao organ vlasti, donosi Plan integriteta svake dvije godine koji se priprema na osnovu procjene podločnosti određenih radnih mjesta i radnih procesa za nastanak i razvoj korupcije i drugih oblika pristrasnog ponašanja javnih funkcionera i zaposlenih u CBCG. Plan integriteta uključuje mjere koje sprečavaju i uklanjaju mogućnosti za nastanak i razvoj korupcije i obezbjeđuje povjerenje javnosti u njihov rad. Plan integriteta je objavljen na sajtu CBCG²³.

Planom integriteta je, pored ostalog, predviđeno unapređivanje Etičkog kodeksa Centralne banke, u dijelu koji reguliše konflikt interesa, u cilju efikasnijeg preveniranja i kontrole situacija koje upućuju na potencijalni ili stvarni konflikt interesa zaposlenih u Centralnoj banci. Kako bi se zaštitio institucionalni integritet, planira se povećanje transparentnosti u radu Centralne banke kroz objavljivanje Plana integriteta i godišnjeg Izvještaja o njegovom sprovođenju, koji se dostavlja Agenciji za sprečavanje korupcije do 15. IV za prethodnu godinu.

POGLAVLJE 6 – PRIVREDNO PRAVO

U odnosu na preporuke iz Izvještaja EK, realizovane su sljedeće aktivnosti: Predlog zakona o privrednim društvima koji je u potpunosti usklađen sa odredbama kompanijskih direktiva iz prava Evropske unije, kao i Predlog zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata, usklađen sa Direktivom EU 2017/1132 o određenim aspektima prava društava su u decembru 2024. upućeni EK na mišljenje i u toku je proces usaglašavanja. Rok za donošenje oba zakona je II kvartal 2025.

Kada je u pitanju usklađivanje sa Direktivom o transparentnosti (2004/109/EZ) i Direktivom 2007/14/EZ, odnosno donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala, proces usaglašavanja Predloga zakona sa EK je završen i Crna Gora je 20. III 2025. dobila potvrdu od strane EK da nema dodatnih komentara na ovaj propis i prateće podzakonske akte. U skladu sa tim, pokrenuta je procedura na nacionalnom nivou, u cilju donošenja zakona i podzakonskih akata do kraja juna 2025.

Kada je u pitanju revizija Kodeksa korporativnog upravljanja, biće sprovedena kroz projekat Twinning Light pod nazivom „Jačanje korporativnog upravljanja i administrativnih kapaciteta Komisije za tržište kapitala Crne Gore“, koji je započeo 27. I 2025, kada je održan je početni sastanak (kick-off) i kontinuirano se sprovode aktivnosti u vezi sa istim. Finalizacija projekta koja uključuje usvajanje revizije Kodeksa korporativnog upravljanja planirana je za septembar 2025.

²¹https://www.cbcbg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_brzi_linkovi/integritet/uputstvo_o_nacinu_podnosenja_prijava_o_ugrozavanju_javnog_intere_sa_2024.pdf

²²https://www.cbcbg.me/uploads/proc_zvizdaci_2024.pdf

²³<https://www.cbcbg.me/me/o-nama/sprecavanje-korupcije-i-zastita-integriteta/zastita-integriteta>

Predlog zakona o privrednim društvima je u potpunosti usklađen sa odredbama sljedećih kompanijskih direktiva iz prava Evropske unije, i to: Direktiva 2009/102/EZ kojom se regulišu pitanja prava o jednočlanim društvima kapitala; Direktiva 2007/36/EC/Z vezanu za ostvarivanje određenih prava akcionara u akcionarskim društvima kotiranim na berzi; Direktiva 2017/1132/EU koja reguliše osnivanje akcionarskih društava i održavanje i promjenu njihovog kapitala, podjelu akcionarskih društava i prekogranična spajanja društva kapitala; Direktiva 2017/828/EU koja tretira pitanja podsticanja dugoročnog učešća akcionara; Direktiva 2019/1151/EU u pogledu upotrebe digitalnih alata i postupaka u okviru privrednog prava; Direktiva 2019/2121/EU u pogledu prekograničnih spajanja i podjela kao i Direktiva 2022/2381/EU za rodnu ravnopravnost. Dodatno, predmetni zakon je unaprijeđen sa aspekta uključivanja opravdanih sugestija biznis zajednice/suda/akademske zajednice i ostalih poslovnih udruženja. Predlog zakona o privrednim društvima je tokom I kvartala 2025. dodatno unaprijeđen sa aspekta usklađivanja sa komentarima EK i zajedno sa inoviranim tabelama usklađenosti dostavljen EK u martu 2025.

Kada je u pitanju Zakon o registraciji privrednih i drugih subjekata, namjera je da se sva pitanja koja se odnose na registraciju sistematizuju na jedno mjesto i propišu jasna pravila postupka registracije, od osnivanja, preko promjena do prestanka privrednog ili drugog subjekta. Nakon usaglašavanja Predloga Zakona na nacionalnom nivou, isti je 17. XII 2024. upućen EK na mišljenje. Crnogorska strana još uvijek čeka komentare EK na predmetni zakon, koji je usklađen sa Direktivom EU 2017/1132. Predmetnim zakonom se predviđa potpuna elektronska registracija. Takođe, uređeni su registri CRPS-a, sadržaj registara, status privrednih i drugih subjekata, dodjeljivanje statusa registrovan aktivan, dodjeljivanje statusa registrovan neaktivan, ponovno dodjeljivanje statusa aktivan, dodjeljivanje statusa u prekidu, dodjeljivanje statusa u stečaju, dodjeljivanje statusa u likvidaciji, dodjeljivanje statusa obrisani i javnost podataka i uvid u CRPS. Status privrednih i drugih subjekata se po prvi put uvodi, a cilj dodjeljivanja statusa u slučaju neispunjavanja zakonskih obaveza je prije svega da, svako zainteresovano lice uvidom u bazu može imati informaciju da društvo ne posluje redovno/aktivno s jedne strane, a sa druge strane da bi nadležni organ za registraciju imao i zakonski osnov da kreira tačnu i ažurnu bazu podataka. Dodatno, usklađivanje predloga Zakona sa Direktivom 2019/1151 (EU) u pogledu upotrebe digitalnih alata i postupaka u pravu društava podrazumijeva da podaci o statusu društava treba da budu besplatno dostupni u registru. Ovaj Zakon će biti usvojen zajedno sa novim Zakonom o privrednim društvima, iz razloga što se Zakonom o privrednim društvima uređuje materijalni aspekt koji se odnosi na CRPS i registraciju privrednih i drugih subjekata, dok se Zakonom o registraciji privrednih i drugih subjekata uređuje procesni aspekt registracije, odnosno postupak registracije privrednih i drugih subjekata. Rok za donošenje oba zakona je II kvartal 2025.

U dijelu **računovodstva**, odnosno preporuke EK koja se odnosi na finalizaciju usklađivanja sa Direktivom o računovodstvu u u pogledu sistema finansijskog izvještavanja za mikro i mala preduzeća i raspodjelu dividendi, pripremljen je Predlog zakona o računovodstvu i upućen EK na mišljenje u februaru 2025. Predlog zakona je bio predmet usklađivanja sa relevantnim Direktivama, i to: 2013/34/(EU), 2014/95/(EU), 2021/2101(EU), 2022/2464(EU), 2023/2864(EU), 2023/2775(EU). Kroz donošenje novog zakona će biti realizovana preporuka EK, a takođe i obaveze predviđene četvrtim završnim mjerilom. Kada je u pitanju **revizija**, Predlog novog zakona o reviziji je tokom I kvartala 2025. upućen EK na mišljenje. Ovim zakonom se nastoji dodatno usaglasiti važeći zakonodavni okvir sa Direktivom 2006/43/EZ i odredbama EU Regulative 537/2014. Nakon dodatnog usaglašavanja sa komentarima EK, i video konferencije na temu pojašnjenja određenih odredbi, unaprijeđeni tekst predloga Zakona i tabela usklađenosti su dostavljeni EK krajem marta 2025. Donošenje oba zakona je predviđeno za II kvartal 2025.

Kada su u pitanju **administrativni kapaciteti**, nezavisni sistem nadzora nad revizijom i osiguranje kvaliteta je uspostavljen kroz Direkciju za nadzor nad revizijom u Ministarstvu finansija. Direkcija za nadzor nad revizijom je u potpunosti operativna i postupci inspeksijskog nadzora nad radom društava za reviziju i ovlašćenih revizora se

sprovode u skladu sa donijetim Planom kontrole za 2025. Tokom 2025. je planirano raspisivanje javnog oglasa za angažovanje još jednog ovlašćenog službenog lica (inspektora) u Direkciji za nadzor nad revizijom. čime će se postići optimalan i dovoljan broj inspektora (tri) za obavljanje nadzora nad revizijom.

POGLAVLJE 7 – PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

Skupština je 10. X 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima, kojim su u potpunosti prenijete Direktiva (EU) 2019/789 i Direktiva (EU) 2019/790. Skupština je 17. XII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore, kojim je propisano jasno razgraničenje između krivičnih djela i prekršaja, čime je stvoren adekvatan pravni okvir za unaprijeđenje stanja u ovoj oblasti. Skupština je 13. III 2025. donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma o primjeni člana 65 Konvencije o priznavanju evropskih патената.

Crna Gora je nastavila sa implementacijom Nacionalne strategije intelektualne svojine 2023-2026. Određeni broj aktivnosti predviđenih Akcionim planom za 2024. je realizovan, uključujući, između ostalog, jačanje administrativnih kapaciteta, uvođenje pre-dijagnostičke usluge u zvaničan opis nadležnosti institucija, organizovanje „Dana otvorenih vrata“ za zainteresovane grupe, organizovanje seminara/webinara za poslovnu zajednicu u cilju podizanja svijesti o ekonomskim benefitima korišćenja intelektualne svojine i izmjena postojeće internet stranice Ministarstva ekonomskog razvoja. U periodu 20 - 24. I 2025, organizovana je ekspertska misija TAIEX-a u Crnoj Gori za izradu Akcionog plana za 2025. za implementaciju Strategije intelektualne svojine.

Online registri – Ministarstvo ekonomskog razvoja je krajem novembra 2024. uspostavilo potpuno funkcionalan online registar prava intelektualne svojine i učinilo ga javno dostupnim.

Tržišna inspekcija – Crna Gora je nakon gašenja Uprave za inspeksijske poslove, osigurala kontinuitet rada tržišnih inspektora u oblasti prava intelektualne svojine. Izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave koje je Vlada donijela 17. IX 2024. Tržišna inspekcija je prešla u nadležnost Ministarstva ekonomskog razvoja. S tim u vezi, Vlada je 10. X 2024. utvrdila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva ekonomskog razvoja, kojim je tržišna inspekcija postala direkcija u okviru Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju. Tržišni inspektori koji su radili u Upravi za inspekcije poslove dobili su rasporedna rješenja u Ministarstvu ekonomskog razvoja u skladu sa novim Aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji. Kada je tržišna inspekcija u pitanju, održane su dvije obuke iz oblasti intelektualne svojine za 10 tržišnih inspektora i to 8. XI 2024. i 29. XI 2024. a obezbijeđen je i prostor za skladištenje privremeno oduzete robe.

Direkcija za intelektualnu svojinu - Odsjek za patente i topografiju poluprovodnika nastavio je sa radom po prijavama i zahtjevima nosilaca prava intelektualne svojine, a u postupcima koji su u njegovoj nadležnosti. Odsjek za žig, industrijski dizaj i oznake geografskog porijekla nastavio je sa radom po prijavama i zahtjevima nosilaca prava intelektualne svojine, a u postupcima koji su u njegovoj nadležnosti. Odsjek za autorsko i srodna prava vršio je nadzor nad radom svih kolektivnih organizacija pregledom i analizom dostavljene dokumentacije (opštih akata, izvještaja, odluka, sporazuma, materijala sa sjednica skupštine, upravnog i nadzornog odbora itd), kao i neposredno u prostorijama organizacija, a ovlašćeni predstavnici Odsjeka su prisustvovali i sjednicama skupštine organizacija. Takođe, po zahtjevima nosilaca prava, vršeno je deponovanje predmeta zaštite.

IT aktivnosti – Realizovana je reintegracija u WIPO Global Brand Database. Inicirani su projekti: WIPO upgrade - version 4 (Amazon Cloud), Integracija industrijskih dizajna u IPAS, DesignView reintegracija iz IPAS-a. Zaključen je novi ugovor o pružanju usluge održavanja i nadgradnje software-a Patentnog registra.

Strategija intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026 – Crna Gora je nastavila sa implementacijom Nacionalne strategije intelektualne svojine 2023-2026. Određeni broj aktivnosti predviđenih Akcionim planom za 2024. je realizovan, uključujući, između ostalog, jačanje administrativnih kapaciteta, organizovanje „Dana otvorenih vrata“ za zainteresovane grupe, organizovanje seminara/webinara za poslovnu zajednicu u cilju podizanja svijesti o ekonomskim benefitima korišćenja intelektualne svojine i izmjena postojeće internet stranice Ministarstva ekonomskog razvoja. U periodu od 20 - 24. I, organizovana je TAIEX-a ekspertiska misija u Crnoj Gori za izradu Akcionog plana za 2025. za implementaciju Strategije intelektualne svojine.

Aktivnosti Radne grupe za organizovanje i sprovođenje zajedničkih akcija usmjerenih na sprječavanje i suzbijanje vršenja povreda prava intelektualne svojine - Zajednička akcija je održana u Podgorici 16. XII 2024. u saradnji Ministarstva ekonomskog razvoja - Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju - Direkcije za intelektualnu svojinu sa Upravom carina, Tržišnom inspekcijom i Upravom policije.

Aktivnosti Radne grupe za podizanje svijesti javnosti o značaju prava intelektualne svojine i saradnju nadležnih organa sa nosiocima prava intelektualne svojine - Održani su „Dani otvorenih vrata“ u Privrednoj komori Crne Gore i Ministarstvu ekonomskog razvoja tj. Direkciji za intelektualnu svojinu, 19. IX, 16. X i 28. XI; zbog velike zainteresovanosti, organizovan je i poseban „Dan otvorenih vrata-radionica“ 5. XII na Univerzitetu Mediteran Podgorica-Fakultet vizuelnih umjetnosti; 8. XI 2024. je održana obuka za Tržišnu inspekciju; održan je seminar na temu „Primjena intelektualne svojine u praksi - iskustva Direkcije za tržišnu inspekciju, Uprave policije i Uprave carina“, 13. XII 2024.

STATISTIKA

ŽIG

Period	1.I – 31. XII 2024.	
	BROJ PRIJAVA	BROJ REGISTROVANIH ŽIGOVA
NACIONALNE	615	599
MEĐUNARODNE*	2857	2818

*Podaci sa WIPO portala

PATENT

Period	1.I – 31. XII 2024.	
	BROJ PRIJAVA	BROJ PRIZNATIH PATENATA
PRIJAVE PATENATA DOMAĆIH PODNOSILACA	18	6
PRIJAVE PATENATA STRANIH PODNOSILACA	1	/

Period	1. I – 31. XII 2024.	
	BROJ ZAHTEJEVA	BROJ UPISANIH U REGISTAR PATENATA
ZAHTEJEV ZA UPIS PROŠIRENOG EVROPSKOG PATENTA	201	153
ZAHTEJEV ZA UPIS PRIZNATOG EVROPSKOG PATENTA	5	/

INDUSTRIJSKI DIZAJN

Period	1.I -31. XII 2024.	
	BROJ PRIJAVA	BROJ REGISTROVANIH DIZAJNA
NACIONALNI	12	7
MEĐUNARODNI	253	222

*Podaci sa WIPO portala

AUTORSKO PRAVO

Period	1.I -31. XII 2024.	
	BROJ ZAHTJEVA	BROJ DEPONOVA NIH
ZAHTJEV ZA DEPONO VANJE	26	26

Uprava carina - U odnosu na sprovođenje mjera zaštite prava intelektualne svojine Uprava carina vrši kontinuirane kontrole i ostvarila je značajne rezultate. Nadležne organizacione jedinice Uprave carina su po osnovu sumnje da se povređuju prava intelektualne svojine, prekinule 23 carinska postupka i privremeno zadržale robu u ukupnoj količini od 15030 komada robe (odjeća, obuća, hemija, torbe, dodaci za mobilne telefone, i sl.); Uprava carina je donijela 88 rješenja kojima su usvojeni zahtjevi za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine i 3 rješenja su ukinuta jer je došlo do promjene nosioca prava intelektualne svojine. Uprava carina je sprovela uništenje krivotvorene robe u količini od 2819 komada, koja je zadržana u prekidima iz 2024.

U cilju redovnog izvještavanja EK, Uprava carina je po unaprijed utvrđenoj metodologiji izradila statističke izvještaje o sprovođenju prava intelektualne svojine i dostavila ih Ministarstvu ekonomskog razvoja na dalje dostavljanje EK: Tromjesečni za period 1. X – 31. XII 2024. i godišnji za period 1. I – 31. XII 2024.

U okviru peer-review misije EK za poglavlje 7 Prava intelektualne svojine 4. IX 2024, organizovani su sastanci u Upravi carina, Područnoj jedinici Carinarnici Podgorica i Carinskoj ispostavi Božaj. Uprava carina je preduzimala aktivnosti na daljem usklađivanju metodologije (formata) za statističko izvještavanje carinskog organa o sprovođenju prava intelektualne svojine. Naime, u toku je ugovoravanje studijske posjete u okviru instrumenta TAIEX dijelu koji se odnosi na organizovanje studijske posjete nekoj od carinskih uprava EU vezano za statističko izvještavanje COPIS za intelektualnu svojinu, Carinska uprava Kraljevine Danske pozitivno je odgovorila na zahtjev za realizaciju studijske posjete njihovoj službi u okviru TAIEX instrumenta, koji u međuvremenu nije mogao da se realizuje, te je EK sugerisala da se konsultuje TAXUD-u u vezi organizovanja studijske posjete.

Tržišna inspekcija – U periodu od 1.I – 31. XII 2024, Direkcija za tržišnu inspekciju je sprovodila nadzor po službenoj dužnosti i po zahtjevima nosilaca prava intelektualne svojine, sa ciljem da se spriječi neovlašćeno korišćenje i zloupotreba tih prava. Izvršeno je ukupno 654 inspeksijskih pregleda, u kojim je utvrđeno ukupno 80 nepravilnosti. Po službenoj dužnosti izvršeno je 585 inspeksijskih pregleda, po opštim zahtjevima zahtjevima 35, dok je 34 inspeksijskih pregleda izvršeno po pojedinačnim zahtjevima. Od ukupnog broja inspeksijskih pregleda, 93 je izvršeno u oblasti autorskog i srodnih prava i 561 u oblasti prava industrijske svojine. Svi inspeksijski pregledi u oblasti autorskih i srodnih prava izvršeni su po službenoj dužnosti.

U oblasti prava industrijske svojine izvršeno je ukupno 561 inspeksijskih pregleda, od čega 492 po službenoj dužnosti, 35 po opštim i 34 po pojedinačnim zahtjevima. U izvršenim inspeksijskim pregledima utvrđeno je 80 nepravilnosti, koje su se odnosile na neovlašćeno korišćenje robnog znaka/žiga i neovlašćene upotrebe industrijskog dizajna. Za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti doneseno je 80 rješenja o privremenom oduzimanju robe. Privremeno je oduzeto 768 komada robe u vrijednosti od 24.178,30 eura i to: 764 komada u vrijednosti od 23.968,30 eura zbog

neovlašćene upotrebe znaka i četiri komada u vrijednosti od 210,00 eura zbog neovlašćene upotrebe dizajna, o čemu su obaviješteni nosioci prava, koji su protiv tih trgovaca pokrenuli postupke kod nadležnih sudova. Za učinjene prekršaje inspektori su izdali 115 prekršajnih naloga, u iznosu od 122.100,00 eura. Podnijet je i jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka. Takođe, u 2024. je u jednom predmetu donijeta pravosnažna i izvršna presuda Privrednog suda kojom je naloženo uništenje robe oduzete po Zakonu o žigu za znak „Nike“. Tržišnoj inspekciji je podnijeto ukupno deset zahtjeva za zaštitu prava intelektualne - industrijske svojine, i to: tri opšta zahtjeva, koji su se odnosili na zaštitu znaka/žiga robne marke („Hugo Boss“, „Nike“, „UGG“), šest pojedinačnih zahtjeva koji su se odnosili na zaštitu znaka/žiga robne marke („Longchamp“, „NBA“, „Chanel“, „DAMA S.P.A.“, „MONCLER S.P.A. – Stone Island“, „MONCLER S.P.A.“) i jedan pojedinačni koji se odnosi na zaštitu dizajna („FD LOFT“).

U periodu od 1. I – 24. III 2025. izvršeno je ukupno 111 inspekcijskih pregleda u oblasti prava industrijske svojine, u kojima su utvrđene dvije nepravilnosti. Po službenoj dužnosti izvršeno je 109 inspekcijskih pregleda, a po opštim zahtjevima zahtjevima dva. Za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti donijeta su dva rješenja o privremenom oduzimanju robe. Privremeno je oduzeto sedam komada robe u vrijednosti od 234,00 eura zbog neovlašćene upotrebe znaka. Za učinjene prekršaje inspektori su izdali dva prekršajna naloga, u iznosu od 1.000,00 eura. Tržišnoj inspekciji je podnijet jedan pojedinačni zahtjev koji se odnosi na zaštitu znaka/žiga robne marke („Ginger“).

POGLAVLJE 8 – KONKURENCIJA

Crna Gora je uložila značajne napore kako bi adekvatno odgovorila na preporuke iz Izvještaja EK o CG za 2024. U odnosu na zakondavni okvir, Crna Gora je okončala interne procedure za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije i Zakona o kontroli državne pomoći, čije je donošenje planirano u 2025. i koji će omogućiti punu usklađenost crnogorskog nacionalnog zakonodavstva u ovoj oblasti s pravnom tekovinom EU. Novi ključni pravni dokument za zaštitu konkurencije sadržaće klauzule koje obezbjeđuju potpunu finansijsku nezavisnost Agencije za zaštitu konkurencije i daju joj nadležnost da, umjesto sudske grane vlasti, direktno izriče sankcije za kršenja pravila konkurencije i državne pomoći.

Agencija za zaštitu konkurencije (AZK), Ministarstvo ekonomskog razvoja i Ministarstvo finansija su ojačali svoje administrativne kapacitete kroz nova zapošljavanja novih u relevantnim sektorima, kao i kroz ciljane edukativne programe. Implementacijom preporuka iz analize kritičnih nedostataka pravosudnog sistema (izrađene kroz PLAC projekat – Policy and Legal Advice for Montenegro projekat finansiran od strane EU), koja je prvi put kreirana u Crnoj Gori i objavljena u novembru 2024, konkretne mjere će adresirati identifikovane nedostatke pravosudnih kapaciteta, uključujući i fokusirane obuke za sudije u oblasti konkurencije.

AZK je gotovo iscrpjela svoju nadležnost u glavnim istragama referentnih slučajeva dodjele državne pomoći, navedenih u četvrtom završnom mjerilu. Shodno Akcionom planu za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 8 – Konkurencija, pravosudni organi treba da okončaju predmete pravosnažnim presudama do trećeg kvartala 2026.

U skladu s preporukom Evropske komisije, Vlada je 13. II 2025. usvojila Akциони plan za ispunjenje završnih mjerila u pregovaračkom poglavlju 8 – Konkurencija, koji definiše konkretne aktivnosti koje moraju biti završene do kraja 2026, omogućavajući Crnoj Gori da u potpunosti ispunji zahtjeve EU u oblasti politike konkurencije i zatvori ovo pregovaračko poglavlje. Imajući u vidu zaključke sa nedavno održanog Pododbora za unutrašnje tržište (1. IV 2025), Crna Gora će intenzivirati napore kako bi ispunila sve aktivnosti iz Akcionog plana čak i ranije (do kraja II kvartala 2026), a sve u cilju sticanja uslova za privremeno zatvaranje ovog poglavlja do kraja 2026.

U dijelu **zakonodavnog okvira**, završena je javna rasprava o Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije. Nacrt zakona je, nakon dodatnih konsultacija sa ekspertom projekta IPA 2020 dopunjen normama kojima se postiže potpuna usklađenost sa Direktivom 2019/1/EU. Takođe, završena je javna rasprava o Nacrtu zakona o postupcima za naknadu štete zbog povrede pravila konkurencije na tržištu. U toku je rad na izradi dva izvještaja sa javne rasprave koji će biti objavljeni sredinom aprila, a takođe i dostavljeni EK na uvid. Kada je u pitanju Predlog zakona o kontroli državne pomoći, Crna Gora radi na usaglašavanju zakona sa komentarima EK, nakon čega se očekuje procedura na nacionalnom nivou u cilju donošenja zakona od strane Skupštine u skladu sa definisanim rokom. Donošenje dva zakona iz oblasti konkurencije se očekuje u IV kvartalu 2025, a Zakona o kontroli državne pomoći u II kvartalu 2025.

Kada je u pitanju preporuka EK koja se odnosi na pripremu i objavljivanje Smjernica o dodjeli državne pomoći, od strane eksperta u okviru projekta „Znanjem za reformske aktivnosti na Zapadnom Balkanu“, koji sprovodi UNOPS, pripremljen je Nacrt smjernica. U toku je faza usaglašavanja Nacrta sa Agencijom za zaštitu konkurencije i Ministarstvom finansija, a dokument će biti preveden na engleski jezik.

Kada je u pitanju **spровоđenje**, AZK je u dijelu **antimonopolskih pravila i koncentracija** nastavila s kreiranjem stabilnog bilansa rezultata kroz sprovođenje ovih pravila i kontrole koncentracija na tržištu.

Kada su u pitanju **zabranjeni sporazumi**, AZK je u 2024. pokrenula jedan postupak po službenoj dužnosti (na tržištu pružanja pripejd usluga mobilne telefonije na teritoriji Crne Gore), dok je okončala dva postupka: jedan postupak na tržištu pružanja pripejd usluga mobilne telefonije na teritoriji Crne Gore i jedan postupak na tržištu maloprodaje tečnog naftnog gasa na teritoriji Crne Gore. Takođe, u toku 2024, AZK je riješila šest inicijativa za ispitivanje povrede konkurencije u dijelu zabranjenih sporazuma (na tržištu telekomunikacija, urbanističkog planiranja, u postupku javnih nabavki, postupku carinjenja robe, u vezi s postupanjem Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, i u vezi s postupanjem Sekretarijata za komunalne poslove Glavnog grada Podgorica, vezano za održavanje stambenih zgrada).

Savjet Agencije za zaštitu konkurencije je 18. XI 2024. usvojio rješenje kojim se utvrđuje zabranjeni sporazum, odnosno kartel između tri telekomunikacione kompanije na crnogorskom tržištu (One, Crnogorski telekom i m:tel), čime je Agencija po prvi put utvrdila postojanje kartela koji stoprocentno pokriva određeno tržište, a postupak se trenutno nalazi pred Upravnim i Prekršajnim sudom.

Od strane Agencije izdato je jedno mišljenje Sekretarijatu tužilačkog savjeta Crne Gore, u vezi postupka javne nabavke za obezbjeđivanje usluga nabavke avionskih karata i smještaja za službena putovanja.

Što se tiče zloupotrebe dominantnog položaja, u 2024. AZK je pokrenula jedan postupak po službenoj dužnosti na tržištu otpremanja i dopremanja robe pomorskim prevozom na teritoriji Luke Bar, a riješila je tri Inicijative za ispitivanje povrede konkurencije u dijelu zloupotrebe dominantnog položaja (na tržištu otpremanja i dopremanja robe pomorskim prevozom na teritoriji Luke Bar, tržištu javnih nabavki i tržištu pružanja lučkih usluga u Luci Bar). U izvještajnom periodu, Agencija je izdala jedno Obavještenje (*Competition Advocacy*) Upravi pomorske sigurnosti i Ministarstvu pomorstva, kao i jedno mišljenje Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine – u vezi amandmana na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnoj imovini.

Dodatno, u 2024. AZK je radila na sljedećim sektorskim analizama: Sektorska analiza tržišta naftnih derivata za period 2018-2022 – finalizovana; Sektorska analiza tržišta maloprodaje i veleprodaje mješovitom robom pretežno

hranom, pićima i higijenskim proizvodima za domaćinstvo 2018-2023 – u toku; Sektorska analiza maloprodajnog tržišta Crne Gore 2019-2023 (analiza na tržištu uvoza, veleprodaje i maloprodaje određenih prehrambenih proizvoda na teritoriji Crne Gore) – u toku. Takođe, Agencija je po pokrenutom ispitnom postupku, po službenoj dužnosti za utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja na relevantnom tržištu otpremanja i dopremanja robe pomorskim prevozom na teritoriji Luke Bar, za potrebe ovog postupka izvršila jedan nenajavljeni neposredni uvid (*dawn raid*) 9. II 2024. u poslovnim prostorijama „MSC Montenegro“ DOO Bar.

U oblasti koncentracija, Agencija je po zahtjevima za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije odlučila u 75 predmeta (čime je zabilježen rast u odnosu na prethodne godine), od čega je jedan postupak obustavljen, a dva zahtjeva su odbijena. Na teritoriji Crne Gore sprovedeno je pet koncentracija, dok su ostalih 70 eksteritorijalne.

Na planu pojedinačnih izuzeća sporazuma od zabrane, AZK je u 2024. pokrenula tri postupka po zahtjevu stranaka, uz dva zahtjeva koja je prenijela iz prethodne godine. Od pokrenutih postupaka, AZK je odobrila četiri zahtjeva (i to: 1. Philip Morris i Kaiva brands; 2. Lovćen osiguranje AD i Sava osiguranje; 3. Hemofarm AD Vršac i Farmegra; i 4. Glosarij CD i MSD), dok je jedan predmet prenijet u 2025.

Kada je u pitanju državna pomoć, Agencija za zaštitu konkurencije redovno ažurira podatke u Registru državne pomoći, koji je u potpunosti funkcionalan. Shodno podacima iz Registra de minimis državne pomoći, u toku 2024. su davaoci dodijelili ukupno 8.477.432,56 eura državne pomoći, dok je broj korisnika bio 837. Prema podacima iz Opšteg registra državne pomoći, u toku 2024. su davaoci dodijelili ukupno 4.684.111,42 eura državne pomoći, a broj korisnika je bio 178. Agencija je i tokom 2024. stabilizovala bilans rezultata na planu prethodne kontrole državne pomoći. AZK je u 2024. donijela ukupno 39 odluka, od čega je 26 rješenja i 13 mišljenja. U oblasti naknadne kontrole državne pomoći, AZK je u 2024. pokrenula tri i zaključila sedam formalnih istraga po službenoj dužnosti.

Upravni sud je 21. XI 2024. odbio tužbu „Barske plovidbe“ AD Bar protiv rješenja AZK o povraćaju neusklađene državne pomoći kao neosnovanu, čime je Rješenje AZK od 17. VIII 2022. godine postalo pravosnažno. Ova presuda je od naročitog značaja zbog toga što se radi o prvoj presudi u Crnoj Gori koja se tiče predmeta kontrole državne pomoći i ovim je sudstvo započelo sa stvaranjem sudske prakse u ovoj oblasti.

Kada je u pitanju napredak na rješavanju predmeta obuhvaćenih četvrtim završnim mjerilom u poglavlju 8 u izvještajnom periodu su sprovedene sljedeće aktivnosti:

- U predmetu „Montenegro Airlines“, AZK je u decembru 2024. donijela odluku kojom je utvrđeno da je državna pomoć dodijeljena po osnovu Ugovora o poslovnoj i tehničkoj saradnji u vezi s aktivnostima promocije Crne Gore kao turističke destinacije neusklađena sa Zakonom o kontroli državne pomoći. Nacionalnoj turističkoj organizaciji Crne Gore je Agencija za zaštitu konkurencije naložila vraćanje državne pomoći u iznosu od 3.600.000,00 eura, s kamatom obračunatom od dana dodjele pomoći (2017) do dana odluke o vraćanju, uvećano za zateznu kamatu u skladu sa zakonom.
- U predmetu „Uniprom-KAP“, nakon što Ministarstvo pomorstva dostavi informacije koje je AZK zatražila u 2024, Agencija će pristupiti detaljnoj analizi i održati usmenu raspravu.
- U predmetu „Auto-put Bar-Boljare“, u decembru 2024, Agencija je utvrdila da su Ministarstvo finansija i Ministarstvo saobraćaja i pomorstva (sada Ministarstvo saobraćaja) dodijelili državnu pomoć koja nije prijavljena tadašnjoj Komisiji za kontrolu državne pomoći. Agencija je, stoga, donijela odluku da pokrene formalnu istragu o

usklađenosti potencijalne državne pomoći dodijeljene kompaniji „Montepuť“. AZK je u februaru 2025. podnijela zahtjev za informacije Ministarstvu saobraćaja, a formalna istraga je u toku.

U dijelu liberalizacije, kako navodi i Zajednička pozicija Evropske unije za pregovaračko poglavlje 8 – *Konkurencija*, Crna Gora nema državne monopole komercijalnog karaktera, na način opisan u čl. 37 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU), a Zakon o zaštiti konkurencije i Zakon o kontroli državne pomoći primjenjuju se na javna preduzeća ili preduzeća s posebnim ili isključivim pravima, osim kada bi njihova primjena ometala obavljanje opšteg privrednog interesa i djelatnosti u skladu s čl. 106 UFEU. Stoga, nije bilo značajnijih izmjena u ovoj oblasti.

Kada su u pitanju institucionalni i administrativni kapaciteti, shodno preporukama EK i realnim potrebama relevantnih institucija, organi koji se bave zaštitom konkurencije i kontrolom državne pomoći nastavili su i s radom na daljem osnaživanju administrativnih kapaciteta, kroz nova zapošljavanja i usavršavanje postojećeg kadra putem programa obuka, realizovanih u okviru EU projekata i programa bilateralne saradnje s partnerskim institucijama u inostranstvu.

Na dan 25. III 2025. AZK je imala ukupno 38 zaposlenih, od kojeg je u izvještajnom periodu zaposlila dvoje novih lica – oboje u Sektoru za kontrolu državne pomoći. Nakon posljednjih izmjena Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji i Kadrovskog plana, koje je AZK izvršila krajem 2024, većinu načelnika u organizacionim jedinicama koje se bave zaštitom konkurencije i kontrolom državne pomoći u Agenciji čine žene, dok su obje novozaposlene osobe u izvještajnom periodu takođe žene. Dodatno, tokom 2024, u dva navrata je stručnu praksu u Agenciji za zaštitu konkurencije obavljalo po dvoje studenata master studija Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore.

REGISTAR DRŽAVNE POMOĆI

Registar de minimis državne pomoći

U 2024. davaoci državne pomoći su bili sljedeći:

- 1) Fond za inovacije (38 korisnika u ukupnom iznosu od 2.187.580,45 eura);
- 2) Opština Tuzi (10 korisnika u ukupnom iznosu od 65.600,00 eura);
- 3) Zavod za zapošljavanje Crne Gore (379 korisnika u ukupnom iznosu od 3.092.606,36 eura);
- 4) Opština Žabljak (jedan korisnik u ukupnom iznosu od 10.000,00 eura);
- 5) Glavni grad Podgorica (24 korisnika u ukupnom iznosu od 94.000,00 eura);
- 6) Opština Zeta (18 korisnika u ukupnom iznosu 16.800,00 eura);
- 7) Fond za zaštitu životne sredine (22 korisnika u ukupnom iznosu od 252.227,66 eura);
- 8) Ministarstvo kulture i medija (157 korisnika u ukupnom iznosu od 1.032.464,00 eura);
- 9) Opština Tivat (osmoro korisnika u ukupnom iznosu 49.830,00 eura);
- 10) Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja Sjevera (troje korisnika u ukupnom iznosu od 385.000,00 eura);
- 11) Nacionalna turistička organizacija Crne Gore (15 korisnika u ukupnom iznosu od 139.389,00 eura);
- 12) Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija (13 korisnika u ukupnom iznosu 380.983,89 eura);
- 13) Opština Pljevlja (12 korisnika u ukupnom iznosu od 45.000,00 eura);
- 14) Opština Nikšić (15 korisnika u ukupnom iznosu od 37.500,00 eura);
- 15) Ministarstvo finansija (jedan korisnik u ukupnom iznosu od 86.400,00 eura);
- 16) Opština Bijelo Polje (šestoro korisnika u ukupnom iznosu od 12.813,20 eura);

- 17) Opština Plužine (jedan korisnik u ukupnom iznosu od 70.200,00 eura);
- 18) Opština Bar (96 korisnika u ukupnom iznosu od 490.038,00 eura);
- 19) Opština Berane (15 korisnika u ukupnom iznosu od 23.000,00 eura); i
- 20) Opština Kolašin (troje korisnika u ukupnom iznosu od 6.000,00 eura).

Opšti registar državne pomoći

U 2024. davaoci državne pomoći su bili sljedeći:

- 1) Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija (48 korisnika u ukupnom iznosu od 2.390.132,00 eura);
- 2) JU Filmski centar Crne Gore (108 korisnika u ukupnom iznosu od 1.431.088,74 eura);
- 3) Ministarstvo kulture i medija (petoro korisnika u ukupnom iznosu od 146.579,66 eura);
- 4) Fond za inovacije (petoro korisnika u ukupnom iznosu od 140.951,48 eura); i
- 5) Agencija za audiovizuelne usluge (12 korisnika u ukupnom iznosu od 575.359,54 eura).

PRETHODNA KONTROLA DRŽAVNE POMOĆI

Agencija za zaštitu konkurencije je u 2024. donijela ukupno **39** odluka, kako slijedi:

- Odluke kojima je utvrđeno da je dodijeljena državna pomoć bila usklađena sa zakonom: 12;
- Odluke kojima je utvrđeno da dodijeljena državna pomoć nije bila usklađena sa zakonom: dvije;
- Odluke kojima je utvrđeno da nije bila u pitanju državna pomoć: 24;
- Obustavljeni postupci: jedan.

Međunarodna i međuresorska saradnja

Odjeljenje za međunarodnu saradnju i informisanje medija AZK je nastavilo s radom na širenju mreže međunarodnih i nacionalnih partnera. U izvještajnom periodu, Agencija je potpisala memorandume o razumijevanju i saradnji s nacionalnim tijelima za zaštitu konkurencije Republike Turske i Republike Albanije, kao i s Fakultetom političkih nauka Univerziteta Crne Gore.

U procesu realizacije su dva projekta finansijski podržana od strane EU: IPA projekat „Povećavanje kapaciteta institucija nadležnih za harmonizaciju i implementaciju EU zakonskog okvira u oblasti konkurentnosti i inovativnosti“ i „Centar za strateško-pravno savjetovanje za Crnu Goru“ (*Policy and Legal Advice Centre for Montenegro – PLAC*).

Regionalni centar za konkurenciju (*Regional Centre for Competition – RCC*) iz Budimpešte (Mađarska), je u periodu 24-26. IX 2024, u saradnji s AZK, organizovao međunarodni seminar pod nazivom „Alatke za povećanje efikasnosti u sprovođenju antimonopolskih propisa“ – prvi internacionalni događaj ovakvog tipa koji je održan u Crnoj Gori od uspostavljanja Regionalnog centra. Takođe, delegacija AZK je učestvovala na Globalnom forumu Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (*Organization for Economic Cooperation and Development – OECD*), održanom u decembru 2024. u Parizu (Francuska), čime je Crna Gora prvi put bila zastupljena na ovom redovnom događaju.

Antikorupcijske mjere

U cilju prevencije korupcije, Zakon o sprečavanju korupcije („Sl. list CG“, broj 54/24) uveo je obavezu donošenja planova integriteta za sve organe vlasti, u skladu s pravilima za izradu i sprovođenje plana integriteta, koja donosi Agencija za sprečavanje korupcije. S tim u vezi, AZK je utvrdila metodologiju izrade Plana integriteta Agencije za

zaštitu konkurencije. AZK je izvršila detaljnu procjenu rizika za svako radno mjesto i analizirala fiktivne situacije koje su za cilj imale procjenu rizika u različitim situacijama i pod uticajem različitih faktora, u skladu s metodologijom izrade. Plan integriteta obuhvata monitoring rizičnih grupa poslovnih procesa unutar Agencije za zaštitu konkurencije, kao i sprovođenje konkretnih mjera karakterističnih za svaku definisanu oblast rizika (opšta i posebna oblast rizika specifična za oblast rada institucije), u cilju sprovođenja antikorupcijskih mjera. Takođe, u skladu s istim zakonom, AZK je u obavezi da na godišnjem nivou sačinjava i izvještaje o realizaciji Plana integriteta Agencije za zaštitu konkurencije. U tom smislu, primjena principa integriteta treba da doprinese daljem razvoju profesionalnosti i nepristrasnosti u ovom organu, kao i povećanju transparentnosti.

POGLAVLJE 9 – FINANSIJSKE USLUGE

Crna Gora je ostvarila značajan napredak u procesu harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u oblasti finansijskih usluga. Usvojeni su zakoni koji harmonizuju zahtjeve kapitala, sanaciju banaka i nadzor finansijskih konglomerata sa standardima EU. Takođe, donijeti su propisi u oblasti osiguranja, u skladu sa Direktivom o Solventnosti II, dok je završeno usklađivanje s propisima koji regulišu otvorene i alternativne investicione fondove. Osim toga, Crna Gora aktivno radi na razvoju infrastrukture finansijskog tržišta, čime se nastoji dodatno unaprijediti efikasnost i stabilnost finansijskog sektora. Skupština je usvojila set zakona koji su usklađeni s pravnom tekovinom EU, posebno u oblasti bankarstva, osiguranja, tržišta kapitala, investicionih fondova, i infrastrukture finansijskog tržišta, shodno tome:

- Skupština je 19. XI 2024. donijela Zakon o izmjenama Zakona o stečaju i likvidaciji banaka („Sl. list CG”, br. 113/2024)
- Skupština je 19. XI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sanaciji kreditnih institucija („Sl. list CG”, broj 113/2024);
- Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima („Sl. list CG”, broj 15/2025).
- Skupština je 28. II 2025. donijela Zakon o finansijskih konglomerata, („Sl. list CG”, broj 24/2025);
- Skupština je 28. II 2025. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama (Sl. list CG”, broj 24/2025);
- Skupština je 28. II 2025. donijela Zakon o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom („Sl. list CG”, broj 23/2025);
- Skupština je 28. II 2025. donijela Zakon o alternativnim investicionim fondovima („Sl. list CG”, broj 24/2025);
- Skupština je 20. III 2025. donijela Zakon o osiguranju („Sl. list CG”, broj 33/2025).

Banke i finansijski konglomerati

Regulatorne aktivnosti – Centralna banka je kao rezultat intenziviranih regulatornih aktivnosti, uputila sredinom septembra 2024. nadležnom ministarstvu set nacrtu zakona na dalju proceduru, ključnih za realizaciju privremenog zatvaranja poglavlja 9 i to: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama, kojim se u potpunosti vrši implementacija paketa CRD5/CRR2 i Zakon o finansijskim konglomeratima, koji je usklađen sa Direktivom 2002/87/EZ o dodatnom nadzoru kreditnih institucija, društava za osiguranje i investicionih društava u finansijskom konglomeratu i o izmjeni direktiva Savjeta 73/239/EEZ, 79/267/EEZ, 92/49/EEZ, 92/96/EEZ, 93/6/EEZ i 93/22/EEZ i direktiva 98/78/EZ i 2000/12/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta i Direktiva 2011/89/EU Evropskog parlamenta i Savjeta o izmjeni direktiva 98/78/EZ, 2002/87/EZ, 2006/48/EZ i 2009/138/EZ u odnosu na dodatni nadzor finansijskih

subjekata u finansijskom konglomeratu. Usvajanjem ovih zakona na Skupštini 28. II 2025. u potpunosti je ispunjeno završno mjerilo 1 iz Zajedničke pozicije EU.

Takođe, Centralna banka Crne Gore je značajan dio svojih aktivnosti usmjerila na izradu novih i izmjenu postojećih podzakonskih akata, koji proizilaze iz zakona usvojenih tokom perioda septembar 2024 – mart 2025. Usvajanje ovih propisa planirano je do kraja drugog kvartala 2025. čime će se omogućiti potpuna implementacija zakonodavnog okvira usklađenog sa standardima EU. Takođe, započeta je priprema izmjena regulatornog okvira u skladu sa konačnim standardima CRR III i CRD VI. Usklađivanje će se sprovesti donošenjem novih izmjena i dopuna Zakona o kreditnim institucijama, kao i usvajanjem novih podzakonskih akata, prije svega Odluke o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija. Završetak procesa planiran je do kraja 2025. a najkasnije početkom 2026. U okviru redovnih regulatornih aktivnosti koje proizilaze iz nadležnosti utvrđenih Zakonom o kreditnim institucijama, Savjet Centralne banke je u decembru 2024. donio Odluku o stopi kontracikličnog bafera kapitala za I kvartal 2025. („Sl. list CG“, br. 125/24), kojom se određuje stopa kontracikličnog bafera kapitala za teritoriju CG za I kvartal 2025. od 0% ukupnog iznosa izloženosti riziku i Odluku o povećanju stope kontracikličnog bafera kapitala („Sl. list CG“, br. 27/24, 125/24), kojom se propisuje povećanje stope kontracikličnog bafera kapitala za 0,50 procentnih poena (i iznosi 0,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku) a koja će se primjenjivati od 1. IV 2025. kao i dodatno povećanje stope kontracikličnog bafera kapitala za još 0,50 procentnih poena (i iznosi 1 % ukupnog iznosa izloženosti riziku) sa početkom primjene od 1. I 2026. Takođe, Savjet je donio i Odluku o izmjeni Odluke o makroprudencijalnim mjerama koje se odnose na kredite koje kreditne institucije odobravaju fizičkim licima („Sl. list CG“, br. 125/24), kojom se produžava primjena makroprudencijalnih mjera za još jednu godinu (do kraja 2025).

U cilju potpunog usklađivanja sa Direktivom 2001/24/EZ o reorganizaciji i likvidaciji kreditnih institucija, Centralna banka priprema nove izmjene Zakona o stečaju i likvidaciji banaka. Ovim izmjenama će se u potpunosti implementirati i odredbe o postupku likvidacije sa međunarodnim elementom. Usvajanje ovih izmjena zakona planirano je za III kvartal 2025. Istovremeno će ovim propisom biti implementirane preporuke utvrđene Akcionim planom za otklanjanje preporuka Globalnog foruma o transparentnosti i razmjeni informacija u poreske svrhe, koji je pripremio Koordinacioni tim, formiran od strane Ministarstva finansija.

U cilju otklanjanja nedostataka identifikovanih u Izvještaju Globalnog foruma od 21. XI 2024. Ministarstvo finansija je 10. XII 2024. formiralo Koordinacioni tim zadužen za identifikaciju i otklanjanje utvrđenih nepravilnosti, koji čine predstavnici: Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomskog razvoja, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravde, Poreske uprave, Centralne banke i Uprave policije. Tim ima zadatak da definiše i sprovodi aktivnosti usmjerene na otklanjanje utvrđenih nedostataka, te da o rezultatima redovno izvještava Globalni forum, sa ciljem pokretanja postupka ponovne procjene od strane ovog tijela.

U skladu sa nadležnostima propisanim Zakonom o Razvojnoj banci CG („Sl. list CG“, broj 99/24) usvojenim sredinom oktobra 2024. a koje su u vezi sa obavezom izvještavanja i kontrolom poslovanja Razvojne banke, Centralna banka intenzivno radi na pripremi seta podzakonskih propisa na osnovu tog zakona, čije je usvajanje predviđeno tokom II kvartala 2025. U dijelu kontrole, u navedenom periodu Centralna banka je izrekla odgovarajuće supervizorske mjere u formi rješenja za tri kreditne institucije.

Sanacija kreditnih institucija

Skupština je 19. XI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sanaciji kreditnih institucija, kojim se vrši usklađivanje Zakona sa Direktivom 2019/879/EU o izmjeni Direktive 2014/59/EU u pogledu kapaciteta pokrivanja

gubitaka i dokapitalizacije kreditnih institucija i investicionih društava i Direktive 98/26/EZ (BRRD II) sa ciljem poboljšanja operativnog izvršenja sanacije kreditnih institucija, jačanja nadležnosti organa za sanaciju i prevazilaženja zakonskih neizvjesnosti. Takođe, u cilju usklađivanja domaće regulative iz oblasti stečaja i sanacije banaka sa pravnom tekovinom EU, Skupština je donijela Predlog Zakona o izmjeni i dopuni Zakona o stečaju i likvidaciji banaka, kojim se navedeni zakonski akt usklađuje sa Direktivom 2017/2399/EU u pogledu rangiranja neobezbijeđenih dužničkih instrumenata u hijerarhiji stečajnog postupka, koji je takođe dobio pozitivno mišljenje od strane EK. U međuvremenu, Centralna banka je započela aktivnosti na pripremi podzakonskih akata za koje je u planu da budu usvojeni u II kvartalu 2025. Većina podzakonskih akata Savjet CB je usvojio na sjednici od 17.III 2025. dok se usvajanje još dva podzakonska akta očekuje u aprilu 2025. Usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o sanaciji kreditnih institucija i podzakonskih akata predviđenih tim zakonom, kao i Zakona o o izmjeni i dopuni Zakona o stečaju i likvidaciji banaka se stvaraju pretpostavke da se regulativa CB po osnovu sanacije kreditnih institucija u potpunosti uskladi sa BRRD II okvirom, što će i biti urađeno u predviđenim rokovima.

Ciklus izrade planova sanacije je proces koji se odvija u kontinuitetu, pa je CB zahtjev za dokumentaciju za izradu planova sanacije za 2025. dostavila svim kreditnim institucijama u martu 2025. kako bi se planovi sanacije, izračun MREL-a, kao i obračun redovnih doprinosa za Sanacioni fond mogao sveobuhvatno i pravovremeno izvršiti i u toku 2025.

U skladu sa Zakonom o sanaciji kreditnih institucija, sredstva Sanacionog fonda moraju dostići nivo od najmanje 1% od iznosa garantovanih depozita svih kreditnih institucija kojima je Centralna banka izdala dozvolu za rad, do 31. VII 2031. prema revidiranim finansijskim izvještajima za prethodnu godinu. Obračun redovnih doprinosa za 2024. je završen, a kreditne institucije su izvršile uplate istih do 30.VI 2024. Za 2025. Rješenja o doprinosima za Sanacioni fond će bankama biti dostavljena do 15.V 2025. a očekuje se da će iznosi istih biti uplaćeni do 30.VI 2025.

Osiguranje i penzijsko osiguranje pod pokroviteljstvom poslodavca

Skupština je 20. III 2025. donijela Zakon o osiguranju, kojim se u pravni sistem Crne Gore prenosi Direktiva 2009/138/EZ o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) i Direktiva 2016/97 o distribuciji osiguranja (IDD), a čija je primjena predviđena danom ulaska u EU.

Agencija za nadzor osiguranja usvojila je 10. VI 2024. Smjernice o analizi rizika i uspostavljanju sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma u osiguranju. Donošenjem predmetnih smjernica, usklađen je pravni okvir za oblast osiguranja sa odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“ br. 110/23) i Pravilnika o bližim kriterijumima za izradu smjernica za analizu rizika i smjernica za uspostavljanje sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, br. 22/24).

Agencija za nadzor osiguranja je pripremila, a Vlada 27. II 2025. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju, koji je sada u skupštinskoj proceduri, a kojim se prenose relevantne odredbe Direktive 2021/2118/EU.

Savjet Agencije je usvojio Pravilnik o bližem načinu vršenja nadzora („Sl. list CG“, broj 098/24), Pravilnik o izmjenama Pravilnika o bližem sadržaju i načinu pružanja informacija koje pruža društvo za osiguranje („Sl. list CG“, br. 019/23, 098/24), Pravilnik o izmjenama Pravilnika o sistemu upravljanja u društvima za osiguranje („Sl. list CG“, br. 025/23, 098/24), Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o sadržaju izvještaja i drugih obavještenja i podataka koji se dostavljaju Agenciji za nadzor osiguranja i o načinu i rokovima njihovog dostavljanja („Sl. list CG“,

br. 056/21, 081/23, 033/24, 098/24), Pravilnik o izmjeni pravilnika o bližim uslovima za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju u bankama („Sl. list CG”, br. 001/13, 098/24), Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o bližem načinu obavljanja poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju i pružanja intelektualnih i tehničkih usluga („Sl. list CG”, br. 146/22, 098/24), Pravilnik o izmjeni pravilnika o postupanju po prigovorima osiguranika i drugih lica („Sl. list CG”, br. 120/23, 098/24), Pravilnik o izmjeni pravilnika o bližim uslovima za izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja i kriterijumima za ocjenu podobnosti budućih kvalifikovanih imalaca i članova organa upravljanja („Sl. list CG”, br. 058/22, 098/24), Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o bližim dokazima o ispunjenosti uslova za izdavanje dozvole za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju („Sl. list CG”, br. 089/22 i 098/24), Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o intelektualnim i tehničkim uslugama koje se mogu obavljati pored poslova posredovanja odnosno zastupanja u osiguranju („Sl. list CG”, br. 146/22 i 098/24), Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o sadržini i načinu vođenja registara podataka o društvima za osiguranje i drugim subjektima koji podliježu kontroli agencije za nadzor osiguranja („Sl. list CG”, br. 064/19, 131/21 i 098/24) i Odluku o naknadama agencije za nadzor osiguranja („Sl. list CG”, br. 026/15, 038/15, 129/22, 099/23 i 104/24).

Savjet Agencije je usvojio i Pravilnik o sadržini obrasca polise osiguranja od autoodgovornosti („Sl. list CG”, broj 026/25) čime se modernizuje proces izdavanja AO polise.

Administrativni kapaciteti

Uvođenjem digitalizacije u godišnje nadzorno izvještavanje Agencije za nadzor osiguranja poboljšana je efikasnost, pouzdanost i smanjeni operativni rizici. Fokus razvoja u 2024. bio je na daljoj nadogradnji softverskog rješenja Agencije, rezultat EU IPA projekta, kroz automatizaciju obrade podataka i kreiranje predefiniраних izvještaja za dio redovnog nadzornog izvještavanja. Nastavljen je razvoj regulatornog okvira i unaprijeđenje nadzorne prakse u oblasti osiguranja u cilju blagovremene pripreme za primjenu pravne tekovine EU za oblast osiguranja utemeljene na prospektivnosti i rizicima (direktiva Solventnost II i IDD i pratećih uredbi, smjernica i standarda). S obzirom na visoke zahtjeve za prenošenje složene pravne tekovine EU Agencija sprovodi kontinuirane aktivnosti na obezbjeđivanju tehničke pomoći i podrške za izgradnju stručnih kapaciteta, uz podršku Delegacije EU, Ministarstva finansija i Ministarstva evropskih poslova. Kroz Twinning projekat ME 24 IPA FI 01 24, obezbjeđuje se tehnička pomoć Agenciji za ispunjavanje uslova iz poglavlja 9 - Finansijske usluge.

Tržište osiguranja – Premija neživotnih osiguranja je ostvarila rast za 11,1%, kao i premija životnog osiguranja za 17,6% u odnosu na uporedni period u 2023. Dominantno učešće od 79,3%, u ukupnoj bruto fakturiranoj premiji na tržištu ostvarila su neživotna osiguranja, dok su životna osiguranja učestvovala sa 19,8%, uz trend blage promjene strukture u korist životnih osiguranja. U odnosu na uporedni period u 2023. rastu ukupne premije osiguranja u izvještajnom periodu, u najvećoj mjeri doprinio je rast premije u vrsti „Osiguranje od odgovornosti za upotrebu motornih vozila“ za 3,9 mil. Eura (8,9%), zatim u vrsti „Osiguranje života“ za 3,7 mil. eura (17%), u vrsti „Osiguranje od posljedica nezgode“ za 2 mil. eura (15,8%), u vrsti „Osiguranje motornih vozila-kasko“ za 1,9 mil. EUR (21,3%), i u vrsti „Ostala osiguranja imovine“ za 1,4 mil. eura (13,1%).

Infrastruktura finansijskih tržišta - Sektor fondovske industrije je unaprijeđen usvajanjem novih zakona koji su usklađeni sa direktivama EU, što je unaprijedilo regulativni okvir, transparentnost i sigurnost tržišta. Crna Gora unapređuje zakonodavni okvir za tržište hartija od vrijednosti i finansijsku infrastrukturu, usklađujući ga s pravnom tekovinom EU i preporukama EK. U tom kontekstu, donijeti su sljedeći Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima („Sl. list CG”, br. 015/25), usklađen sa Direktivom (EU) 2016/2341, Direktivom 2014/50/EU i Direktivom 98/49/EZ., Zakon o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom („Sl. list CG”, broj 023/25) usklađen sa Direktivom 2009/65/EU, Zakon o alternativnim investicionim fondovima („Sl. list CG”, broj 024/25) usklađen sa Direktivom

2011/61/EU. Crna Gora je u finalnoj fazi usvajanja tri ključna zakona za tržište kapitala, s rokom donošenja drugi kvartal 2025:

- Zakon o izmjenama zakona o tržištu kapitala – usklađen s relevantnim EU Direktivama 2014/57/EU, 2014/65/EU (MiFID II), Uredba (EU) 2017/1129, Delegirana uredba (EU) 2021/528, Direktiva 2004/109/EZ, Regulativa (EU) 596/2014 i Direktiva 2019/2034) radi modernizacije tržišta i zaštite investitora.
- Zakon o sanaciji investicionih društava – usklađen s Direktivama 2014/59/EU i 2019/879/EU, za efikasan okvir sanacije i restrukturiranja.
- Zakon o izdavanju i nadzoru pokrivenih obveznica – usklađen s Direktivom (EU) 2019/2162, radi razvoja tržišta i veće sigurnosti investitora.

Na tržištu kapitala posluje pet otvorenih investicionih fondova (OIF) i četiri zatvorena investiciona fonda (ZIF), uz prisustvo 13 investicionih fondova iz EU koji imaju dozvolu Komisije za tržište kapitala za trgovanje udjelima na teritoriji Crne Gore (Hrvatska, Mađarska i Austrija). Ukupna imovina kojom raspolažu otvoreni investicioni fondovi na dan 1. I 2025. iznosi 13.604.102,15 eura, dok zatvoreni investicioni fondovi imaju imovinu od 22.553.500,50 eura. Takođe, ne postoje osnovana društva za upravljanje dobrovoljnim penzionim fondovima, niti su formirani dobrovoljni penzioni fondovi, ali se nadamo da će se situacija promijeniti u budućnosti i da će se ovakvi fondovi uspostaviti kao važan segment crnogorskog tržišta kapitala.

Kapaciteti institucija - Twinning Light projekat „Strengthening corporate governance provisions and administrative capacity of the Capital Market Authority of Montenegro" (ME 21 IPA FI 01 24 TWL), započet je 15. I 2025. vrijedan 150.000 eura, s periodom realizacije od 8 mjeseci, dok je 27. I održan kick-off sastanak. Prvi sastanak Upravnog odbora za Twinning Light projekat održan je 18. III 2025. u Podgorici. Twinning partner iz EU je HANFA, koja sarađuje sa KTK. Ove reforme su ključne za dalju harmonizaciju sa evropskim tržištem kapitala i jačanje povjerenja investitora u Crnu Goru.

Antikorupcijske mjere

Antikorupcijska politika u oblasti finansijskih usluga kroz zajednički rad Ministarstva finansija, Centralne banka, Fonda za zaštitu depozita, Agencije za nadzor osiguranja i Komisije za tržište kapitala sprovodi se na osiguravanju transparentnosti i odgovornosti u javnim institucijama. Pored sprovođenja redovnog izvještavanja o imovini funkcionera i zaštiti zviždača, radi promovisanja profesionalnog i transparentnog rada u ovom sektoru sve institucije su efikasno implementirale Plan integriteta za period 2024-2026. i Etički kodeks, kao neophodne aktivnosti za očuvanje integriteta i dosljednost profesionalnih standarda, prilagođavajući rad institucija savremenim izazovima. Mjere planirane za period 2025-2026. usmjerene su na sveobuhvatno jačanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti rada ključnih institucija. Cilj ovih mjera je unapređenje postojećih strategija i uvođenje novih preventivnih mehanizama, koji će osigurati efikasniji nadzor i smanjenje rizika od korupcije i nepravilnosti. Takođe fokus će u narednom periodu biti i na povećanju transparentnosti kroz digitalizaciju, radi poboljšane dostupnosti informacija, preciznog praćenja aktivnosti i povećanu odgovornost prema javnosti.

Centralna banka, u dijelu svojih nadležnosti, ima odgovoran i transparentan odnos prema javnosti kada je u pitanju politika antikorupcije, kako u pogledu primjene odredbi relevantnih zakona, tako i izrade pratećih akata koji su objavljeni na sajtu CBCG. Odredbe Zakona o sprečavanju korupcije primjenjuju se na članove organa CBCG i druge zaposlene u CBCG koji su javni funkcioneri u smislu ovog zakona. Saglasno ovom zakonu, članovi organa CBCG i zaposleni u CBCG koji su javni funkcioneri, i podnose izvještaje o prihodima i imovini, koji se objavljuju na internet stranici Agencije za sprečavanje korupcije. Takođe, sprečavanje konflikta interesa za članove Savjeta CBCG uređeno je i članom 52 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Sl. list CG", br. 040/10, 046/10, 006/13, 070/17,

125/23). Prema tom članu, član Savjeta je dužan da svoju funkciju u Centralnoj banci obavlja na način da lične interese ili interese sa njim povezanih lica ne stavlja ispred interesa Centralne banke. Član Savjeta podnosi pisanu izjavu Savjetu o činjenicama iz člana 51 st. 2 do 5 ovog zakona, u roku od 15 dana od dana imenovanja, a zatim i jednom godišnje do kraja februara, u tekućoj godini, za prethodnu godinu. Ukoliko je član Savjeta na bilo koji način povezan sa predmetom odlučivanja ili je indirektno ili direktno zainteresovan za taj predmet, obavezan je da na početku sjednice Savjeta saopšti svoj interes i neće učestvovati u raspravi ili glasanju o tom pitanju, ali će se njegovo prisustvo računati u kvorum na toj sjednici.

Na prava i obaveze članova Savjeta koja nijesu utvrđena ovim zakonom ili Statutom primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje sprečavanje korupcije, u vršenju javnih funkcija.

Etički kodeks članova Savjeta Centralne banke Crne Gore - Ovim kodeksom, koji je Savjet Centralne banke Crne Gore donio 21. VI 2022. dodatno se utvrđuju etička načela i etička pravila profesionalnog ponašanja kojih treba da se pridržavaju članovi Savjeta CBCG u vršenju funkcije. Dokument je objavljen na sajtu CBCG²⁴. CBCG je 9. II 2021. donijela Etički kodeks, a njegovim odredbama podliježu zaposleni u CBCG koji nijesu javni funkcioneri i kojim se reguliše prevencija korupcije. Kodeks je objavljen na sajtu CBCG²⁵. Kršenje kodeksa predstavlja težu povredu radnih obaveza i povlači odgovornost. CBCG je 19. I 2021. donijela Etički kodeks ponašanja zaposlenih u Sektoru za finansijske i bankarske operacije, a objavljen je na sajtu CBCG²⁶, kojim se regulišu dodatni profesionalni principi za zaposlene u Sektoru za finansijske i bankarske operacije, koji učestvuju u procesu upravljanja međunarodnim rezervama i drugim portfolijima kojim Centralna banka Crne Gore može da upravlja u ime svojih klijenata. Pored odredbi ovog Etičkog kodeksa, zaposleni u Sektoru za finansijske i bankarske operacije dužni su da poštuju pravila profesionalnog ponašanja utvrđena Etičkim kodeksom CBCG.

Zakonom o sprečavanju korupcije uređen je postupak podnošenja prijave zviždača, način postupanja po toj prijavi kao i zaštita zviždača (čl. 48 do 74). Bliže informacije o načinu podnošenja prijave dato je u Uputstvu o načinu podnošenja prijave o ugrožavanju javnog interesa koja upućuje na korupciju i zaštitu zviždača, koje objavljeno na sajtu CBCG²⁷. Način evidentiranja i postupanje po prijavi zviždača bliže je uređeno Procedurom o načinu evidentiranja i postupanja po prijavi zviždača, koja je objavljena na sajtu CBCG²⁸.

U skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije, CBCG, kao organ vlasti, donosi Plan integriteta, svake dvije godine, koji se priprema na osnovu procjene podložnosti određenih radnih mjesta i radnih procesa za nastanak i razvoj korupcije i drugih oblika pristrasnog ponašanja javnih funkcionera i zaposlenih u CBCG. Plan integriteta uključuje mjere koje sprečavaju i uklanjaju mogućnosti za nastanak i razvoj korupcije i obezbjeđuje povjerenje javnosti u njihov rad. Plan integriteta je objavljen na sajtu CBCG²⁹. Planom integriteta je, pored ostalog, predviđeno unapređivanje Etičkog kodeksa Centralne banke, u dijelu koji reguliše konflikt interesa, u cilju efikasnijeg preveniranja i kontrole situacija koje upućuju na potencijalni ili stvarni konflikt interesa zaposlenih u Centralnoj banci.

Kako bi se zaštitio institucionalni integritet, planira se povećanje transparentnosti u radu Centralne banke kroz objavljivanje Plana integriteta i godišnjeg Izvještaja o njegovom sprovođenju, koji se dostavlja Agenciji za

²⁴ https://www.cbcbg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_brzi_linkovi/integritet/eticki-kodeks-clanova-savjeta_cbcbg.pdf.

²⁵ https://www.cbcbg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_brzi_linkovi/integritet/eticki_kodeks_cbcbg.pdf

²⁶ https://www.cbcbg.me/uploads/eticki_kodeks_fbo.pdf

²⁷ https://www.cbcbg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_brzi_linkovi/integritet/uputstvo_o_nacinu_podnosenja_prijava_o_ugrozavanju_javnog_interesa_2024.pdf

²⁸ https://www.cbcbg.me/uploads/proc_zvzdaci_2024.pdf

²⁹ <https://www.cbcbg.me/me/o-nama/sprecavanje-korupcije-i-zastita-integriteta/zastita-integriteta>

sprečavanje korupcije do 15. IV za prethodnu godinu. Pored navedenog, važno je napomenuti da se „fit and proper“ ocjena ispunjenosti zakonskih uslova vezuje za tri procesa odlučivanja koji spadaju u supervizorski domen nadležnosti Centralne banke. U tom smislu, radi se o procesu odlučivanja o zahtjevu za izdavanje dozvole za rad kreditne institucije, u skladu sa članom 69 Zakona o kreditnim institucijama. Kriterijumi na osnovu kojih se procjenjuje ispunjenost kumulativno određenih zakonskih uslova propisani su odredbama tri podzakonska akta, i to: Odluke o dokumentaciji koja se prilaže uz zahtjev za izdavanje dozvole za rad kreditne institucije, Odluke o kriterijumima i dokumentaciji za procjenu podobnosti i finansijskog stanja sticalaca kvalifikovanog učešća u kreditnoj instituciji i Odluke o bližim uslovima za izbor i imenovanje članova organa upravljanja i nosilaca ključnih funkcija u kreditnoj instituciji. Drugi proces odlučivanja se odnosi na zahtjeve za izdavanje odobrenja za sticanje i/ili povećanje kvalifikovanog učešća u akcijskom kapitalu kreditne institucije, u skladu sa članom 31 Zakona o kreditnim institucijama. Kriterijumi iz strukture zakonskih uslova propisani su bliže Odlukom o kriterijumima i dokumentaciji za procjenu podobnosti i finansijskog stanja sticalaca kvalifikovanog učešća u kreditnoj instituciji. Treći proces odlučivanja odnosi se na zahtjeve za izdavanje odobrenja za članove organa upravljanja u kreditnoj instituciji, odnosno za strukturu nadzornog odbora (u skladu sa članom 43 Zakona o kreditnim institucijama), odnosno za strukturu upravnog odbora (u skladu sa članom 52 Zakona o kreditnim institucijama). Kriterijumi iz strukture zakonskih uslova propisani su bliže Odlukom o bližim uslovima za izbor i imenovanje članova organa upravljanja i nosilaca ključnih funkcija u kreditnoj instituciji. Centralna banka ima ovlašćenje da, između ostalog, oduzme odobrenja članovima organa upravljanja u kreditnoj instituciji, pa su u tom smislu za oduzimanje prethodno izdatih odobrenja članu/članici nadzornog odbora relevantan član 45 Zakona o kreditnim institucijama, a za oduzimanje prethodno izdatih odobrenja članu/članici upravnog odbora relevantan je član 58 Zakona o kreditnim institucijama (u kontekstu adekvatnog nadzora nad primjenom Zakona o kreditnim institucijama i podzakonskih propisa, Centralna banka je u 2024. oduzela 2 izdata odobrenja članicama Upravnog odbora jedne banke).

Centralna banka je u 2024. izrekla četiri mjere prema tri kreditne institucije, nalažući im uplatu 0,5% regulatornog kapitala, u skladu s čl. 271 stav 1 i čl. 276 stav 2 tačka 4 Zakona o kreditnim institucijama. Takođe, izrečene su četiri pisane opomene odgovornim licima iz upravnog odbora kreditnih institucija, prema članu 57 istog zakona. Centralna banka će nastaviti da primjenjuje kontinuirani supervizorski nadzor u ovom segmentu poslovanja u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima.

Agencija za nadzor osiguranja, u dijelu svojih nadležnosti, ima veoma odgovoran i transparentan odnos prema javnosti kada je u pitanju politika antikorupcije, kako u pogledu primjene odredbi relevantnih zakona, tako i izrade pratećih akata koji su objavljeni na internet stranici Agencije. Odredbe Zakona o sprečavanju korupcije primjenjuju se na članove organa Agencije koji su javni funkcioneri u smislu ovog zakona, i koji su u skladu sa tim dužni da podnose izvještaje o prihodima i imovini, koji se objavljuju na internet stranici Agencije za sprečavanje korupcije.

Takođe, sprečavanje sukoba interesa za članove Savjeta Agencije uređeno je i članom 182 Zakona o osiguranju („Sl. list RCG”, br. 78/06, 19/07, 45/12, 006/13, 055/16 i 146/21, 034/24). Ovim članom definisano je koja lica ne mogu biti imenovana za člana Savjeta Agencije. Kandidat za člana Savjeta Agencije je dužan da predlagraču dostavi pisanu izjavu da ne postoje smetnje za imenovanje utvrđene zakonom. Dodatno, Poslovníkom o radu Savjeta Agencije za nadzor osiguranja, usvojen 22. IV 2024. definisano je da su predsjednik Savjeta ili član dužni da se izuzmu od odlučivanja, u postupku donošenja odluka i zaključaka u slučajevima kada se nalazi ili se može nalaziti u sukobu interesa, u skladu sa zakonom. Ako predsjednik ili član Savjeta učestvuje u raspravi i odlučivanju u slučajevima u kojima on ili sa njim povezano lice ima privatni interes, dužan je dati izjavu o postojanju privatnog interesa kojom obavještava ostale učesnike u raspravi, najkasnije prije početka odlučivanja.

Na prava i obaveze članova Savjeta koja nijesu utvrđena ovim zakonom ili Poslovníkom primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje sprečavanje korupcije, u vršenju javnih funkcija. Savjet Agencije usvojio je 29. IX 2020. Etički kodeks koji sadrži moralna načela i etičke standarde prema kojima se u svom profesionalnom i javnom radu trebaju ponašati svi zaposleni u Agenciji. Ovaj kodeks sadrži i određena pravila u smislu sprječavanja konflikta interesa, antikorupcijskog djelovanja, kao i društveno odgovornog poslovanja, i etički kodeks objavljen je i na internet stranici Agencije³⁰. Zakon o sprečavanju korupcije uređuje postupak podnošenja prijave zviždača, način postupanja po toj prijavi kao i zaštita zviždača (čl. 48 do 74). Savjet Agencije usvojio je 7. III 2016. Proceduru zaštite zviždača. Način evidentiranja i postupanje po prijavi zviždača bliže je uređeno Zakonom o sprečavanju korupcije i Pravilnikom o bližem načinu postupanja po prijavi zviždača o ugrožavanju javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije, koji se objavljuju na internet stranici Agencije za sprečavanje korupcije.

U skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije, Agencija donosi Plan integriteta svake dvije godine. Ovaj plan priprema se na osnovu procjene podložnosti određenih radnih mjesta i radnih procesa za nastanak i razvoj korupcije i drugih oblika pristrasnog ponašanja javnih funkcionera i zaposlenih u Agenciji. Plan integriteta skup mjera kojima se sprječavaju i otklanjaju mogućnosti za nastanak i razvoj različitih oblika koruptivnog i drugog neprofesionalnog ponašanja u okviru organa. Plan integriteta objavljen je na internet stranici Agencije³¹

Komisija za tržište kapitala Crne Gore posvećena je osiguranju integriteta, transparentnosti i odgovornosti u svom radu, u skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije („Sl. list CG”, br. 054/24), Zakonom o tržištu kapitala („Sl. list CG”, br. 001/18) i drugim relevantnim propisima. Cilj ovih mjera je sprečavanje zloupotrebe službenog položaja, sukoba interesa i drugih oblika nepravilnosti u sektoru tržišta kapitala, kao i jačanje povjerenja javnosti u rad Komisije.

Zakonske odredbe koje se odnose na javne funkcionere primjenjuju se na Predsjednika, zamjenika predsjednika i članove Komisije, sekretara Komisije i zaposlene u stručnoj službi Komisije koji su u statusu javnih funkcionera. Njihove obaveze uključuju: 1) Podnošenje izvještaja o prihodima i imovini Agenciji za sprečavanje korupcije, koji su dostupni javnosti; 2) Pridržavanje ograničenja u vršenju javnih funkcija, uključujući zabranu obavljanja dodatnih poslova koji mogu stvoriti sukob interesa; 3) Obavezu izbjegavanja situacija u kojima privatni interesi mogu uticati na donošenje odluka; 4) Prijavlivanje bilo kakvih sumnji na koruptivne radnje i zaštitu zviždača koji prijavljuju nepravilnosti.

Komisija je donijela Etički kodeks³², koji precizira pravila profesionalnog ponašanja za članove Komisije i zaposlene. Ključni principi Etičkog kodeksa uključuju: profesionalnost i nepristrasnost – svi zaposleni i članovi Komisije dužni su da postupaju objektivno i odgovorno. Zabranu političkog uticaja – članovi Komisije ne smiju biti pod političkim pritiscima ili donositi odluke koje nisu u interesu tržišta kapitala. Čuvanje povjerljivih informacija – zabranjeno je korišćenje informacija iz rada Komisije za lične ili poslovne interese. Pravila o poklonima – dozvoljeno je primanje simboličnih i protokolarnih poklona do 50 eura, ali svi pokloni moraju biti prijavljeni. Kršenje Etičkog kodeksa povlači disciplinsku odgovornost i može predstavljati težu povredu radne obaveze. Komisija za tržište kapitala podstiče prijavljivanje koruptivnih radnji i drugih nepravilnosti kroz sistem zaštite zviždača, koji je regulisan čl. 48-74 Zakona o sprečavanju korupcije. Zviždač je lice koje prijavljuje korupciju ili nepravilnosti u svom radnom okruženju. Način podnošenja prijave može se vršiti pisanim putem, elektronski ili telefonom, anonimno, uz zaštitu identiteta zviždača. Prijava se može podnijeti Agenciji za sprečavanje korupcije ili Komisiji, u skladu sa internim procedurama. Zaštita

³⁰ (https://www.ano.me/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=79:eticki-kodeks)

³¹ (https://www.ano.me/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=28&Itemid=110).

zviždača uključuje zabranu odmazde prema licima koja prijavljuju nepravilnosti, povjerljivost informacija o identitetu zviždača i pravo zviždača na sudsku zaštitu ako trpi posljedice zbog prijave. U skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije, Komisija je usvojila Plan integriteta za period 2024-2026, koji se zasniva na procjeni rizika od korupcije i drugih nepravilnosti u radu Komisije. Ključni elementi Plana integriteta obuhvataju identifikaciju rizika korupcije i sukoba interesa u radu Komisije, mjere za jačanje transparentnosti, uključujući objavljivanje informacija o odlukama Komisije, procedure za unutrašnje prijavljivanje nepravilnosti i zaštitu zviždača i obuku i edukaciju zaposlenih o antikorupcijskim standardima i pravilima etike. Plan integriteta je dostupan javnosti na sajtu Komisije³³, čime se dodatno jača odgovornost i povjerenje u njen rad.

KLASTER 3: KONKURENTNOST I INKLUZIVNI RAST

POGLAVLJE 10 - INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI

Skupština je donijela Zakon o informacionoj bezbjednosti 19. XI 2024. Zakon je usaglašen s Direktivom NIS 2, dok će segmenti ove direktive s kojima nije harmonizovan Zakon o informacionoj bezbjednosti biti transponovani u Zakon o elektronskim komunikacijama do kraja 2025. U skladu s odredbama Zakona o elektronskim komunikacijama, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP) je donijela set pravilnika (navedeni dalje u tekstu). U kontekstu implementacije Zakona o medijima, Ministarstvo kulture i medija je usvojilo dva podzakonskih akata (navedeni dalje u tekstu). U cilju daljeg osnaživanja administrativnih kapaciteta u oblasti elektronskih komunikacija, usluga informacionog društva i audiovizuelnih medijskih usluga:

- EKIP radi na donošenju novog Pravilnika o organizaciji rada i sistematizaciji radnih mjesta, čije donošenje će doprinijeti efikasnom, ekonomičnom i kvalitetnom sprovođenju nadležnosti EKIP-a utvrđenih Zakonom o elektronskim komunikacijama i drugim zakonima. Nakon što ovaj pravilnik bude donijet planirano je, eventualno, popunjavanje nedostajućih radnih mjesta.
- Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Ministarstva javne uprave iz decembra 2024. , uspostavljena je Direkcija za strateški razvoj vještačke inteligencije koja će biti nadležna za sprovođenje Strategije vještačke inteligencije u Crnoj Gori za period 2026-2030 čije je donošenje planirano u IV kvartalu 2025. U Direkciji su sistematizovana četiri radna mjesta čije se popunjavanje očekuje u narednom periodu.
- Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva kulture i medija je, u sklopu Direktorata za medije, sistematizovano šest radnih mjesta, od kojih su tri popunjena, uključujući i generalnog direktora. U sklopu postojeće sistematizacije, ni u Direktoratu za medije, ni u Odjelenju za inspeksijski nadzor, nije predviđeno ovlašćeno službeno lice za vršenje inspeksijskog i upravnog nadzora u sprovođenju Zakona o medijima.

Elektronske komunikacije

Skupština je 10. X 2024. donijela Zakon o elektronskim komunikacijama, čime je transponovana Direktiva EU 2018/1972 Evropski zakonik o elektronskim komunikacijama (EECC) i u potpunosti uskladila zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU, obezbjeđujući punu finansijsku i operativnu nezavisnost regulatora elektronskih komunikacija.

³² https://www.scmn.me/images/files/strategija/Eticki_kodeks_20230606.pdf

³³ https://scmn.me/images/files/strategija/Plan_Integriteta_2024-2026.pdf

Nacionalni plan razvoja širokopojasnog pristupa internetu, koji je izrađen u saradnji sa Međunarodnom unijom za telekomunikacije (ITU), Vlada je usvojila 27. XII 2024.

Transponovanje Akta o gigabitnoj infrastrukturi u crnogorsko zakonodavstvo planirana je za IV kvartal 2025.

Nakon što je na snagu stupio Zakon o elektronskim komunikacijama („Sl. list CG“, broj 100/24), Savjet Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP) je 26. XII 2024. donio Statut Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost („Sl. list CG“, broj 128/24). Pored Statuta, EKIP je, u skladu sa odredbama Zakona o elektronskim komunikacijama, u periodu 26. X 2024 – 25. III 2025, donio:

- Pravilnik o obrascu i načinu podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za korišćenje radio-frekvencija („Sl. list CG“, broj 111/24);
- Pravilnik o obrascu i načinu podnošenja prijave tehničkih parametara korišćenja odobrenih radio-frekvencija („Sl. list CG“, broj 111/24);
- Pravilnik o sadržini tehničkog rješenja korišćenja radio-frekvencija („Sl. list CG“, broj 121/24);
- Pravilnik o obrascu i načinu podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za korišćenje („Sl. list CG“, broj 1/25);
- Odluku o visini naknade za obradu zahtjeva za izdavanje odobrenja za korišćenja radio-frekvencija, broj 0504-6551/1 od 1. XI 2024;
- Odluku o utvrđivanju visine jednokratne naknade za obradu zahtjeva za izdavanje odobrenja za korišćenja numeracija, br. 0402-6662/1 od 7. XI 2024;
- Odluku o utvrđivanju oblika, sadržaja i načinu podnošenja prijave za pružanje javnih elektronskih komunikacionih mreža i/ili pružanje javnih elektronsko komunikacionih usluga, br. 0102-7291/1 od 12. XII 2024;
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta radi obezbjeđenja uslova za vršenje inspekcijskog nadzora, kao nove zakonske nadležnosti Agencije, br. 0901-576/1 od 30. I 2025;
- Odluku o utvrđivanju oblika i sadržaja potvrde o brisanju iz registra operatora, broj 0102-7291/1 od 12. XII 2024, br. 0902-1007/1 od 21. XII 2025;
- Odluku o utvrđivanju novčane vrijednosti boda na osnovu koje se obračunava visina godišnje naknade za korišćenje numeracija za 2025. godinu, broj 0402-1654/1 od 27. III 2025;
- Odluku o utvrđivanju novčane vrijednosti boda na osnovu koje se obračunava visina godišnje naknade za korišćenje radio-frekvencija za 2025. godinu, broj 0504-1649/1 od 27. III 2025.

Ministarstvo ekonomskog razvoja je, shodno novom Zakonu o elektronskim komunikacijama, donijelo je Pravilnik o metodologiji obračuna visine godišnje naknade za korišćenje radio-frekvencija („Sl. list CG“, broj 31/25)

Skupština je 18. IV 2024. donijela Odluku o imenovanju predsjednika i četiri člana Savjeta EKIP-a koji je do kraja 2024. održao 43 sjednice. Savjet EKIP-a je 23. XI 2024. donio odluku o izboru izvršne direktorice EKIP-a koja je stupila na dužnost dana 23. I 2025.

Antikorupcijske mjere

Zakonom o elektronskim komunikacijama su propisane odredbe koje se odnose na imenovanje i mandat članova Savjeta (član 183), sprečavanje sukoba interesa (član 184), integritet i nezavisnost članova Savjeta (član 187) prestanak mandata člana Savjeta (član 188) i razrješenje članova Savjeta (član 189), imenovanje i madat direktora (član 192), prestanak mandata i razrješenje direktora (član 194).

Usluge informatičkog društva

Na osnovu novog Zakona o informacionoj bezbjednosti, Vlada je 19. XII 2024. donijela Odluku o osnivanju Agencije za sajber bezbjednost („Sl. list CG", br. 125/2024). Nakon stupanja na snagu Zakona, preduzete su aktivnosti na donošenju Liste kritične infrastrukture koja će sadržati ključne i važne subjekte, koja je planirana za usvajanje na Vladi u III kvartalu 2025.

U cilju usklađivanja sa novim Okvirom EU za digitalni identitet i usluge od povjerenja, Crna Gora će pristupiti transponovanju eIDAS 2 regulative kroz Zakon o elektronskoj identifikaciji i uslugama povjerenja čije je usvajanje planirano u IV kvartalu 2026. Nakon stupanja na snagu ovog Zakona, kao i donošenja podzakonskih akata, Crna Gora će sprovesti aktivnosti na uspostavljanju digitalnog novčanika.

Direktiva za e-privatnost je transponovana u Nacrt zakona o zaštiti podataka o ličnosti, koji je u fazi međuresornog usaglašavanja. Utvrđivanje Zakona na Vladi se očekuje do III kvartala 2025.

Vlada je 26. XII 2024. usvojila Nacionalnu strategiju razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028. sa Akcionim planom za 2024-2025.

Vlada je 15. XI 2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije digitalne transformacije Crne Gore 2022–2026. za 2023. godinu s Predlogom akcionog plana za 2024–2025.

Vlada je usvojila Plan pune implementacije transakcionih javnih servisa na nacionalnom i lokalnom nivou 2025-2027, čijim sprovođenjem se znatno ubrzava i unapređuje proces digitalne transformacije u Crnoj Gori, kroz podsticanje sveukupnog društvenog i ekonomskog razvoja. U decembru 2024. formiran je Operativni tim za definisanje i praćenje realizacije Plana digitalnih servisa.

Novi portal eUprave (www.euprava.gov.me) pušten je produkciju u decembru 2024. i predstavlja centralnu tačku za pristup uslugama koje pruža javna uprava. Portal eUprave će istovremeno funkcionisati kao čvorište i izvor informacija iz referentnih registara za elektronske usluge.

Ministarstvo javne uprave je uspostavilo sertifikaciono tijelo GovME CA, čime je postalo, po prvi put, kvalifikovani davalac elektronskih usluga povjerenja za potrebe građana. Ovim je omogućena potpuna kontrola i sigurnost u korišćenju elektronskih usluga u javnoj upravi.

Vlada je 26. XII 2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana Strategije sajber bezbjednosti 2022-2026, za period 2022-2023, sa predlogom Akcionog plana za 2024. godinu.

U septembru 2024, završena je implementacija Sporazuma o uzajamnom priznavanju elektronskih usluga povjerenja i sistema elektronske identifikacije između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije, na nivou tehničke interoperabilnosti. Sprovođenjem Sporazuma u skladu sa važećim tehničkim standardima, povezane su Trust liste ove dvije države i time omogućen pristup Trust listi Republike Srbije preko Trust liste Crne Gore, kao i obratno.

Godišnjim izvještavanjem u okviru Akcionog plana za Strategiju digitalne transformacije Crne Gore 2022-2026. uočava se rast indikatora koji se odnose na broj korisnika elektronske identifikacije i elektronskih usluga povjerenja. U cilju unapređenja primjene eID-a i elektronskih usluga povjerenja, te daljeg razvoja i masovnog korišćenja e-usluga, ovim indikatorom se prati ukupan broj korisnika elektronske identifikacije i usluga povjerenja.

Organizovano je 12 obuka iz oblasti rješavanja sajber kriza, kriznog menadžmenta, izvještavanja u slučaju incidenta ili sajber krize, lova na prijetnje, digitalne forenzike, sajber analiza i upravljanje rizicima, sajber higijene na kojima su

učestvovali zaposleni iz 15 državnih institucija i privatnog sektora, koji su prepoznati kao nosioci kritičnih informatičkih servisa.

U oktobru 2024, predsjednica EK, Ursula fon der Lajen i predsjednik Vlade, Milojko Spajić, otvorili su sigurnosni Operativni centar Vlade za praćenje, otkrivanje i odgovor na incidente (Government Security Operation Center – GSOC) u Ministarstvu javne uprave, čime je Crna Gora napravila najvažniji operativni korak u obezbjeđivanju svog sajber prostora i svoje informacione infrastrukture.

Univerzitet Crne Gore započeo je realizaciju projekta MontEDIH, kojim je Crna Gora postala punopravna članica prestižne mreže Evropskih centara za digitalne inovacije (European Digital Innovation Hubs - EDIH). Projekat je započeo 1. I 2025. i trajaće četiri godine. MontEDIH će, kroz saradnju sa vodećim evropskim centrima, pružati podršku malim i srednjim preduzećima i javnom sektoru u oblastima vještačke inteligencije, Internet stvari (IoT), Blockchain tehnologija i računarstva visokih performansi (HPC). Ova podrška uključuje finansijsko i poslovno savjetovanje, transfer znanja i tehnologija, kao i pomoć pri implementaciji digitalnih rješenja te cirkularnih i zelenih praksi.

Audiovizuelna politika

Crna Gora aktivno radi na implementaciji Medijske strategije 2023-2027. Komisija za praćenje implementacije Medijske strategije je, od aprila 2024. do marta 2025. održala ukupno četiri sjednice. Na osnovu rada Komisije, pripremljen je Izvještaj o realizaciji Akcionog plana strategije za period 2023-2024, kao i Nacrt Akcionog plana za period 2025-2026, koji su u proceduri u fazi usvajanja na nivou Vlade.

U cilju sprovođenja Zakona o medijima, usvojeni su Pravilnik o o bližem načinu vođenja evidencije medija i Pravilnik o raspodjeli sredstava iz podfonda za dnevne, nedjeljne i periodične štampane medije i internetske publikacije.

Ministarstvo kulture i medija je, na predlog Nezavisne komisija za raspodjelu sredstava iz podfonda za dnevne, nedjeljne i periodične štampane medije i internetske publikacije u 2024. u decembru 2024. izvršilo raspodjelu sredstava, finansirajući ukupno 57 projekata i tri zahtjeva za finansiranje operativnih troškova samoregulatornih tijela, u iznosu od 486,344.06 eura.

U periodu 4 – 5. II 2025, u Briselu, predstavnici Ministarstva kulture i medija, Ministarstva ekonomskog razvoja, Ministarstva evropskih poslova, Ministarstva javne uprave, EKIP i AMU su učestvovali na dvodnevnoj radionici u vezi sa implementacijom Uredbe EU o digitalnim tržištima (Digital Markets Act), u organizaciji TAIEX instrumenta Evropske komisije (Technical Assistance and Information Exchange Instrument), a u saradnji sa Generalnim direktoratom za komunikacione mreže, sadržaj i tehnologiju EK (DG CNECT) i Generalnim direktoratom za konkurenciju (DG COMP).

Antikorupcijske mjere

Zakonom o audiovizuelnim medijskim uslugama predviđene su odredbe koje se odnose na nespojivost funkcija i sprečavanje sukoba interesa, koje se odnose na članove Savjeta i direktora AMU, članove savjeta i direktore javnih emitera, uključujući i odredbe o uslovima i postupku imenovanja i razrješenja, prestanka funkcije dr. (čl. 53-55, te čl. 145-169); kao i odredbe o transparentnosti vlasništva i medijskoj koncentraciji (čl. 132-138). Takođe, u Zakonu o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore predviđene su takođe odredbe koje se odnose

na nespojivost funkcija i sprečavanje sukoba interesa, uslove i postupak imenovanja i razrješenja i prestanka funkcije (čl. 23-61).

POGLAVLJE 16 - POREZI

Skupština je 26. IX 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost („Sl. list CG”, broj 94/24) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama („Sl. list CG”, broj 94/24). Takođe, Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji („Sl. list CG”, broj 15/25).

Ministarstvo finansija je 21. XII 2024. donijelo Pravilnik o načinu izdavanja i bližem sadržaju potvrde koju izdaje poreski organ primaocu kamata i autorskih naknada („Sl. list CG”, broj 130/24) i 27. XII 2024. Pravilnik o načinu sprovođenja carinskog postupka za robu koja se koristi za snabdijevanje prevoznih sredstava u međunarodnom saobraćaju, vrsti robe i količinskim ograničenjima („Sl. list CG”, broj 127/24).

Crna Gora je posvećena jačanju Poreske uprave kroz povećanje broja službenika i sprovođenje obuka, naročito u oblastima inspekcije i procjene rizika. Strategija upravljanja ljudskim resursima pratiće digitalizaciju i projekte. U inspeksijskom nadzoru sistematizovano je 161 mjesto (103 popunjena, 58 upražnjenih), a u Sektoru za informacione sisteme 34 mjesta (28 popunjena, 6 upražnjenih).

U organizaciji Kancelarije za razvoj, pomoć i obuku tužilaštva, Ministarstva pravde i Sjedinjenih američkih država (OPDAT), organizovana je obuka za poreskog inspektora vezana za poreske i krivične aspekte prekogranične prevare sa PDV-om i nesrazmjere imovine i prihoda - Obuka za paralelne finansijske istrage i sajber finansijski kriminal, dva poreska inspektora.

Unapređenjem tehničkih kapaciteta i infrastrukture, Crna Gora će biti u boljoj poziciji da integriše informacioni sistem EU, kao što je Sistem kontrole kretanja akciza (EMCS) i Sistem za razmjenu informacija o PDV-u (VIES). Takođe, od ključne je važnosti unapređenje sistema koji omogućavaju saradnju u oblasti oporezivanja i efikasnu razmjenu informacija u oblasti direktnog oporezivanja.

U dijelu koji se odnosi na implementaciju informacionih sistema neophodnih za adekvatno uspostavljanje međunarodne administrativne saradnje u oblasti oporezivanja, Poreska uprava je pokrenula postupak nabavke komercijalnog rješenja za automatsku razmjenu informacija usklađenog sa međunarodnim standardima razmjene informacije i potpisanim međunarodnim sporazumima (MCAA, FATCA) odnosno Direktivama o administrativnoj saradnji EU (DAC). Realizacija nabavke i potpisivanje Ugovora sa ponuđačem očekuje se u II kvartalu 2025. Planirani rok za implementaciju AEOL softverskog rješenja je 32 sedmice od momenta potpisivanja Ugovora. Poreska uprava se odlučila na faznu nabavku AEOL modula (I faza FATCA, CRS-DAC2, ETR-DAC3, CbCR-DAC4, dok je u II fazi odnosno 2026. planirana nabavka ostalih modula za automatsku razmjenu informacija). Planirano je da AEOL sistem bude u stanju pune operativnosti (domaće izvještavanje, međunarodna saradnja za module razmjene CRS-DAC2, ETR-DAC3, CbCR-DAC4, FATCA) u I kvartalu 2026.. U dijelu koji se odnosi na razmjenu informacija o indirektnom oporezivanju (VIES), Poreska uprava je započela aktivnosti na pripremi dokumentacije neophodne za potrebe implementacije ove aktivnosti. Poreska uprava je u fazi implementacije novog integrisanog sistema za upravljanje prihodima (IRMS) sa svim registrima i podregistrima uključujući PDV registar, kao preduslov za integraciju na VIES. Poreska uprava će koristiti zajedničku komunikacionu mrežu CCN/CSI (Common Communications Network/Common System Interface), koja je već implementirana u Upravi carina.

Uprava carina je pripremila projektni zadatak i dokumentacija za tendersku proceduru za Projekat „Nadogradnja nacionalne aplikacije za akcize u skladu sa svim funkcionalnostima EU EMCS Sistema”, a koji će se implementirati iz sredstava predpristupne podrške EU IPA 2024 u iznosu od 600.000,00 eura. Planirano je da nakon odabira izvođača, implementacija nadogradnje traje 18 mjeseci, a održavanje tokom sledećih 12 mjeseci.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o PDV, u toku 2024. izvršeno je ukidanje nulte stope PDV na isporuku proizvoda i usluga za gradnju i opremanje ugostiteljskog objekta kategorije pet i više zvjezdica, energetskog objekta za proizvodnju električne energije instalisane snage veće od 10 MW i kapaciteta za proizvodnju prehrambenih proizvoda. Takođe, izvršeno je usklađivanje sa Direktivom 2009/132/EU o utvrđivanju područja primjene člana 143 tački (b) i (c) Direktive 2006/112/EU u vezi sa oslobođenjem od plaćanja poreza na dodatu vrijednost prilikom konačnog uvoza određene robe kao i reforma snižene stope PDV, kroz uvođenje druge snižene stope PDV-a od 15%.

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o akcizama je propisano označavanje mineralnih ulja (gasnog ulja-dizela) indikatorom „ACCUTRACE PLUS“, u slučaju kada se navedena goriva upotrebljavaju kao gorivo u avionskom i pomorskom saobraćaju, osim u slučaju upotrebe aviona i plovni objekata za privatne svrhe; kao gorivo za pogon poljoprivrednih mašina na registrovanim poljoprivrednim gazdinstvima i kao gorivo za pogon ribolovnih plovni objekata koja imaju dozvolu za obavljanje privrednog ribolova izdatu od strane organa državne uprave nadležnog za poslove ribarstva, osim u slučaju upotrebe ribolovnih plovni objekata u privatne svrhe (namjene iz člana 54 stav 1 tač. 1, 1a i 2 Zakona), i ta odredba će se primjenjivati od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Ovim Zakonom se u akcizni sistem uvela akciza na električnu energiju sa odloženim rokom primjene od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, imajući u vidu da predviđena akciza predstavlja obavezu za zemlje članice. U cilju daljeg usklađivanja Zakona o akcizama sa Direktivom Saveta (EU) 2020/262 o opštim aranžmanima za akcize, u toku su izmjene Zakona kojim će se obuhvatiti poglavlja III i IV Direktive.

Pravilnikom o načinu sprovođenja carinskog postupka za robu koja se koristi za snabdijevanje prevoznih sredstava u međunarodnom saobraćaju, vrsti robe i količinskim ograničenjima propisuje se način snabdijevanja plovni objekata i vazduhoplova robom, pod carinskim nadzorom, prije napuštanja carinskog područja Crne Gore. Novina u odnosu na prethodno rješenje jeste mogućnost da se gorivom i mazivom pod carinskim nadzorom i bez plaćanja uvoznih dažbina (carina, akciza i pdv), prije napuštanja teritorijalnih voda, snabdijevaju i plovni objekti koji se koriste za privatne svrhe. Kako bi ostvarili ovu olakšicu, plovni objekti za privatne svrhe moraju se prethodno zadržati u teritorijalnim vodama Crne Gore najmanje 72h, računajući od sljedećeg dana od dana ulaska u Crnu Goru. S obzirom da su plovni objekti dužni da nakon snabdijevanja gorivom napuste teritorijalne vode Crne Gore, gorivo će se izvezno cariniti. Ovo rješenje je u skladu sa politikom Vlade koja je usmjerena na stvaranje dodatnog podsticaja za razvoj nautičkog turizma, odnosno privlačenje većeg broja jahti, brodova i visokoplatežnih turista. Shodno odredbi člana 218 Carinskog zakona („Sl. list CG“, broj 86/22), ovo rješenje će biti u primjeni do pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji je izvršeno usklađivanje sa Standardom zajedničkog izvještavanja (Common Reporting Standard-CRS), u dijelu koji se odnosi na izvještavanje finansijskih institucija i poreske tajne. Donošenje ovog zakona predstavlja:

- preduslov za otpočinjanje automatske razmjene informacija (AOEI) i uklanjanja Crne Gore sa liste jurisdikcija koje nisu zadovoljavajuće implementirale standarde poreske transparentnosti koju objavljuje Globalni forum o transparentnosti i razmjeni informacija u poreske svrhe; i

- realizaciju jedne od mjera iz Akcionog plana za otklanjanje nedostataka identifikovanih u izvještaju Globalnog foruma o transparentnosti i razmjeni informacija u poreske svrhe u dijelu koji se tiče razmjene informacija na zahtjev.

Antikorupcijske mjere

Prema članu 6a Zakona o poreskoj administraciji, poreski inspektori su obavezni da do 31. III 2025. podnesu Agenciji za sprječavanje korupcije Izvještaje o imovini i prihodima za prethodnu godinu, uključujući podatke o imovini i prihodima njihovih partnera i djece. Agencija provodi provjeru dostavljenih podataka, a u slučaju nepodnošenja izvještaja ili netačnih podataka, pokreće postupke pred nadležnim sudom. Za 2023, ovaj korak je realizovan, dok je obaveza podnošenja Izvještaja za 2024. predviđena za 31. III 2025. Provjera realizacije ovog koraka vrši se kroz Godišnji izvještaj, koji se objavljuje na portalu Agencije za sprečavanje korupcije.

Poreska uprava je dostavila Implementacioni plan, u kojem je naznačeno da je ova aktivnost realizovana. Verifikacija se vrši putem Godišnjeg izvještaja o imovini i imovini inspektora, objavljenog na portalu Agencije, te Izjava o potencijalnom konfliktu interesa.

POGLAVLJE 17 – EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA

Akcionni plan za harmonizaciju s pravnom tekovinom EU u oblasti poglavlja 17 - Ekonomska i monetarna unija se redovno ažurira na godišnjem nivou i 4. IV 2025. je dostavljen EK.

U skladu sa Zakonom o Centralnoj banci, krajem avgusta 2024, CBCG je dostavila Skupštini predloge za imenovanje dva viceguvernora. Prilikom odabira kandidata uvažena je i preporuka EK iz Izvještaja za 2024, pa su za viceguvernore predloženi kandidati oslobođeni političkog uticaja, koji su svoje visoke profesionalne i etičke standarde dokazali kroz dugogodišnji rad u CBCG. Dodatno, upražnjena su i mjesta četiri člana Savjeta koji nijesu zaposleni u CBCG, a koje na predlog nadležnog skupštinskog odbora treba da imenuje Skupština. Pored dva mjesta koja su od ranije upražnjena (2019. i 2023.) u julu 2024. je istekao mandat i za preostala dva člana, koji su nastavili da obavljaju funkciju do imenovanja novih. Savjet CBCG je blagovremeno, u maju 2024, obavijestio Skupštinu o isteku njihovog mandata.

U novembru 2024. CBCG je usvojila Strateški plan za period 2025 -2028, koji predstavlja prvi sveobuhvatni planski dokument od njenog osnivanja. On definiše viziju, misiju i strateške ciljeve CBCG, s posebnim fokusom na jačanje finansijskog sistema, modernizaciju operacija i integraciju u evropski okvir, vođeni standardima Evropskog sistema centralnih banaka (ESCB) i Eurosistema. Strateškim planom 2025-2028 definisani su ključni prioriteti u oblasti unapređenja institucionalnih i administrativnih kapaciteta, kao i organizacione transformacije CBCG, radi postizanja potpune usklađenosti sa standardima Eurosistema.

U martu 2025. Savjet za finansijsku stabilnost je usvojio Mapu puta finansijskog sektora ka održivim finansijama. Ovaj dokument pruža strukturisan pristup integraciji ekoloških, društvenih i upravljačkih kriterijuma u finansijsko odlučivanje, jačanju ekonomske otpornosti i podsticanju društvene jednakosti, čime se daje značajan doprinos tranziciji cjelokupnog društva ka održivom razvoju. Mapa puta stavlja poseban akcenat na jačanje institucionalnih kapaciteta, intenziviranje međusektorske saradnje i kreiranje podsticajnog okruženja za upravljanje klimatskim i rizicima povezanim sa prirodom i usvajanje ESG prakse. Njenu implementaciju pratiće Savjet za finansijsku stabilnost, a u ovom procesu će učestvovati CBCG, Komisija za tržište kapitala, Agencija za nadzor osiguranja, Ministarstvo finansija, banke, osiguravajuće kompanije, investicioni fondovi i ostale institucije finansijskog sistema.

U januaru 2025, na zahtjev CBCG, Upravni savjet Evropske centralne banke (ECB) donio je odluku da produži rok za korišćenje privremene linije likvidnosti između ECB i CBCG do 31. I 2027. Produženje EUREP linije je veoma važna mjera sigurnosti za slučaj eventualnih potreba za likvidnošću u uslovima poremećaja na tržištu i predstavlja ključni mehanizam za našu finansijsku i ekonomsku otpornost.

CBCG je nastavila intenzivnu tehničku saradnju sa nacionalnim centralnim bankama. Takođe, CBCG je, kroz učešće u drugoj fazi Regionalnog IPA projekta „Program jačanja kapaciteta centralnih banaka Zapadnog Balkana sa ciljem njihove integracije u Evropski sistem centralnih banaka“ kojim rukovodi Savezna banka Njemačke, uz podršku Evropske centralne banke i još 19 centralnih banaka ESCB-a, nastavila i sa aktivnostima na jačanju svojih administrativnih kapaciteta. Pored radionica koje su eksperti ESCB-a održali na teme iz oblasti platnih sistema, monetarne politike i istraživanja, finansijske stabilnosti, statistike, računovodstva, upravljanja gotovinom i EU integracija, nacionalne banke ESCB-a su organizovale i radionice na visokom nivou posvećene upravljanju centralnim bankama i upravljanju gotovinom. Kroz pomenuti program, CBCG je imala intenzivnu bilateralnu saradnju sa Hrvatskom narodnom bankom u oblasti platnih sistema, kao i Bankom Italije na temu iz oblasti informacionih tehnologija (Cloud computing). Takođe, predstavnici CBCG učestvovali su u programu stažiranja u Centralnoj banci Luksemburga sa fokusom na upravljanje međunarodnim rezervama.

U februaru 2025, Skupština je usvojila dodatne izmjene Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, pri čemu se puna implementacija Fiskalnog savjeta očekivala 2025. Skupština je objavila tri poziva za prijavu za izbor tri člana Fiskalnog savjeta, od kojih su svi bili neuspješni. Kao rezultat toga, u januaru 2025. Skupština je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, odgađajući primjenu odredbi koje zahtijevaju da Fiskalni savjet daje mišljenja o raznim dokumentima fiskalne politike i sprovodi kriterijume fiskalne odgovornosti za jednu godinu od 1. I 2025 - I 2026. Do tada će kontrola kriterijuma fiskalne odgovornosti ostati u nadležnosti Državne revizorske institucije, u skladu s trenutnom praksom („Sl. list CG“, broj 11/25). Nakon osnivanja Fiskalnog savjeta izborom njegovih članova, biće potrebno izgraditi kapacitete Savjeta za njegove buduće uloge i olakšati prenos odgovornosti sa Državne revizorske institucije na Fiskalni savjet. To uključuje prenos dokumentacije, softverskih rješenja i drugih povezanih materijala za procjenu primjene kriterijuma fiskalne odgovornosti, u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti („Sl. list CG“, broj 11/25).

U oblasti makroekonomske statistike, a naročito implementacije Evropskog sistema računa (ESA) 2010, Crna Gora je ostvarila značajan napredak. Preliminarni rezultati i podaci za period 2013–2016. iz prvog projekta za ESA iz 2017. prikupljeni su i poslani Eurostatu 2024. Tri institucije – Ministarstvo finansija, CBCG i MONSTAT – trenutno su u procesu prikupljanja i prenosa podataka između sektora u skladu sa ESA metodologijom u okviru novog projekta koji obuhvata period od 2017-2023, s planom da se podaci pošalju Eurostatu u prvoj polovini 2025. Skupština je 7. III 2025. usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike kojim će se izvršiti transfer nadležnosti u oblasti ESA2010 metodologije sa Ministarstva finansija na Upravu za statistiku – MONSTAT. U skladu sa organizacionim uređenjem, prenos GFS podataka u skladu sa ESA metodologijom uspostavljen je kao kontinuiran proces za Crnu Goru. U narednom periodu radiće se na regulatornom i praktičnom razgraničenju nadležnosti između institucija uključenih u proces implementacije ESA 2010 metodologije u statistici sektora opšte države, u skladu sa pravnom tekovinom EU.

U oblasti ekonomske politike, Ministarstvo finansija, CBCG i Monstat su preduzeli konkretne napore u cilju obezbjeđivanja praktične saradnje i razvoja odgovarajućih kapaciteta za izradu statistike državnih finansija i fiskalnih obavještenja u skladu s pravnom tekovinom EU. Crna Gora radi na uspostavljanju sistema redovne proizvodnje statistike državnih finansija (GFS) i fiskalnog izvještavanja (EDP) u skladu sa ESA 2010 metodologijom. S tim u vezi,

u toku je IPA 2022 projekat kojim se nastavlja rad na razvoju statistike GFS i EDP u skladu sa ESA metodologijom. Realizacijom projektnih aktivnosti aktuelnog IPA 2022 projekta, uz ekspertsku podršku, pripremljena je vremenska serija podataka za period 2013-2023. za Tabelu 2 - Glavni agregati sektora države (centralni nivo) i Tabelu 9 - Porezi i doprinosi na detaljnom nivou. Takođe, pripremljeni su i podaci za EDP izvještavanje u martu 2025. i to serija podataka za period od 2021-2023. Podaci su pripremljeni za Tabelu 1, Tabelu 2a i Tabelu 3b. Ovi podaci se odnose na podsektor centralne države koji je obuhvaćen zajedno sa fondovima socijalne sigurnosti.

Vlada je 9. I 2025. usvojila i predala svoj Program ekonomskih reformi za period od 2025-2027. Program integriše makroekonomske, fiskalne i strukturne planove reformi u jedinstven strateški dokument. Osnovne reforme u okviru programa ekonomskih reformi iz prethodnog programa nastavljaju se i usklađene su sa ključnim reformama predstavljenim u Reformskoj agendi. U septembru 2024. Vlada je usvojila srednjoročnu strategiju fiskalne konsolidacije. Implementacija političkih smjernica, navedenih u zaključcima Ekonomskog i finansijskog dijaloga iz maja 2023. je djelimična.

Skupština je 20. III 2025. donijela novi Zakona o osiguranju, kojim se u pravni sistem Crne Gore prenose Direktiva 2009/138/EZ i sa Direktiva 2016/97 a čija je primjena predviđena danom ulaska Crne Gore u Evropsku uniju (detaljnije u Poglavlju 4 Sloboda kretanja kapitala).

POGLAVLJE 19 - SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOSŁJAVANJE

U Zavodu za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) su sistematizovana službenička i namještenička radna mjesta za 366 izvršilaca dok je broj zaposlenih na dan 31. XII 2024. bio 325 službenika i namještenika. U periodu 1. I 2024. - 31. XII 2024. ukupno je zaposleno 27 novih službenika, dok je prestao radni odnos za 9 službenika. U periodu 1. I 2024. - 31. XII 2024, ukupan broj zaposlenih koji su prošli određene programe obuka iznosi 140 lica, od čega 59 lica za oblast IPE.

U okviru niza aktivnosti koje se sprovode u cilju jačanja ZZZCG za preuzimanje uloge Posredničkog tijela za upravljanje finansijama, ova organizaciona jedinica se kadrovski ojačala, pa od decembra 2024. broji devet zaposlenih. U skladu sa Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta ZZZCG koji je u fazi izrade, potrebno je još 11 službenika. Istovremeno, u saradnji sa NIPAK i NAO kancelarijama, obezbijedene su specifične obuke na radnom mjestu za postojeće i nove službenike ZZZCG u cilju razvijanja administrativnih kapaciteta za sprovođenje Operativnog programa. Nacrt Pravilnika ZZZCG osigurava jasnu segregaciju dužnosti uspostavljajući zasebne organizacione jedinice (Odjeljenje za projekte, koji će imati ulogu korisničke institucije i Sektor za ugovaranje i finansiranje EU pomici - IBFM).

Novi informacioni sistem ZZZCG je ušao u produkciju u decembru 2024. Nova informatička rješenja omogućavaju korišćenje usluga koje Zavod pruža klijentima i u on-line modulima. Uspostavlja se sistem pune interoperabilnosti sa registrima drugih institucija radi praćenja i evaluacije mjera koje se sprovode. Dio novog informacionog sistema je i platforma posvećena Garanciji za mlade koja će objediniti sve aktivnosti u kojima se nalaze učesnici GzM tj. pružanje usluga pripreme i učešća u programima. Platforma omogućava praćenje aktivnosti, efekata programa i izvještavanje vezano za GzM.

U februaru 2025. je raspisan javni konkursa za prijavu i izbor izvođača mjera aktivne politike zapošljavanja. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti je stupio na snagu 23. III 2025. („Sl. list CG“, broj 29/25). Navedenim zakonom se stvaraju uslovi za blagovremeno i efikasnije sprovođenje aktivnih mjera zapošljavanja, te preciziraju odredbe kojima se propisuje postupak za realizaciju

programa aktivne politike tržišta rada. Pored toga, definisane su odredbe koje su osnov za interoperabilnost baza podataka, čiji je cilj povezivanje ZZZCG sa drugim institucijama radi razmjene podataka i omogućena je veća dostupnost usluga i mjera nezaposlenim licima. Izmjenama Zakona je omogućeno da nezaposlena lica i poslodavci ostvaruju svoja prava kroz on-line servise.

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Strategiju razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2025. do 2028. godine sa Akcionim planom za 2025. Cilj ovog strateškog dokumenta je obezbjeđenje i ostvarivanje mjera i programa namijenjenih pojedincu/pojedinki i porodici kojima je uslijed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne i dječje zaštite kroz uspostavljanje i razvijanje integrativnog i održivog sistema socijalne i dječje zaštite koji omogućava unaprijeđenje i poboljšanje kvaliteta života korisnika i korisnica.

U toku je izrada Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kojim će se unaprijediti pokrivenost i usmjerenost materijalnih davanja i usluga, mjera i programa, odnosno efikasnosti i finansijske održivosti sistema socijalne i dječje zaštite u cilju sveobuhvatnog i pravovremenog odgovora na potrebe korisnika, te postupak licenciranja pružalaca usluga i licenciranja stručnih radnika, kao i postupak akreditacije programa obuke, što će unaprijediti sistem kvaliteta u socijalnoj i dječjoj zaštiti. Rok za donošenje ovog zakona je II kvartal 2025.

Radno zakonodavstvo

Skupština je 6. IX 2024. usvojila Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o radu („Sl. list CG", broj 86/24) kojim je uvećana je minimalna zarada u Crnoj Gori sa dosadašnjih 450 eura na iznos od 600 eura za zaposlene na radnim mjestima do V nivoa kvalifikacije obrazovanja, odnosno 800,00 eura za zaposlene na radnim mjestima sa VI i višim nivoom kvalifikacije obrazovanja.

Nacrtom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu, koji je Socijalni savjet Crne Gore usvojio 7. II 2025, Crna Gora se usklađuje sa Direktivom EU 2019/1158 o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i staratelja i Direktivom EU 2019/1152 o transparentnosti i predvidivim radnim uslovima, kao i sa Evropskim okvirnim sporazumu o radu na daljinu. Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu upućen je EK na mišljenje 17. II 2025.

Zaštita i zdravlje na radu

Imajući u vidu da je Zakon o zaštiti i zdravlju na radu usklađen s pravnom tekovinom EU, izmjene i dopune ovog Zakona su usmjerene ka boljoj implementaciji zakonskih normi. Donošenje ovog zakona je planirano za II kvartal 2025, dok se primjena očekuje od IV kvartala iste godine.

Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije unapređenja zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori 2022-2027 za period 2024. godine, s Akcionim planom implementacije za 2025. je u završnoj fazi.

U toku 2024. izvršeno je 25 nadzora kod koordinatora za zaštitu i zdravlje na radu, utvrđeno je 15 nepravilnosti, donijeto 15 mjera ukazivanja i izdata su tri prekršajna naloga u iznosu od 1.200 eura. U istom periodu je izvršeno 47 nadzora kod investitora i u 20 slučajeva je konstatovana nepravilnost da nije imenovao koordinatora za zaštitu i zdravlje na radu. Donijeto je 17 ukazivanja i izrečeno 11 prekršajnih naloga u ukupnom iznosu od 4.080 eura.

Inspekcija zaštite i zdravlja na radu je u toku 2024. izvršila 1915 nadzora, utvrdila 3236 nepravilnosti, ukazala na iste i dala rok da se otklone u 761 slučajeva, donijela 83 rješenja od čega 58 za otklanjanje nepravilnosti i 25 o

privremenoj zabrani rada, obustavilo postupak jer su nepravilnosti otklonjene 711 puta (otklonjeno 3053 nepravilnosti), izdala 630 prekršajnih naloga u ukupnom iznosu od 278.740,00 eura i izvršila 16 uviđaja povreda na radu, i to: četiri smrtna i 12 teških povreda na radu (7 povreda je bilo u građevinskoj djelatnosti - 44%, dvije povrede u proizvodnoj/prerađivačkoj djelatnosti - 13%, dvije povrede u drvenoj industriji - 13% i dvije povrede u trgovini - 13%, jedna u željezničkom saobraćaju - 7%, jedna pri izvođenju elektroinstalaterskih radova – 7%, jedna pri izvođenju vodoinstalaterskih radova – 7%)

Inspekcija nadležna za zaštitu od zračenja je izvršila 33 inspekcijskih nadzora lica koja koriste izvore nejonizujućih zračenja i napisala 17 ukaza koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti lica koja koriste izvore nejonizujućih zračenja.

Agencija za zaštitu životne sredine izdala je osam dozvola za obavljanje stručnih poslova zaštite od nejonizujućih zračenja.

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti inspektor nadležan za zaštitu od zračenja je izvršio 47 inspekcijskih nadzora lica koja obavljaju radijacionu djelatnost; donio dva rješenja koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji i donio 22 ukaza koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji.

Ukupno je sprovedeno 56.213 kontrola na radioaktivnost za uvoz/izvoz ili tranzit metala, metalnih proizvoda i sirovina, kao građevinskih proizvoda, shodno Kontrolnoj listi i Spisku roba koje podliježu kontroli radioaktivnosti.

Agencija za zaštitu životne sredine je izdala 91 dozvolu i to: 44 dozvole dozvola za obavljanje prometa; 23 dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti i 24 odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala.

Na osnovu Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list CG”, br. 33/14, 13/18) Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje izdalo je 16 saglasnosti za prevoz radioaktivnih materija, za postupak izdavanja odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

U cilju očuvanju zdravlja zaposlenih, stvaranje zdravog radnog okruženja, prevenciju profesionalnih oboljenja i povreda na radu, smrtnih slučajeva, zaštite fizičkog, psihičkog i mentalnog zdravlja, kao i kontinuiranog razvoja i prilagođavanje sistema zaštite zdravlja zaposlenih, s obzirom na specifične rizike sa kojima se zaposleni susreću na radnom mjestu u različitim privrednim subjektima, kao i smanjenja bolovanja i povećanja produktivnosti zaposlenih, formirana je međuinstitucionalna radna grupu za zdravstvenu zaštitu zaposlenih. U planu je formiranje kancelarije u sklopu Instituta za javno zdravlje Crne Gore, koja bi imala tri zaposlena ljekara specijaliste medicine rada. Radna grupa će napraviti Mapu puta za kratkoročne, srednjoročne i dugoročne prioritete rada ove kancelarije.

Socijalni dijalog

Socijalni savjet Crne Gore u izvještajnom periodu je održao tri plenarne sjednice, dok je Predsjedništvo savjeta održalo pet sjednica.

Savjet je podržao Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu, dao pozitivno mišljenje na Predlog odluke o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2025, uputio inicijativu za izmjene i dopune Zakona o Fondu rada, inicijativu za izmjene i dopune propisa koji se odnose na preciznije definisanje refundacije za porodijsko/roditeljsko odustvo i ažurnija refundacija sredstava po osnovu privremene spriječenosti za rad.

Programom rada Vlade za 2025. predviđeno je donošenje izmjena i dopuna Zakona o štrajku i Zakona o reprezentativnosti sindikata i poslodavačkih udruženja. Osnovni razlozi za donošenje izmjena i dopuna Zakona o štrajku je unapređenje zakonodavnog okvira kako bi se obezbijedila bolja zaštita prava zaposlenih i postigla veća pravna jasnoća u pogledu procedura za organizaciju štrajka. Cilj donošenja Zakona o reprezentativnosti sindikata i poslodavačkih udruženja je objedinjavanje kriterijuma za utvrđivanje reprezentativnosti organizacija sindikata i poslodavačkih udruženja u jednom propisu (trenutno kriterijumi za utvrđivanje reprezentativnosti poslodavačkih udruženja koji su sadržani u Zakonu o radu nijesu dovoljno razrađeni).

Na inicijativu Socijalnog savjeta, resorno ministarstvo je pristupilo izradi izmjena i dopuna Zakona o Fondu rada sa ciljem rješavanja pitanja jednog broja lica koja prilikom sticanja uslova za odlazak u penziju istu ne može da ostvari zbog neuplaćenih doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za sve ostvarene godine radnog staža, a čiji poslodavac je prestao da postoji (tokom perioda tranzicije). U sve radne grupe za izradu pomenutih zakona, pored relevantnih institucija, uključeni su i predstavnici socijalnih partnera.

U oktobru 2024. Unija poslodavaca Crne Gore i Crnogorski sindikat telekomunikacija zaključili su Granski kolektivni ugovor o izmjenama GKU za telekomunikacije kojim su produžili važenje GKU za 2027. U martu 2025. Vlada (koja je poslodavac u ovog oblasti) i Sindikat zaposlenih u socijalnoj djelatnosti zaključili su Granski kolektivni ugovor o izmjenama i dopunama GKU socijalnu djelatnost. I dalje nije došlo do zaključenja GKU sektoru medija, bankarstva i trgovine, a zanemarljiv je broj kolektivnih ugovora kod poslodavca u ovim sektorima. Ako se izuzme jedan broj zaključenih kolektivnih ugovora na nivou državnih preduzeća, stanje bipartitnog dijaloga u privredi, odnosno na nivou poslodavca u privatnom sektoru je i dalje na niskom nivou.

Pokrenuta je inicijativa za formiranje lokalnog Socijalnog savjeta Glavnog grada Podgorice.

Politika zapošljavanja

Trend rasta registrovane zaposlenosti se nastavio i tokom 2024. U odnosu na decembar 2023. kada je broj zaposlenih iznosio 246.249, tokom svih mjeseci 2024. broj zaposlenih je rastao da bi u decembru 2024. bio 257.778. Prosječan broj zaposlenih u 2024. veći je za 5,3% u odnosu na prosjek iz 2023. (257.390 / 244.484). Istovremeno, vidljiv je sezonski karakter zaposlenosti kada tokom ljetnjih mjeseci imamo veći rast zaposlenosti. Tako je u julu 2024, broj zaposlenih iznosio 270.062 što je za 12% više u odnosu na januar 2024. ili 4,6% u odnosu na jul prethodne godine.

Administrativni podaci o nezaposlenosti u periodu 1. I - 31. XII 2024. pokazuju značajno smanjenje broja registrovanih nezaposlenih lica. Krajem 2024. na evidenciji ZZZCG registrovano je 33.037 nezaposlena lica (od toga je 19.694 žena ili 59,61%), što u odnosu na početak godine (39.942 lica, a od toga 23.263 žene ili 58,24) predstavlja smanjenje od 6.905 lica ili 17,29%. Prosječan broj nezaposlenih u 2024. je iznosio 34.760, a prosječan broj nezaposlenih žena 20.426. U odnosu na prosječan broj nezaposlenih u 2023, kada je bilo 40.961 lice (23.628 žena) došlo je do prosječnog smanjenja nezaposlenih za 6.201 ili 15,14%. Stopa nezaposlenosti posmatrana kao odnos broja registrovanih nezaposlenih i aktivnog stanovništva (registrovani nezaposleni i registrovani zaposleni), u decembru 2024, je iznosila 11,36%. U odnosu na stopu nezaposlenosti iz decembra 2023, kada je iznosila 13,95%, došlo je do smanjenja stope za 2,59 procentnih poena.³⁴

³⁴ Detaljniji prikaz podataka iz Ankete o radnoj snazi i administrativnih podataka dat je u prilogu

U dijelu politike zapošljavanja, pripremljen je godišnji Akcioni plan zapošljavanja za 2025. godinu sa Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za 2024. u cilju implementacije Nacionalne strategije zapošljavanja 2021-2025.

Vlada je julu 2024. usvojila prvi Plan implementacije programa „Garancije za mlade“ 2024-2026, koji je predvidio početak implementacije u januaru 2025. u tri pilot opštine: u Bijelom Polju, Nikšiću i Ulcinju. Započete su aktivnosti sveobuhvatne medijske kampanje u saradnji sa ključnim akterima koji su zaduženi za implementaciju programa, kako bi se mladi upoznali sa budućim mogućnostima ovog programa. U pilot opštinama imenovani su lokalni timovi zaduženi za implementaciju Plana i održani su sastanci sa svim relevantnim akterima, uključujući lokalne poslodavce, nevladine organizacije i predstavnike obrazovnih ustanova. Takođe, održane su i prezentacije o „Garanciji za mlade“ u pilot opštinama, radi informisanja šire javnosti o programu „Garancija za mlade“, njenom značaju za mlade i društvenu zajednicu, kao i radi podizanja svijesti svih partnera da aktivno učestvuju u njenoj implementaciji iz dijela svojih mogućnosti i nadležnosti.

Novim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, omogućava se nesmetano uvođenje i implementacija Programa „Garancije za mlade“. Takođe, u toku je izrada nacrtu Strategije razvoja socijalnog preduzetništva, kao i izrada nacrtu Zakona o socijalnom preduzetništvu, a rokovi za donošenje ovih dokumenata su III i IV kvartal 2025. S tim u vezi, formiran je Direktorat za socijalnog preduzetništvo, volonterizam i saradnju s civilnim sektorom u decembru 2024. u okviru Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga. U funkciji promocije ove nove javne politike, kreirana je Kampanja podizanja svijesti o mogućnostima socijalne i solidarne ekonomije u smislu održivog zapošljavanja i socijalne inkluzije najugroženijih grupa na tržištu rada u tri crnogorske regije, u okviru projekta finansiranog od strane EU.

Evropski socijalni fond

Kada je riječ o programima iz IPA II finansijske perspektive Višegodišnji operativni program za zapošljavanje, obrazovanje i socijalne politike 2015-2017. (u daljem tekstu SOPEES) je realizovan bez većih promjena ili odstupanja koja bi mogla uticati ili ugroziti njegove indikatore rezultata i učinka do 31. XII 2022. Zvanično zatvaranje Programa je planirano u aprilu 2025.

U toku je realizacija Jednogodišnjeg akcionog programa za Crnu Goru za 2020. „Podrška pametnom i inkluzivnom rastu – zapošljavanje i socijalna inkluzija“ čija je ukupna vrijednost 7,7 miliona eura. U okviru ovog programa ugovorene su četiri tenderske procedure: jedan ugovor o uslugama Tehničke podrške (kroz direktno upravljanje), jedan tvining ugovor čija je implementacija završena 1. I 2025, dva ugovora o nabavci ICT opreme i informacionog sistema za ZZZCG u okviru iste tenderske procedure, i jedna grant šema u okviru koje su potpisana 24 grant ugovora. Mjere i aktivnosti u okviru Programa se odnose na:

- Podršku Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije i Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga i drugim korisničkim institucijama (ZZZCG, CzSR, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, Inspekcija rada) u pripremi programskih dokumenata za IPA III finansijsku perspektivu, praćenju sektorskih strateških dokumenata, politikama aktivacije na tržištu rada korisnika materijalnog obezbeđenja i žena, izradi zakonodavnog okvira za uspostavljanje socijalne i solidarne ekonomije u Crnoj Gori, podršku u uspostavljanju mehanizma za praćenje implementacije Zakona o radu i Zakona o zaštiti zdravlju na radu, podršku u pripremi

Nacionalnog akcionog plana za Garanciju za djecu do 2030, podršku grant korisnicima, itd. (Ugovor o uslugama - Tehnička pomoć korisničkim institucijama i grant korisnicima u okviru pomenute grant šeme);

- Unapređenje kvaliteta, efikasnosti i efektivnosti usluga ZZZCG u skladu sa standardima EU i najboljom međunarodnom praksom (Tvining ugovor – Jačanje kapaciteta ZZZCG u pogledu implementacije mjera APZ-a, budućeg učešća u Evropskom socijalnom fondu i olakšavanje mobilnosti radne snage). Negova realizacija je završena 1. I 2025;
- Unapređenje IT infrastrukture i novi informacioni sistem ZZZCG (dva ugovora o nabavci opreme za ZZZCG) čija je implementacija završena 11. III 2025;
- Dalji razvoj i promocija usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou, podršku lokalnim partnerstvima za zapošljavanje s ciljem izgradnje kapaciteta lokalnih aktera za podsticanje zapošljavanja nezaposlenih lica sa fokusom na ranjive kategorije, podrške razvoju socijalnog preduzetništva u Crnoj Gori (Grant šema – Podrška zapošljavanju, socijalnoj inkluziji i socijalnom preduzetništvu);

Nadalje, nastavljene su aktivnosti u pogledu programiranja IPA III finansijske perspektive (2024-2027) za sektor zapošljavanja i socijalne inkluzije, započete tokom 2022. Ovim procesom koordinira Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga. U toku je rad na pripremi Operaciono indentifikacionih obrazaca (OIS-eva) za finansijsku alokaciju 2024, 2025, 2026. i 2027.

U vezi sa revidiranim nacrtom Jednogodišnjeg Akcionog dokumenta za 2024. za zapošljavanje i socijalnu politiku u Crnoj Gori kao pripremnog dokumenta za sprovođenje Višegodišnjeg operativnog programa za oblast zapošljavanja i socijalne inkluzije (2024-2027) koje je EK usvojila u junu 2024, Vlada i EK su potpisale Finansijski sporazum u decembru 2024. Za pomenuti program Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga i Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije u saradnji sa Delegacijom EU u Crnoj Gori priprema tendersku dokumentaciju. Takođe, ove institucije su u saradnji sa relevantnim učesnicima u procesu revidirale nacrt Višegodišnjeg Operativnog programa za zapošljavanje i socijalnu inkluziju 2024-2027. koji je u junu 2024. dostavljen EK i koji je EK usvojila u avgustu 2024.

U skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore br. 10-109/24-7202/2 od 25. XII 2024, usvojena je Informacija o realizaciji aktivnosti i projekata koji se implementiraju kroz sistem indirektnog upravljanja IPA fondovima sa prepoznatim ključnim izazovima (IPA II i IPA III) sa predlogom redefinisana institucionalnog okvira i uspostavljanju struktura koju je dostavilo Ministarstvo finansija. Shodno tome, zahtjev za provjeranje budžetskih zadataka upućen je EK 1. XI 2024. Tom prilikom je potvrđeno određivanje nacionalnih struktura za sprovođenje Višegodišnjih operativnih programa u Crnoj Gori. Uloga Upravljačkog tijela za Operativni program za zapošljavanje i socijalnu inkluziju 2024-2027 (OP ESI 2024-2027) biće povjerena Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, dok će Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije biti definisano kao Posredničko tijelo za upravljanje politikama za oblast podrške 2 unutar OP ESI koja se odnosi na socijalnu inkluziju i zaštitu. Takođe, ZZZCG, pored Direktorata za ugovaranja, finansiranje i sprovođenje sredstava EU podrške (CFCU) u Ministarstvu finansija, biće prvi put prepoznat kao Posredničko tijelo za upravljanje finansijama (IBFM) i u tom smislu Zavodu se pruža intenzivna podrška za jačanje operativnih i administrativnih kapaciteta za sprovođenje oblasti podrške 1 OP ESI-a koji se odnosi na sektor zapošljavanja i tržišta rada i sprovođenja Programa „Garancija za mlade“.

U u periodu 25 - 29. XI 2024. sprovedena je revizorska misija DG NEAR EK u Crnoj Gori. Kroz Finalni izvještaj o reviziji date su preporuke za jačanje administrativnih kapaciteta ZZZCG za preuzimanje uloge IBFM-a za OP ESI

2024-2027. i uspostavljanje jasne linije komunikacije između Upravljačkog tijela i posredničkih tijela, sa fokusom na početak izrade Nacrta Plana javnih nabavki za oblast podrške u okviru programa za koju su zaduženi.

Crna Gora redovno učestvuje na sastancima EaSI tehničke radne grupe. Predstavnici Crne Gore su prisustvovali XI sastanku EaSI radne grupe u Briselu. Dodatno, Crna Gora uzima aktivno učešće u Programu – SOCIEUX+ koji predstavlja instrument tehničke podrške koju je uspostavila i ko-finasira EU za sektore socijalne zaštite, rada i zapošljavanja. U cilju detaljnijeg predstavljanja Programa i raspoložive podrške započela je SOCIEUX+EU nova misija u decembru 2024.

U okviru priprema za korišćenje Evropskog socijalnog fonda (ESF), Crna Gora, kroz mjere definisane Reformskom agendom Crne Gore za 2024-2027, sprovodi ključne reforme usmjerene na aktivaciju radne snage i povećanje učešća na tržištu rada. Ove mjere uključuju unapređenje sistema socijalne i dječje zaštite, reformu procjene invaliditeta radi bolje integracije korisnika u radni proces, kao i podsticanje aktivnih politika zapošljavanja. Cilj je modernizacija socijalnih politika, veća inkluzija i efikasnije korišćenje resursa, što doprinosi jačanju kapaciteta Crne Gore i njenoj spremnosti za pristup sredstvima Evropskog socijalnog fonda (ESF) nakon pristupanja Crne Gore EU.

Socijalna inkluzija i socijalna zaštita

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Strategiju sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2025. do 2028. godine s Akcionim planom za 2025. godinu čiji je cilj uspostavljanje i razvijanje integrativnog i održivog sistema socijalne i dječje zaštite, koji omogućava unapređenje i poboljšanje kvaliteta života korisnika.

Predlog zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta je pripremljen u martu 2025. sa kojim je planirano usaglašavanje postojećih zakona iz oblasti socijalne i dječje zaštite, boračke i invalidske zaštite, penzijsko-invalidskog osiguranja, obrazovanja, kao i rada, zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom. S tim u vezi, Vlada je 27. III 2025. usvojila Zaključke kojima obavezuje nadležna ministarstva da sačine nacрте izmjena i dopuna Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Zakona o boračkoj i invalidskoj zaštiti, Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju i Zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom, Zakona o radu, Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom i Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama i da do 15. V 2025. dostave Sekretarijatu za zakonodavstvo na mišljenje predloge zakona koji su usaglašeni sa Nacrtom zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta.

Takođe, u okviru Reforme nacionalnog sistema za utvrđivanje invaliditeta, u toku je rekonstrukcija objekta za potrebe budućeg Zavoda za vještačenje invaliditeta.

Dodatni iskorak predstavlja portal porodiljsko.gov.me, prva elektronska usluga u oblasti socijalne zaštite, lansirana u decembru 2024. Portal omogućava poslodavcima da brzo i jednostavno podnesu zahtjeve za refundaciju zarada za porodiljsko i roditeljsko odsustvo, smanjujući administrativni teret i fizičke dolaske u centre.

Unapređenje e-Socijale uključuje i kreiranje portala esocijala.gov.me, gdje će građani elektronski podnositi zahtjeve, pratiti statusе i primati obavještenja za prava koja žele ostvariti. Portal će biti povezan sa portalom euprava.me, čime će se osigurati jedinstven pristup javnim uslugama. Prve usluge, poput dječjeg dodatka i naknade za novorođenčad, planirane su za 2025.

Crna Gora radi na finalizaciji prvog nacrta našeg Nacionalnog akcionog plana Garancije za djecu do 2030. godine. Uz podršku EU, kroz projekat tehničke podrške AD IPA 2020 sprovedena je analiza prakse u 24 nacionalna akciona

plana država članica EU, fokusirajući se na mjere i prakse koje su dale najbolje rezultate u borbi protiv dječijeg siromaštva. Na osnovu tih saznanja, pripremljena je komparativna analiza postojećih mjera u Crnoj Gori i kao svojevrsni nastavak ove aktivnosti, MSSD će kroz Operativni program za sektor zapošljavanja i socijalne politike 2024-2027 (IPA III finansijska perspektiva) podržati aktivnosti koje će biti usmjerene na jačanje kapaciteta nacionalnih vlasti za efikasnu pripremu, planiranje, koordinaciju i praćenje sprovođenja Nacionalnog akcionog plana za sprovođenje Evropske Garancije za djecu. Dakle, obezbijedena je podrška u pripremnim radnjama koje prethode samoj implementaciji Programa Garancija za djecu, kao što je finalizacija nacrtu Nacionalnog akcionog plana za period do 2030. godine koji će se baviti problemima dječijeg siromaštva i socijalne isključenosti, razvoj jasnog okvira za praćenje i evaluaciju, jačanje međuinstitucionalne i međuresorne saradnje uključujući civilno društvo i opštine, budući da će kroz proces izgradnje institucionalnih kapaciteta zainteresovane strane unaprijediti svoje sposobnosti u oblastima kao što je pravni okvir, različiti upravljački i organizacioni aspekti aktivnosti Programa Garancije za djecu, ljudski resursi, metodologija praćenja i evaluacije (stručnjaci koji rade s djecom u sistemu obrazovanja i socijalne zaštite kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou, donosioci odluka, državni službenici itd). Takođe, kroz Operativni program biće podržane i socijalne usluge na lokalnom nivou čija ciljna grupa su, između ostalih, i djeca bez roditeljskog staranja.

Deinstitucionalizacija

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Strategiju deinstitucionalizacije za period od 2025. do 2028. godine s Akcionim planom za 2025. godinu, u cilju prevencije institucionalizacije, deinstitucionalizacije korisnika i transformacije pružalaca usluga kako bi se osigurao život u porodici, odnosno zajednici, kao i razvoja usluga podrške za život u zajednici, usluga savjetovanja i socijalno-edukativnih usluga.

Strategijom je predviđeno uspostavljanje najmanje tri usluge koje podržavaju život u zajednici u svakoj jedinici lokalne samouprave. Mjerama koje su predviđene Strategijom, odnosno razvojem usluga podrške za život u zajednici, stvorice se uslovi koji će podržavati život i ostanak korisnika u zajednici i/ili porodici, a koji će u skladu sa svojim mogućnostima moći najviše da doprinesu zajednici u kojoj žive, odnosno kojima će se omogućiti da svoje potrebe zadovoljavaju u zajednici. Takođe, uspostavljanje najmanje tri usluge koje podržavaju život korisnika u zajednici u svakoj jedinici lokalne samouprave je aktivnost koja je predviđena kroz Reformsku agendu 2024-2027. godinu.

Zabrana diskriminacije u zapošljavanju i socijalnoj politici

Revidirana verzija Predloga zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije sa uvrštenim komentarima EK je dostavljena EK 21. III 2025.

Formirana je Radna grupa za izradu Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja posebne evidencije o slučajevima prijavljene diskriminacije koja će krenuti sa radom nakon usvajanja Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije.

Zakon o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja je u finalnoj fazi procedure za usvajanje na Vladi.

Javna rasprava povodom Nacrta zakona o zaštitniku/ci ljudskih prava i Sloboda je završena 22. III 2025. Usvajanje navedenog zakona je planirano za II kvartal 2025.

U periodu 1. I - 31. XII 2024. u radu je bilo 211 predmeta u sektoru za zaštitu od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti.

Što se tiče zabrane diskriminacije u oblasti rada i zapošljavanja (105), nastavlja se trend iz prethodnih godina kada je u ovoj oblasti takođe registrovan najveći broj pritužbi zbog diskriminacije (2023. - 122 predmeta; 2022. - 117 predmeta).

Po brojkama, broj pritužbi: po osnovu nacionalne pripadnosti – 11; po osnovu političkog ili drugog mišljenja – 7; po osnovu invaliditeta – 6; po osnovu starosne dobi – 5; po osnovu vjere ili uvjerenja – 1; po osnovu zdravstvenog stanja – 2; po osnovu pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji – 21; po osnovu društveno ili etničkog porijekla – 1; po osnovu drugih ličnih svojstava – 16; bez osnova diskriminacije – 31; po osnovu bračnog ili porodičnog stanja - 4;

Romi i Egipćani

Vlada je 6. VI 2024. usvojila Izveštaj o sprovođenju Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2023. godinu i Predlog Akcionog plana za sprovođenje strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2-2025 za 2024 2025. godinu.

U centrima za socijalni rad sistematizovano je radno mjesto Saradnik u socijalnoj zaštiti romske i egipćanske zajednice u oblasti socijalne zaštite, i to u opštinama: Podgorica (2), Nikšić (1), Bar (1), Berane (1) i Bijelo Polje (1). Zadatak Saradnika u socijalnoj inkluziji za Rome i Egipćane u oblasti socijalne zaštite se sastoji u pomaganju pojedincima iz romske i egipćanske populacije u ostvarivanju prava na socijalnu i dječiju zaštitu. Budžetom za 2025. planirana su sredstva za navedena radna mjesta.

Zaključno sa 2024, od podnijetih zahtjeva za privremeni boravak i stalni boravak ove populacije je ostalo neriješeno 42 zahtjeva, zbog nedostajuće dokumentacije matične države.

Postavljen je prvi tumač za romski jezik 5. XI 2024.

Urađena je Studija izvodljivosti socijalnog stanovanja Roma i Egipćana u osam opština u Crnoj Gori (Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Herceg Novi, Kotor, Nikšić, Ulcinj). Završena je adaptacija naselja socijalnog stanovanja u Pljevljima – Trlica. Adaptirano deset individualnih stambenih objekata. Odlukom Glavnog grada Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije ustupljena su tri objekta na Vrelima Ribničkim, za čiju su adaptaciju opredjeljena novčana sredstva u iznosu od 150.000 eura i HELP sredstva u iznosu od 200.000 eura. Savjet Evrope je odobrio projekat čiji je cilj finansiranje legalizacije 50 bespravnih objekata koje koriste Romi i Egipćani.

Podrška nevladinim organizacijama putem javnih oglasa u Fondu za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore. U 2024. podržan je ukupno 221 projekat sa iznosom od 1.591.125,00 eura. Ovom raspodjelom obuhvaćeno je 21 projekat koji se odnose na romsku i egipćansku nacionalnu zajednicu (9,50%), sa ukupnim iznosom od 136.350,00 eura (9%). Ukupan iznos finansijskih sredstava za projekte nevladinih organizacija za „Unapređenje položaja romske i egipćanske zajednice u Crnoj Gori“ podržane od Ministarstva ljudskih i manjinskih prava u 2024. iznosio je 500.000.00 eura, kojom su podržani 33 projekata.

Vlada je 30. I 2025. usvojila „Polugodišnji Izvještaj o radu Koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja „Deklaracije partnera zapadnog Balkana o integraciji Roma /kinja u sklopu procesa proširenja Evropske unije“ za 2024. godinu.

Vlada je 20. II 2025. usvojila „Nacionalni program za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori za period 2024-2026. godine.“

Predlog Izvještaja o realizaciji Akcionog plana Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021 – 2025 za 2024. godinu je upućen Vladi na usvajanje.

LGBT

Pripremljen je Izvještaj o realizaciji Akcionog plana Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2024-2028 za 2024. Usvajanje je planirano za II kvartal 2025.

Formirana je Mreža lokalnih koordinatora/ki lokalnih samouprava u Crnoj Gori u cilju unapređenja položaja LGBTI osoba na lokalnom nivou, kao i izrada lokalnih akcionih planova, umrežavanje lokalnih institucija i osnaživanje lokalnih institucionalnih mehanizama.

Formiran je Nacionalni tima za praćenje, evaluaciju Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2024-2028.

U septembru 2024. uspješno je organizovana 12 . redu Parada ponosa pod sloganom „Đe su naša prava“.

Vlada je pokrenula inicijativu za obnovu članstva Crne Gore u Global Equality fondu.

Ravnopravnost između žena i muškaraca u zapošljavanju i socijalnoj politici

Iako su postignuti određeni rezultati u sprovođenju mjera za rodnu ravnopravnost, evaluacija Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. (u daljem tekstu: NSRR) ukazuje na potrebu za daljim unapređenjem efikasnosti, uticaja i održivosti. Planirana izrada nove Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost 2025–2029. i novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti predstavljaju priliku za integrisanje preporuka i jačanje institucionalnog okvira za rodnu ravnopravnost u Crnoj Gori.

U decembru 2025, sprovedena je ex-post evaluacija četvrtog strateškog dokumenta za rodnu ravnopravnost – Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost (NSRR) 2021–2025. Evaluacija je pružila sveobuhvatnu procjenu uspješnosti u sprovođenju strateških ciljeva i ponudila preporuke za unapređenje narednog strateškog ciklusa³⁵.

Evaluacija je pokazala da su relevantnost i koherentnost strategije ocijenjene kao uglavnom visoke, što ukazuje na dobro usklađivanje strateških ciljeva sa realnim potrebama u oblasti rodne ravnopravnosti. Efektivnost strategije je ocijenjena između visoke i srednje, što znači da su postignuti određeni rezultati, ali postoji prostor za unapređenje u pogledu ostvarenja planiranih ciljeva. Efikasnost, uticaj i održivost strategije procijenjeni su kao uglavnom srednji, što ukazuje na to da su resursi korišćeni na umjereno efikasan način, ali je potrebno ojačati dugoročnu održivost i povećati uticaj strateških mjera. Ukupna ocjena sprovođenja NSRR je ocijenjena kao srednja, što naglašava potrebu za dodatnim naporima kako bi se postigao veći učinak u praksi.

Na osnovu rezultata evaluacije, predložene su sljedeće ključne preporuke za unapređenje sprovođenja NSRR: povećanje budžetskih izdvajanja za rodnu ravnopravnost i dosljedna primjena rodno odgovornog budžetiranja kako bi

35 <https://www.gov.me/dokumenta/34f2845d-2ee4-4e88-b0af-c9904ef714c4>

se obezbijedili stabilni finansijski resursi za realizaciju strateških ciljeva; poboljšanje resursa i položaja Odjeljenja za rodnu ravnopravnost radi jačanja kapaciteta za koordinaciju i implementaciju mjera; sistematsko uvođenje koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost u svim institucijama radi dosljedne primjene mjera i efikasnijeg praćenja efekata.

NSRR je determinisala da Indeks rodne ravnopravnosti, u najvećoj mjeri, određuje uspješnost sprovođenja politika rodne ravnopravnosti. Definisan je indikator uticaja, koji se odnosi na strateški cilj: Podići nivo rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori do 2025. i koji izražava krajnje poboljšanje, sa definisanom polaznom, prelaznom i krajnjom vrijednošću. Planirani cilj za 2025. Srednjoročnim programom rada Vlade 2024-2027 od 57 indeksnih poena premašen je već 2023. (59,3 indeksna poena).

U januaru 2025, započeta je izrada nove Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost 2025–2029, sa pratećim Akcionim planom za 2025–2026. Formirana je Radna grupa za izradu strategije koja je održala prvi sastanak 4. III 2025.

Strategija će obuhvatiti implementaciju preporuka iz CEDAW konvencije od strane nadležnih institucija. Planirano je da radna grupa izradi Nacrt strategije i pratećeg Akcionog plana do kraja maja 2025. godine. Njihovo usvajanje je planirano do kraja II kvartala 2025.

Krajem 2024. održana je konferencija „Rodna ravnopravnost i javna uprava“ za donosioce odluka, rukovodeći i operativni kadar iz javne uprave o integraciji rodno odgovornih pristupa u javnom upravljanju, finansijskim mehanizmima i institucionalnim okvirima odgovornosti, kao i Konferencija o rodno odgovornom budžetiranju, u organizaciji UN Women i Ministarstva za ljudska i manjinska prava, o izazovima u implementaciji i potrebnim koracima za jačanje ovog procesa. Tada je predstavljeno istraživanje „Stanje rodno odgovornog budžetiranja u Crnoj Gori: Pregled ključnih dostignuća, nedostataka i preporuke budućih koraka“³⁶.

U saradnji sa MONSTAT-om, 5. XII 2024. promovisana je deseta publikacija „Muškarci i žene u Crnoj Gori -2024.“³⁷.

U okviru programa „Jačanje povjerenja građana u institucije i izgradnja otpornih zajednica“, zajedničke inicijative UNDP-a, UNICEF-a i UNESCO-a, sa Vladom Crne Gore, u novembru i decembru 2024. organizovani su lokalni dijalozi u Ulcinju, Pljevljima, Baru, Podgorici i Bijelom Polju, o izazovima u oblasti rodne ravnopravnosti. U okviru istog projekta, u februaru 2025. održane su dvije dvodnevne radionice za 70 službenike i službenice iz javne uprave i pravosuđa, s ciljem jačanja kapaciteta u sprovođenju politika rodne ravnopravnosti.

U martu 2025. završena je Analiza i pregled najboljih praksi iz zemalja regiona i EU koje imaju razvijene zakone o rodnoj ravnopravnosti. Početak rada na izradi Zakona o rodnoj ravnopravnosti planiran je za II kvartal 2025, dok je njegovo usvajanje predviđeno za II kvartal 2026.

Na marginama 69. zasjedanja Komisije o statusu žena (CSW) u UN u Njujorku, 10. III 2025, Crna Gora je organizovala panel diskusiju pod nazivom „Žensko liderstvo kao katalizator promjena“ u saradnji sa Ženskom liderskom mrežom i Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, uz podršku Kancelarije UNDP-a u Njujorku.

36 <https://www.gov.me/dokumenta/71cb6260-3a8c-4772-96aa-f6d43c91bc3f>

37 <https://www.gov.me/dokumenta/ce8ee5aa-afa4-42c5-a795-2c4492627e79>

POGLAVLJE 20 - PREDUZETNIŠTVO I INDUSTRIJSKA POLITIKA

U odnosu na preporuke EK iz Izvještaja, Crna Gora je donošenjem nove Industrijske politike Crne Gore za period 2024-2028 ispunila preduslov za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, koje je privremeno zatvoreno na Međuvladinoj konferenciji u Briselu 16. XII 2024. U skladu sa Planom monitoringa i implementacije Industrijske politike 2024-2028, Vlada je 21. III 2025. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2024, za implementaciju Industrijske politike 2024-2028, koji je pripremljen u saradnji sa svim uključenim stranama koje učestvuju u procesu kroz mehanizam Koordinacionog tijela za implementaciju Industrijske politike. Dodatno je pripremljen i usvojen od strane Koordinacionog tijela i Nacrt Akcionog plana za period 2025-2026, kao kontinuitet u implementaciji započetih mjera i aktivnosti na planu razvoja industrije, uz kreiranje novih aktivnosti u skladu sa preporukama Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za 2024.

U pogledu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU, odnosno Direktivom 2011/07/EU o borbi protiv kašnjenja u plaćanju u komercijalnim transakcijama, Skupština je 19. X 2024. donijela Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza („Sl. list CG“, broj 113/24).

Na planu ispunjenja preporuke u domenu prevazilaženja različitih poslovnih barijera identifikovanih od strane Savjeta za konkurentnost, u koordinaciji Sekretarijata Savjeta se u kontinuitetu prati realizacija aktivnosti iz Akcionog plana za eliminisanje biznis barijera sa kojima se susrijeće poslovna zajednica, koji je usvojen na od strane Savjeta 11. III 2024. Na kvartalnoj osnovi prikupljaju se inputi za pripremu Izvještaja o statusu realizacije aktivnosti iz Akcionog plana za eliminisanje biznis barijera i do sada su urađena četiri Izvještaja (za II, III i IV kvartal 2024, kao i I kvartal 2025). Na sjednici Savjeta za konkurentnost koja je održana 26.III 2025, usvojen je dopunjeni Akcioni plan za eliminisanje biznis barijera sa kojima se susrijeće poslovna zajednica, koji sadrži istih 11 barijera, sa 37 istih aktivnosti koje su u pojedinim segmentima dodatno objašnjene i za koje su usaglašeni rokovi za realizaciju shodno vremenskim okvirima koji su definisani Reformskom agendom, kako bi se uspješnom realizacijom omogućilo njihovo eliminisanje u zadatim rokovima.

U kontinuitetu se sprovode aktivnosti u dijelu preduzetničke i industrijske politike i završeno je usklađivanje sa važećim okvirom politika EU.

U oblasti **principa preduzetničke i industrijske politike**, na planu implementacije Industrijske politike 2024-2028, nedavno usvojeni Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2024. pokazuje da je od ukupno planiranih 68 aktivnosti, evidentirana potpuna realizacija 55 aktivnosti (80,88%), djelimična realizacija 11 aktivnosti (16,18%), dok dvije aktivnosti nijesu realizovane u planiranom roku (2,94%). Postignut je zadovoljavajući stepen realizacije planiranih aktivnosti za 2024. i realizovan je značajan broj programa, projekata i aktivnosti na planu razvoja infrastrukture poslovnog ambijenta, finansijske podrške za unapređenje razvoja industrije, posebno prerađivačke industrije, razvoja vještina i kompetencija, inovativnosti, digitalne transformacije, jačanja izvoznih performansi privrede, itd. Sa aspekta stepena realizacije finansijskih sredstava, ukupno realizovana ulaganja iznose 191,35 miliona eura, što u odnosu na planirani iznos od 195, 29 miliona eura predstavlja 98% realizacije.

Nacrt Akcionog plana za implementaciju Industrijske politike u dvogodišnjem periodu 2025-2026 definisan je u skladu sa strateškim i operativnim ciljevima Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. U okviru 4 strateška cilja definisano je 13 operativnih ciljeva sa relevantnim indikatorima učinka, koji se realizuju kroz 68 aktivnosti. Predložene aktivnosti Akcionog plana su usmjerene na rešavanje izazova u sektoru industrije na planu digitalne i energetske tranzicije, pristupa finansijama i investiranju, pametnom i održivom razvoju i pristupu regionalnom i EU tržištu. Realizacijom definisanih programa i projekata teži se ostvarivanju definisanih ciljeva Industrijske politike koji su u najvećoj mjeri

uskladeni sa EU Industrijskom politikom i relevantnim saopštenjima EK. Za implementaciju Akcionog plana 2025-2026. predložen je finansijski okvir na nivou od 479.921.284,54 eura, odnosno 278.818.698,79 eura u 2025. i 201.102.585,75 eura u 2026.

U toku je priprema Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za 2024. godinu za sljedeće strateške dokumente: Strategiju razvoja MSP 2023-2026, Strategiju razvoja ženskog preduzetništva 2021-2024 i Strategiju celoživotnog preduzetničkog učenja za period 2021-2024. Izvještaji će biti usvojeni od strane Vlade do juna 2025.

U segmentu koji se odnosi na Akt o malim i srednjim preduzeima - SBA, održan je inicijalni sastanak na kojem je definisano da će novi ciklus procjene započeti tokom 2025. i biti objavljen tokom 2026.

U okviru **instrumenata preduzetničke i industrijske politike**, Ministarstvo ekonomskog razvoja nastavilo je da pruža finansijsku i nefinansijsku podršku kroz Program unapređenja konkurentnosti privrede za 2024, sa ciljem da doprinese digitalnoj transformaciji poslovanja, razvoju cirkularnog modela poslovanja, internacionalizaciji malih i srednjih preduzeća, uz obezbjeđenje mentorske podrške i sprovođenje ciklusa preduzetničkog obrazovanja. Poseban fokus bio je na razvoju preduzetništva mladih i žena u biznisu, kao i preduzeća koja posluju u jedinicama lokalne samouprave sa indeksom razvijenosti ispod prosjeka. Ministarstvo je tokom 2024. podržalo ukupno 94 aplikacije u iznosu od 2.644.787,13 eura. Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2025. sa ukupnim budžetom za implementaciju od 3,5 miliona eura je pripremljen i biće usvojen do kraja aprila.

Dodatno, kao kontinuitet prethodno uspostavljene međuresorne saradnje na uspostavljanju implementacionog mehanizma za uvezivanje industrijske politike sa politikom pametne specijalizacije na principima energetske efikasnosti, nastavljeno je sa implementacijom Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji koji je Vlada usvojila 26. IX 2024. Za implementaciju Programa za 2024. obezbijeđeno je 2,3 miliona eura iz sredstava Ministarstva ekonomskog razvoja i Instrumenta za pretpristupnu pomoć – IPA III, za uvođenje inovativnih rješenja za unapređenje energetske efikasnosti, uz korišćenje savremenih tehnologija i uspostavljanje sistema upravljanja energijom i povećanja upotrebe dostupnih obnovljivih izvora energije. Po osnovu Javnog poziva za implementaciju Programa za 2024. koji je raspisan 1. X 2024. prispjelo je 32 projektne prijave, za koje je u skladu sa dinamikom realizacije Programa u završnoj fazi proces evaluacije.

Vlada je 3. IV 2025. utvrdila Predlog zakona o Kreditno Garantnom Fondu Crne Gore. Vlada je obezbjedila početni kapital u iznosu od 10.600.000,00 eura, od čega će 600.000 eura biti utrošeno za početne troškove i operativne rashode fonda. Zakon je upućen u skupštinsku proceduru.

Crna Gora kontinuirano sprovodi **Program jedinstvenog tržišta - Single Market Programme 2021-2027**, kroz učešće u realizaciji tri stuba Programa: SMP Pillar I – Jačanje unutrašnjeg tržišta (Improving the Internal Market); SMP Pillar II – MSP (SMEs) i SMP Pillar IV – Potrošači (Consumers). Najintenzivnije aktivnosti se sprovode u okviru stuba II – mala i srednja preduzeća. Promocija SMP poziva se takođe odvija u kontinuitetu, dok se snažna saradnja tradicionalno realizuje sa svim partnerima u okviru EEN projekta u Crnoj Gori, te se putem sajta (www.moteneegro.me) i društvenih mreža MontEENegro vrši dodatno promovisanje svih relevantnih poziva i inicijativa. Trenutno se realizuju dva projekta u okviru SMP: Enterprise Europe Network – EEN i Cross-Re-Tour. Kad je u pitanju realizacija projekta Enterprise Europe Network, pored redovnih aktivnosti EEN, organizacije i koorganizacije različitih događaja (webinari, sajmovi, b2b susreti), u izvještajnom periodu posebna pažnja je posvećena objavljivanju i promovisanju nastavka EU poziva, EENergy 2. Naime, EENergy je projekat namijenjen podršci zelenoj tranziciji u malim i srednjim preduzećima i energetske efikasnosti. Projekat Cross-Re-Tour je

posvećen turističkom sektoru, sa ciljem omogućavanja digitalne i zelene inovacije, kroz biznis savjetovanje, mentorstvo ali i grant šemu koja će pomoći da se inovacije i sprovedu. Poziv za grantove u vrijednosti od 30.000 eura je objavljen u novembru 2024, a u toku je evaluacija prijave.

U oblasti **inovacija**, u dijelu normativnog okvira, Vlada 30. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inovacionoj djelatnosti koji su u skupštinskoj proceduri, a čije donošenje se očekuje u II kvartalu 2025. Kada je u pitanju strateški okvir, u februaru 2024. su započete aktivnosti na pripremi nove Strategije pametne specijalizacije za 2026-2031, uključujući obuku tima i usvajanje Mape puta od strane Vlade u saradnji sa JRC-ijem. Donošenje Strategije se očekuje u II kvartalu 2026. U dijelu institucionalnog okvira, **Fond za inovacije Crne Gore** je tokom 2024. svoje primarne aktivnosti usmjerio na sprovođenje programa podrške i intenziviranje međunarodne i regionalne saradnje i projekata. Uspješno je implementirano 7 programa podrške kroz koje je ugovoreno finansiranje 71 projekta ukupne vrijednosti preko 3,2 miliona eura, dok se u 2025. planira raspisivanje šest novih poziva za podršku zajednici. **Inovaciono preduzetnički centar „Tehnopolis“ Nikšić** nastavio je rad na stvaranju i unapređenju uslova za kreiranje i razvoj inovativnih ideja, usluga i proizvoda pojedinaca, startupova i preduzeća u Crnoj Gori. Tokom marta 2025. sprovedene su završne aktivnosti na opremanju Doma digitalne revolucije, koji će omogućiti smještaj visoko tehnološke opreme i otvaranje novih radnih prostora za startape i kreativnu industriju. Tehnopolis i NTP CG su uključeni u konzorcijum projekta MontEDIH, prvog evropskog haba za digitalne inovacije u Crnoj Gori.

U okviru **unapređenja poslovnog ambijenta**, na planu suzbijanja neformalne ekonomije, u kontinuitetu se sprovode aktivnosti definisane Programom za suzbijanje neformalne ekonomije za period 2024-2026. Ove mjere imaju za cilj jačanje institucionalnog okvira, unapređenje administrativnih kapaciteta i međuresorne saradnje kako na lokalnom, tako i na centralnom nivou. Dodatni iskorak u ovom procesu ostvaren je osnivanjem Komisije za praćenje realizacije Programa za suzbijanje neformalne ekonomije, koja djeluje kao ključni mehanizam za nadzor i koordinaciju implementacije Akcionog plana. S obzirom na strateški značaj ove oblasti, Vlada je 23. I 2025. usvojila Informaciju o preporukama u vezi sa političkim smjernicama i podrškom implementaciji akcionog plana iz Programa za suzbijanje neformalne ekonomije u Crnoj Gori. Suzbijanje neformalne ekonomije zahtijeva koordinisan i dosljedan pristup svih relevantnih aktera, a Crna Gora će kroz efikasnu primjenu predloženih mjera ostati posvećena postizanju konkretnih rezultata u ovoj oblasti.

Registar javnih preduzeća i privrednih društava u većinskom vlasništvu države, prethodno uspostavljen od strane Ministarstva finansija, koji se u kontinuitetu ažurira, i ažurirani dokument objavljen je na sajtu Ministarstva finansija 27. II 2025. (<https://www.gov.me/clanak/registar-javnih-preduzeca-i-privrednih-drustava-u-vecinskom-vlasnistvu-drzave-2>), kao i Registar privrednih društava na lokalnom nivou (<https://www.gov.me/clanak/registar-privrednih-drustava-na-lokalnom-nivou>). Takođe, Ministarstvo finansija je pripremilo Nacrt zakona o upravljanju privrednim društvima u državnom vlasništvu i Nacrt politike vlasništva države, a do kraja aprila će biti stavljeni na javnu raspravu. U dijelu uspostavljanja sistema procjene i praćenja fiskalnih rizika, Ministarstvo finansija je pripremilo Agregatnu ekonomsko-finansijsku analizu poslovanja državnih preduzeća sa Izjavom o fiskalnim rizicima. Vlada je ovaj dokument usvojila u decembru 2024.

Kada je u pitanu **registar podsticajnih mjera**, Ministarstvo regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama koordinira ažuriranje Registra podsticajnih mjera za investicije sa sveobuhvatnim pregledom dostupnih finansijskih i nefinansijskih programa podrške koji su namijenjeni privatnom sektoru. Registar za 2024. sadrži podatke o 61 podsticajnoj mjeri koje su domaćim i stranim investitorima dostupne kroz različite programe

podrške namijenjene privatnom sektoru, a koje kreiraju i sprovode nadležna ministarstva. U toku je izrada Registra za 2025.

U odnosu na **registar nameta**, Ministarstvo regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama koordinira ažuriranje online Registra nameta koji sadrži namete na državnom nivou i nivou lokalnih samouprava, čiji pristup je slobodan i podaci se mogu eksportovati. Registar sadrži preko 1.700 grupisanih i oko 25.000 razvrstanih nameta, koji su preuzeti iz preko 800 zakonskih i podzakonskih akata.

U oblasti **politike turizma**, u strateškom okviru je realizovana sljedeća aktivnost: Vlada je 17. X 2024. usvojila Izvještaj o realizaciji Strategije razvoja turizma Crne Gore 2022-2025, sa Akcionim planom za 2024. Kada je u pitanju **turistički razvoj**, krajem 2024. su finalizovane aktivnosti na Programu podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2024. godinu. Podržan je ukupno 121 projekat i isplaćeno je 597.984,76 eura. U toku je priprema Programa podsticajnih mjera u turizmu za 2025, čije usvajanje i objava Javnog poziva slijedi u II kvartalu 2025. Usvojen je i Program za podsticanje energetske efikasnosti u objektima koji pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu, čiji je budžet 500.000 eura. Javni poziv je otvoren krajem novembra 2024, a biće zatvoren sa utroškom sredstava. Kroz Programe su obezbijedena bespovratna sredstva na kliznoj skali od 50 do 70% kako bi turistička preduzeća mogla da implementiraju mjere koje će poboljšati energetske efikasnost i smanje operativne troškove. 27. III 2025. je potpisan Ugovor za projekat „Podrška tranziciji ka turističkoj industriji 4.0 u Crnoj Gori pokrenutoj putem digitalnih tehnologija“ između Ministarstva turizma i UNIDO (Organizacija Ujedinjenih nacija za industrijski razvoj). Vrijednost projekta u trajanju od 24 mjeseca je 298.680,00 eura i fokusiran na unapređenje turističke industrije kroz digitalne inovacije.

POGLAVLJE 25 – NAUKA I ISTRAŽIVANJE

Crna Gora je realizovala prvi ciklus pametne specijalizacije u Crnoj Gori 2019-2024 i u toku je eksterna evaluacija Strategije i priprema Završnog izvještaja. U saradnji sa Udruženim istraživačkim centrom Evropske komisije (JRC), u pripremi je novi S3 strateški ciklus za period 2026-2031, dok se Crna Gora trenutno nalazi u finalnoj fazi Kvalitativne analize. Kako bi se ostvario kontinuitet i održivost mjera podrške S3, u pripremi je Plan implementacije pametne specijalizacije za 2025. Crna Gora je obezbijedila održivost funkcionisanja Okvira za implementaciju inovacija i S3.

Jačanje nacionalnog ekosistema za inovacije dobilo je novi impuls otvaranjem infrastrukturnog objekta Naučno-tehnološkog parka Crne Gore u julu 2024, dok su Inovaciono-preduzetnički centar „Tehnopolis“ Nikšić i Fond za inovacije Crne Gore nastavili sa realizacijom programa, kao i jačanjem svog portfolia usluga zajednici. Jača saradnja između akademske i poslovne zajednice kroz osnivanje i rad Kancelarije za tehnološki transfer, programe i projekte finansirane iz nacionalnih sredstava i pretpristupnu pomoć, kao i kroz umrežavanje inovacionih infrastruktura na projektima saradnje između akademske i biznis sfere.

Normativni okvir

Vlada je 31. XII utvrdila Predlog zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti. Pored toga 30. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inovacionoj djelatnosti. Oba predloga zakona su trenutno u skupštinskoj proceduri, a donošenje se očekuje u II kvartalu 2025. U toku je priprema Godišnjeg izvještaja o implementaciji Akcionog plana za 2024. za sprovođenje Strategije naučnoistraživačke djelatnosti 2024-2028, koja je usvojena u julu 2024. čije se usvajanje očekuje u II kvartalu 2025. Akcioni plan za sprovođenje Strategije naučnoistraživačke djelatnosti za period 2024-2025 sadrži

poveznice sa ERA akcijama. Vlada 3. X 2024. usvojila Mapu puta za istraživačku infrastrukturu 2024-2028, što predstavlja odličan osnov za dalji razvoj podrške istraživačkoj infrastrukturi.

Glavno strateško usmjerenje u oblasti nauke i inovacija u Crnoj Gori predstavlja Strategija pametne specijalizacije (S3). Prvi strateški ciklus pametne specijalizacije u Crnoj Gori je zvanično završen 31. XII 2024. U periodu od usvajanja Strategije pametne specijalizacije (S3) u junu 2019. do decembra 2023, u Crnoj Gori je uloženo preko 113 miliona eura, dominantno iz nacionalnog budžeta. Stepen realizacije aktivnosti i uložena sredstva za cjelokupni period implementacije S3 biće poznat nakon usvajanja Završnog izvještaja o realizaciji Strategije pametne specijalizacije i realizacije procesa eksterne evaluacije, za šta je MPNI otpočelo pripremne aktivnosti u januaru 2025. U februaru 2024, Crna Gora je započela rad na novoj Strategiji pametne specijalizacije za 2026-2031, uključujući obuku tima i usvajanje Mape puta od strane Vlade u saradnji sa JRC-ijem. Uz podršku JRC-ija obezbijedena je ekspertna podrška za izradu kvantitativne analize (II faza izrade dokumenta), koja je međusobno usaglašena i završena u decembru 2024, dok je paralelno, u periodu 4-6. XI 2024. održana radionica o kvalitativnoj analizi uz angažovanje međunarodnog eksperta. Kvantitativna analiza naučnog, inovacionog i ekonomskog potencijala prepoznala je pet potencijalno prioriternih oblasti za novi strateški ciklus i to: Turizam, Hrana, Energija, ICT i Građevinarstvo. U periodu 14-16. I 2025, održana je završna obuka za izradu Kvalitativne analize. Kvalitativni timovi formirani su 10. I 2025. za svaku od potencijalno prioriternih oblasti, u skladu sa Metodološkim smjernicama za kvalitativnu analizu ekonomskog, inovacionog i naučnog potencijala u kontekstu proširenja EU i susjedstva³⁸, i sastavljeni su od predstavnika akademskog i privrednog sektora, te je izvještaj kvalitativne analize u fazi finalizacije. Usvajanje Strategije pametne specijalizacije očekuje se u II kvartalu 2026. Obezbiđen je kontinuitet u funkcionisanju Okvira za implementaciju inovacija i pametne specijalizacije (S3) u Crnoj Gori, koji je uspostavljen u skladu sa smjernicama Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije (DG JRC) i potpuno je operativan. U periodu od septembra 2024. održane su tri sjednice Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju na kojima su usvojeni predlozi Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti, Strategije naučnoistraživačke djelatnosti 2024–2028 i Mapa puta za istraživačku infrastrukturu 2024–2028, zatim godišnji izvještaj Međuinstitucionalne S3 grupe i inovacionih radnih grupa za četiri prioritete oblasti prve Strategije pametne specijalizacije, kao i Informacija o Programu za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji za 2024. godinu sa Izvještajem o realizaciji Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji za 2023. godinu, i druge informacije od značaja za oblast inovacija i pametne specijalizacije.

MPNI je krajem novembra 2024. postalo zvanični proizvođač statistike za istraživanje i razvoj i priprema istraživanja za period 2021-2023 je u toku. Takođe, od februara 2025, u funkciji je portal namijenjen objavljivanju informacija o zvaničnoj statistici.

Naučno-tehnološki park Crne Gore doo (NTP CG) je otvoren 10. VI 2024. Nakon tri javna poziva za stanare i 38 pristiglih aplikacija, NTP je dobio 26 stanara: 17 startupova i spinofova, pet pravnih lica koja obavljaju inovacionu djelatnost, i četiri komplementarne organizacije. NTP CG aktivno učestvuje u konzorcijumima 7 projekata finansiranih kroz međunarodne programe, među kojima je projekat prvog evropskog haba za digitalne inovacije u Crnoj Gori – MontEDIH. U saradnji sa Crnogorskim Telekomom, NTP CG je realizovao prvi predinkubacioni startup program SkillsUP, namijenjen studentima, a takođe je bio domaćin dvodnevno hakatona posvećenog inkluzivnosti u obrazovanju. Na osnovu Memoranduma o razumijevanju za stvaranje uslova za tehnološki transfer u Crnoj Gori,

38 [JRC Publications Repository - Methodological guidelines for qualitative analysis of economic, innovation and scientific potential in the EU enlargement and neighbourhood \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/publications-repository/-/methodological-guidelines-for-qualitative-analysis-of-economic-innovation-and-scientific-potential-in-the-eu-enlargement-and-neighbourhood)

potpisanog 3. IX 2024. između Vlade, UCG i NTP CG, osnovana je Kancelarija za transfer tehnologija (TTO) i smještena u NTP CG. NTP CG je pristupio Alijansi naučno-tehnoloških parkova i inovativnih ekosistema Jugoistočne Evrope 28. X 2024. NTP CG trenutno broji 15 zaposlenih, te radi na jačanju i proširivanju postojećih ljudskih resursa.

Inovaciono preduzetnički centar „Tehnopolis“ doo Nikšić (Tehnopolis) je značajno doprinio razvoju inovacija i preduzetništva u Crnoj Gori jačanjem kapaciteta, podrškom startupovima i unapređenjem saradnje između nauke i privrede kroz projekte i infrastrukturu poput BioLab, TechLab i Data centra. U martu 2025. u toku su završni radovi i opremanje Doma digitalne revolucije, koji će omogućiti smještaj visoko tehnološke opreme i stvaranje novih radnih prostora za startape i kreativnu industriju. Tehnopolis je nastavio organizaciju značajnog broja različitih formata događaja, kao i podršku Biznis inkubatora koji sada broji 42 stanara (21 novi stanar od 2024.). Četvrto izdanje BoostMeUp predakceleracijskog programa započeto je sa rekordne 54 kvalitetne prijave, te trenutno 10 timova razvija svoj proizvod/uslugu uz finansijsku i mentorsku podršku. Tokom 2024. IPC Tehnopolis je implementirao ukupno 12 projekata, od kojih su tri završena. Tokom 2024. ugovorena su još 4 projekta čija je implementacija započeta 2025. a podnijeto je i pet novih projektnih predloga. Tehnopolis je dio konzorcijuma projekta prvog evropskog haba za digitalne inovacije u Crnoj Gori – MontEDIH.

Fond za inovacije Crne Gore doo (Fond) je tokom 2024. svoje primarne aktivnosti usmjerio na sprovođenje već uspostavljenih programa podrške, kao i na intenziviranje međunarodne i regionalne saradnje i učestvovanje u međunarodnim inicijativama i projektima. Sprovedeno je 7 programa podrške kroz koje je ugovoreno finansiranje 71 projekta ukupne vrijednosti preko 3,2 miliona eura, dok se u predstojećem periodu planira raspisivanje 6 novih poziva za podršku zajednici u 2025. Fond je 1. X 2024. raspisao Javni poziv za Program podsticanja inovacija u energetske efikasnosti u industriji, koji predstavlja nadogradnju aktivnosti iz 2023, sa budžetom od 2,3 miliona eura. U okviru projekta „BEST-Public Sector in Montenegro“, koji realizuje Svjetska banka uz podršku Evropske komisije, sproveden je niz aktivnosti usmjeren na osnaživanje korisnika programskih linija Fonda kroz edukaciju, mentorstvo i povezivanje sa investitorima. Od jula 2024, shodno saglasnosti Vlade, kancelarije Fonda nalaze se u okviru NTP CG.

Unapređenje saradnje nauke i privrede jedan je od operativnih ciljeva Strategije naučnoistraživačke djelatnosti 2024-2028, te su svi akteri istraživačkog i inovacionog ekosistema posvećeni ovom cilju. Saradnja između nauke i privrede ostvaruje se kroz ciljane podrške Fonda, fokusirajući se na stimulaciju inovativnih mikro, malih i srednjih preduzeća i razvoj transfera tehnologija, gdje je ključni program Kolaborativni program za inovacije. NTP CG je, takođe, preuzeo jednu od ključnih uloga u razvoju i komercijalizaciji inovativnih ideja, kroz uspostavljanje Nacionalne kancelarije za transfer tehnologije (TTO), koja će olakšati komercijalizaciju istraživanja i povezivanje akademske zajednice s industrijom. S druge strane, Tehnopolis je nastavio intenzivnu saradnju sa akademskom zajednicom, kako u dijelu zajedničke organizacije događaja, sprovođenja projektnih aktivnosti, tako i podrške naučnim djelatnicama kroz ustupanje resursa IPC Tehnopolis ali i mogućnosti obavljanja stručne prakse za studente pojedinih univerzitetskih jedinica. Sinergija akademskog i privrednog sektora ostvarena je i na strateškom projektu „Digitalni inovacioni centar za podršku digitalnoj transformaciji crnogorskih kompanija i javnog sektora (MontEDIH).

Povećanje ulaganja u istraživanje i inovacije i programi finansiranja

Finansiranje nauke i istraživanja

Za 2025. je planirano ukupno oko 14,6 miliona eura, što obuhvata iznos od 12.127.541,66 eura planiran za razvoj nauke, tehnologije i inovacija Zakonom o budžetu za 2025, kao i 2.500.000,00 eura po osnovu odricanja države u svrhu podsticanja istraživanja i razvoja. Ključni kapitalni projekat NTP CG je završen, ali na posebnim budžetskim

programima namijenjenim razvoju nauke i tehnologije, i inovacijama i tehnološkom razvoju ostvarena su povećanja od 26% odnosno 17%.

Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti u 2024. sa 11 instrumenata, zaključen je 2. XII 2024, a ukupno utrošena sredstva po osnovu ovog konkursa iznosila su 331.999,04 eura. Ministarstvo je 14. II 2025. objavilo Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti u 2025. sa ukupno 8 instrumenata, u ukupnom iznosu od 470.000,00 eura. Do 31. III 2025. pristigle su 24 prijave i utrošeno je 43.178,40 eura.

U toku je realizacija 24 nacionalna naučnoistraživačka projekta, odobrena u ukupnom iznosu od 2.241.230,03 eura, po osnovu Konkursa iz 2023.

Nastavljena je realizacija Centra izvrsnosti za digitalizaciju procjene rizika bezbjednosti hrane i preciznu sertifikaciju autentičnosti prehrambenih proizvoda (FoodHub).

Vlada 26. IX 2024. usvojila Program stipendija izvrsnosti za doktorska istraživanja u Crnoj Gori, ukupne vrijednosti od 1.500.000,00 eura za period 2024-2027. Predmet Programa je dodjela bespovratnih sredstava u vidu stipendija za projekte doktorskih istraživanja izvrsnih studenata/studentkinja doktorskih studija, odnosno doktoranada/doktorantinja, na univerzitetima u Crnoj Gori. Na osnovu Konkursa za dodjelu stipendija izvrsnosti za doktorska istraživanja u Crnoj Gori koji je MPNI objavilo 2. X 2024, podržano je 30 stipendista/stipendistkinja za tri istraživačke godine, u ukupnom iznosu od 1,040,630.90 eura. Za finansiranje prve istraživačke godine isplaćena su sredstva u ukupnom iznosu od 456.838,22 eura.

Vlada 26. IX 2024. usvojila Program istraživačkih grantova za podsticanje izvrsnosti, ukupne vrijednosti od 2.100.000,00 eura za period 2024-2027. Predmet Programa je dodjela bespovratnih sredstava u vidu grantova kojima se podstiču izvrsna istraživanja, interdisciplinarnost, umrežavanje na nacionalnom i međunarodnom nivou, te povezivanje sa privredom. Grantovi se kreću od 200.000,00 eura do 350.000,00 eura po projektu za period od 3 do 4 istraživačke godine, i neophodno je učešće podnosioca prijave (najmanje 10%). Na Konkurs za dodjelu istraživačkih grantova za podsticanje izvrsnosti, koji je MPNI objavilo 16. X 2024., pristiglo je 20 prijava, čija je međunarodna evaluacija u toku.

Finansiranje inovacija

Tokom 2024. Fond za inovacije Crne Gore uspješno je implementirao 7 programa podrške kroz koje je ugovoreno finansiranje 71 projekta ukupne vrijednosti preko 3,2 miliona EUR. Prvih 6 programskih linija finansirano je iz državnog budžeta, dok se sedmi program finansirao iz budžeta Ministarstva ekonomskog razvoja i EU IPA III.

MPNI je u toku 2024. plasiralo nekoliko programa za podršku učešću crnogorskih korisnika u međunarodnim programima za inovacije, i to: Javni konkurs za sufinansiranje učešća u EUREKA projektima u 2024. u ukupnom iznosu od 190.000,00 eura, kojim su finansirana tri trogodišnja inovativna projekta i javni konkurs za sufinansiranje učešća u EU Okvirnom programu za istraživanja i inovacije Horizont Evropa – Stub III Inovativna Evropa u ukupnom iznosu 50.000,00 eura, za koji tokom 2024. nije bilo prijava.

Promocija nauke i inovacija

Festival „Dani nauke i inovacija 2024“ održan je od 23. do 27. IX, s 102 događaja u 15 opština, pod sloganom „Nauka i inovacije na dohvatu ruke“. MPNI je podržalo festival kroz dva konkursa: za promociju nauke (50.000 eura, 19

projekata ukupno 45.260,69 eura) i za inovativne programe (50.000 eura, 17 projekata ukupno 46.985 eura). Takođe je kroz Javni konkurs „Sa naukom na ti“, vrijedan 100.000,00 eura, finansiralo 6 projekata NVO ukupne vrednosti 99.896,98 eura. U okviru Javnog poziva za godišnje nagrade za naučna dostignuća u 2024. pristiglo je 16 prijava, i dodijeljene su nagrade u tri kategorije.

Međunarodna saradnja u istraživanju i inovacijama

EU Okvirni program za istraživanja i inovacije “Horizont Evropa” (HE)

Crna Gora kontinuirano promoviše program Horizont Evropa s ciljem lakšeg pristupa naučnoistraživačkoj i inovacionoj zajednici. U 2024. Crna Gora je izmijenila Listu Nacionalnih kontakt osoba i predstavnika u Programskim odborima, o čemu je obavijestila EK. Podrška učešću u programu Horizont Evropa ostvaruje se kroz različite mehanizme. Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti 2024 predviđao je ukupan iznos od 30.000,00 eura, za nagrađivanje projektnih timova čiji su ugovori o grantu započeli tokom 2024. uz različit obim finansiranja: 5.000,00 eura za koordinatora, 2.500,00 eura za partnera, i 2.000,00 eura za pozitivno ocijenjen tim iz Crne Gore. Informacije o programu Horizont Evropa su dijeljene zajednici kroz tri info dana. Organizovane su jedna četvorodnevna i tri jednodnevne radionice o pisanju i implementaciji HE projekata.

U 2024. Crna Gora je pristupila Evropskom partnerstvu za održivu plavu ekonomiju, što je zvanično potvrđeno na Generalnoj skupštini Partnerstva, održanoj 25. XI 2024. a omogućuje Crnoj Gori aktivno učešće u globalnim naporima za zaštitu mora, razvoju održivih industrija i borbi protiv klimatskih promjena, koristeći istovremeno ekonomske, društvene i tehnološke prednosti koje pruža ovaj sektor.

Zahvaljujući učešću u HE projektu Widera.Net, MPNI je 2024. pružilo značajniju podršku crnogorskoj naučnoj i inovacionoj zajednici. Objavljena su dva poziva za grantove za putovanja radi umrežavanja, s ciljem podsticanja crnogorskih organizacija da učestvuju u inostranim događajima umrežavanja, kako bi poboljšali učešće u pozivima Stuba II HE. Ovu mogućnost je dosad iskoristilo pet crnogorskih istraživača.

NTP CG je tokom novembra i decembra 2024. realizovao obuke za implementaciju principa cirkularne ekonomije, u okviru projekta POLICY ANSWERS, finansiranog kroz program HE.

EDIH – Evropski habovi za digitalne inovacije

Od 1. I 2025. sprovodi se četvorogodišnji projekat „Digitalni inovacioni centar za podršku digitalnoj transformaciji crnogorskih kompanija i javnog sektora (MontEDIH)“, koji vodi Univerzitet Crne Gore. Konzorcijum uključuje više institucija, a ugovor o grantu sa EK potpisan je 16. XII 2024. u vrijednosti od skoro 1 milion eura. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstvo javne uprave sufinansiraju 90% nacionalnog udjela.

Evropski institut za inovacije i tehnologiju (EIT)

Nakon inauguracije u maju 2024, prvi EIT RIS Hub u Crnoj Gori je u toku 2024. radio na povezivanju inovacione zajednice sa različitim KIC-evima, omogućivši učešće u programima EIT-a za šest crnogorskih institucija. NTP CG je učestvovao u dva programa jačanja kapaciteta, a potpisan je i Memorandum o razumijevanju za redovne EIT otvorene dane od januara 2025. Glavni grad Podgorica, odnosno njegovi izazovi u dijelu urbane mobilnosti, prihvaćeni su za EIT Urban Mobility City RAPTOR program, što otvara mogućnosti za inovacije u javnom sektoru.

Šest startupova je podržano u različitim KIC programima. EIT RIS Hub je organizovao dva događaja i predstavio EIT na još pet, sa oko 320 učesnika.

Međunarodna saradnja kroz pretpristupnu podršku Evropske unije (IPA)

U okviru IPA II Akcijskog programa za 2020, realizovana je grant šema „Naučni potencijal u službi inovacija“, koja povezuje akademski i poslovni sektor. Dodijeljeno je 1.006.349,07 eura za osam projekata, od čega je 882.243,69 eura kroz bespovratnu podršku. Inicijativa podstiče angažovanje mladih istraživača i razvoj kvalitetnih projekata. Implementacija projekata završena je u 2024, a trenutno se sprovode finalne provjere.

Dodatno, u okviru IPA III Akcijskog dokumenta za 2024, odobrena je nova grant šema sa budžetom od oko 1 milion eura, fokusirana na jačanje saradnje između akademskog i poslovnog sektora, posebno u kontekstu zelene i digitalne tranzicije. Ova šema će podržati projekte koji doprinose klimatskoj otpornosti i cirkularnoj ekonomiji, te podstaći mobilnost mladih istraživača, čime će se doprinijeti daljem sprovođenju S3 i ojačati istraživački kapaciteti u Crnoj Gori.

Kada je u pitanju **IPA III EU Reformski instrument**, MPNI i Fond za inovacije Crne Gore u okviru BEST programa sarađuju sa Svjetskom bankom u cilju izrade funkcionalne analize inovacionog ekosistema, podrške jačanju kapaciteta Fonda i inovacionih infrastruktura, kao i podrške reformama u oblasti naučnoistraživačke djelatnosti, dok je odobrena podrška UN-a koju će, u okviru ovog instrumenta, pružiti u unapređenju u oblasti pametne specijalizacije.

Bilateralna i multilateralna saradnja

U okviru bilateralne saradnje, Crna Gora realizuje naučnoistraživačke projekte sa različitim zemljama, uključujući 5 projekata s Italijom, 30 projekata sa Slovenijom, 9 sa Austrijom, i 15 s Kinom. Tokom 2024. potpisani su novi sporazumi sa Njemačkom, Bahreinom i Italijom, čime se dodatno osnažuje međunarodna saradnja u nauci i tehnologiji. Crna Gora je takođe aktivna u multilateralnim programima, s dva naučnoistraživačka projekta u Dunavskom regionu, i četvrtim Pozivom za projekte za 2025–2027 objavljenim u novembru 2024.

POGLAVLJE 26 – OBRAZOVANJE I KULTURA

Crna Gora je izradila Strategiju za reformu obrazovanja (2025–2035), ključnog dokumenta koji definiše pravce razvoja obrazovnog sistema čiji je nacrt predstavila u decembru 2024 sa planom usvajanja u aprilu 2025. Strateški ciljevi se odnose na visokokvalitetno, dostupno i pravično obrazovanje koje podstiče cjelovit razvoj sve djece i adolescenata i otporan je na izazove i rizike, kapacitete zaposlenih u obrazovno-vaspitnim ustanovama koji u punoj mjeri podržavaju kvalitet i pravičnost obrazovanja, razvijaju sve ključne kompetencije i vještine učenika, unapređenje kvaliteta i pravičnosti u sistemu obrazovanja putem poboljšanog upravljanja i finansiranja, s naglaskom na upotrebu dokaza i učešće u procesu donošenja odluka, kao i obrazovnu infrastrukturu i nastavna sredstva koji podržavaju savremene metode i tehnike rada i obezbjeđuju visokokvalitetan, dostupan i inkluzivan ambijent za realizaciju nastavne prakse.

Vlada je 30. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stručnom obrazovanju sa ciljem da se stvore uslovi za unapređenje kvaliteta stručnog obrazovanja i poboljšanje postignuća učenika u ovoj oblasti obrazovanja. Predlogom zakona predviđeno je formiranje Fonda za podršku dualnom obrazovanju, u cilju stvaranja uslova i ambijenta za veće interesovanje i uključivanje učenika i poslodavaca u ovaj vid stručnog obrazovanja. U cilju

unapređenja kvaliteta praktičnog obrazovanja i saradnje škola i poslodavaca, urađen je Vodič za organizaciju i realizaciju praktičnog obrazovanja kod poslodavca u školskom i dualnom obliku koji je objavljen 31. I 2025. na veb-sajtu Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija.

Vlada je 26. XII 2024. usvojila godišnji izvještaj o sprovođenju Strategije za mlade 2023-2027, za period 2023-2024, kao i Akcioni plan Strategije za period 2025-2026. Planirana sredstva za realizaciju iznose 526000 eura.

Normativni okvir

Vlada je: 26. XII 2024. utvrdila Predlog Zakona o izmjenama i dopunama zakona o Nacionalnom okviru kvalifikacija; 30. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stručnom obrazovanju; 31. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji; 14. II 2025. utvrdila Predlog Zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama, kao Predlog Zakona o obrazovanju odraslih, dok je 21. III 2025. utvrdila Predlog Zakona o potvrđivanju Sporazuma o pristupu visokom obrazovanju i prijemu na studije na Zapadnom Balkanu. Svi prethodno navedeni predlozi zakona su trenutno u skupštinskoj proceduri.

Strateški i institucionalni okvir

Vlada je 19. IX 2024. donijela Program razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026). 5. XII 2024. Je usvojila Završni izvještaj o sprovođenju Startegije razvoja stručnog obrazovanja (2020-2024). U cilju unapređenja upisne politike, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija izradilo je u I kvartalu 2025. Analizu upisa učenika u prvi razred srednje škole u školskoj 2024/2025. Urađene su Analiza validacije neformalnog i informalnog učenja i Analiza obrazovanja odraslih u Crnoj Gori. U novembru 2024, imenovani su članovi za radne grupe koje funkcionišu u okviru Evropskog obrazovnog prostora. Radna grupa za izradu Strategije za karijerno vođenje i savjetovanje 2025-2030 održala je prvi sastanak u februaru 2025.

Međunarodna saradnja u obrazovanju

U novembru 2024. potpisan je sporazum sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) koja je obezbijedila kredit do 20 miliona eura Vladi Crne Gore, dok je u decembru potpisan Ugovor o grantu za iznos od 4 miliona eura bespovratnih sredstava. Sredstva su namijenjena realizaciji projekata „Unapređenja energetske efikasnosti u obrazovnim zgradama”. Projekat će trajati tri godine i obuhvataće finansiranje različitih mjera energetske efikasnosti kroz rekonstrukciju 23 školske i vrtičke zgrade i u jednog studentskog doma. Crna Gora je 1. III 2025. postala 19. punopravna članica Opsevatorije za nastavu istorije u Evropi Savjeta Evrope (OHE). Opsevatorija je Prošireni parcijalni sporazum Savjeta Evrope, čija je misija da promoviše kvalitetno obrazovanje u cilju unapređenja razumijevanja demokratske kulture. Između Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore i Ministarstva za Evropu i inostrane poslove Republike Francuske, potpisan je u martu 2025. Administrativni sporazum za promovisanje i podršku nastavi francuskog jezika u Crnoj Gori.

Kultura

Normativni okvir

Crna Gora je nastavila sa sprovođenjem Nacionalnog programa razvoja kulture za period 2023-2027, kao ključnog strateškog okvira kulturne politike Crne Gore. U cilju uspostavljanja stabilnog zakonodavnog okvira koje će pratiti razvoj kulture, započet je rad na izmjenama krovnog Zakona o kulturi kroz pripremu Analize zakonodavnog okvirua u oblasti kulture, kao i Zakona u oblasti kulturne baštine. Crna Gora je započela rad na izmjenama i dopunama Zakona

o kinematografiji i Nacionalnom programu razvoja kinematografije za period 2025-2029. Izmjena zakonodavnog okvira je planirana do kraja 2025.

Mjere podrške za oblast kulture na nacionalnom nivou

Ministarstvo kulture i medija je 28. VI 2024. donijelo odluke o sufinansiranju programa i projekata u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva u 2024. i podržalo 295 projekata u ukupnom iznosu od 1.203.403,00 eura, po kategorijama: likovna umjetnost 23 projekta u iznosu od 73.116 eura; muzička i muzičko-scenska djelatnost 13 projekata u iznosu od 43.670 eura; književnost 69 projekata u iznosu od 119.755 eura, prevođenje i časopisi 13 projekata u iznosu od 39.995 eura; pozorišna djelatnost 12 projekata u iznosu od 110.353 eura; kulturni-umjetničke manifestacije i festivali 74 projekta u iznosu od 533.015 eura; učešće na referentnim međunarodnim kulturni-umjetničkim manifestacijama i festivalima 13 projekata u iznosu od 22.800 eura; razvoja kulture na sjeveru 65 projekata u iznosu od 237.899 eura.

Na osnovu Odluke donešene 13. XII 2024. Ministarstvo kulture i medija je sa ukupno 798.000,00 eura sufinansiralo 52 projekta iz Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2024. od kojih je najveći broj posvećen unaprijeđenju stanja kulturnih dobara, arheološkim i konzervatorskim istraživanjima, promociji kulturne baštine i sprovođenju i konzervatorskih mjera. U oblasti arheoloških i konzervatorskih istraživanja podržano je 14 projekata sa ukupno 192.000,00 eura, u oblasti izrade konzervatorskih projekata i sprovođenja konzervatorskih mjera podržano je 29 projekata sa 516.000,00 eura, dok je za prezentaciju i popularizaciju kulturne baštine izdvojeno 90.000,00 eura za 9 projekata. Ministarstvo kulture i medija je u 2024. podržalo 29 projekata koji imaju za cilj razvoj sektora kreativnih industrija u iznosu od 299.500 eura. Posebna linija podrške se odnosila na podsticaj ženskog preduzetništva u okviru koje je podržano 18 projekata u iznosu od 168.600 eura. Na osnovu konkursne linije za podršku projektima u oblasti kulture i umjetnosti namijenjenih djeci i mladima, pod nazivom „Rastimo uz kulturu”, podržana su 32 projekta u iznosu od 150 hiljada eura.

Programi Evropske unije i Savjeta Evrope

U martu 2024. potpisan je Ugovor o subvenciji za projekat SA CREATIVITY u okviru Interreg IPA programa Južni Jadran na kojem je MKM nosilac, a projektni partneri Nacionalna turistička organizacija Crne Gore, Ministarstvo turizma i životne sredine Republike Albanije, Regija Pulja i Regija Molize iz Italije. Ukupna vrijednost projekta je gotovo 4.8 miliona eura, a cilj je unaprijeđenje infrastrukturnih uslova za razvoj kreativnih industrija i turističkih potencijala uključenih lokaliteta, s posebnim akcentom na kulturnom turizmu i održivom korišćenju nepokretnih kulturnih dobara. U Crnoj Gori, najznačajnija aktivnost u odnosu na poboljšanje infrastrukturnih uslova za sektor kulture odnosi se na realizaciju projekta revitalizacije i rekonstrukcije Tvrdave Španjola u Herceg Novom sa ciljem uspostavljanja međunarodnog kreativnog centra. Nastavljena je promocija mogućnosti u okviru EU programa Kreativna Evropa, kao najznačajnijeg programa kojim Evropska unija podržava kulturni i kreativni sektor. U tom kontekstu, održane su obuke, radionice, informativni dani i slični promotivni događaji koji za cilj imaju pospješivanje crnogorskog kulturnog sektora za značajnije korišćenje dostupnih međunarodnih fondova. Dani evropske baštine organizovani su u septembru 2024. u 12 crnogorskih opština sa 22 projekta koji je Vlada finansijski podržala sa preko 19 hiljada eura.

POGLAVLJE 29 – CARINSKA UNIJA

Crna Gora je od 1. X 2024. otpočela sa nacionalnom primjenom Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema (NCTS) na cijelom carinskom području Crne Gore. Sprovode se završne aktivnosti za ratifikaciju Konvencije o zajedničkom tranzitu i Konvencije o pojednostavljenjima formalnosti u trgovini robom, te, u skladu s usvojenom

dinamikom, Crna Gora planira da pristupi konvencijama do kraja IV kvartala 2025. Uprava carina (UC) je u avgustu 2025. usvojila Poslovnu strategiju 2024-2026, sa Akcionim planom i izradila Program rada – IT Strategiju 2024 – 2026. Oba dokumenta su dostavljena na upoznavanje EK 25. II 2025.

UC sprovodi aktivnosti na popunjavanju neophodnih kadrova³⁹. UC i Ministarstvo finansija rade na osiguranju neophodnih finansijskih sredstava za nadogradnju/razvoj IT sistema kojima se omogućava povezanost i interoperabilnost sa elektronskim carinskim okruženjem EU (detaljnije u naslovu: Razvoj događaja). UC je pokrenula inicijativu prema Ministarstvu finansija za dobijanje saglasnosti da određen broj IT sistemi budu donirani od strane Finansijske uprave R. Slovenije, te da se implementiraju u CIS UC korišćenjem sredstava iz Plana rasta – Reformske agende.

UC je usvojila Poslovnu strategiju za period 2024-2026, sa Akcionim planom koja predstavlja osnovni strateški dokument, na kojem će se zasnivati razvoj carinske službe u trogodišnjem periodu pripreme za punopravno članstvo Crne Gore u Evropskoj uniji. Poslovnom strategijom su utvrđeni sledeći strateški ciljevi: Modernizacija i unapređenje carinskih postupaka; Efikasna naplata prihoda; Zaštita društva i bezbjednost carinskog područja; Jačanje saradnje na nacionalnom i međunarodnom nivou; Razvoj ljudskih resursa i poboljšanje uslova rada, te specifični ciljevi za realizaciju svakog strateškog cilja. UC je izradila Program rada – IT Strategija 2024 – 2026 koji postavlja jasne prioritete za razvoj i implementaciju IT rješenja koja podržavaju ključne poslovne aktivnosti UC i predstavlja sredstvo za podršku implementaciji Carinskog zakona u pogledu razvoja i implementacije elektronskih sistema, usklađenih sa odgovarajućim sistemima država članica Evropske unije. Program je izrađen na osnovu preporuka DG TAXUD-a, koje su dostavljene na molbu UC i definiše organizacionu strukturu IT projekata, primijenjene IT standarde, ciljeve informacionog sistema, infrastrukturu i tehničko okruženje. Programom su planirani rokovi, kao i izvori i iznosi neophodnih finansijskih sredstava za implementaciju i održavanje IT sistema.

Vlada je 15. XI 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju izmjena i dopuna 23 – 39 Carinske Konvencije o međunarodnom prevozu robe na osnovu isprava za MDP (karneta TIR) (Konvencija TIR, 1975), koji se odnosi na izmjene i dopune koje su usvojene u skladu sa čl. 59 i 60 Konvencije TIR i iste su stupile na snagu u periodu 7. XI 2003.- 25. VI 2022. Predlog zakona se nalazi u skupštinskoj proceduri.

Vlada je 5. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Odluke broj 1/2023 Zajedničkog komiteta PEM Konvencije od 7. XII 2023. o izmjeni PEM Konvencije. Vlada je privremeno prihvatila primjenu revidirane PEM Konvencije i od 1. I 2025. otpočela je primjena revidiranih PEM pravila u SSP, Sporazumu CEFTA 2006 i Sporazumu sa EFTA zemljama, dok je ratifikacija Odluke u skupštinskoj proceduri. S obzirom na to da sve PEM ugovorne strane nisu bile u mogućnosti da otpočnu primjenu revidirane PEM Konvencije od 1. I 2025, Zajednički komitet je u decembru 2024. usvojio Odluku br. 2/2024 čija je primjena ograničena na period 1. I – 31. XII 2025. Ova odluka se zbog interesa poslovne zajednice i nesmetane primjene dijagonalne kumulacije porijekla, odlukom Vlade, primjenjuje i prije ratifikacije, tj. od 30. I 2025. Takođe, Zajednički komitet usvojio je i Odluku br.1/2024 i u toku je nacionalna procedura za usvajanje obje odluke u Skupštini.

Vlada je 19. XII 2024. donijela Uredbu o Carinskoj tarifi za 2025. godinu („Sl. list CG“, broj 126/24), kojom je izvršeno usklađivanje nomenklature carinske tarife sa Kombinovanim nomenklaturom Evropske unije za 2025. (Regulativa Komisije broj 2024/2522), i ista se primjenjuje od 1. I 2025. Donijet je Pravilnik o načinu sprovođenja carinskog postupka za robu koja se koristi za snabdijevanje prevoznih sredstava u međunarodnom saobraćaju, vrsti robe i

³⁹ Detaljnije u dijelu *Administrativni kapaciteti*

količinskim ograničenjima („Sl. list CG”, broj 127/24), kojim se propisuje način snabdijevanja plovniha objekata i vazduhoplova robom, pod carinskim nadzorom, prije napuštanja carinskog područja Crne Gore. Vlada je 27. II 2025. donijela Uredbu o uslovima i postupku za ostvarivanje prava na oslobođenje od plaćanja uvoznih dažbina koja je u najvećem dijelu usaglašena sa Regulativom Savjeta (EZ) br. 1186/2009 o uspostavljanju sistema oslobođenja od carina u Zajednici. Naime, pored oslobođenja koja su propisana Regulativom br. 1186/2009, u Carinskom zakonu i predmetnoj Uredbi su do pristupanja Evropskoj uniji zadržana i određena „nacionalna oslobođenja”, koja nijesu standard u Evropskoj uniji, kao što su oslobođenje od plaćanja carine na uvoz opreme za prevenciju i gašenje požara, roba koja služi kao strani ulog, oprema za potrebe obavljanja djelatnosti državnih organa, vozila koja za lične potrebe uvoze lica sa invaliditetom, itd. Nakon što je Evropska komisija 31. I 2025. dostavila sve komentare na Nacrt zakona o kontroli proizvodnje i prometa supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci, Ministarstvo zdravlja je nacrt zakona usaglasilo s komentarima i uputilo ga EK na mišljenje 26. III 2025.

UC je od 1. X 2024. otpočela sa nacionalnom primjenom Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema (NCTS) na cijelom carinskom području Crne Gore. U ovom trenutku tranzitne deklaracije se podnose isključivo u Nacionalnoj tranzitnoj aplikaciji (NTA) koja je kompatibilna sa NCTS-om, i u periodu od početka primjene do 31. III 2025. obrađeno je 120369 deklaracija. Na dan 31. III 2025. izdato je ukupno 60 odobrenja za elektronsku razmjenu podataka u tranzitnom postupku (za NCTS), dok je izdato i prvo odobrenje za status ovlaštenog pošiljaoca. Objavljena su obavještenja o sprovođenju tranzitnog postupka na portalu ecarina.me, a u saradnji s Privrednom komorom Crne Gore i poslovnim bankama održano je više sastanaka.

U odnosu na dodatno usklađivanje odredbi novog carinskog zakonodavstva koje uređuju carinski status robe i nacionalni postupak tranzita, u kontekstu pune implementacije NCTS i pripreme za pristupanje Konvenciji o zajedničkom tranzitu (CTC), u toku je izmjena Uredbe o bližem načinu sprovođenja carinskih postupaka i carinskih formalnosti i Pravihnik o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku u cilju usklađivanja sa poslednjim izmjenama EU zakonodavstva – Delegiranim regulativom br. 2015/2446 i Implementacionom regulativom br. 2015/2447.

U cilju provjere ispunjenosti uslova za pristupanje Crna Gora CTC, u periodu 14 – 16. I 2025. održana je pre-monitoring misija Evropske komisije koju su činili predstavnici DG TAXUD i predstavnici članica Konvencije iz Austrije, Češke i Turske. Pre-monitoring misija posjetila je UC, kojom prilikom je pozitivno ocijenjena spremnost i stručnost carinskih službenika za implementaciju NCTS. Takođe, održani su sastanci sa predstavnicima Ministarstva finansija, kao i predstavnicima banaka, privrednih subjekata i Udruženja špeditera. Tokom predstavljanja preliminaranih nalaza Evropske komisije, istaknuto je da su primijenjene sve instrukcije, kao i da se predano radi na potpunom usklađivanju zakonodavstva, boljoj organizaciji carinske službe, kompatibilnosti IT rješenja i spremnosti privrede za buduće pristupanje CTC. Istaknuto je, takođe, da su se ispunili uslovi za nastavak aktivnosti za ratifikaciju konvencija CTC i SAD, te da, ukoliko se aktivnosti nastave planiranom dinamikom, očekuje se da će Crna Gora tokom 2025. pristupiti navedenim konvencijama. Izrada predloga zakona o potvrđivanju CTC i SAD je u završnoj fazi.

U tehničkom dijelu, 18. III 2025. ažurirana verzija aplikacije NTA, usklađena sa DDNTA 5.15.2, instalirana je u testnom okruženju UC. U toku je komunikacija sa predstavnicima DG TAXUD-a u cilju organizovanja testiranja usklađenosti. S obzirom na to da se očekuje pristupanje Crne Gore CTC ove godine, a planira se prelazak na NCTS Fazu 6 od 1. IX 2025, održan je sastanak 28. III 2025. sa predstavnicima ugovarača kako bi se dogovorile naredne aktivnosti u cilju blagovremenog unapređenja NTA na Fazu 6. Dogovoreno je da se do 1. IX 2025. implementira NCTS Faza 6 opt-out, a 6 mjeseci nakon toga opt-in kako bi se ubrzao carinski postupak u prvoj ispostavi ulaska u EU za tranzitne postupke započete u Crnoj Gori nakon pristupanja CTC.

UC je nastavila s dodjeljivanjem AEO statusa, kao i sa implementacijom pojednostavljenih uvoznih i izvoznih carinskih postupaka na osnovu evidentiranja u poslovnim knjigama deklaranta i na osnovu trgovačke isprave, te je u izvještajnom periodu pet privrednih subjekata dobilo status AEO, tako da ih u ovom trenutku ima ukupno 14, dok je u proceduri još 7 zahtjeva. Takođe, odobreno je i pet pojednostavljenih postupaka na osnovu evidentiranja u poslovnim knjigama deklaranta i tri na osnovu trgovačke isprave. CEFTA Validaciona misija za Program ovlašćenih privrednih subjekata (AEO) Crne Gore koja je sprovedena u junu 2024, rezultirala je pozitivnom ocjenom za nacionalni AEO program. Očekuje se usvajanje odluke od strane CEFTA Sekretarijata o međusobnom priznavanja AEO Programa CG.

Nastavljena je implementacija projekta „Sistem carinskih odluka (CDS) na nacionalnom nivou“ (sredstva EUIF 2017). Privredni subjekti i carinski službenici su uspješno obučeni za korišćenje CDS. U toku je izmjena i dopuna Uredbe o bližem načinu sprovođenja carinskih postupaka i carinskih formalnosti i Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku, radi zakonodavnog usklađivanja sa zahtjevima sistema carinskih odluka. Projekat „Podrška digitalizaciji trgovinskih procedura – uspostavljanje elektronskog sistema obrade podataka prije prispjeća robe za pošiljke u pomorskom i poštanskom saobraćaju“ je u fazi testiranja, nakon čega će biti izvršena obuka carinskih službenika i privrednih subjekata i prelazak na fazu punog funkcionisanja sistema. UC je nastavila i sa aktivnostima na realizaciji projekta „Podrška Upravi carina na unapređenju Carinskog informacionog sistema (CIS)“ (IPA II 2018), čija implementacija je produžena do 30. XI 2025, umjesto planiranog datuma završetka 31. I 2025. (bez troškova). Početkom decembra 2024. otpočela je faza testiranja implementiranih rješenja sa softverom za privredu, obuka za carinske službenike i privredu, dok je 7. III 2025. održan VI sastanak Upravnog odbora na Projektu, na kom je usvojen III polugodišnji izvještaj o napretku.

Pripremljen je i upućen Ministarstvu finansija projektni zadatak i dokumentacija za tendersku proceduru za projekat „Nadogradnja/razvoj carinsko informacionog sistema do potpuno funkcionalnog EU automatizovanog izvoznog sistema (AES) i uvoznog kontrolnog sistema (ICS2)“, a koji će se implementirati iz sredstava predpristupne podrške EU IPA 2024.

Programom rada, odnosno IT strategijom za period 2025 – 2026, u komunikaciji sa DG TAXUD, definisani su prioriteti za razvoj i implementaciju ostalih neophodnih elektronskih sistema kao i izvori i iznosi neophodnih finansijskih sredstava. Finansijska sredstva za prioritetne IT sisteme planirana su Budžetom Crne Gore u skladu sa opredijeljenim sredstvima iz Reformske agende u ukupnom iznosu od 5,5 miliona eura, i to za razvoj projekata u 2025. u iznosu od 800 hiljada eura, u 2026. 2,8 miliona eura i u 2027. 1.9 miliona eura. Za implementaciju nacionalnog *Single Window Sistema* obezbijedena su sredstva u iznosu od 4,85 miliona američkih dolara iz kredita Svjetske banke. Iz Budžeta Crne Gore planirana su i sredstva za održavanje carinsko-informacionog sistema u iznosu od 1,5 miliona eura. Takođe, UC je pokrenula inicijativu prema Ministarstvu finansija u cilju dobijanja saglasnosti da preostali IT sistemi budu donirani od strane Finansijske uprave R. Slovenije, te da se implementiraju u CIS UC korišćenjem sredstava iz Plana rasta - Reformske agende. Takođe, u toku je priprema tabele usklađenosti UC IT sistema sa listom IT sistema koju je dostavio DG TAXUD u decembru 2024. Za sisteme koji su razvijeni od strane EK na centralnom nivou, UC se opredijelila da iste neće razvijati već će iste koristiti danom ulaska u EU.

Administrativni kapaciteti

Vlada je 28. VIII 2024. usvojila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji UC, u skladu sa kojim je izvršeno raspoređivanje službenika na odgovarajuća radna mjesta u okviru 14 organizacionih jedinica (6 sektora, 2 odjeljenja,

2 službe i 4 PJ carinarnice). Organizaciona struktura prilagođena je preporukama i standardima Evropske unije, te obavezama ovog organa koje proizilaze iz pregovaračke pozicije 29 – Carinska unija. Rukovodeći se potrebama službe, važećim propisima i mjerama optimizacije, Pravilnikom je sistematizovano 598 radnih mjesta za izvršavanje poslova iz nadležnosti ovog državnog organa, dok je trenutni broj zaposlenih 480.

Po Kadrovskom planu UC za 2024. planirano je zapošljavanje ukupno 27 izvršilaca na neodređeno vrijeme (u carinarnicama, carinskim ispostavama, filijalama, kao i u sektorima, službama i odjeljenjima Uprave carina). U Sektoru za carinsko-informacioni sistem/Odsjeku za projektovanje, razvoj i održavanje aplikativnog softvera predviđeno je zapošljavanje troje izvršilaca. Takođe, cijeneći činjenicu da je otpočela primjena NCTS – a na nacionalnom nivou, predviđeno je zapošljavanje dva izvršioca u Sektoru za carinski sistem i procedure/Odsjek za transit/Grupi za podršku korisnicima. Početkom novembra 2024, UC je, preko nadležnog organa (Uprava za ljudske resurse), pokrenula postupak popunjavanja navedenih pozicija, putem javnih i internih oglasa. S ovim u vezi, u periodu do 31. III 2025. donijete su dvije odluke o izboru kandidata za zasnivanje radnog odnosa u UC, dok su ostali postupci u toku. UC je pripremila Kadrovski plan za 2025. koji je dalje dostavljen Upravi za ljudske resurse, a kojim je planirano zapošljavanje ukupno 33 izvršilaca, od čega 31 na neodređeno i dva izvršioca na određeno vrijeme. U Sektoru za carinsko – informacioni sistem, u 2025. je planirano zapošljavanje 4 izvršioca u Odsjeku za projektovanje, razvoj i održavanje aplikativnog softvera.

Vlada je 9. I 2025. odredila vršiteljku dužnosti direktorice Uprave carina do imenovanja direktora Uprave carina u skladu sa zakonom, a najduže do šest mjeseci. Takođe, 30. I 2025. određena je vršiteljka dužnosti pomoćnice direktorice Sektora za akcize, poreze i naplatu prihoda, kao i vršilac dužnosti pomoćnika direktora Sektora za upravljanje i razvoj ljudskih resursa, na određeno vrijeme, a najduže do šest mjeseci.

U oblasti jačanja administrativnih kapaciteta, realizovano je 65 obuka, na kojima je učestvovalo 443 službenika Uprave carina. Obuke su organizovane u koordinaciji sa drugim organima ili institucijama u zemlji i inostranstvu ili u organizaciji UC. Tokom decembra 2024, finalizovan je Nacrta Plana obuka carinskih službenika za 2025. Nastavljeno je učešće u Programu unije Customs tokom 2024. i realizovane pripremne aktivnosti za nastavak učešća u Customs Programu 2025 – 2027. U kontinuitetu se sprovode aktivnosti na korišćenju podrške TAIEX u cilju uspostavljanja najbolje prakse i razmjene iskustava sa carinskim upravama država članica EU. U septembru 2024. realizovana je ekspertiska misija za implementaciju restriktivnih mjera sa kolegama iz FAR Slovenije, dok je u januaru 2025. realizovana TAIEX misija za carinsku vrijednost robe.

Naplata prihoda

Ukupno ostvarena naplata carinskih prihoda za period 1 – 31. XII 2024, iznosila je 1.293.277.122,39 eura što je u odnosu na 2023. više za 115.176.634,16 eura, odnosno 9,78%.

Aktivnosti na suzbijanju ilegalne trgovine, uključujući duvanske proizvode

Popis zaplijenjenih cigareta sproveden je u periodu 22. X 2024 – 8. XI 2024, uključujući postupak unošenja rezultata i naknadnu kontrolu unosa rezultata popisa. su sprovedli službenici Uprave carina i Uprave policije, uz podršku i nadzor službenika Uprave prihoda i carina Velike Britanije (HMRC), čime su obezbijeđeni kredibilitet i transparentnost brojanja. Koordinaciono tijelo za popis oduzete robe u Slobodnoj zoni „Luka Bar“ je usvojilo kao tačan i prihvatljiv Završni izvještaj o prebrojavanju oduzetih cigareta i duvana koji je pripremila HMRC i u ovom trenutku priprema detaljan i sveobuhvatan plan za uništenje oduzetih duvanskih proizvoda kojim će biti definisane sve faze postupka,

procijenjeni potrebni kapaciteti i određeni nosioci aktivnosti. Koordinaciono tijelo nadalje radi na pripremi plana uništenja cigareta i na pronalaženju efikasnog načina za povlačenje sredstava koje je Upravi carina odobrila EK u iznosu 1,5 miliona eura. UC će nabavku usluge uništenja zaplijenjenih duvanskih proizvoda izvršiti u posebnom postupku kao nabavku bezbjednosno osjetljive usluge, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama. U tom kontekstu, sve uključene institucije su ubrzale aktivnosti kako bi se uništenje realizovalo bez daljeg odlaganja. U postupku uništenja, fokus će takođe biti na transparentnosti i koordinisanom radu sa međunarodnim partnerima.

Vlada je 5. IX 2024. donijela Odluku o ukidanju saglasnosti za osnivanje slobodne zone „Novi duvanski kombinat” u Podgorici, čime je ista, i formalno, prestala sa radom. U dijelu nadzora i sprovođenja mjera kontrole, UC je nastavila sa punom primjenom Sistema za targetiranje pošiljki u pomorskom saobraćaju Svjetske carinske organizacije (Cargo Targeting System – CTS) koji je implementiran u prethodnom periodu uz podršku Odsjeka za međunarodne operacije MUPa UK, i koji omogućava elektronsku najavu manifesta u pomorskom saobraćaju što je doprinijelo efikasnijoj kontroli roba koje pristižu u Luku Bar uz korišćenje sistema za analizu rizika. UC je nastavila sa aktivnostima na implementaciji Okvirne konvencije o kontroli duvana (FCTC), odnosno Protokola za eliminaciju nezakonite trgovine duvanskim proizvodima. Nakon sagledavanja najboljih praksi u implementaciji Track&Trace sistema, u Velikoj Britaniji u februaru 2024. i Sloveniji u januaru 2025. U toku je kreiranju neophodnog zakonskog okvira, sa krajnjom intencijom da u testnoj fazi Track&Trace sistem bude uspostavljen do kraja 2025.

Antikorupcijske mjere

UC preduzima čitav niz aktivnosti kako bi na efikasan način implementirala antikoruptivnu strategiju i održala visok nivo integriteta carinske službe. Zakonom o carinskoj službi definisano je prijavljivanje imovine i prihoda carinskih službenika, kao i odredbe koje se odnose na nepristrasnost i sukob interesa, obavezu izbegavanja sukoba interesa, prevenciju i obaveštavanje u vezi sa sukobom interesa; povrede službene dužnosti, kao i disciplinska odgovornost carinskih službenika za lakše i teže povrede službene dužnosti. U skladu sa pomenutim zakonom u UC poslove unutrašnje kontrole vrši organizaciona jedinica nadležna za predlaganje i praćenje realizacije mjera na jačanju integriteta službe i suzbijanju korupcije i sprovođenje unutrašnjih kontrola u vezi sa povredama radnih obaveza, a imenovan je i menadžer integriteta, u skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije („Sl. list CG“, broj 54/24). U skladu sa ovim zakonom, UC je donijela 24. II 2025. Plan integriteta za 2025 – 2026 kao interni antikorupcijski akt koji sadrži skup mjera pravne i praktične prirode kojima se sprječavaju i otklanjaju mogućnosti za nastanak i razvoj različitih oblika koruptivnog ponašanja. Cilj Plana je da se kroz preventivne antikoruptivne mjere adekvatne prirodi i strukturi carinske službe, smanji mogućnost koruptivnih radnji, a istovremeno da maksimalno ojača nivo integriteta u UC.

UC je primjenjuje Etički kodeks carinskih službenika i namještenika, kojim su utvrđeni etički standardi i pravila ponašanja službenika i namještenika, dok je u cilju poštovanja Kodeksa i definisanih profesionalnih standarda, uspostavljen Etički odbor, kao nezavisno radno tijelo koje daje mišljenja o sadržaju i načinu primjene Etičkog kodeksa, te prati primjenu etičkih načela i standarda u praksi. Carinska etika i integritet je predmet koji je obavezan za polaganje stručnog ispita u oblasti carinskih poslova u Upravi carina i koji su u obavezi da polože svi ovlašćeni carinski službenici. Takođe, na svojoj web stranici UC kontinuirano postavlja informacije i saopštenja iz oblasti profesionalne etike, integriteta i borbe protiv korupcije, edukacije i obuka carinskih službenika, čime stavlja na raspolaganje sve svoje mehanizme za borbu protiv korupcije, sa ciljem podsticanja građana na prijavu bilo kojeg oblika nedozvoljenog ponašanja carinskih službenika, dok je dodatno omogućila privrednicima, građanima i drugoj zainteresovanoj javnosti da na jednostavan i brz način ukažu na nepravilnosti u postupanju carinskih službenika, a u kontinuitetu sprovodi i javnu kampanju »Korupcija nije opcija«.

POGLAVLJE 14 – SAOBRAĆAJNA POLITIKA

Nacrt zakona o željeznici usaglašen je sa mišljenjem Evropske komisije i ponovo dostavljen EK (april 2025) Usvajanjem Zakona o željeznici, stvoriće se uslovi za osnivanje Agencije za željeznice, kao nezavisnog nadležnog tijela za regulatorne poslove i bezbjednost željezničkog saobraćaja. Očekuje se da će Vlada utvrditi Predlog zakona o željeznici u II kvartalu 2025.

Osnova za izradu strateškog ITS okvira za željeznicu je data kroz projekat tehničke podrške (CONNECTA) za povezivanje zemalja Zapadnog Balkana, koji je realizovala Transportna zajednica. Na osnovu dokumenta (*Technical Assistance for preparation of national ITS strategy for Bosnia and Herzegovina, Kosovo* (all modes), Albania (railway and maritime) and Montenegro (railway) and deployment of road traffic management centers in Bosnia Herzegovina and Kosovo – final report*), Crna Gora je, u okviru Reformske agende, predvidjela izradu strateškog i zakonodavnog ITS okvira za željeznicu. Izrada ITS strategije u pomorskom saobraćaju je planirana kroz projekat koji se trenutno sprovodi sa Svjetskom bankom - Transportne i trgovinske olakšice na Zapadnom Balkanu.⁴⁰ Planirano je da se izrada Studije završi do kraja 2025, a najkasnije u I kvartalu 2026.

U skladu sa Strategijom poboljšanja bezbjednosti u drmskom saobraćaju 2024-2030. i AP za 2025, Ministarstvo saobraćaja je budžetom za 2025. planiralo sredstva za sprovođenje projekata iz Akcionog plana.

Željeznički saobraćaj

Nacrt zakona o željeznici je usaglašen s komentarima EK i ponovo dostavljen Komisiji na davanje mišljenja. Nakon donošenja Zakona o željeznici, formiraće se Agencija za željeznice koja će biti funkcionalno, potpuno nezavisna u skladu s principima Direktive 2012/34, što podrazumijeva i nezavisnost od Ministarstva saobraćaja, nadležnog za dodjelu javnih sredstava. Na rješavanje sporova se primjenjuje Zakon o upravnom postupku kojim je definisan rok za odlučivanje po žalbi do 30 dana, a dopunjen je i član 59 Nacrta zakona o željeznici sa odredbom da Agencija ima hitnost u odlučivanju po žalbama. Ovim zakonom utvrđuje se pravni osnov za osnivanje Agencije, dok će njene funkcije biti dodatno propisane novim Zakonom o bezbjednosti i interoperabilnosti željeznice, u skladu sa Direktivama 2016/797 i 2016/798. Statut Agencije i akt o sistematizaciji će sadržati uslove u pogledu administrativnih kapaciteta, neophodnih za rad regulatornog tijela i nadležnog tijela za bezbjednost željezničkog saobraćaja. Član 66 Nacrta zakona je takođe dopunjen u skladu sa komentarima EK, tako da sadrži odredbe koje dozvoljavaju regulatornom tijelu provjeru usklađenosti razdvajanja računa i finansijske transparentnosti upravljača infrastrukture i željezničkih prevoznika.

Pipremjen je nacrt Zakona o bezbjednosti i interoperabilnosti koji je usklađen sa Direktivom (EU) 2016/798 i Direktivom (EU) 2016/797 koji je 31. III 2025. objavljen na javnu raspravu.

Tehnička podrška za izradu strateškog ITS okvira za željeznicu data je kroz projekat tehničke podrške za povezivanje zemalja Zapadnog Balkana. Na osnovu ovog dokumenta, u okviru reformske agende Crna Gora je predvidjela izradu strateškog i zakonodavnog ITS okvira za željeznicu.

⁴⁰ U pitanju je komponenta 2.3 projekta Preparation and update of existing National Transport Strategy and Studies.

Drumski saobraćaj

U julu 2024, usvojena je nova Strategija poboljšanja bezbjednosti u drumskom saobraćaju za period 2024-2030. Inter-resorna radna grupa pripremila je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima, za koji se očekuje da će biti objavljen na javnu raspravu u kratkom roku. Zakon nije potrebno usaglašavati sa regulativama i direktivama iz oblasti bezbjednosti saobraćaja. Kao glavni razlog izmjena i dopuna zakona jeste uvođenje novih kategorija vozila, konkretno električnih trotineta.

U oblasti javnog prevoza, u toku je priprema Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, u cilju usaglašavanja sa Regulativom 2020/1055, budući da je tekst važećeg Zakona usaglašen sa regulativama 1072/2009 i 1073/2009. Planirano je da se Nacrt zakona pošalje Evropskoj komisiji na davanje mišljenja do kraja maja. U toku je priprema i Nacrta zakona o dopunama Zakona o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju u cilju usaglašavanja sa Regulativom 181/2011. Rok za usvajanje oba zakona je IV kvartal 2025, a primjena II kvartal 2026.

U oblasti socijalnog zakonodavstva i tahografa sve do 2020, u velikoj mjeri smo bili usaglašeni sa Regulativom (EZ) br. 561/2006 i Regulativom (EEZ) br. 165/2014. U cilju potpunog usklađivanja s novim paketom regulativa iz ove oblasti, Ministarstvo saobraćaja je pripremio Nacrt zakona o socijalnom zakonodavstvu i tahografima. Nacrt zakona je prošao javnu raspravu i upućen je na mišljenje ministarstvima i relevantnim institucijama u Crnoj Gori, nakon čega će se uputiti EK na mišljenje. Kroz Nacrt zakona prenijeta je sljedeća pravna tekovina EU: Regulativa 561/2006, Direktiva 2002/15, Regulativa 165/2014, Direktiva 2006/22, Regulativa 2020/1054 i Regulativa 2024/1258. Očekuje se da Vlada utvrdi predlog zakona u IV kvartalu 2025. Takođe, u cilju usklađivanja sa propisima EU, Ministarstvo saobraćaja je izradilo Nacionalni program za pametne tahografe, te radionice za tahografe u Crnoj Gori mogu sprovesti redovne preglede na pametnim tahografima shodno Implementacionoj regulativi (EU) 2016/799.

Državni putevi

Shodno Izvještaju Transportne zajednice o napretku u realizaciji akcionih planova za 2024, Crna Gora je druga u regionu po realizaciji aktivnosti u odnosu na Akcioni plan za bezbjednost saobraćaja na putevima, sa stepenom realizacije 79%, dok je na četvrtom mjestu u odnosu na Akcioni plan za puteve sa stepenom realizacije 55%.

Krajem 2024. pristupilo se izradi izmjena i dopuna Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima, kao i realizaciji više mjera i aktivnosti koje su definisane u Strategiji: uspostavljanje stacionarnih radarskih sistema-uspostavljanje video nadzora za automatsku detekciju i dokumentovanje saobraćajnih prekršaja, zapošljavanje dodatnih službenika saobraćajne policije, realizacija više desetina projekata preventivnog/edukativnog karaktera za djecu i mlade vozače, uspostavljanje zakonodavnog okvira za poboljšanje rada auto-škola za obuku vozača, sprovođenje projekata poboljšanja bezbjednosti putne infrastrukture, snimanje putne mreže primjenom iRAP-a i sl.

Po pitanju implementacije ITS na putevima, u toku je druga faza projekta, koji finansira EBRD, za implementaciju ITS-a u drumski saobraćaj. Očekuje se da u oktobru 2025. bude pripremljen završni izvještaj, a do aprila 2026. tehničke i funkcionalne specifikacije za neophodnu opremu, odnosno spremnu tendersku dokumentaciju za nabavku i ugradnju iste na mrežu državnih puteva.

Kao jedna od komponenti ITS u Crnoj Gori je uspostavljena elektronska naplata putarine za korišćenje autoputa Bar-Boljare (dionica Smokovac-Mateševo) i za korišćenje tunela Sozina (dio TEN-T mreže). Tehničko rješenje ovog sistema je u skladu sa EU propisom kojim se uređuje interoperabilnost elektronske naplate putarine. Takođe, Crna

Gora ima uspostavljenu saradnju s R. Srbijom za korišćenje jedinstvenog elektronskog uređaja za naplatu putarine (TAG uređaj). U toku je razvijanje sistema naplate putarine kroz tehnologiju automatskog prepoznavanja registarskih oznaka vozila, čime će se postojeći sistem elektronske naplate putarine dodatno unaprijediti.

U toku je izrada Srednjoročnog programa izgradnje, rekonstrukcije, održavanja i zaštite državnih čije je donošenje planirano u II kvartalu 2025.

Vazdušni saobraćaj

Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Savjeta Ministara Bosne i Hercegovine, Vlade Republike Bugarske, Vlade Republike Hrvatske, Vlade Mađarske, Vlade Republike Sjeverne Makedonije, Vlade Crne Gore, Vlade Republike Srbije, Vlade Slovačke Republike i Vlade Republike Slovenije u vezi sa saradnjom i koordinacijom u oblasti tražanja i spašavanja u civilnom vazduhoplovstvu („Sl. list CG – Međunarodni ugovori“, broj 1/25). Skupština je 12. II 2025. donijela Zakon o potvrđivanju izmjena Multilateralnog sporazuma između Evropske Zajednice i njenih država Članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih Nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (ECAA Sporazum) („Sl. list CG“ - Međunarodni ugovori“, broj 1/25).

U skupštinskoj proceduri je Predlog zakona o vazdušnom saobraćaju („Sl. list CG“, br. 30/12, 30/17 i 82/20), odnosno člana 37 koji se odnosi na usluge od javnog interesa (PSO), sa ciljem povećanja avio dostupnosti Crne Gore i privlačenja većeg broja turista, a sve u cilju donošenja podzakonskog akta koji bi regulisao navedenu oblast. Rok za donošenje pomenutog akta je pola godine od dana stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vazdušnom saobraćaju.

U skupštinskoj proceduri je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju. Predlogom ovog Zakona su definisana prava putnika kao i lica sa invaliditetom, te lica sa smanjenom pokretljivošću (pravo po osnovu uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili kašnjenja leta). Postojećim Zakonom, uloga Agencije za civilno vazduhoplovstvo je ograničena na mirno rješavanje sporova, te se novim zakonskim rješenjem očekuje napredak u ovoj oblasti. Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama su definisane odredbe o vršenju nadzora i ova novina će značajno uticati na uspostavljanje mehanizma kontrole, s obzirom na to da će inspeksijski nadzor vršiti ACV preko inspektora za vazdušni saobraćaj, u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju i Zakonom koji reguliše inspeksijski nadzor, čime će se omogućiti transparentna provjera svih činjenica.

Donijet je Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o dodatnim specifikacijama plovidbenosti za određenu vrstu operacija („Sl. list CG“, broj 83/24) kojim je preuzeta Sprovedbena regulativa Komisije 2022/1254 i Pravilnik o izmjenama dopunama Pravilnika o dozvolama i organizacijama za osposobljavanje kontrolora letenja („Sl. list CG“, broj 9/25), kojim je preuzeta Sprovedbena regulativa Komisije (EU) 2023/893.

Pomorski saobraćaj

U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025. donijeti su sljedeći propisi: Pravilnik o pravima i obavezama priznate organizacije i načinu vršenja nadzora nad priznatom organizacijom, („Sl. list CG“, broj 94/24), Pravilnik o relevantnim

instrumentima na osnovu kojih se vrši inspekcijski pregled stranog plovnog objekta, („Sl. list CG“, br. 89/21 i 93/24), Pravilnik o načinu najave dolaska broda u luku i odlaska broda iz luke („Sl. list CG“, broj 102/24), Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o vrstama zvanja i ovlaštenja, uslovima za sticanje zvanja i izdavanje ovlaštenja za članove posade broda, („Sl. list CG“, broj 95/24) i Pravilnik o obrascima zapisnika i rješenja koja donosi inspektor nad stranim plovnim objektima i obrascima identifikacionih isprava inspektora („Sl. list CG“, broj 7/25).

U vezi s punom implementacijom Sistema za praćenje i nadzor brodskog saobraćaja (VTMIS) (druga faza), u drugoj polovini 2024. završena je II faza implementacije VTMIS sistema koja doprinosi poboljšanju sigurnosti i bezbjednosti pomorskog saobraćaja, smanjenju broja pomorskih nezgoda i nesreća, olakšava odgovore na pomorske incidente, kao i zaštiti mora od zagađenja. Pravilnikom o načinu dolaska broda u luku i odlaska broda iz luke („Sl. list CG“, broj 102/24) propisan je način najave dolaska broda i najava odlaska broda iz luke te se na ovaj način poboljšavaju administrativne procedure, odnosno pojednostavljuju formalnosti izvještavanja za brodove koji dolaze ili odlaze iz crnogorskih luka, čime se smanjuje administrativno opterećenje i ubrzava proces uplovljenja i isplavljenja plovila iz naših luka.

Nacrt zakona o sigurnosti plovidbe je u martu 2025. prošao javnu raspravu i fazu razmatranja prispjelih primjedbi i sugestija. Kroz Nacrt zakona je transponovana sljedeća pravna tekovina EU koja se odnosi na unutrašnju plovidbu: Direktiva 2009/100, Direktiva 2013/53, Direktiva 2016/1629 i Direktiva 2017/2397.

Antikorupcijske mjere⁴¹

U Ministarstvu saobraćaja i pomorstva je osnovana je organizaciona jedinica Odjeljenje za integritet, koje je nadležno za: izradu Plana integriteta Ministarstva i praćenje njegove implementacije; prikupljanje i analizu podataka o mogućim rizicima od korupcije, konflikta interesa, neetičkog ponašanja službenika i drugih srodnih radnji (Etički kodeks državnih službenika i namještenika („Sl. list CG“, broj 50/18); prikupljanje i evidentiranje prijava o svim mogućim zloupotrebama u resoru saobraćaja, kao i analiza rizika; predlaganje mjera za unapređenje integriteta u sektoru saobraćaja; kreiranje i sprovođenje promotivnih kampanja u oblasti jačanja integriteta; kreiranje i realizaciju programa saradnje sa drugim državnim organima, međunarodnim institucijama i organizacijama i drugim partnerima u oblasti integriteta, antikoruptivnog djelovanja i drugih poslova iz djelokruga Odjeljenja. U skladu sa Zakonom o Državnoj revizorskoj instituciji od 2004. formirana je Državna revizorska institucija u Crnoj Gori kao institucionalna, eksterna, nezavisna, stručna i objektivna kontrola trošenja budžetskih sredstava i upravljanja državnom imovinom u Crnoj Gori. Državna revizorska institucija vrši reviziju organa i organizacija koje upravljaju budžetom ili imovinom države, kao i reviziju subjekata koji izvršavaju dio budžeta, upravljaju državnom imovinom, primaju dotacije ili od države dobijaju bespovratna davanja ili garancije, odnosno posluju sa subjektom revizije ili primaju sredstva EU i drugih međunarodnih organizacija ili institucija za finansiranje javnih potreba.

Kada je u pitanju oblast državnih puteva, za realizaciju svih kapitalnih projekata raspisuju se javni tenderi (preko elektronskog portala javnih nabavki www.cejn.gov.me), u cilju unapređenja efikasnosti procesa javne nabavke roba, usluga i radova, kao i ostvarivanja ušteda u javnom sektoru. Takođe, javni poziv za izbor izvođača na dionici Mateševo – Andrijevića objavljen je na sajtu EBRD za javne nabavke, i sprovodi se po pravilima i procedurama te banke.

⁴¹ Ova oblast se odnosi i na poglavlje 21 – Trans-evropske mreže.

POGLAVLJE 15 – ENERGETIKA

Nacrt Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana (NECP) je izrađen i dostavljen Energetskoj zajednici početkom decembra 2024. Nakon što se dobiju komentari od strane Sekretarijata Energetske zajednice, biće pripremljena finalna verzija dokumenta i organizovan proces javnih konsultacija. Skupština je 10. XII 2024. donijela Zakon o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima („Sl. list CG”, broj 119/24), a 19. III 2025. donijela je Zakon o energetici („Sl. list CG”, broj 28/25). U skladu sa zahtjevima inovirane Direktive o energetske performansa zgrada (EPBD), donijeti su Pravilnik o minimalnim zahtjevima energetske efikasnosti zgrada („Sl. list CG”, broj 47/24), Pravilnik o sertifikovanju energetske karakteristika zgrada („Sl. list CG”, broj 47/24) i Pravilnik o utvrđivanju visine naknade za izdavanje sertifikata o energetske karakteristika zgrada („Sl. list CG”, broj 67/24).

U skladu sa obavezama iz Sporazuma o energetskoj zajednici, Vlada je donijela Uredbu o izmjenama Uredbe o rekonstrukciji službenih zgrada („Sl. list CG”, broj 83/24) kojim je godišnji cilj rekonstrukcije državnih službenih zgrada podignut sa 1% na 3%. Takođe, Vlada je 5. IX 2024. usvojila Plan rekonstrukcije službenih zgrada u državnoj svojini za period 2024-2026. Takođe, Ministarstvo energetike je pripremio nacrt Dugoročne strategije unapređenja energetske efikasnosti zgrada, koji je proslijeđen Sekretarijatu energetske zajednice koji je dostavio sugestije/komentare u cilju unapređenja dokumenta u januaru 2025. U toku je finalizacija ovog dokumenta i aktivnosti na usaglašavanje finalnog nacrta Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana sa rezultatima Strategije.

Ministarstvo energetike je razvilo nacionalni softver za proračun energetske karakteristika zgrada koji će biti korišten i za sertifikovanje zgrada u Crnoj Gori. Iako je osnovna namjena MEEC softvera energetske sertifikovanje zgrada, on može biti korišten od strane drugih stručnih lica koja se bave problematikom izgradnje objekata (projektanti, inženjeri, studenti, itd.). U decembru 2024, uspostavljen je registar izdatih energetske sertifikata koji će omogućiti kvalitetan monitoring procesa energetske sertifikovanja zgrada u Crnoj Gori kao i sprovođenje kontrole kvaliteta u skladu sa zahtjevima EPBD direktive. Registar energetske sertifikata nije javan i pristup registru je omogućen kroz nacionalni softver MEEC.

Sigurnost snabdijevanja

Skupština je 10. XII 2024. donijela Zakon o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima („Sl. list CG”, broj 119/24) kroz koji je transponovana Direktiva 2009/119/EZ o minimalnim rezervama nafte i/ili naftnih derivata. U cilju potpunog usklađivanja s predmetnom direktivom donijeti su i Pravilnik o načinu obračuna i uplate naknade za obavezne rezerve naftnih derivata („Sl. list CG”, br. 7/25, 12/25 i 17/25), Pravilnik o obrascu i metodologiji obračuna količine obaveznih rezervi naftnih derivata („Sl. list CG”, broj 12/25) kao i Uredba o izmjenama Uredbe o načinu i visini elemenata na osnovu kojih se formiraju maksimalne cijene naftnih derivata („Sl. list CG”, br. 23/21, 27/21 i 10/25).

Zakonom je određena Uprava za ugljovodonike Crne Gore (MHA) kao tijelo koje će u ime države formirati najmanje 50% obaveznih rezervi naftnih derivata, dok će ostatak rezervi formirati uvoznici naftnih derivata. Uprava i uvoznici naftnih derivata su dužni da postignu najmanje nivo obaveznih rezervi za 90 dana neto uvoza ili 61 dan domaće potrošnje u Crnoj Gori, zavisno od toga koja količina je veća. Takođe, Zakonom je predviđeno da se sistem obaveznih rezervi u Crnoj Gori finansira iz naknade za držanje rezervi. MHA formira rezerve u gotovom proizvodu, dok uvoznici mogu birati u kom će obliku držati zalihe, bilo da se radi o fizičkim rezervama ili putem ugovornih prava tzv. tiketa. Prve obavezne rezerve MHA će formirati krajem 2025, dok su uvoznici dužni formirati rezerve u roku od 200 dana od izricanja obaveze koje je uvedena u februaru ove godine.

U skladu sa Zakonom o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima formiran je i Savjet za obezbjeđenje sigurnog snabdijevanja tržišta naftnim derivatima („Sl. list CG“ broj 23/25) na period od četiri godine sa primarnom ulogom praćenja stanja na tržištu naftnih derivata i predlaganja Vladi odluke o puštanju u promet obaveznih rezervi naftnih derivata i sprovođenju drugih mjera za sprečavanje nastanka poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima i rješavanje eventualno nastalog poremećaja.

Vlada je 26. XII 2024. usvojila Akcioni plan za formiranje obaveznih rezervi naftnih derivata (dostavljen EK na upoznavanje), koji je u potpunosti usaglašen sa Zakonom o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima. Akcioni plan predstavlja ključni izvršni i operativni dokument koji uzima u obzir sve relevantne i praktične aspekte koji utiču na formiranje obaveznih rezervi naftnih derivata u Crnoj Gori i treba da služi kao osnova za formiranje obaveznih rezervi u okviru predloženih rokova i to: period 2025 - 2029 (osnovni scenario) i period 2025 - 2027 (alternativni scenario).

U toku je proces adaptacije i modernizacije tri državna rezervoara za skladištenje naftnih derivata. Rezervoari se nalaze na Terminalu u Luci Bar, ukupnog kapaciteta 17.600 m³, a namijenjeni su za skladištenje obaveznih rezervi naftnih derivata. Planirani rok za izvođenje radova je devet mjeseci. Ova investicija, čija se ukupna vrijednost procjenjuje na oko 2 miliona eura, finansiraće se iz direktne budžetske podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize.

Ugljovodonici

Vlada je 8. XI 2024. utvrdila Predlog zakona o mjerama sigurnosti pri istraživanju i proizvodnji ugljovodonika koji je usaglašen s pravnom tekovinom EU (transponovane su odredbe Direktive 2013/30/EU, o bezbjednosti operacija sa ugljovodonicima u podmorju i o izmjeni Direktive 2004/35/EU). Predlogom Zakona se u skladu sa najboljim praksama Evropske unije, utvrđuju minimalni zahtjevi za sprečavanje velikih nesreća tokom izvođenja operacija istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore, a za nadležni organ je određena Uprava za ugljovodonike. Predlog zakona je ponovo upućen u skupštinsku proceduru 12. XII 2024. Takođe, Vlada je 28. XI 2024. donijela Uredbu o izmjeni Uredbe o načinu obračuna i plaćanja naknade za proizvodnju nafte i gasa („Sl. list CG“, broj 121/24) i Uredbu o izmjeni Uredbe o načinu povraćaja blokova i pristupu trećih lica upstream postrojenjima („Sl. list CG“, broj 121/24). Donijet je i Pravilnik o sadržaju elaborata o rezultatima izvršenih geoloških i geofizičkih istraživanja ugljovodonika („Sl. list CG“, broj 120/24) kojim se propisuje bliži sadržaj elaborata o rezultatima izvršenih geoloških i geofizičkih istraživanja ugljovodonika i način dostavljanja istog.

Unutrašnje energetske tržište

Kada je riječ o primjeni Regulative (EU) broj 1227/2011 o integritetu i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (REMIT), Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti nastavila je sa primjenom Zakona o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa („Sl. list CG“, broj 1/22). Na dan 24. III 2025. u Evidenciju učesnika na veleprodajnom tržištu električne energije upisano je ukupno 84 učesnika. Učesnici na tržištu su tokom izvještajnog perioda uredno dostavljali Regulatornoj agenciji za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti mjesečne podatke o izvršenim transakcijama.

U cilju transponovanja EU propisa sadržanih u Paketu za integraciju tržišta električne energije (Electricity Integration Package) koji su prilagođeni na nivou Energetske zajednice, Skupština donijela je novi Zakon o energetici („Sl. list CG“, broj 28/25), kojim je izvršeno usklađivanje sa Direktivom (EU) 2019/944 o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije. Ostali propisi iz Paketa za integraciju tržišta električne energije biće transponovani kroz

novi Zakon o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa, koji je bio predmet javne rasprave i nalazi se u završnoj fazi pripreme predloga za Vladu od strane nadležnog ministarstva (rok za utvrđivanje Predloga zakona je II kvartal 2025).

Obnovljivi izvori energije

Male hidroelektrane (mHE) – Vlada je 8. XI 2024. usvojila Aneks 1 Ugovora o koncesiji za korišćenje vode iz vodotoka Zete za proizvodnju električne energije u maloj hidroelektrani „Slap Zete“. Ugovor je zaključen 29. XI 2024. Dva od ukupno tri koncesionara koji su vlasnici deset mHE objekata i koji su od 1. I 2023. godine prodavali električnu energiju na tržištu bez prava na podsticajne mjere predviđene Zakonom o energetici, vratili su se u sistem podsticaja u skladu sa Ugovorom o kupoprodaji koji imaju sa operatorom tržišta (COTEE).

Solarne elektrane (SE) Briska Gora – Vlada je 19. IX 2024. donijela Odluku o prestanku važenja odluke o dugoročnom zakupu zemljišta na lokaciji Briska Gora, Opština Ulcinj („Sl. list CG“, broj 95/24).

Energetska efikasnost

U oblasti energetske efikasnosti donijeta je Uredba o izmjenama Uredbe o rekonstrukciji službenih zgrada („Sl. list CG“, broj 83/24), Plan rekonstrukcije službenih zgrada u državnoj svojini za period 2024-2026. godina (Vlada usvojila 5. IX 2024.), Pravilnik o izmjeni pravilnika o načinu izračunavanja uštede primarne energije iz kogeneracije i određivanja ukupnog stepena efikasnosti kogeneracionog objekta („Sl. list CG“, broj 10/25) i Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti uređaja za klimatizaciju („Sl. list CG“, broj 10/25).

Energetska efikasnost u Crnoj Gori (MEEP2) - U okviru projekta Energetska efikasnost u Crnoj Gori - druga faza (MEEP 2) u izvještajnom periodu završeni su radovi na 5 zdravstvenih objekata (domovi zdravlja u Podgorici-Blok V, Mojkovcu i Danilovgradu; Opšta bolnica u Nikšiću (glavna zgrada-građevinsko zanatski radovi) i Zdravstvena stanica Žabljak. Vrijednost ugovora iznosi 1.887.466,01 eura). U toku je izvođenje radova na objektima Opšte bolnice Nikšić (Glavna zgrada (mašinski, elektro i radovi koji nisu EE), Psihijatrijsko odjeljenje i Dječiji dispanzer) i Dom zdravlja Podgorica-Konik. Vrijednost ugovorenih radova je 1.374.110,496 eura, a rok za završetak radova je 5. V 2025. Takođe, u toku je izvođenje radova na objektima Dom zdravlja Herceg Novi i Dom zdravlja Bar. Vrijednost ugovorenih radova je 1.247.261,70 eura, a rok za završetak izvođenja radova je jun 2025.

Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama (PEEPB) – u okviru projekta Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama (PEEPB), u izvještajnom periodu potpisan je ugovor sa izvođačem radova na izgradnju objekata iz klastera I (objekat H, Dom za stare „Grabovac“ u Risnu). Vrijednost ugovora na izgradnji Doma starih u Risnu iznosi 6.566.184,47 eura bez PDV-a. Rok za izvođenje radova je 18 mjeseci od dana uvođenja izvođača u posao. Ponovni poziv ponuđačima za dostavljanje ponuda za objekte iz klastera IV (JU OŠ „Vuk Karadžić“ Berane, JU OŠ „Vladislav Ribnikar“ Bijelo Polje i JU OŠ „Risto Ratković“ Bijelo Polje) objavljen je 15. I 2025. U toku je evaluacija pristiglih ponuda. Završena je tenderska procedura za izvođenje radova na objektima iz klastera VI (JU OŠ „Lovčenski partizanski odred“ Cetinje, JU Gimnazija „Petar Lubarda“ Cetinje, JU OŠ „Jugoslavija“ Bar i JU OŠ „Srbija“ Bar). Potpisan je ugovor sa najpovoljnijim ponuđačem u iznosu od 9.637.779,58 eura i radovi su otpočeli 18. VIII 2024. Takođe, završena je izrada Glavnih projekata i njihova revizija za objekte iz klastera V (JU OŠ „Veljko Drobnjaković“ Risan i JU „Ilija Kišić“ Herceg Novi. Tenderska dokumentacija je odobrena od strane KfW banke. Poziv za dostavljanje ponuda izvođačima objavljen je 24. II 2025.

Dekarbonizacija energetskog sektora Crne Gore (DESCG) – 18. XII 2024. sa Svjetskom bankom je potpisan Ugovor o kreditu za realizaciju projekta „Dekarbonizacija energetskog sektora Crne Gore“. Cilj DESCG jeste unapređenje energetske efikasnosti javnih objekata, (objekti Univerziteta Crne Gore i drugi javni objekti) i povećanje operativne efikasnosti elektrodistributivne mreže u Crnoj Gori. Projektom su obuhvaćene 3 komponente, koje zajednički čine cjelinu: Unapređenje energetske efikasnosti javnih objekata, Povećanje operativne efikasnosti elektrodistributivne mreže, i tehnička pomoć i podrška implementaciji projekta. Ukupna vrijednost projekta je 33,8 miliona eura. Implementacija je započela u februaru 2025. Dužina trajanja projekta definisana je na pet godina, odnosno do 30. IV 2030.

Programi podrške za unapređenje energetske efikasnosti u sektorima potrošnje energije – Nakon realizacije programa, Ministarstvo energetike je pripremilo četiri programa podrške koji su namijenjeni domaćinstvima, sektoru turizma i sektoru i prerađivačke industrije. Finansiranje programa je podržano iz paketa podrške Evropske komisije za prevazilaženje energetske krize u ukupnom iznosu 13 miliona eura.

Program za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima – Interesovanje građana za učešće u Programu za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima je veliko, o čemu govori i podatak da se u kratkom roku prijavilo 4527 domaćinstava. Imajući u vidu veliko interesovanje, ali i ograničena sredstva za realizaciju programa, prijem novih zahtjeva je obustavljen. Od ukupnog broja prijavljenih 192 lica je odustalo, a zahtjevi 4335 domaćinstava su obrađeni i implementacija mjera energetske efikasnosti u ovim domaćinstvima je u toku, a u skladu sa projektnim procedurama.

Programi za podsticanje energetske efikasnosti u sektoru turizma – Za izvođenje radova na primjeni mjera energetske efikasnosti u okviru ovog Programa se kvalifikovalo 10 izvođača. Javni poziv za pružanje podrške domaćinstvima i seoskim domaćinstvima koja pružaju ugostiteljske usluge je raspisan 4. XI 2024, i evaluacija dostavljenih prijava je u toku.

U okviru Programa za podsticanje energetske efikasnosti u hotelskoj industriji, na poziv se prijavilo 19 hotela, 17 prijava je prošlo prvi krug evaluacije i nakon dopune dokumentacije potpisano je 15 ugovora o dodjeli subvencije.

Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji – Vlada je 26. IX 2024. usvojila Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji za 2024. Ukupan budžet opredijeljen za realizaciju Programa za 2024. godinu je 2.300.000,00 eura, a nivo podrške predviđen za preduzeća u okviru Programa je 80%. Fond za inovacije Crne Gore je 1. X 2024, objavio javni poziv za učešće u Programu. Broj preduzeća koji je podnio prijavu u okviru javnog poziva je 32 od čega je 25 preduzeća zadovoljilo administrativne kriterijume i kandidovali su se za fazu evaluacije. U drugi krug evaluacije je prošlo 14 projekata.

Nuklearna energija, nuklearna sigurnost i zaštita od jonizujućeg zračenja

U okviru implementacije Ugovora o neširenju nuklearnog oružja (NPT), Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama pripremljena su dva tromjesečna nacionalna izvještaja i deklaracije o nuklearnim materijalima u Crnoj Gori, koja su dostavljena Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju za treći i četvrti kvartal 2024. Vlada je 19. IX 2024. usvojila Peti nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom. Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je izradilo Integrirani plan održivosti nuklearne bezbjednosti sa Planom implementacije za period 2025-2030, čije se usvajanje očekuje u prvoj polovini 2025.

Vlada je 1. XI 2024. usvojila Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. godine sa Akcionim planom za 2025-2026. godinu, koji uključuje radijacione i nuklearne nesreće. U decembru 2024. započeta je izrada Evaluacije Strategije zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021, izrada Analize o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom, te izrada osnova za tri pravilnika o radijacionoj i nuklearnoj bezbjednosti na osnovu novog Zakona iz 2024. Vlada je 13. II 2025. usvojila Odgovore na pitanja strana ugovornica Zajedničke konvencije na Peti nacionalni izvještaju o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije, koji je dostavljen Sekretarijatu.

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti inspektorka nadležna za zaštitu od zračenja je izvršila 47 inspekcijskih nadzora lica koja obavljaju radijacione djelatnosti, donijela dva rješenja u vezi sa preduzimanjem određenih mjera i radnji i donijela 22 ukaza u vezi sa preduzimanjem određenih mjera i radnji. Po nalogu inspektorke nadležne za zaštitu od zračenja, izvršeno je ukupno 56.213 kontrola radioaktivnosti za uvoz/izvoz ili tranzit metala, metalnih proizvoda i sirovina, kao što su građevinski proizvodi.

Agencija za zaštitu životne sredine je, na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti, izdala 91 dozvolu i to 44 dozvole za promet (uvoz, izvoz, tranzit), 23 dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti i 24 odobrenja za transport radioaktivnih materijala. Na osnovu Zakona o prevozu opasnih materija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje, izdao je 16 saglasnosti za prevoz radioaktivnih materija, za postupak izdavanja odobrenja za prevoz radioaktivnih materija koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

Antikorupcijske mjere

Članom 78. Zakona o sprečavanju korupcije propisano je da Agencija za sprečavanje korupcije prati donošenje i primjenu planova integriteta, daje preporuke za njihovo unapređenje i ocjenjuje efikasnost i efektivnost planova integriteta u skladu sa ovim zakonom. Plan integriteta je strateški dokument zasnovan na samoprocjeni rizika od korupcije, njihovoj procjeni i utvrđivanju odgovarajućih mjera za njihovu prevenciju, kako bi se unaprijedio kvalitet rada, efikasnost, profesionalni standardi i etička kultura. Važna karakteristika ovog preventivnog mehanizma je što se sprovođenje drugih antikorupcijskih mehanizama može pratiti kroz njegov razvoj.

Sve javne institucije imenovala su menadžera integriteta, što se može zaključiti da je ova mjera iz Zakona o sprečavanju korupcije u potpunosti implementirana i univerzalno primenjena. Ministarstvo energetike i rudarstva je u aprilu 2024. usvojilo Plan integriteta Ministarstva energetike i rudarstva 2024-2026 godine, koji je i dalje važeći akt u Ministarstvu energetike. Definisan je spisak rizika sa odgovarajućim mjerama prevencije. Izvještavanje o Planima integriteta planirano je jednom godišnje, u skladu sa Zakonom. Izvještaj plana integriteta za 2024. je u procesu izrade i biće dostavljen ASK-u do sredine aprila. Registar rizika je u fazi izrade i planira se njegovo usvajanje do kraja IV kvartala 2025. Plan integriteta Ministarstva energetike i rudarstva 2024-2026 godinu, dostupan je sajtu Ministarstva energetike. Planirane su obuke za državne službenike u cilju prevencije korupcije u javnom sektoru.

POGLAVLJE 21 – TRANS-EVROPSKE MREŽE

Crna Gora je preuzela neophodne korake i shodno navedenom Strategija razvoja saobraćaja će biti ažurirana (očekuje se usvajanje u IV kvartalu 2025), zajedno sa Akcionim planom za 2025-2026 godinu, i biće usklađena s razvojnim planovima TEN-T mreže. Crna Gora je trenutno u završnoj fazi izrade tehničkih specifikacija, a očekuje se da će poziv za podnošenje predloga biti objavljen u narednim danima, a da će ugovor biti zaključen u naredna dva do tri mjeseca. Crna Gora će ažuriranju strategije pristupiti u dvije faze: Faza 1, koja će trajati do kraja godine

(usklađivanje, odnosno pregled na višem nivou zasnovan na politici i ciljevima, kako bi se osigurala usklađenost sa strategijama EU i Zapadnog Balkana) i Faza 2 (koja će trajati do sredine 2026 – detaljan pregled i ažuriranje u skladu sa predloženom metodologijom, uključujući analizu i dijagnostiku sektora uzimajući u obzir spoljne faktore, socio-ekonomski kontekst, potražnju, operacije, infrastrukturu, troškove, opcije i povezane mjere, određivanje prioriteta, finansijski okvir, stratešku ažuriranu procjenu uticaja na životnu sredinu (SEA), konsultacije, itd. Ova faza će se sprovesti paralelno sa Fazom 1).

Crna Gora aktivno radi na jačanju svojih administrativnih kapaciteta unutar Ministarstva saobraćaja. Angažovana su dva službenika i načelnik Direkcije za EU fondove koji će se baviti implementacijom obaveza u vezi sa Trans-evropskim mrežama (TEN-T) i Instrumentom za povezivanje Evrope (CEF). Kada je u pitanju Ministarstvo energetike, jedna osoba je zaposlena na poslovima koji se odnose na Instrument za povezivanje Evrope (CEF). Ministarstvo saobraćaja je kroz projekat „Trgovinske i transportne olakšice na Zapadnom Balkanu“ raspisalo poziv za Program stažiranja za žene kako bi stekle profesionalno iskustvo u transportnim i infrastrukturnim projektima. Program je dizajniran da poveća učešće žena u oblastima u kojima su tradicionalno nedovoljno zastupljene, kao što su inženjering i građevina. Ovaj program će trajati ukupno tri godine, a svake godine biće zaposlene po dvije studentkinje.

Crna Gora je unaprijedila i povećala korišćenje fondova. Pokrenuti su brojni projekti i prateće aktivnosti uz učešće međunarodnih partnera, kao i postupci povlačenja sredstava iz EIB, EBRD i Svjetske banke koji su završeni ili će biti završeni u naredna dva mjeseca. Pored toga, za projekat rekonstrukcije dijela pruge Golubovci-Bar obezbijedena su bespovratna sredstva za izradu glavnog projekta koji je u završnoj fazi. U toku je realizacija projekta rehabilitacije 13 čeličnih mostova, 8 tunela i 20km željeznice na dionici Lutovo-Bratonožići-Bioče, kao i modernizaciju radionica i depoa za održavanje željezničkog voznog parka. Takođe, u procesu smo odabira konsultanata za nabavku EMV vozova koje finansira EBRD. Za dionicu Mateševo-Andrijevića (autoput Bar-Boljare) raspisan je glavni tender za izbor izvođača radova, koji se sprovodi po pravilima i procedurama EBRD-a. Pored toga, Ministarstvo saobraćaja je partner na LAERTES projektu prekogranične saradnje Interreg IPA Južni Jadran. Kako bismo se upoznali sa najboljim praksama koje do sada postoje u zemljama EU, pridružili smo se projektu eFTI4LIVE kao posmatrači, koji je primijenjen u okviru CEF 2024.

Državni putevi

U periodu septembar 2024.- mart 2025, završeno je ažuriranje Studije izvodljivosti autoputa Bar-Boljare. Za dionicu Mateševo-Andrijevića, autoputa Bar-Boljare raspisan je glavni tender za spovođenje postupka izbora izvođača radova, koji se sprovodi po pravilima i procedurama EBRD-a, jer je isti podržan kreditnim sredstvima od EBRD-a u iznosu od 200 miliona eura i bespovratnim sredstvima u iznosu od 100 miliona eura iz IPA programa, uz očekivanih dodatnih 50 miliona eura. Rok za predaju ponuda je 29. IV 2025. nakon čega će se pristupiti pribavljanju finansijskih ponuda. Uporedo sa ovim pozivom u toku je i tender za izbor konsultanta, kao i tender za izbor nadzornog organa nad projektovanjem i izvođenjem radova za ovu dionicu auto-puta, koji treba da budu okončani do zaključenja ugovora sa projektantom i izvođačem radova.

U toku je izrada i usvajanje Prostornog plana Crne Gore, kojim su prepoznati sljedeći razvojni koridori: istočni razvojni koridor, zapadni razvojni koridor, centralni razvojni koridor, primorski razvojni koridor i sjeverni razvojni koridor. Ove koridore čine saobraćajni pravci tj. primarna saobraćajna mreža u vidu auto-puteva i brzih saobraćajnica koje se u skladu sa strateškim i planskim dokumentima nadovezuju na mrežu saobraćajnica država regiona i dalje na evropske koridore. Utvrđeno je pet razvojnih saobraćajnih pravaca, koje čine: auto-put Bar-Boljare, Jadransko –

jonski auto-put, brza saobraćajnica duž Crnogorskog primorja (blue Highway), brza saobraćajnica Bijelo Polje-Pljevlja-granica sa BIH i brza saobraćajnica Podgorica-Nikšić-Žabljak-Pljevlja. Ovih pet autoputeva i brzih saobraćajnica razvijeno je kroz više dionica, koje predstavljaju samostalne građevinske i funkcionalne cjeline.

Željeznički saobraćaj

Ugovor o grantu Investicionog okvira za Zapadni Balkan i Ugovor o kreditu sa EIB potpisani su u maju prošle godine, za realizaciju projekta sanacije 13 čeličnih mostova, osam tunela, sanaciju 20km pruge na dionici Lutovo – Bratonožići – Bioče, kao i modernizaciju radionica i depoa za održavanje željezničkih voznih sredstava. Na osnovu ugovora u oktobru je objavljen tender za antikorozivnu zaštitu tri čelična mosta. S obzirom na to da dostavljene ponude nijesu zadovoljavale kriterijume, tender će biti nanovo pokrenut. Dinamika raspisivanja tendera za ostale komponente projekta biće predmet usaglašavanja sa EIB bankom u narednom periodu. Takođe, za projekat rekonstrukcije dionice Golubovci – Bar kroz Investicioni okvir za Zapadni Balkan odobrena su grant sredstva u iznosu 112,6 miliona eura, dok će preostali iznos sredstava biti obezbijeđen kroz kreditni aranžman sa EIB i EBRD bankama. Izrada Glavnog projekta za ovu dionicu je u završnoj fazi, te se očekuje da će tender biti raspisan do kraja tekuće godine.

Trans-evropske energetske mreže

Na izgradnji DV 400 kV Čevo-Pljevlja završeno je 97% i kompletiranje projekta se očekuje tokom 2025, dok je za DV 400 kV Pljevlja – Bajina Bašta (Višegrad) usvojena prostorno-planska dokumentacija i u toku su tenderski postupci za izbor izvođača. Većina nabavki je po procedurama IFI ili eventualno po domaćem Zakonu o javnim nabavkama („Sl. list CG, br. 74/19, 3/23, 11/23 i 84/24). Investicije uzimaju u obzir nove prioritete, analizu troškova i koristi (Cost Benefit Analysis) u skladu sa ENTSO-e metodologijama.

Reformskom agendom Crne Gore 2024-2027 predloženi su sledeći energetske projekti: Izgradnja 110 kV veze Ulcinj-Velika Plaža-Velipoje sa TS 110/35 kV Velika Plaža, Hidro elektrana Kruševo, Projekat Solar 10000+, Povećanje propusne moći DV 220 kV Trebinje (BiH) – Perućica – Podgorica – Koplik (AL), Izgradnju 400 kV DV Brezna - Pivska planina – Bosna i Hercegovina i uspostavljanje veze HE Piva – nova TS Pivska planina, Unapređenje sistema mjerenja, Rekonstrukcija elektroenergetske infrastructure distributivnog sistema za priključenje obnovljivih izvora energije OIE, Energetska efikasnost – nabavka i ugradnja transformatora 35/10,10/04 kV napravljenih prema ECO Design pravilima, i izgradnja elektroenergetske infrastructure distributivnog sistema za priključenje OIE.

U cilju prenošenja Regulative (EU) 2022/869, javna rasprava za Nacrt zakona o prekograničnim energetskim infrastrukturnim projektima je završena 5. III 2025. Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi objavljen je na sajtu Ministarstva saobraćaja ([Izveštaj o sprovedenoj Javnoj raspravi \(www.gov.me\)](http://www.gov.me)). Planirano je da Zakon bude usvojen u II kvartalu 2025.

Jedinstvena lista prioriternih infrastrukturnih projekata (Single Projects Pipeline) je 5. XII 2024. ažurirana i usvojena za sektor saobraćaja, a 12. XII 2024. za sektor energetike.

Antikorupcijske mjere

Informacije koje se odnose na politiku borbe protiv korupcije u sektoru saobraćaja mogu se naći u dijelu koji se odnosi na poglavlje 14 – Saobraćajna politika, te su za oba poglavlja identične.

POGLAVLJE 27 - ŽIVOTNA SREDINA I KLIMATSKE PROMJENE

U pogledu primjene i sprovođenja propisa, Crna Gora je u potpunosti posvećena harmonizaciji sa zakonodavstvom Evropske unije (EU), naročito u oblasti horizontalnog zakonodavstva, zaštite prirode, klimatskih promena, hemikalija i buke. Strategije u oblastima upravljanje otpadom, kvalitet vazduha, zaštite prirode i klimatskih promjena su u fazi donošenja. U skladu sa novim Zakona o upravljanju otpadom („Sl. list CG”, br. 34/24 i 92/24), pripremljen je nacrt Državnog plana upravljanja otpadom za period 2025 – 2029 s Akcionim planom, koji je trenutno na javnoj raspravi, a čije se usvajanje očekuje u trećem kvartalu 2025. Akcionim planom utvrđeni su ciljevi i zadaci koji obuhvataju unaprjeđenje postojećeg zakonodavno-pravnog okvira na državnom i lokalnom nivou, usmjeravanje ka uspostavljanju planskog okvira na lokalnom nivou, dalje unaprjeđenje sistema upravljanja otpadom, uključujući implementaciju odvojenog sakupljanja otpada, obezbjeđivanje tehničke podrške kroz konsultacije, izradu potrebnih studija i tehničke dokumentacije, i pružanje tehničke podrške u izgradnji odgovarajuće infrastrukture.

U cilju daljeg usklađivanja sa pravnom tekovinom EU, posebno u oblasti funkcionisanja sistema trgovanja emisijama (EU ETS), u skladu sa EU ETS Direktivom 2003/87/EZ i njenim izmjenama, kao i monitoringu i izvještavanju, akreditaciji i verifikaciji, registru Unije, besplatnoj dodjeli i aukciji, te usklađivanja koje se odnosi na praćenje i izvještavanje o emisijama gasova sa efektom staklene baste u skladu sa EU Regulativom EU 2018/2066 i EU Regulativom 2018/2067 o akreditaciji i verifikaciji podataka, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERS) je finalizovalo Zakon o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača, čije se usvajanje očekuje u drugom kvartalu 2025. Usvajanje zakona će istovremeno omogućiti i ispunjavanje obaveza definisanih Mapom puta za dekarbonizaciju u okviru Energetske zajednice.

Nacrt Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NECP) je finalizovan i poslat na mišljenje Sekretarijatu energetske zajednice, dok je na nacionalnom nivou prezentovan relevantnim institucijama iz oblasti energetike i klimatskih promjena, i njegovo usvajanje se očekuje tokom 2025. Paralelno sa izradom NECP-a, radi se na izradi Strateške procjene uticaja na životnu sredinu za NECP.

Horizontalno zakonodavstvo

Procjena uticaja na životnu sredinu – EIA / strateška procjena uticaja na životnu sredinu – SEA – Postupci procjene uticaja na životnu sredinu i strateške procjene uticaja kontinuirano se sprovode (Prilog broj 6). Peti Nacionalni izvještaj o sprovođenju Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine (Arhuske konvencije), dostavljen je Ekonomskoj komisiji UN za Evropu-UNECE krajem januara 2025. Navedeni izvještaj obuhvata podatke o implementaciji Arhuske konvencije u Crnoj Gori, za period 2021 - 2024. Pored jačanja kapaciteta na nacionalnom nivou, kroz različite sastanke i radionice, Crna Gora jača administrativne kapacitete i kroz instrument TAIX. Tako je, 21 – 22. XI 2024. realizovana radionica o primjeni EIA and SEA – jačanje kapaciteta na nacionalnom i lokalnom nivou. Na radionicama je učestvovalo 26 učesnika sa lokalnog/opštinskog i državnog nivoa/Agencije za zaštitu životne sredine. U planu je nastavak radionica preko TAIX instrumenta. U cilju unaprjeđenja implementacije Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu, Agencija za zaštitu

životne sredine izradila je Vodič za investitore, koji je dostupan na sajtu Agencije <https://epa.org.me/2025/01/17/vodic-kroz-postupak-procjene-uticaja-na-zivotnu-sredinu/>.

Odgovornost za štetu u životnoj sredini (ELD) – Shodno Zakonu o odgovornosti za štetu u životnoj sredini („Sl. list CG”, br. 27/14 i 55/16), Agencija za zaštitu životne sredine u periodu 1. I – 31. XII 2024. donijela dva rješenja kojim je data saglasnost na predlog mjera remedijacije, pet rješenja o utvrđivanju štete u životnoj sredini i četiri rješenja o utvrđivanju hitnih mjera sanacije. Putem sajta Agencije za zaštitu životne sredine javnost se obavještava o pokretanju postupka ili odbijanju zahtjeva, kao i obavještavanje javnosti o dostavljanju predloga mjera remedijacije, koji je takođe dostupan na sajtu Agencije. Pored navedenog, obavještavanje se vrši i putem pošte.

Ecocrime – U dijelu koji se odnosi na jačanje kapaciteta za sprovođenje Krivičnog zakonika („Sl. list CG”, br. 40/08, 25/10, 32/11, 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 44/17, 49/18, 3/20, 144/21 i 145/21 i 110/23), odnosno Eco-crime direktive realizovane su obuke u saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (Prilog broj 6).

INSPIRE – Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine je Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji iz oktobra 2024. formiralo Odjeljenje za nacionalnu infrastrukturu prostornih podataka i informacione sisteme u prostornom planiranju, urbanizmu i građevinarstvu koje vrši poslove koji se odnose na podršku i uspostavljanje nacionalnog geoportala u skladu sa zahtjevima INSPIRE direktive, geografsko informacionih sistema, izradu politika, strategija, projekata i programa u cilju uspostavljanja infrastrukture prostornih podataka Crne Gore i učešće u usklađivanju nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU iz oblasti prostornih podataka. Kako su se tokom 2024. stvorili preduslovi za finansiranje izrade Geoportala od strane IPA fonda, započete su aktivnosti na pripremi tenderske dokumentacije za izradu Geoportala, u iznosu do 300.000,00 eura.

Vlada je 27. II 2025. formirala Savjet za infrastrukturu prostornih podataka s ciljem praćenja i davanja stručnih predloga za odlučivanje i pružanje stručne pomoći u oblasti uspostavljanja, funkcionisanja i održavanja infrastrukture prostornih podataka.

Ekološka inspekcija – MERS je u sklopu reforme inspeksijskog sistema, preuzelo Ekološku inspekciju 1. X 2024. iz Uprave za inspeksijske poslove koja funkcioniše u okviru unutrašnje organizacione jedinice, odnosno Odjeljenja za ekološku inspekciju. MERS je 25. XI 2024. usvojio novu sistematizaciju radnih mjesta, prema kojoj je u Odjeljenju sistematizovano 15 radnih mjesta (14 radnih mjesta za inspektore i 1 radno mjesto za savjetnika), od kojih je popunjeno osam radnih mjesta za inspektore i jedno radno mjesto za savjetnika, koji sprovode nadzor na cijeloj teritoriji Crne Gore.

Upravni Izvještaj za 2024. informacije o inspeksijskom nadzoru, statistički podaci ekološke inspekcije za EIA, odgovornost za štetu u životnoj sredini 1. IX 2024.- 31. III 2025, kao i podaci o aktivnostima Fonda za zaštitu životne sredine (Eko Fonda), nalaze se u Prilogu broj 6.

Kvalitet vazduha

Usvajanje Nacrta strategije upravljanja kvalitetom vazduha je još uvijek uslovljeno donošenjem Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NECP).

U okviru regionalnog projekta za bolji kvalitet vazduha na Zapadnom Balkanu, intenzivirana je saradnja sa opštinama u pogledu poboljšanja lokalnih podataka o emisijama, planiranja, sprovođenja i izveštavanja o merama za poboljšanje kvaliteta vazduha na lokalnom nivou. Agencija za zaštitu životne sredine je 15. III 2024. dostavila

Inventar emisija u vazduh EIONET-u i Sekretarijatu Konvencije o dugom prekograničnom transportu zagađenja vazduha (CLRTAP).

Kvalitet voda

Vlada je 19. XII 2024. donijela Program monitoringa površinskih i podzemnih voda za 2025. godinu („Sl. list CG”, broj 8/25). U cilju implementacije Direktive 91/271 o prečišćavanju urbanih otpadnih voda, obezbijedena su bespovratna sredstva kroz deseti Zapadnoevropski investicioni okvir (WBIF).

Projekti u vodoprivredi – Kroz projekat „Podrška implementaciji i monitoringu upravljanja vodama u Crnoj Gori” IPA 2016 realizovane su aktivnosti koje se odnose na implementaciju Direktive 91/676 - zaštita voda od zagađivanja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora, Direktive 2007/60 o procjeni i upravljanju rizicima od poplava, Direktive 2006/7 o upravljanju kvalitetom voda za kupanje i Direktive 2008/56 o pomorskoj strategiji (Marinske direktive). Projekat je završen u novembru 2024.

Program integrisanog razvoja koridora rijeka save i drine – SDIP – Projekat „Program integrisanog razvoja koridora rijeka Save i Drine” predstavlja jednu od najvećih inicijativa u oblasti upravljanja vodama, ukupne predviđene vrijednosti od 330 miliona eura, sa akcentom na infrastrukturni razvoj i zaštitu od poplava. Program uključuje sve države u slivovima rijeka Save i Drine i ima tri komponente na regionalnom nivou. Projekat se implementira kroz dvije faze i to: prva od 2020. do 2026. i druga od 2026. do 2030. Projektom za Crnu Goru je predviđena izgradnja multifunkcionalnih nasipa dužine 10 kilometara na rijekama Grnčar i Lim u opštinama Gusinje, Plav, Bijelo Polje i Berane, čime će se stvoriti preduslovi za razvoj drugih djelatnosti i završetak implementacije drugih kapitalnih projekata. Projekat dodatno predviđa izgradnju sistema navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta u opštinama u slivu Drine, kao i poboljšanju vodosnabdijevanja. Direktni korisnici projekta su opštine (Gusinje, Plav, Bijelo Polje i Berane), a kao institucionalni korisnik prepoznate su nadležne institucije za upravljanje vodnim resursima u Crnoj Gori – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Uprava za vode.

Upravljanje otpadom

Na osnovu Zakona o upravljanju otpadom („Sl. list CG”, br. 34/24 i 92/24), donijeti su sljedeći podzakonski akti: Pravilnik o kriterijumima za prestanak statusa otpada za pojedine vrste otpada, kao i granične vrijednosti za opasne materije u otpadu („Sl. list CG”, broj 20/25), Pravilnik o uslovima koje treba da ispunjava privredno društvo ili preduzetnik koji vrši sakupljanje, odnosno transport otpada („Sl. list CG”, broj 20/25), Pravilnik o izračunavanju sume osiguranja za izdavanje dozvole za preradu i/ili odstranjivanje otpada, transport otpada u pogledu sredstava i opreme za sakupljanje, odnosno transport otpada i kadar („Sl. list CG”, broj 20/25), Pravilnik o uslovima za upis u registar sakupljača otpada, način vođenja registra i način izračunavanja sume osiguranja („Sl. list CG”, broj 20/25), Pravilnik o vrstama kabastog otpada („Sl. list CG”, broj 20/25), Uredba o nadoknadi koju plaća prodavac laganih plastičnih kesa za nošenje, debljine zida preko 50 mikrona („Sl. list CG”, broj 105/24), Pravilnik o postupanju sa građevinskim otpadom, načinu i postupku prerade građevinskog otpada, uslovima za popunjavanje građevinskim otpadom, uslovima i načinom odlaganja cement azbestnog građevinskog otpada, kao i uslovima koje treba da ispunjava postrojenje za preradu građevinskog otpada („Sl. list CG”, broj 20/25), Pravilnik o sadržaju izvještaja o izvorima žive i načinu vođenja evidencije o skladištenju žive („Sl. list CG”, broj 103/24) i Pravilnik o uslovima, sadržaju plana,

sadržaju zahtjeva i dokumentaciji potrebnoj za izdavanje dozvole za upravljanje rudarskim otpadom, pojedinostima plana i izvještavanju u slučaju velike nesreće u upravljanju rudarskim otpadom, kao i kriterijumima, karakterizaciji, klasifikaciji i izvještavanju o rudarskom otpadu („Sl. list CG”, broj 20/25).

Radovi na sanaciji odlagališta „Zakršnica” u Mojkovcu počeli su u maju 2023. i planira se završetak u drugoj polovini 2025. Odlagalište „Mislov do” u Nikšiću zatvoreno je u decembru 2024. U toku je izgradnja Regionalnog centra za upravljanje otpadom u Nikšiću, koji će služiti opštinama Plužine, Šavnik, i nekim primorskim opštinama. Svjetska banka obezbijedila je grant za tehničku podršku u oblasti upravljanja otpadom, a dio sredstava je usmjeren na izradu tehničke dokumentacije za centar. Završena je studija i glavni projekat za pretvaranje deponijskog gasa u električnu energiju na deponiji „Možura”, a raspisan je tender za izgradnju postrojenja. Takođe, završena je studija za proširenje kapaciteta deponije „Možura”. Potpisan je ugovor za izradu idejnog rješenja za zatvaranje i rekultivaciju skladišta u Bakovićima. Projektom Integrisanog upravljanja otpadom u Zapadnom Balkanu planira se kvantifikacija mikroplastične kontaminacije u hidroelektranama dunavskog sliva, a implementacija počinje 2024. s rokom završetka 2026. Shodno Izvještaju o sprovođenju Državnog plana upravljanja otpadom za 2023. godinu, na teritoriji Crne Gore evidentirano je 330 neuređenih odlagališta. Eko-fond je dio svojih poslova usmjerio na saniranju neuređenih odlagališta. Shodno tome, u 2024. započeta je sanacija 60 neuređenih odlagališta.

Zaštita prirode

Pripremljen je Nacrt zakona o zaštiti prirode, i toku je finansijska procjena. Planirano je da se Predlog zakona utvrdi u drugom kvartalu 2025. U toku je priprema izmjena i dopuna Zakona o nacionalnim parkovima (rok za utvrđivanje Predloga zakona je IV kvartal 2025.) zajedno sa pripremljenim Studijama revizije nacionalnih parkova Skadarsko jezero i Durmitor kojom se predlažu izmjene granica ova dva područja. U izvještajnom periodu donijetu su: Pravilnik o stanišnim i prioritetnim stanišnim tipovima i listi vrsta biljaka i životinja sa prioritetnim vrstama uključujući ptičije vrste i vrste za koje se određuju područja ekološke mreže („Sl. list CG”, broj 112/24), Pravilnik o utvrđivanju Liste invazivnih stranih vrsta koje izazivaju zabrinutost u crnoj gori i/ili evropskoj uniji i načinu ažuriranja liste („Sl. list CG”, broj 98/24) i Pravilnik o utvrđivanju Liste dozvoljenih vrsta biljaka, životinja i gljiva i načinu ažuriranja liste („Sl. list CG”, broj 98/24).

Nacionalna strategija biodiverziteta sa akcionim planom – Zbog nastavljenog problema sa administracijom u kancelariji UNEP-a koja je smještena u Najrobiju i dalje smo u očekivanju angažovanja potrebnih eksperata. U poslednjoj komunikaciji dobijena je informacija da je procedura u završnoj fazi i zatražili su od Ministarstva potpisivanje Amandmana za produžetak projekta do februara 2026 U skladu sa tim pripremljena je informacija za Vladu i trebala bi ove sedmice biti na razmatranju Vlade.

Park prirode „Ulcinjaska solana” – Po pitanju uspostavljanja upravljačkog tijela za Park prirode „Ulcinjaska solana” – d.o.o. u suvlasništvu Vlade i Opštine Ulcinj, MERS je u stalnoj komunikaciji sa rukovodstvom Opštine, u pokušaju da proces osnivanja privrednog društva kao upravljačkog tijela dovede do kraja. U izvještajnom periodu su održana dva sastanka u Ministarstvu finansija, i jedan u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera na kojem je predloženo predsjedniku Opštine da vlasnička struktura ima odnos 60% Vlada, a 40% udio Opštine Ulcinj, kao i model po kome bi buduće privredno društvo moglo funkcionisati nakon uspostavljanja. Članovi Radne grupe su pripremili i EK dostavili XX i XXI tromjesečni izvještaj o nivou implementacije mjera za zaštitu Ulcinjske solane za period jul – septembar, odnosno oktobar – decembar. Takođe, pripremljen je Nacrt plana upravljanja za Park prirode „Ulcinjaska solana” koji je u martu dostavljen Opštini Ulcinj na davanje komentara. U oktobru mjesecu, a u cilju pripreme Nacrta Plana upravljanja organizovana je radionica sa zainteresovanim stranama.

U decembru 2024. je u okviru operativnog programa IPA, a kroz alatku Project Preparation Facility (PPF), Ministarstvu dostavljen PPF NAT.03 Rehabilitation of Ulcinj Salina Nature Park – Conceptual Design. Takođe, u istom mjesecu su dostavljene dvije projektne dokumentacije na nivou Glavnog projekta pumpnih stanica Đeran i 31, finansirane iz budžeta Ministarstva. U martu 2025. u Opštini Ulcinj je organizovan sastanak sa predstavnicima ove Opštine, komunalnog preduzeća i članovima Radne grupe na kojem se dogovorilo da će zaposleni komunalnog preduzeća u Parku prirode „Ulcinjaska solana” na manjem potezu srednjeg nasipa uklanjati vegetaciju.

Natura 2000 – Rad na mapiranju Natura 2000 staništa i vrsta nastavlja se u kontinuitetu. Do marta 2025, 76% kopnene teritorije i 10% morske Crne Gore je mapirano. U 2024, mapiranje staništa i vrsta je omogućeno kroz podršku državnog budžeta, GEF 7 projekta „Integracija biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori” i IPA III projekta „Podrška uspostavljanju mreže Natura 2000 za Crnu Goru”.

Industrijsko zagađenje

U navedenom periodu AZŽS je donijela jednu odluku o odbijanju zahtjeva za izdavanje integrisane dozvole operateru Agromont doo Nikšić, zbog nepotpune dokumentacije. Što se tiče SEVESO postrojenja, u navedenom periodu donijeta je jedna odluka o davanju saglasnosti za operatora Energogas d.o.o. Podgorica, teizdata saglasnost na Plan zaštite od udesa i na Izvještaj o bezbjednosti operateru Poliox a.d iz Berana.

Crna Gora je učesnica regionalnog projekata „Unaprijeđenje registara ispuštanja i prenosa zagađujućih materija u zemljama Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji”, koji se sprovodi uz saradnju Agencijom za zaštitu životne sredine (AZŽS). Kroz ovaj projekat je urađena Nacionalna procjena pravnih, institucionalnih i tehničkih potreba, kao i potreba izgradnje kapaciteta, u cilju uspostavljanja registra zagađivača u AZŽS. Softver je instalisan, i trenutno je u testnoj fazi, postojeći podaci se unose. Agencija istovremeno radi na identifikaciji operatera, nakon čega će se planirati obuke za operatere koji imaju obavezu izvještavanja putem gore navedene aplikacije.

U decembru 2024, Crna Gora je izrazila interesovanje za nastavak Projekta „Unapređenje Registara o ispuštanju i prenosu zagađujućih materija u zemljama Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji – Faza II”, gdje će se raditi na unapređenju trenutnog softverskog rješenja kao i na obukama kako za operatere tako i za predstavnike AZŽS u cilju adekvatne upotrebe alata. Takođe, u izveštajnom periodu pripremljeno je Uputstvo za korišćenje zaključaka u vezi sa najboljim dostupnim tehnikama koji su prilagođeni za upotrebu u Crnoj Gori i objavljeno je na veb stranici MERS: <https://www.gov.me/clanak/119719-zakonaska-regulativa-iz-oblasti-zivotne-sredine>.

Ekološka inspekcija redovno vrši nadzor svih operatera kako bi se osiguralo da se kontinuirano primjenjuju mjere i uslovi iz izdate integrisane dozvole i saglasnosti. U izveštajnom periodu ekološka inspekcija je obavila 18 kontrola odnosno pregleda postrojenja koja su obuhvaćena Direktivom o industrijskim emisijama, shodno Zakonu o industrijskim emisijama.

Hemikalije - Na osnovu Zakona o hemikalijama („Sl list CG”, br. 51/17 i 84/24), donijet je Pravilnik o bližem sadržaju prethodnog obavještanja za izvoz hemikalija („Sl. list CG”, br. 61/17, 116/20, 50/23 i 15/25) kojim su prenijete izmjene Aneksa I PIC regulative. Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima („Sl list CG”, br. 54/16 i 34/24), donijeti su: Pravilnik o listama aktivnih supstanci koje su dozvoljene za upotrebu u biocidnim proizvodima i biocidnim proizvodima manjeg rizika („Sl list CG”, br. 16/19 i 107/24), Pravilnik o programu aktivnih supstanci za ocjenjivanje („Sl list CG”, broj 90/24), Uredba o visini troškova u postupku izdavanja dozvole za stavljanje biocidnih proizvoda u

promet i upotrebu („Sl list CG”, broj 21/25) kojom je djelimično prenijeta Regulatorna (EU) br. 564/2013 o naknadama i taksama koje se plaćaju Evropskoj agenciji za hemikalije u skladu s Regulatornom (EU) br. 528/2012 i Pravilnik o načinu vršenja inspekcijskih pregleda, dokumentaciji koja se podnosi uz zahtjev, obrazac zahtjeva, broj i veličinu uzoraka, način obavještanja o zadržanim pošiljkama i sadržaj izvještaja o uvozu biocidnih proizvoda ili aktivnih supstanci („Sl list CG”, broj 27/25). Vlada je 16. I 2025. usvojila Nacionalni profil izloženosti azbestu Crne Gore s Akcionim planom za 2025-2026. Statistički podaci iz oblasti hemikalija se nalaze u Prilogu broj 7.

Buka – Crna Gora nastavlja sa sprovođenjem mjera za podizanje svijesti javnosti o pitanjima buke, te su u tom kontekstu u decembru 2024. održane dvije dvodnevne radionice na teme „Upravljanje bukom u životnoj sredini” i „Kontrola buke u životnoj sredini”. U cilju izrade strateških mapa buke i akcionih planova za upravljanje bukom na određenim saobraćajnim pravcima, očekuje se da će kompanija koja će raditi na izradi ovih karata biti izabrana do maja 2025.

Civilna zaštita – Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo je Pravilnik o standardnim operativnim postupcima („Sl. list CG”, broj 36/24) i Pravilnik o programu i načinu polaganja ispita i obrascu licence za izradu planova zaštite i spašavanja privrednih društava, drugih pravnih lica i preduzetnika („Sl. list CG”, broj 64/24).

Klimatske promjene

Vlada je 14. II 2025. usvojila Ažurirani nacionalno utvrđeni doprinos Crne Gore za 2030. i 2035. godinu. Ažurirani NDC predviđa dva implementaciona perioda: 2025-2030, s ciljem smanjenja emisija za 55%, te 2031 - 2035, s ciljem smanjenja za 60%. Ovaj pristup obuhvata cijelu ekonomiju, uključujući i sektor korišćenja zemljišta, promjene u korišćenju zemljišta i šumarstvo (LULUCF), čime se stvara sveobuhvatan okvir za postizanje održivih klimatskih ciljeva.

Vlada je 13. II 2025. usvojila Četvrti nacionalni izvještaj i Prvi dvogodišnji izvještaj o transparentnosti Crne Gore ka Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama (FNC/IBTR). Izvještaj obuhvata ažurirane podatke o inventaru emisija GHG za 2016. rezultate novih inventara za 2022. zajedno sa sveobuhvatnim pregledom strategija i opisom mjera koje je Crna Gora definisala, usvojila i realizovala u cilju upravljanja i smanjenja emisija GHG, kao i sprovedene detaljne projekcije klimatskih promjena, kao dio ocjene ranjivosti ključnih sektora na klimatske promjene. Dokument obuhvata pregled mjera za smanjenje emisija, kao i analizu klimatskog profila zemlje. Posebna pažnja posvećena je sektorima i regionima osjetljivim na klimatske promjene, zajedno s procjenom potencijalnih mjera prilagođavanja. Takođe, dokument uključuje informacije o izgradnji kapaciteta, promociji investicija i finansijskih mehanizama.

MERS je finalizovao Predlog zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača, u cilju daljeg usklađivanja sa pravnom tekovinom EU, s posebnim fokusom na usklađivanju u funkcionisanju sistema trgovanja emisijama (EU ETS), a u skladu sa Direktivom 2003/87 i njenim izmjenama, kao i monitoringu, izvještavanju, akreditaciji i verifikaciji, registru Unije, besplatnoj dodjeli emisionih kredita i aukciji.

U okviru projekta EU4GREEN dati su komentari na Predlog Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača u dijelu MRVA Sistema i isti su uvršteni u dokument. Donošenjem ovog zakona i podzakonskih akata Crna Gora će do kraja godine imati uspostavljen MRV sistem. Takođe, kroz Projekat „Jačanje okvira transparentnosti za Nacionalno određeni doprinos i aktivnosti adaptacije Crne Gore” – CBIT poseban naglasak stavljen je na uspostavljanje portala za monitoring, izveštavanje, verifikaciju i evaluaciju (MRV-E) koji će

centralizovati stručna znanja, a kojim će koordinirati Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Aktivnosti na projektu započele su u januaru 2022. a završetak se planira za avgust 2025. Zakon o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača omogućioće potpunu pravnu harmonizaciju sa zakonodavstvom EU, osiguravajući kroz podzakonske akte uspostavljanje MRV Sistema za monitoring, izvještavanje, verifikaciju i akreditaciju (MRVA) do decembra 2025.

Nacrt zakona propisuje i izradu Strategije niskougljeničnog razvoja, koja će analizirati korake i vremenski okvir za postizanje klimatske neutralnosti do 2050, s ciljem smanjenja emisija GHG. Strategija će se fokusirati na specifične izazove u različitim sektorima i uključiti preporuke za praćenje Nacionalnog utvrđenog doprinosa (NDC). Vlada planira usvajanje Strategije u I kvartalu 2026. U okviru projekta sa Svjetskom bankom, pripremljene su analize uticaja karbon takse na energetske sektor, šumarstvo i ekonomiju, kao i procena za uvođenje Mehanizma prekograničnog usklađivanja cijene ugljenika (CBAM). Takođe, razvijena je Komunikaciona strategija dekarbonizacije i Gap Legal analiza, a u planu je izrada Mape puta za prilagođavanje nacionalnog ETS sistema sa EU ETS. U okviru projekta "Izgradnja kapaciteta za politiku klimatskih promjena na Zapadnom Balkanu, Centralnoj i Istočnoj Evropi i Centralnoj Aziji – (GIZ- CDCP III)", finalizovana je dugoročna integracija energetskog i klimatskog planiranja u Crnoj Gori.

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, u saradnji sa UNDP i uz podršku Zelenog klimatskog fonda, privelo je kraju izradu Plana prilagođavanja na klimatske promjene za period 2025–2035, sa Akcionim planom za 2025–2027. Ovaj dokument ima za cilj smanjenje negativnih efekata klimatskih promjena na društvo, privredu i životnu sredinu. Plan prepoznaje četiri prioriteta sektora: poljoprivredu, vodne resurse, zdravstvo i turizam, za koje su sprovedene procjene ranjivosti i definisane konkretne mjere adaptacije. Dokument predviđa jačanje institucionalnih i tehničkih kapaciteta, poboljšanje baze podataka i mobilizaciju resursa, čime će se dugoročno povećati otpornost Crne Gore na klimatske promjene. U toku je priprema materijala za njegovo usvajanje na Vladi.

Antikorupcijske mjere

Članom 78. Zakona o sprečavanju korupcije propisano je da Agencija za sprečavanje korupcije prati donošenje i primjenu planova integriteta, daje preporuke za njihovo unapređenje i ocjenjuje efikasnost i efektivnost planova integriteta u skladu sa ovim zakonom. Plan integriteta je strateški dokument zasnovan na samoprocjeni rizika od korupcije, njihovoj procjeni i utvrđivanju odgovarajućih mjera za njihovu prevenciju, kako bi se unaprijedio kvalitet rada, efikasnost, profesionalni standardi i etička kultura. Važna karakteristika ovog preventivnog mehanizma je što se sprovođenje drugih antikorupcijskih mehanizama može pratiti kroz njegov razvoj. Sve javne institucije imenovala su menadžera integriteta, što se može zaključiti da je ova mjera iz Zakona o sprečavanju korupcije u potpunosti implementirana i univerzalno primjenjena.

MERS je na početku 2025. uspostavilo Plan integriteta za 2025/2026. godinu. Ekološka inspekcija je uključena u plan, a definisan je spisak rizika sa odgovarajućim mjerama prevencije. Prema tome, usvojeno je 32 interna akta, uključujući akt o prijemu poklona, sukob interesa i javne nabavke (Knjiga unutrašnjih procedura), kako bi se obezbijedilo poštovanje pomenutog zakona. Izvještavanje o planovima integriteta planirano je jednom godišnje, u skladu sa Zakonom. Registar rizika je u fazi izrade, jer je Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera novo Ministarstvo, osnovano Uredbom o državnoj upravi krajem jula 2024. Planira se usvajanje Registra rizika do kraja III kvartala 2025. Svi ovi dokumenti su dostupni na zvaničnom sajtu Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Planirane su obuke za državne službenike u cilju prevencije korupcije u javnom sektoru. Takođe,

uspostavljen je sistem interne revizije u skladu sa Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, koji je usvojen 25. XI 2024, a planira se zapošljavanje dva revizora i jednog šefa kancelarije.

KLASTER 5: RESURSI, POLJOPRIVREDA I KOHEZIJA

POGLAVLJE 11 – POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

U pogledu implementacije IPARD II programa u okviru Mjere 1 isplaćena su ukupno 179 korisnika kroz tri javna poziva – prvi, četvrti i peti – uz dodijeljenu podršku u ukupnom iznosu od preko 7,8 miliona eura. U okviru Mjere 3, kroz treći i četvrti javni poziv, isplaćena su ukupno četiri korisnika, uz podršku u iznosu od oko 1,1 milion eura. Kroz prvi javni poziv u okviru Mjere 7 isplaćeno je 15 korisnika, sa ukupnim iznosom podrške od oko 929 hiljada eura.

Od početka implementacije IPARD II Programa, ukupno je isplaćeno 748 korisnika. Vrijednost realizovanih investicija bez PDV-a iznosi 77,4 miliona eura, dok je ukupan iznos podrške 46,2 miliona eura, od čega se 34,8 miliona odnosi na EU sredstva.

U vezi sa implementacijom IPARD III programa sprovode se tri prethodno akreditovane mjere, odnosno Mjera 1, Mjera 3, Mjera 7 (Podmjere 7.1 i 7.2) dok se radi na akreditaciji dodatnih mjera (M4, M5, M6 i M9). Kroz objavljene javne pozive počelo je i potpisivanje ugovora.

Što se tiče **horizontalnih piranja** u toku 2024. i prvog kvartala 2025. intenzivno se radilo na pripremi Implementacionog plana za uspostavljanje IAKS-a i Agencije za plaćanja i u toku je upodobljavanje dokumenta u skladu sa komentarima EK, nakon četvrte iteracije. U toku je i priprema Nacrta Zakon o osnivanju Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ruralnom razvoju i ribarstvu i isti će do 15. IV 2025. biti dostavljen EK na uvid i mišljenje.

U vezi sa unapređenjem IAKS-a ostvaren je napredak kroz značajno povećanje ubilježene površine zemljišta u Sistemu za identifikaciju zemljišnih parcela (SIZEP). Tender za nabavku novih ortofoto mapa je objavljen 5. III.2025. Sredstva su obezbijeđena kroz IPA 2021. Planirano je avionsko snimanje cijele teritorije Crne Gore i izrada DOFa u razmjeri 1:5000 (GSD 0,20m).

Prema posljednjim ažuriranim podacima, trenutno je u LPIS registrovano 11.340 gazdinstava, što je za 1.883 više nego u prethodnom izveštajnom periodu. Registrovane su ukupno 94.333 parcele, odnosno 14.840 više nego u prethodnom izveštajnom periodu, odnosno 119.776,8 ha, što je za 15.023 ha više u odnosu na prethodni izveštaj.

Registar poljoprivrednih gazdinstava je uspostavljen i obezbjeđuje jedinstvenu identifikaciju korisnika podrške.

FADN sistem trenutno obuhvata 57 farmi, od kojih 45 aktivno učestvuje. U prvom kvartalu 2025. započeto je prikupljanje podataka za 2024. a po prvi put direkcije za savjetodavne službe samostalno prikupljaju podatke, uz podršku Odjeljenja za ekonomske analize i tržište. Nakon Popisa poljoprivrede, pokrenute su pripreme aktivnosti za obračun Standardnog proizvodnog koeficijenta (SO) i izradu Tipologije farmi. Iako konkretni koraci ka transformaciji FADN-a u Sistem podataka o održivosti farmi (FSDN) još nisu započeti, ključne promjene su već identifikovane. Planirano je da se od 2026. pristupi izmjenama propisa i nadogradnji softvera.

Što se tiče **zajedničke organizacije tržišta (ZOT)**, Vlada je 5. XII utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o maslinarstvu i maslinovom ulju, koji je u skupštinskoj proceduri. Usvojen je Pravilnik o enološkim

postupcima i enološkim sredstvima za proizvodnju vina i drugih proizvoda od grožđa i za proizvodnju organskog vina („Sl. list CG“, broj 111/24) kojim se postiže usklađenost sa pravnom tekovinom EU, odnosno sa regulativama 1308/2013, 934/2019 i 848/2018. Softversko rješenje za elektronski vinski registar je u završnoj fazi testiranja.

U oblasti **ruralnog razvoja**, pored implementacije IPARD II i III programa, Crna Gora je nastavila da jača administrativne kapacitete buduće Agencije za plaćenje zapošljavanjem sedam dodatnih izvršilaca. Regionalna kancelarija u Bijelom Polju uspješno funkcioniše. Nakon izrade idejnog i glavnog projekta za izgradnju regionalnih kancelarija u Beranama i Pljevljima u toku je tenderska procedura za izbor izvođača radova.

Crna Gora je 6. XII 2024. obaviještena od strane EK da su izvršene sve potrebne formalnosti za zaključivanje Sporazuma o izmjenama i dopunama Sporazuma o finansiranju 2014 – 2020, te je samim tim dobijena akreditacija za upravljanje budžetskim sredstvima za Mjeru 9 – Tehnička pomoć iz IPARD II programa. Tokom II kvartala 2025. planira se podnijeti zahtjev za akreditaciju (roll-over) Mjere 9 iz IPARD III programa.

Politika kvaliteta

Kada je riječ o **organskoj proizvodnji**, Skupština je 17. XII 2024. donijela Zakon o organskoj proizvodnji („Sl. list CG“, broj 123/24).

Antikorupcijske mjere

Zakon o sprječavanju korupcije („Sl. list CG“, broj 54/24), kao opšti zakon, predstavlja pravni osnov za sve sektore. IPARD Upravljačko tijelo je dužno da sprečava i otkriva nepravilnosti, izvještava o uočenim nepravilnostima i daje naknadne informacije. Svrha prevencije je da se smanji mogućnost pojave nepravilnosti i prevara u upravljanju fondovima EU. Iz navedenih razloga Upravljačko tijelo ima službenika za nepravilnosti, koji je dužan da se stara o prijavi nepravilnosti, rizika i sprečavanju prevara. Izmjenama Priručnika o procedurama Upravljačkog tijela, koje su usvojene 17. III 2025. pored nadležnosti osobe za nepravilnosti, dodate su i odredbe za zaštitu zviždača. Za IPARD program javno je dostupan poseban baner za prijavu nepravilnosti/sumnje na prevaru.

POGLAVLJE 12 - BEZBJEDNOST HRANE, VETERINARSTVO I FITOSANITARNA POLITIKA

U izvještajnom periodu započeta je priprema okvirnog zakonodavstva kojim će se nacionalno zakonodavstvo uskladiti sa pravnom tekovinom EU u pogledu službenih kontrola, koje će prema planu biti usvojeno u IV kvartalu 2025.

U pogledu jačanja administrativnih kapaciteta, u izvještajnom periodu, realizovano je zapošljavanje 6 službenika. Pored toga Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove (UBHVFP) je pripremila i 28. II 2025. na dalje međuresorno usaglašavanje uputila novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, kojim se predviđa povećanje broja zaposlenih sa postojećih 126 (od kojih je popunjeno 94) na 234, od čega je 203 u stručnim i inspeksijskim službama. Novi pravilnik je izrađen na osnovu sektorskih analiza, preporuka EK i konsultanata. Planirano je formiranje novog Odjeljenja za organsku proizvodnju (4 zaposlena), povećanje kadrova u pravnoj i informatičkoj službi, te posebno jačanje inspeksijskih sektora zbog obaveza u procesu pristupanja EU i zatvaranja pregovaračko poglavlja 12. Poseban fokus stavljen je na razdvajanje granične i unutrašnje inspekcije i osiguranje dovoljnog broja kvalifikovanih službenika za rad na granici EU. U februaru je UBHVFP uputila ka Ministarstvu finansija zahtjev za odobrenje 14 novih i popunu 9 postojećih radnih mjesta, te je isti odobren, te se u narednom periodu očekuje raspisivanje oglasa za popunjavanje ovih pozicija, čime će biti ojačani inspeksijski kapaciteti.

Takođe, EK je u sklopu Izvještaja o ispunjenju obaveza u poglavlju 12 dostavljen je i plan zapošljavanja za period 2025–2030. koji je dat naniže.

Godina:	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Ukupno:
Inspektori i pomoćno osoblje	6	12	11	12	12	10	63
Savjetnici	8	7	7	7	7	7	41
Drugi sektori	--	2	2	3	2	3	12
Ukupno:	14	21	20	22	21	20	116

UBHVFP intenzivno radi na jačanju sistema nadzora i zaštite zdravlja životinja. Iako je kroz godišnje programe mjera planiran pouzdan pasivni nadzor bjesnila, dosadašnji broj uzoraka je bio nedovoljan. Zbog toga će se uložiti dodatni napor kako bi se obezbijedio adekvatan broj uzoraka i time osigurao kvalitetan i pouzdan nadzor. Istovremeno, dodatno je ojačan program nadzora bolesti ptica.

Za nastavak vakcinacije protiv bjesnila iz vazduha, kroz *Hadea Single Market Programme* grant, obezbijedena su potrebna finansijska sredstva, a u toku je priprema tenderske dokumentacije za sprovođenje oralne vakcinacije. Paralelno s tim, UBHVFP nastavlja s naporima na usklađivanju nacionalnog zakonodavstva o dobrobiti životinja sa pravnom tekovinom Evropske unije.

U dijelu koji se odnosi na izbjegavanje sukoba interesa ovlašćenih veterinaru koji sprovode službene dužnosti u Crnoj Gori je 11. VI 2024. stupio na snagu novi Zakon o sprečavanju korupcije („Sl. list CG“, broj 54/24), na osnovu kog je UBHVFP donijela je Plan integriteta za period 2024–2025. Plan je interni antikorupcijski dokument kojim se prepoznaju i otklanjaju rizici od korupcije i neetičkog ponašanja u okviru Uprave. Fokus je na jačanju odgovornosti, transparentnosti, etičnosti i kontrole rada službenika. Plan je dostupan na sajtu UBHVFP i dostavljen Agenciji za sprečavanje korupcije. Dodatno, UBHVFP je u saradnji sa policijom, carinom i inspekcijom, usvojila Zajednički plan mjera za prevenciju i represiju korupcije na granici za 2025. godinu, u februaru 2025.

U oblasti **opšte bezbjednosti hrane**, sproveden je Program mjera bezbjednosti i kvaliteta hrane i hrane za životinje za 2024. godinu i pripremljen plan za 2025.

Što se tiče **veterinarske politike i dobrobiti životinja**, Crna Gora je u potpunosti sprovela Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2024. godinu, te pripremila program za 2025. sa ojačanim programom nadzora ptičjih bolesti koje podliježu prijavljivanju. U pripremi je novi Program kontrole populacije pasa, koji će biti donijet na državnom nivou u toku, a glavne aktivnosti UBHVFP će biti usmjerene na podizanje svijesti lokalnih samouprava.

U oblasti **stavljanja na tržište hrane, hrane za životinje i nusproizvoda životinjskog porijekla** nastavljeno je ulaganje napora u poledu unapređenja objekata koji se bave hranom životinjskog porijekla. U pogledu upravljanja nusproizvoda životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni za ljudsku ishranu napredovalo Vlada je 16. I 2025. donijela Plan upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni za ljudsku ishranu s Akcionim planom 2025-2030. U vezi sa poboljšanjem higijene u svim fazama proizvodnje mlijeka, Crna Gora je razvila mjere poboljšanje, te će u narednom periodu biće stavljen akcenat na njihovu realizaciju.

U oblasti pravila **bezbjednosti hrane i specifičnih pravila za hranu za životinje**, Crna Gora je sprovela Program mjera bezbjednosti hrane i hrane za životinje za 2024. godinu i pripremila program za 2025.

U **fitosanitarnoj politici** sproveden je Program fitosanitarnih mjera za 2024. Godinu uključujući program kontrole proizvodnje sjemena, sadnog materijala i biljnih genetskih resursa, a pripremljen je program za 2025. Program za

praćenje rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2024. godinu je sproveden, a pripremljen je i program za 2025. Sprovedene su aktivnosti iz Nacionalnog plana za održivu upotrebu pesticida za period 2021-2026. godine predviđene za 2024, i započeto je sa predviđenim aktivnostima za 2025.

U oblasti **genetički modifikovanih organizama (GMO)** pripremljen je Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala za GMO za 2025. godinu.

Pregled usvojenih akata u pregovaračkom poglavlju 12- Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarni nadzor dat je u Prilogu 7.

POGLAVLJE 13 – RIBARSTVO

U izvještajnom periodu, nastavljeno je sa sprovođenjem Strategija razvoja ribarstva 2024-2029 sa Akcionim planom za prenošenje implementaciju i sprovođenje pravne tekovine EU. S tim u vezi u dijelu usklađivanja sa pravnom tekovinom EU pripremljeni su Nacrt zakona o morskom ribarstvu, Nacrt zakona o avakulturi, kao i Nacrt zakona o strukturnim mjerama i dodjeli državne pomoći. Za sva tri zakonska rješenja završena je procedura javne rasprave, nakon koje su akti upućeni na mišljenje svim relevantnim resorima. Nakon dobijenih mišljenja relevantnih institucija plan je da se zreli nacrti zakona upute EK, na uvid i mišljenje, a najdalje do 15. IV 2025.

U izvještajnom periodu nije bilo dodatnog zapošljavanja u Direktoratu za ribarstvo. U toku su pripremne aktivnosti u pogledu pripreme Akcionog plana za jačanje administrativnih kapaciteta za pregovaračko poglavlje 13, koji će biti usvojen do avgusta 2025.

Sa ciljem daljeg upoznavanja sa ZRP legislativom i njenom primjenom, inspektori za ribarstvo su u oktobru 2024, treći put zaredom, prisustvovali u svojstvu posmatrača, terenskoj obuci koje sprovodi EFCA na svojim plovilima.

U dijelu **upravljanja resursima i flotom**, nastavljena je prikupljanje podataka iz komercijalnog ulova, kao i bioloških podataka, shodno Programu prikupljanja podataka (DCF-DCRF).

Završena je realizacija drugog javnog poziva za dodjelu bespovratnih sredstava podrške za investicije u ribolovne plovne objekte, uključujući ribolovnu opremu i elektronske uređaje. Od ukupno ugovorenih 8 investicija za grant podršku modernizaciji ribolovne flote, uspješno je kompletirano 7 investicija i isplaćena podrška ukupnog iznosa 548.133,99 eura (70%), dok je ukupna vrijednost investicija 783.048,56 eura.

U cilju daljeg usklađivanja sa legislativom EU, kroz IPA III projekat započete su aktivnosti koje podrazumijevaju reviziju uspostavljenog okvira za prikupljanje podataka, izmjene i nadogradnju Ribarskog informacionog sistema (RIS).

Realizacija ugovora za opremanje prvih deset mjesta iskrcaja, uređajima za mjerenje i registraciju ulova je u toku. Uređaji su u izradi, dok je prototip uređaja završen u skladu sa tehničkom specifikacijom i ugovorom, što je konstatovano u toku druge posjete i kontrole izvođaču koju je realizovao Direktorat za ribarstvo i Javno preduzeće „Morsko dobro”, početkom decembra 2024.

Na osnovu odobrene Studije uticaja na životnu sredinu i socijalni uticaj (ESIA), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV) obezbijedilo je sredstva za izgradnju ribarske luke na rtu Đerane u Ulcinju, u okviru novog

petogodišnjeg programa podrške poljoprivredi i ribarstvu, čija se implementacija planira od januara 2026. kao nastavak MIDAS 2 projekta.

Evaluacija za izbor konsultantske kompanije za izradu glavnog projekta i tenderske dokumentacije je završena, a ugovor je potpisan u martu 2025. nakon javnog poziva objavljenog od 3. do 17. IV 2024. Takođe, završena je evaluacija tendera za tehničku kontrolu projektne dokumentacije, čiji je poziv bio otvoren od 24. X do 14. XI 2024, a ugovor je takođe zaključen u martu 2025.

EUSAIR-Nastavljene su aktivnosti na implementaciji Evropske strategije za Jadransko – jonski region (EUSAIR). U izvještajnom periodu održan je sastanak tematske nadzorne grupe za prvi stub to 9. XII 2024. u Pireju. Kordinatori stuba I ostvarili su učešće na sastanku – Predsedavanje Grčke EUSAIR-om koji se održao 1. oktobra 2024. na Krku, kao i na Prvom sastanku Omladinskog savjeta, koji je održan od 21. do 23. XI 2024. u Dubrovniku.

GFCM-Crna Gora je tokom 2024. nastavila aktivno učešće u okviru GFCM-a, a na 47. godišnjem zasijedanju GFCM održanom u periodu 4- 8. XI 2024. dobila je priznanje za usklađenost, čime je prepoznat i nagrađen njen rad na integraciji odluka GFCM u nacionalne pravne okvire i tačno izvještavanje o podacima.

EUROFISH-Procedura potvrđivanja sporazuma za punopravno članstvo pri međunarodnoj organizaciji EUROFISH je u toku.

ICCAT-Procedura za punopravno članstvo u ICCAT međunarodnoj organizaciji za zaštitu tuna je u toku i prema planu rada Vlade planirana je da bude realizovana u drugom kvartalu 2025. nakon čega bi uslijedila procedura ratifikacije o strane Skupštine Crne Gore.

IPA projekat: U septembru 2024, zahvaljujući podršci Evropske delegacije u Crnoj Gori otpočelo se sa implementacijom IPA III projekta koji za cilj ima unapređenje administrativnih inspekcijakih i kontrolnih kapaciteta Direktorata za ribarstvo. Kroz projekat su već pripremljeni nacrti Zakona o morskome ribarstvu i Zakona o akvakulturi, a planirana je priprema brojnih podzakonskih akata, kao i izrada Višegodišnje nacionalne strategije za Akvakulturu. Kroz projekat je pripremljen tender za nabavku opreme i uskoro će biti objavljen. Oprema je namijenjena službenicima Direktorata kao i inspekciji za ribarstvo.

POGLAVLJE 22 – REGIONALNA POLITIKA I KOORDINACIJA STRUKTURNIH INSTRUMENATA

U izvještajnom periodu realizovane su intenzivne aktivnosti na izradi revidiranog **Akcionog plana za ispunjavanje zahtjeva kohezione politike** uz koordinaciju imenovanih osoba za pojedinačne podooblasti, i uz učešće članova radne grupe i ekspertsku podršku projekta PPF sa NIPAK-om. Nakon finalizacije prvog nacrti Akcionog plana, isti je predstavljen na sjednici PRG koja je održana 25. X 2024. Ujedno je predstavljena i Metodologija za samoprocjenu ispunjavanja preduslova (*enabling conditions*), Studija o broju i opsegu programa, te Program obuke na temu kohezione politike. Nakon komentara od članova PRG i finalizacije teksta, prvi nacrt AP je dostavljen Evropskoj komisiji na komentare 8. XI 2024, dok je EK dostavila sugestije 19. XII 2024. Unaprijeđena verzija AP je dostavljena EK 28. III 2025. uz prateće priloge, kada je dostavljena i prva samoprocjena ispunjenosti preduslova (*enabling conditions*) za ovo Poglavlje.

Što se tiče **institucionalnog okvira** za evropske strukturne i investicione (ESI) fondove, Crna Gora je u septembru 2024. podnijela zahtjev za odobravanje izvršenja budžetskih zadataka za IPA III Operativni program za zaštitu životne sredine i klimatske akcije 2024-2027, odnosno u novembru 2024. za IPA III Operativni program za

zapošljavanje i socijalnu inkluziju, koji će u određenoj mjeri odražavati buduću strukturu za implementaciju ESIF-a. Shodno prepoznatim nedostacima i potrebi za unapređenjem u ovim oblastima, EK je dala određene preporuke i nalaze kroz Izveštaj, a na bazi sprovedene revizorske misije tokom 2024., te se u narednom periodu očekuje pozitivan odgovor EK u vezi povjeravanja izvršenja budžetskih zadataka za dva pomenuta operativna programa, posebno imajući u vidu napredak koji je cjelokupna struktura ostvarila u pogledu postupanja u skladu sa prepoznatim nalazima. U periodu od održavanja verifikacione misije novembar 2024. – mart 2025., struktura predstavljena kroz dostavljene akreditacione pakete, odnosno struktura koja je bila predmet revizije revizora EK, sprovela je niz korektivnih radnji u odnosu na gore navedene preporuke. S tim u vezi, pod koordinacijom Upravljačke strukture u Ministarstvu finansija, Vladi Crne Gore je, krajem decembra, upućena Informacija o realizaciji aktivnosti i projekata koji se implementiraju kroz sistem indirektnog upravljanja IPA fondovima sa prepoznatim ključnim izazovima (IPA II i IPA III) sa predlogom redefinisavanja institucionalnog okvira i uspostavljanju struktura koju je dostavilo Ministarstvo finansija. Vlada je odlučila o navedenoj Informaciji i donijela set zaključaka obavezujući institucije na postupanje koje za cilj ima intenziviranje aktivnosti na ispunjavanju akreditacionih kriterijuma za navedene programe. Ministarstvo finansija/nacionalna službenica za ovjeravanje, putem redovnih kanala komunikacije i usvojene tromjesečne prakse izvještavanja, informiše Evropsku komisiju o postignutim rezultatima, što će rezultirati skorim potpisivanjem finansijskih sporazuma za oba operativna programa, čijim procesom koordinira Ministarstvo evropskih poslova/nacionalna IPA koordinatorka. Ovi koraci pokazuju punu posvećenost nacionalnih vlasti predviđenoj absorpciji sredstava dostupnih kroz navedena dva programa, posebno imajući u vidu značaj operativnih programa u cilju pripreme za ispunjavanje zahtjeva kohezije politike i ispunjavanje indikatora postavljenih u okviru Poglavlja 22.

Poštujući zahtjeve Evropske komisije koji su propisani Okvirnim finansijskim partnerskim sporazumom, za potrebe uspješnog **upravljanja i izvještavanja o IPA programima** koji se sprovode u okviru modela samostalnog upravljanja, neophodno je postojanje informacionog sistema za upravljanje finansijskim i računovodstvenim podacima. U tom kontekstu, važno je naglasiti postojanje trenutnog sistema, a Direktorat za upravljanje strukturama pretprijetne podrške EU u Ministarstvu finansija je započeo proces analize potreba, na bazi predašnjeg iskustva u dijelu korišćenja Informacionog sistema za potrebe IPA II programa, na osnovu čega se došlo do zaključka da je potrebno razvijanje novog sistema, koji će omogućiti elektronsko vođenje i čuvanje tačnih, cjelovitih i pouzdanih podataka za potrebe vođenja računovodstvenih evidencija, kao i podataka neophodnih za planiranje, sprovođenje, upravljanje, evaluaciju, provjere i revizije podrške IPA III. S tim u vezi, dodatna inicijativa je upućena Ministarstvu javne uprave u cilju definisanja koraka, tehničkih i operativnih zahtjeva za uključivanje novog informacionog sistema. Razvoj i korišćenje ovakvog vida Informacionog sistema predstavlja uvod za potrebe upravljanja fondovima nakon pristupanja EU kroz obavezno postojanje Upravljačkog informacionog sistema (tzv. Management Information System). Takođe, Ministarstvo finansija pristupiće i izradi specifične IPA platforme za potrebe eksterne komunikacije dostupnih EU fondova, kako bi se IPA okruženje adekvatnije pozicioniralo u javnosti i kako bi potencijalni aplikanti imali kvalitetnije mogućnosti za boljom i umreženijom saradnjom.

Shodno izmjenama organizacije institucionalnog IPA okvira mijenjaće se i određeni podzakonski akti koji se odnose na politiku oslobađanja od plaćanja poreza na dodatu vrijednost. NAO će koordinirati i ove aktivnosti sa nadležnim tijelima.

Pored navedenog, važno je napomenuti da su budući koraci u pogledu institucionalnog okvira ESIF-a sastavni dio Poglavlja-Institucionalni okvir u okviru revidiranog Akcionog plana za ispunjavanje zahtjeva kohezije politike EU, uz napomenu da konačni okvir umnogome zavisi od regulative EK za period 2028+ koja se još uvijek očekuje. U vezi s navedenim, u poslednjem kvartalu 2025. predviđena je izrada Studije o institucionalnom okviru za sprovođenje kohezije politike EU koja će biti predmet diskusije unutar RG za PP 22. S tim u vezi, planirano je donošenje Odluke

Vlade za prvi kvartal 2026. na osnovu prethodne rasprave o planiranom institucionalnom uređenju u okviru RG za PP 22, a u skladu s nacrtom Regulative za novi programski period čija se objava očekuje na ljeto 2025.

U oblasti **administrativnih kapaciteta**, u cilju trasiranja puta ka stabilnim administrativnim strukturama za kohezioni okvir EU, sve aktivnosti vezane za indirektno upravljanje sprovodile su se redovno, iako su na uspostavljeni IPA sistem djelimično uticale značajne promjene, kako organizacione tako i kadrovske, tokom rekonstrukcije Vlade koja se desila u julu 2024. Sve navedene promjene praćene su i analizirane od strane NAO i dalje komunicirane ka EK. Nastavljen je razvoj kapaciteta IPA struktura i zapošljavanje novog kadra, dok iako su ojačani kapaciteti implementacionih tijela i dalje se bilježi nedostatak kadra u IPA tijelima. Plan zapošljavanja iz programa sektorske budžetske podrške IPA 2022 trenutno je u finalnoj fazi izrade, te je planirano da bude dostavljen Vladi na usvajanje do kraja aprila 2025. U dijelu koji se odnosi na politiku zadržavanja kadra, primjenjuje se prethodno donešena Odluka o dodatku na zarade za IPA strukture, omogućavajući povećanje zarada zaposlenima u IPA strukturi do 30%. U saradnji sa Upravom za ljudske resurse uspješno se sprovodi i specifični program obuka u oblasti upravljanja IPA sredstvima, dok je u okviru projekta PPF sa NIPAK-om sproveden opsežan Program obuka koji je zasnovan na okviru kompetencija EK. Program je realizovan u periodu od novembra 2024. do februara 2025. i sastojao se od početnog programa sa 3 modula za novozaposlene u strukturi i naprednog programa od 10 modula, dok su predavači iskusni eksperti iz zemalja članica EU. Obuke će biti nastavljene tokom 2025. sa ponavljanjima prema potrebi. Konačno, u martu 2025. otpočet je inicijalni Program obuke na temu kohezivne politike za članove RG za PP 22 i službenike zaposlene u IPA strukturi u skladu sa izrađenim Programom obuke, koje će biti nastavljene tokom aprila 2025. Svoju posvećenost jačanju kadrovskih kapaciteta na nivou IPA okvira, Ministarstvo finansija/nacionalna službenica za ovjeravanje su takođe pokazali putem informisanja Vlade Crne Gore o potrebi zapošljavanja u određenim IPA organizacionim jedinicama za koje su revizori Evropske komisije utvrdili da je neophodno reagovati. Kada je riječ o popunjavanju ključnih pozicija, nakon pomenute rekonstrukcije iz jula 2024. IPA struktura je uspjela da popuni gotovo sve upražnjene visoko-rukovodne pozicije čime se dodatno trasira put ka efikasnijem upravljanju dostupnim sredstvima iz pretpristupne podrške i ispunjavaju datih preporuka EK.

Kada je u pitanju **programiranje**, Finansijski sporazum za IPA 2024 je potpisan 13. XII 2024. i programom je opredijeljeno ukupno 26,6 miliona eura za akcije u oblastima: 1) Vladavina prava; 2) Životna sredina; 3) Zapošljavanje i socijalna politika; i za horizontalnu akciju 4) Instrument za evropsku integraciju. Za ovaj program, u toku je priprema tehničke dokumentacije. Dodatno, Finansijski sporazum za Višegodišnji akcioni program za proširenje trans-evropske saobraćajne mreže u Crnoj Gori, Ruta 4, sekcija Mateševo – Andrijevića je potpisan 2. decembra 2024. Programom je opredijeljeno ukupno 100 miliona eura za podršku neophodnim investicijama u sektoru saobraćaja. Oba Operativna programa za oblasti: 1) Životna sredina i 2) Zapošljavanje i socijalne politike za period 2024-2027 usvojena su 5. VIII 2024. Programima je EU podržala Crnu Goru u ukupnom iznosu od 66 miliona eura. U toku su aktivnosti na usvajanju finansijskih sporazuma za ova dva operativna programa od strane Vlade Crne Gore, čime će se kreirati i formalno-pravni uslovi za početak njihovog sprovođenja. Programiranje IPA 2025-2027 je započeto tokom 2024. i u okviru programa, dvije horizontalne akcije – Instrument za sprovođenje reformi i Instrument za evropsku integraciju, u ukupnom iznosu od 46 miliona eura su izrađene i dostavljene Evropskoj komisiji na komentare u novembru 2024. Nakon usaglašavanja komentara, unaprijeđeni nacrti dokumenata su dostavljeni Evropskoj komisiji u februaru 2025. i u toku je procjena kvaliteta i relevantnosti predloženih oblasti podrške od strane EK.

Tokom izvještajnog perioda realizovane su brojne i intenzivne aktivnosti koje podrazumijeva učešće Crne Gore u jedanaest programa **prekogranične i teritorijalne saradnje**. Crnogorski korisnici su po prvi put imali priliku da apliciraju u okviru dva poziva koja su objavljena kroz međuregionalni program Interreg Evropa, a objavljeni su novi

pozivi i ugovoreni novi vrijedni projekti i u okviru ostalih programa koji su primarno usmjereni na podršku inicijativama za zaštitu životne sredine, promovisanje obnovljive energije, zaštitu i očuvanje biodiverziteta, unapređenje efikasnosti tržišta rada i kvaliteta usluga u obrazovanju, unapređenje održivog rasta i konkurentnosti mikro i malih preduzeća i otvaranje novih radnih mjesta, jačanje kapaciteta u oblasti inovacija, osnaživanje uloge kulture i održivog turizma, razvoj multimodalnih oblika transporta na području Jadransko-jonskog regiona, kao i unapređenje institucionalnih kapaciteta za teritorijalno i makroregionalno upravljanje.

Što se tiče **nadgledanja i evaluacije**, nastavljene su redovne aktivnosti u ovoj oblasti u skladu sa procedurama za IPA programe i projekte. Otpočeta je realizacija projekta koji se tiče evaluacije IPA II programa u indirektnom upravljanju u sljedećim sektorima: Životna sredina, klimatska akcija i energija; Konkurentnost i inovacije; Zapošljavanje i socijalna politika, kao i projekta *interim* evaluacije IPA II programa za sektore Zapošljavanje, obrazovanje i socijalne politike, kao i Konkurentnost i inovacije.

Kada je **IPARD II** u pitanju, nastavljen je rad na sprovođenju ugovora potpisanih kroz prethodne objavljene javne pozive, s obzirom na to da je rok za korišćenje dostupnih IPARD II sredstava isticao krajem 2024. Zahvaljujući uspješnoj implementaciji, poljoprivredni proizvođači i prerađivači su do kraja 2024. iskoristili gotovo 90 % raspoloživih sredstava opredijeljenih kroz IPARD II program, odnosno oko 35 miliona. Takođe, izmijenjen je Finansijski sporazum o podršci za poljoprivredu i ruralni razvoj u okviru IPA II, koji je stupio na snagu 6. XII 2024, kojim se dodjeljuje akreditacija za upravljanje budžetskim sredstvima u okviru Mjere 9 IPARD II programa-Tehnička podrška.

Što se tiče **IPARD III programa**, tokom 2024. su raspisana četiri javna poziva u okviru mjera 1, 3 i 7. Takođe, IPARD III Odbor za nadgledanje održan je u junu 2024, kako bi, između ostalog, usvojio izmjene programa, osiguravajući njegovo potpuno usklađivanje sa Sektorskim sporazumom. Kada je riječ o Mjeri 4, nakon ispunjavanja određenih preduslova, očekuje se akreditacija ove mjere što će doprinijeti sprovođenju Zelene agende za Zapadni Balkan i proširenju elemenata Zelenog sporazuma EU u regionu Zapadnog Balkana, omogućavajući održivi razvoj poljoprivrede i ruralnih područja, doprinoseći ublažavanju klimatskih promjena i prilagođavanju poljoprivrede.

Nadalje, **Reformska agenda** Crne Gore 2024-2027 za Instrument EU za reforme i rast u okviru Plana rasta EU za Zapadni Balkan je ključni dokument koji ima za cilj ubrzanje ekonomske konvergencije Crne Gore prema prosjeku Evropske unije i sprovođenje neophodnih reformi kako bi se ubrzala integracija u EU. Za Crnu Goru je alocirano 383,5 miliona eura, od čega 110 miliona eura čine bespovratna sredstva, a 273,5 miliona eura povoljni krediti. Od ukupnog iznosa podrške 178,5 miliona eura će biti dodijeljeno u vidu budžetske podrške, dok će preostalih 205 miliona eura biti dodijeljeno za finansiranje infrastrukturnih projekata i implementirana kroz mehanizam Zapadnobalkanskog investicionog okvira (ZIO). Reformska agenda koju je Evropska komisija odobrila 23. X 2024. sadrži 32 reforme u četiri oblasti javnih politika, i ukupno 130 reformskih koraka. **Sporazum o pristupanju instrumentu između Evropske unije i Crne Gore o posebnim aranžmanima za sprovođenje podrške unije Crnoj Gori** u okviru instrumenta za reforme i rast stupio je na snagu 24. III 2025. godine. Očekuje se da Sporazum o zajmu stupi na snagu tokom aprila 2025. kada se očekuje i isplata tranše prefinansiranja u iznosu od 26.845.000 eura. Isplata preostalih sredstava koja će biti dostupna Crnoj Gori je uslovljena uspješnom implementacijom reformskih mjera definisanih u Reformskoj agendi i biće isplaćena u sedam polugodišnjih tranši.

Prvi polugodišnji izvještaj o realizaciji 14 mjera iz Reformske agende je dostavljen Evropskoj komisiji 14. III 2025. na procjenu, a sadrži podatke o realizaciji mjera do 28. II 2025. Maksimalni raspoloživi iznos podrške Evropske unije od 29,5 miliona eura, proporcionalno je smanjen za 7% prefinansiranja. Za četiri neispunjena koraka, Crna Gora će iskoristiti mogućnost iz člana 21. Uredbe EU 2024/1449 o uspostavljanju Instrumenta za reforme i rast,

prema kojoj se rezultati za ove korake mogu biti ostvareni u roku od 24 mjeseca nakon roka za izvještajni period, bez uticaja na isplatu sredstava predviđenih Reformskom agendom za ove korake. Ukoliko Evropska komisija potvrdi dostavljeni Izvještaj, očekuje se da će za 10 reformskih koraka biti isplaćeno 18 miliona eura, dok će uplata 11,5 miliona eura za preostala četiri koraka biti odgođena i izvršena uz isplatu za naredni izvještajni period koji ističe krajem juna 2025.

U Crnoj Gori postoje različiti **mehanizmi kontrole i revizije trošenja sredstava EU**, kako bi se osigurala transparentnost i odgovorno korišćenje tih sredstava, prije svega mehanizmi koje je Evropska unija uspostavila, ali i nacionalni organi. U tom smislu, sprovode se redovne kontrole Evropske komisije kako bi se osiguralo da su sredstva pravilno iskorišćena u skladu sa propisima. Nadalje, Crna Gora je potpisala niz međunarodnih ugovora kojima se definiše pravni, administrativni i tehnički okvir finansiranja i sprovođenja IPA programa, tu se prije svega misli na Zakon o potvrđivanju Okvirnog sporazuma o finansijskoj podršci Unije Crnoj Gori u okviru IPA II i IPA III programa, koji je dalje razrađen sektorskim i finansijskim sporazumima, ali i nacionalnim dokumentima kojima se reguliše finansijsko upravljanje i kontrola korišćenja IPA fondova. Osim pravnog okvira, postoji jasan institucionalni okvir u kojem su za indirektno upravljanje finansijskom podrškom IPA III u Crnoj Gori uspostavljeni sljedeći organi i strukture: a) Nacionalni IPA koordinator (NIPAK); b) Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO); c) Upravljačka struktura; d) IPA tijela odgovorna za upravljanje programima: Upravljačko tijelo; Posredničko tijelo za finansijsko upravljanje (IBFM); Posrednička tijela za upravljanje politikama (IBPM); te Revizorsko tijelo koje je nezavisno od navedenih IPA tijela i zaduženo za reviziju podrške IPA III. Osim navedenih međunarodnih sporazuma koje je Crna Gora potpisala sa EU, međusobna prava i odgovornosti struktura i organa, kao i njihovi odnosi i načini implementacije propisani su IPA III Uredbom i relevantnim sporazumom o implementaciji i operativnim sporazumima. Dodatno, svaka institucija koja koristi EU sredstva obavezna je da implementira interne mehanizme kontrole, kao što su interne revizije, kako bi osigurali da su sredstva ispravno trošena. Svi ovi mehanizmi zajedno čine složen sistem kontrole i revizije koji ima za cilj da osigura pravilno i odgovorno trošenje EU sredstava u Crnoj Gori, te su uveliko povezani s anti-korupcijskim mjerama na nacionalnom nivou, koji osiguravaju da se sredstva koriste u skladu sa zakonima, da postoji transparentnost u javnim nabavkama i da se korupcija minimizira kroz zakonodavne, institucionalne i operativne mjere.

Nadalje, uspostavljen je i stabilan sistem **upravljanja nepravilnostima i prevarama**, i s tim u vezi Kancelarija AFCOS-a u Ministarstvu finansija je glavna tačka kontakta za OLAF i odgovorna je za prijavljivanje nepravilnosti OLAF-u u okviru elektronskog sistema za prijavljivanje nepravilnosti (IMS). Takođe AFCOS kancelarija je u obavezi da pripremi Strategiju za borbu protiv prevara i upravljanja nepravilnostima za zaštitu finansijskih interesa EU za period 2025–2028, sa pratećim Akcionim planom, u skladu sa programom rada Vlade Crne Gore za 2025. čime se dodatno osigurava pravilna upotreba dostupnih sredstava EU podrške. Očekuje se da strategija bude usvojena u II kvartalu 2025. U pogledu saradnje sa institucijama EU, u septembru 2022. potpisan je radni aranžman EPPO sa Vrhovnim državnim tužilaštvom Crne Gore, koji će omogućiti saradnju i razmjenu informacija između strana kako bi se obezbijedila efikasna istraga i krivično gonjenje. Oba tužilaštva su posvećena privođenju pravdi svih osoba koje su osumnjičene ili optužene da su počinile zločine protiv budžeta EU.

POGLAVLJE 33 – FINANSIJSKE I BUDŽETSKE ODREDBE

Ministarstvo finansija je, u saradnji s institucijama nadležnim za implementaciju sistema sopstvenih sredstava, preduzelo ključne korake u jačanju administrativnih kapaciteta i usklađivanju sa standardima EU. U okviru bilateralne saradnje, dogovorena je studijska posjeta Češkoj s ciljem razmjene iskustava i najboljih praksi s državama članicama EU. Paralelno, uz podršku GIZ-a, bilateralnih partnera i TAIEX/CUSTOMS mehanizama, pokrenut je proces

angažovanja konsultanta za stručnu pomoć, kao i realizacija dodatnih studijskih posjeta i uključivanje međunarodnih eksperata.

Dalji napredak, posebno u obračunu PDV osnovice i optimizaciji IT Sistema, će umnogome zavisiti od podrške eksperata. Crna Gora će nastaviti da radi kontinuirano na unapređivanju administrativnih kapaciteta svih institucija uključenih u proces planiranja i upravljanja sopstvenim sredstvima EU kroz stalne obuke i unapređenje procedura kako bi se postigla efikasnost u procesima.

U cilju osiguranja da su sopstvena sredstva EU tačno prikupljena, evidentirana u računima, isplaćena, da se o njima izvještava i da se revidiraju, kako na nacionalnom nivou tako i od strane EU, izvršiće se nadogradnja informacionog sistema (carinskog uvoznog sistema i finansijskog modula) i izraditi aplikativno rješenje za automatsko generisanje izvještaja računa A i B. Specifikacija funkcionalnih zahtjeva za uvođenje aplikacije vođenje računa A i B je pripremljena u okviru projekta „Unaprjeđenje sistema sopstvenih sredstava EU u Crnoj Gori“ i dostavljena kompaniji koja je radila novi carinski informacioni sistem (Migrirani CIS). Uprava carina očekuje implementaciju nadogradnje CIS-a u dijelu koji se odnosi na uvođenje A i B računa do kraja 2025.

Skupština je 26. IX 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost („Sl. list CG”, broj 94/24). Predmetnim zakonom nastavljeno je sa usklađivanjem sa pravnom tekovinom, i to u dijelu: reforme snižene stope PDV, kroz uvođenje druge snižene stope PDV-a od 15%, u skladu sa Direktivom 2006/112/EZ o zajedničkom sistemu poreza na dodatu vrijednost; ukidanja poreskog rashoda, odnosno nulte stope PDV na isporuku proizvoda i usluga za gradnju i opremanje ugostiteljskog objekta kategorije pet i više zvjezdica, energetskog objekta za proizvodnju električne energije instalisane snage veće od 10 MW i kapaciteta za proizvodnju prehrambenih proizvoda razvrstanih u okviru sektora C grupa 10 Zakona o klasifikaciji djelatnosti ("Službeni list CG", broj 18/11), čija investiciona vrijednost prelazi 500.000 eura; reforme odredbe koja se odnosi na oslobođenje od plaćanja PDV pri uvozu, odnosno njenog usklađivanja sa Direktivom 2009/132/EU o utvrđivanju područja primjene člana 143 tački (b) i (c) Direktive 2006/112/EU u vezi oslobođenja od plaćanja poreza na dodatu vrijednost prilikom konačnog uvoza određene robe.

Zakonom o poreskoj administraciji je, između ostalog, uređen postupak prinudne naplate poreza iz imovine poreskog obveznika (pokretne i nepokretne). Na osnovu navedenog zakona donijet je Pravilnik o načinu prodaje imovine poreskog obveznika u postupku prinudne naplate. Dodatno, pripremljen je Nacrt Uputstva o priznavanju i otpisu nenaplativih carina, posebnih, antidampinških, kompenzacionih dažbina, kamata i kazni.

Antikorupcijske mjere

Poglavlje 33 – Finansijske i budžetske odredbe zahtijeva posebnu pažnju na transparentnost i odgovorno upravljanje finansijama. U cilju suzbijanja korupcije u oblasti sopstvenih sredstava EU, kontinuirano se sprovode jačanje mehanizama kontrole i nadzora nad obračunom i prikupljanjem sopstvenih sredstava i ovećanje transparentnosti kroz publikovanje referentnih vrijednosti na osnovu kojih se vrši obračun kontribucije CG budžetu EU i jačanje sistema internog i eksternog izvještavanja.

KLASTER 6: VANJSKI ODNOSI

POGLAVLJE 30 – VANJSKI ODNOSI

Crna Gora će nastaviti da aktivno učestvuje u sprovođenju mjera u okviru AP za CRM, kao i implementaciju aktivnosti AP CRM 2025-2028.

Vlada je 28. XI 2024. usvojila Izvještaj o završenim pregovorima o zaključivanju Dodatnog protokola 7 o rješavanju sporova uz CEFTA sporazum (DP 7) s Predlogom dodatnog protokola. U toku je interesorno usaglašavanje Zakona kojim se potvrđuje DP 7.

Vlada je 6. II 2025. usvojila Informaciju o potrebi obrazovanja Radne grupe za izradu Programa međunarodne razvojne saradnje i međunarodne humanitarne pomoći za period 2026-2029, sa ciljem odgovarajuće primjene novog Zakona o međunarodnoj razvojnoj saradnji i međunarodnoj humanitarnoj pomoći.

Svjetska trgovinska organizacija (STO) – Crna Gora prepoznaje značaj Svjetske trgovinske organizacije (STO), i u aktuelnim pregovaračkim procesima, svoje stavove usaglašava s EU i u tom kontekstu, Crna Gora prepoznaje važnost STO inicijativa⁴². U odnosu na izvještajni period, a u vezi sa Zajedničkom inicijativom o elektronskoj trgovini (*Joint Initiative on E-commerce*) tokom pregovaračkog procesa usaglašavani su stavovi s EU. S obzirom da je najavljen završetak pregovora⁴³ kroz Zajedničku izjavu, tekst Sporazuma o elektronskoj trgovini je finalizovan. Međutim, rok za implementaciju u okviru STO-a ostaje neizvjestan imajući u vidu trenutne izazove. Tek nakon otklanjanja istih može biti započet postupak ratifikacije, a Inicijativa će biti formalno integrisana u pravni okvir STO kao Aneks Sporazuma o osnivanju STO-a. Crna Gora podržava i ostale aktivnosti koje imaju za cilj nadgradnju već postojećeg pravnog okvira, pa pored e-trgovine, na fonu usaglašavanja s EU politikama, podržava i uvođenje Sporazuma o olakšicama za ulaganje u razvoj (IFD) u pravni sistem STO-a, ali i pitanje reforme STO i rješavanje sporova. U vezi sa pristupom tržištu roba, a koji je definisan kroz crnogorsku Listu koncesija, Vlada je 19. XII 2024. donijela Uredbu o carinskoj tarifi za 2025. i ista je u primjeni od 1. I 2025⁴⁴. Takođe, kako pitanje transparentnosti sve više dobija na značaju, i u tom smislu Crna Gora je prepoznata kao jedna od aktivnijih STO članica, imajući u vidu da kontinuirano i blagovremeno dostavlja notifikacije (sve distribuirane notifikacije su dostupne na sajtu STO).

S obzirom da je Strategija trgovinskih olakšica istekla 2022, Vlada je 15. XI 2024. utvrdila Program trgovinskih olakšica 2024-2026 s okvirnim Akcionim planom. Programom su definisani operativni ciljevi čijom realizacijom će se omogućiti pojednostavljenje trgovinskih procesa, smanjenje administrativnih barijera i troškova privatnog sektora u obavljanju prekograničnih transakcija. U skladu s navedenim Programom su identifikovana četiri operativna cilja: Transparentnost i predvidljivost; Optimizacija i automatizacija; Simplifikacija i harmonizacija; Efektivnost i saradnja.

CEFTA 2006 i Akcionog plana za Zajedničko regionalno tržište – Crna Gora je posvećena realizovanju obaveza definisanih u okviru Akcionog plana za Zajedničko regionalno tržište 2025-2028 (CRM AP 2025-2028). U vezi s pregovaračkim poglavljem 30, kao nosilac aktivnosti (*Lead Organisation*) definisana je CEFTA uz podršku EK, i u tom smislu se samo dio aktivnosti izvještava u okviru ovog poglavlja.

Vlada je 28. XI 2024. usvojila Izvještaj o završenim pregovorima o zaključivanju Dodatnog protokola 7 o rješavanju sporova uz CEFTA sporazum (DP 7) s Predlogom dodatnog protokola. U toku je interesorno usaglašavanje Zakona kojim se potvrđuje DP 7.

42 Učešće u zajedničkim inicijativama (E-commerce, Investment facilitation for development, MSMEs i Domestic regulation of trade in services) i Učešće u ekološkim inicijativama (Fossil Fuel Subsidy Reform, Trade and environmental sustainability i Plastics pollution and environmentally sustainable plastics trade)

43 26. VII 2024.

44 U odnosu na tranzicione periode za: 1. STO ITA/ITA2 Sporazuma obaveza je realizovana zaključno sa 1. I 2023; 2. Zakon o potvrđivanju Protokola o pristupanju Crne Gore Sporazumu iz Marakeša o osnivanju STO sve preuzete obaveze implementirane su 1. I 2022; 3. STO Protokol o izmjeni aneksa sporazuma o trgovini civilnim vazduhoplovima (CV) i Odluku koja se odnosi na pristup tržištu bez kvota i carina za najmanje razvijene zemlje (DFQF for LDCs), obaveze po osnovu Sporazuma i Odluke su implementirane zaključno sa 2016.

Na sastanku CEFTA Zajedničkog komiteta (održanog 9. X 2024), CEFTA Strane su usvojile tekst CEFTA Dodatnog protokola 7 za rješavanje sporova i Crna Gora je otpočela interne procedure vezane za ratifikaciju Dodatnog protokola 7. Takođe, dalje u tekstu dat je pregled usvojenih odluka na sastanku pomenutom sastanku.

1. Međusobno priznavanje programa Ovlašćenih privrednih subjekata (AEO): Kompanije koje uživaju carinske pogodnosti u svojim matičnim zemljama sada će imati iste privilegije na svih sedam CEFTA tržišta, što će dovesti do bržih i efikasnijih carinskih procedura;

2. Olakšavanje e-trgovine: Uspostavljen je jedinstveni okvir koji omogućava kompanijama da nesmetano prodaju proizvode putem interneta na svim CEFTA tržištima, uz postavljanje standarda za zaštitu potrošača pri online kupovini;

3. Pojednostavljenje isporuke paketa: Nove regulative olakšavaju isporuku paketa između CEFTA strana, poboljšavajući regulatornu kontrolu i uvodeći EU standarde za transparentnost cena i kvalitet usluge;

4. Sprečavanje neopravdanog geo-blokiranja: Pravila osiguravaju da online prodavnice ne mogu blokirati pristup svojim sajtovima, proizvodima ili uslugama na osnovu lokacije ili porekla potrošača, omogućavajući nesmetanu kupovinu širom CEFTA tržišta;

5. Zaštita prava intelektualne svojine (IPR): Usklađeni standardi IPR štite kompanije i potrošače od falsifikovane robe, podstičući inovacije i štiteći CEFTA tržište;

6. Uspostavljanje elektronskog sistema za upravljanje rizicima: Elektronska razmena podataka omogućava carinskim službama efikasnije ciljanje visokorizičnih pošiljki, poboljšavajući bezbednost trgovine i ubrzavajući kretanje robe;

7. Olakšavanje trgovine uslugama turističkih agencija i turoperatora: Turističke agencije i turoperatora sada imaju lakši pristup svim CEFTA tržištima, stvarajući nove mogućnosti za rast i privlačenje većeg broja turista u region.

8. Mehanizam za rješavanje sporova (Dodatni protokol 7): Novi mehanizam za rešavanje trgovinskih sporova garantuje pravičnost i transparentnost, povećavajući poverenje poslovnih subjekata u implementaciju CEFTA pravila o olakšavanju trgovine;

9. Preporuka za olakšavanje osiguranja od autoodgovornosti: Pojednostavljeni procesi osiguranja omogućavaju putnicima da bezbrižno voze kroz CEFTA region, bez brige o pokrivenosti osiguranjem.

Na sastanku CEFTA Zajedničkog komiteta (održanog 6. III 2025), CEFTA Strane usvojile i sljedeće tri odluke: Odluku o priznavanju ovlašćenih privrednih subjekata, Odluku o elektronskoj razmjeni podataka o odobrenjima za unos grupa lijekova koji sadrže kontrolisane supstance i Odluku o jačanju saradnje između CEFTA strana u oblasti trgovinske statistike, kao i jednu administrativnu odluku.

Podsjećamo da je Crna Gora ratifikovala sva četiri do sada potpisana sporazuma koji proizilaze iz Berlinskog procesa, i isti su stupili na snagu. U decembru 2023, Skupština je ratifikovala CEFTA Sporazum o priznavanju stručne kvalifikacije medicinskih sestara opšte njege, doktora veterinarske medicine, farmaceuta i babica, koji je za Crnu Goru stupio na snagu 21. VIII 2024⁴⁵. Sporazum o pristupu visokom obrazovanju i prijemu na studije na Zapadnom Balkanu (Agreement on access to higher education and admission to study in the Western Balkans) potpisan je u Briselu 14. X 2024. U toku je postupak ratifikacije u Crnoj Gori.

45 Podsjećamo da je: Sporazum o priznavanju kvalifikacija u oblasti visokog obrazovanja na Zapadnom Balkanu, potpisan u Berlinu, 3. XI 2022. (stupio na snagu za Crnu Goru 23. II 2024); Sporazum o slobodi kretanja na Zapadnom Balkanu sa ličnom kartom, potpisan u Berlinu, 3. XI 2022. (stupio na snagu za Crnu Goru 23. II 2024); Sporazum o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za doktore medicine, doktore stomatologije i arhitekte u kontekstu Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini, potpisan u Berlinu, 3. XI 2022 (stupio na snagu za Crnu Goru 23. II 2024);

Crna Gora je osigurala primjenu zajedničkih pravila porijekla u okviru CEFTA Sporazuma i neprekidnu kumulaciju porijekla s EU i drugim trgovinskim partnerima početkom primjene revidiranih pravila PEM Konvencije od 1. I 2025. i primjenom Odluke PEM Zajedničkog komiteta br. 2/2024 kojom se uključuju prelazne odredbe u izmijenjenu PEM Konvenciju od 30. I 2025.

CEFTA validaciona misija za Program ovlaštenih privrednih subjekata (AEO) Crne Gore, koja je realizovana⁴⁶ rezultirala je pozitivnom ocjenom. Očekuje se usvajanje odluke od strane CEFTA Sekretarijata o međusobnom priznavanju AEO Programa Crne Gore. U izvještajnom periodu je pet privrednih subjekata je dobilo status AEO, tako da ih sada ima ukupno 14, dok je u proceduri još 7 zahtjeva.

Sistem elektronske razmjene podataka (SEED+) - U cilju implementacije CEFTA Dodatnog Protokola 5 u cilju razmjene podataka sa nesusjednim zemljama, tehnički protokol o elektronskoj razmjeni podataka između Uprave carina Crne Gore i Sjeverne Makedonije (prvi tehnički protokol o razmjeni podataka između nesusjednih CEFTA Strana) je potpisan 18. XI 2024. u Budimpešti. Napomena: SEED+ je uspostavljen sa svim CEFTA Stranama. Uspostavljen je link i u što kraćem roku se očekuje puna razmjena podataka putem SEED+ sistema, u okviru CEFTA Strana. U pogledu inicijative „Zeleni koridori”, razmjena i usklađivanje podataka između carinskih administracija Crne Gore i R. Hrvatske, putem SEED+ sistema, je na zadovoljavajućem nivou, s tim što carinska uprava Hrvatske i dalje čeka na dozvolu DG TAXUD-a da odobri slanje povratnih poruka ka ne-EU zemljama. Iako Crna Gora ima potpisan Memorandum o razumijevanju (MoU) s R. Italijom trenutno nema razmjene podataka, imajući u vidu da nema trajektne linije.

U vezi sa slobodnim kretanjem (neprehrambenih) industrijskih proizvoda, svi zahtjevi iz pravne tekovine EU su harmonizovani u nacionalno zakonodavstvo i primjenjuju se u Crnoj Gori. Takođe, treba imati u vidu da Crna Gora u kontinuitetu svoje propise usaglašava sa novom pravnom tekovinim EU. Značajno je napomenuti i da u kontinuitetu *EU notified bodies* iz Slovenije, Italije, Rumunije i Češke, a polazeći od aktuelnih proizvođača, prate proizvode iz Crne Gore (trenutno u oblasti električne opreme, eksploziva za civilnu upotrebu i medicinskih sredstava), i svi ovi proizvodi se bez ikakvih incidenata u produženom trajanju stavljaju na Zajedničko tržište EU.

Skupština je 20. III 2025. donijela novi Zakon o osiguranju („Sl. list CG”, broj 33/25), kojim se prenose Direktiva 2009/138 o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) i Direktiva 2016/97 o distribuciji osiguranja (IDD), a čija je primjena predviđena danom ulaska Crne Gore u EU.

U Podgorici, 4. III 2025. je održan konstitutivni sastanak Zajedničke radne grupe za priznavanje profesionalnih kvalifikacija kojim je predsjedavala Crna Gora.

U toku je proces pridruživanja **Australijskog grupi (AG)**⁴⁷. Članice AG će, poštujući princip konsenzusa, donijeti odluku o daljem postupanju u odnosu na CG zahtjev. Na video-konferenciji u januaru 2024, crnogorski predstavnici prezentovali su dosije i razmijenili informacije sa predstavnicama država članica i Sekretarijatom AG. Crna Gora (MVP) je u redovnoj komunikaciji sa predstavnicima Sekretarijata AG, informisana je da je crnogorska aplikacija još uvijek na razmatranju.

⁴⁶ U junu 2024.

⁴⁷ Crna Gora je formalno podnijela aplikaciju za članstvo u AG 29. maja 2023.

Crna Gora je predala aplikaciju za članstvo u **Vasenarskom aranžmanu** (WA)⁴⁸. Predstavnici izvjestioca i koizvjestilaca su konstatovali napredak koji je Crna Gora ostvarila u pravnom-tehničkom aspektu i u pogledu ispunjenja kriterijuma propisanih ovim aranžmanom, uz napomenu da prijem zavisi od političke klime unutar WA i odnosima sa zemljama članicama⁴⁹. Crna Gora (MVP) vodi redovnu komunikaciju sa predstavnicima izvjestilaca, obaveštavajući u kontinuitetu o svim aktuelnostima na nacionalnom nivou, a koje su od značaja za status crnogorske aplikacije.

Skupština je donijela Zakon o razvoju banci Crne Gore („Sl. list CG”, broj 99/24), i u tom smislu je dio preporuke EK ispunjen. Transformacija nekadašnjeg Investiciono razvojnog fonda Crne Gore je završena u skladu sa zakonskim rješenjima i Razvojna banka je otpočela sa radom 1. I 2025. U odnosu na obavezu donošenja podzakonskih akata, u kontekstu poglavlja 30, neophodno je donošenje Uredbe o osiguranju izvoznih kredita od netržišnih rizika, nakon čega će Razvojna banka postati osiguravač izvoznih kredita od netržišnih rizika za crnogorska preduzeća.

U vezi sa pregovaračkim procesom u cilju izmjene Sporazuma o slobodnoj trgovini s Ukrajinom, u dijelu pravila porijekla i metode administrativne saradnje, a kako je ukrajinska strana 15. I 2025. informisala o saglasnosti sa dostavljenim izmjenama i dostavila finalni nacrt Protokola, slijede odgovarajuće nacionalne procedure. Izmjene FTA s Ukrajinom podrazumijevaju istovremeno vezivanje za pravila porijekla iz 2012. (osnovnog teksta Konvencije), kao i izmijenjenu PEM Konvenciju (tj. Odluku PEM Zajedničkog komiteta broj 1/2023, ali i dvije odluke Zajedničkog komiteta br. 1/2024 i 2/2024).

S obzirom na činjenicu da postupak ratifikacije Zakona o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Koreje o ekonomskoj saradnji nije bio završen 2023. (u okviru prethodnog mandata Skupštine), Skupština je 16. XII 2024. donijela predmetni Zakon koji je objavljen u „Sl. list CG - Međunarodni ugovori”, broj 012/24. Sporazum je stupio na snagu 1. III 2025.

Razvojna saradnja i humanitarna pomoć

Normativni okvir⁵⁰ - Vlada je 1. XI 2024. donijela Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030 sa Akcionim planom za 2025-2026. Izradu Strategije podržala je EU (DG ECHO, kroz poziv za „Pojedinačne grantove državama za upravljanje rizikom od katastrofa (Track 1)”). Glavni cilj Strategije je sprovođenje aktivnosti na prevenciji i smanjenju rizika od katastrofa i jačanju otpornosti na pojavu novih rizika, kao i jačanje kapaciteta društva i državnih/lokalnih institucija u odgovoru na različite vrste prirodnih i od strane čovjeka izazvanih katastrofa, sa posebnim akcentom na ranjive grupe i rodnu odgovornost. Strategija će unaprijediti kapacitete Crne Gore za sprovođenje aktivnosti koje se odnose na upravljanje rizicima od katastrofa i obezbijediti efikasniju prevenciju, pripravnost i reagovanje u slučaju katastrofa, dok će istovremeno snažno podržavati nacionalnu implementaciju pet ciljeva Unije za otpornost na katastrofe.

Bilans ostvarenih rezultata - Operativno-komunikacioni centar 112 (OKC 112) Direktorata za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova, u periodu od 1. I do 31. XII 2024. ukupno je primio 210.000 poziva i koordinirao

48 2015.

49 Poslednje proširenje je bilo 2017.

50 Informacije u okviru cjeline *Normativni okvir* i *Bilans ostvarenih rezultata* su relevantne i za poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika

sa 50 akcija spašavanja u planinama u kojima su spašene 83 osobe⁵¹. Kada je u pitanju statistika od 1. IX 2024. do 18. III 2025, OKC 112 primio je 88.942 poziva i koordinirao sa 15 akcija spašavanja u planinama u kojima je spašeno 36 osoba⁵². Od 1. I 2024. do 18. III 2025. OKC 112 primio je 329.582 poziva i koordinirao sa 56 akcija spašavanja u planinama u kojima su spašene 102 osobe⁵³.

Regionalna platforma za smanjenje rizika od katastrofa za Evropu i Centralnu Aziju, održana je od 6. do 8. XI 2024. u Budvi i okupila blizu 700 predstavnika iz 55 država Evrope i Centralne Azije. Regionalnu platformu organizovala je Vlada, u saradnji sa Kancelarijom Ujedinjenih nacija za smanjenje rizika od katastrofa (UNDRR) i uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Evropske komisije i Savjeta Evrope. Ovaj događaj je omogućio političkim liderima, institucijama nadležnim za smanjenje rizika od katastrofa i drugim učesnicima da naprave osvrt na napredak u implemetaciji Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa 2015-2030 i Mape puta za smanjenje rizika od katastrofa 2021-2030, te da razgovaraju o odvažnim koracima za unapređenje otpornosti na katastrofe u regionu, sa fokusom na proaktivno upravljanje rizicima umjesto na reagovanje na katastrofe.

U sklopu projekta *FloodNorthALB* – Upravljanje složenim poplavama u Sjevernoj Albaniji kroz prekograničnu podršku zemlje domaćina i zajedničku saradnju, koji se implementira u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu, sprovedena je štabna vježba na temu reagovanja u slučaju poplava, 26. XI 2024. u Tirani na kojoj su učestvovala tri predstavnika iz Direktorata za zaštitu i spašavanje.

Pružanje humanitarne pomoći

Ministarstvo unutrašnjih poslova uputilo je spasilački tim u Bosnu i Hercegovinu, radi saniranja posljedica poplava koje su pogodile centralni i južni dio zemlje. Tim je spasilačke aktivnosti sprovodio na području Jablanice i Konjica, od 7. do 11. X 2024. Ovaj tim se sastojao od dvije komponente: komponenta za traganje i spašavanje iz ruševina (light USAR) i komponenta tima visokog kapaciteta za crpljenje vode (High Capacity Pumping – HCP) i imao je 33 pripadnika⁵⁴. Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova pružilo je i pomoć u vidu vreća za spavanje – 50 komada i ćebadi – 300 komada, procijenjene vrijednosti 9.000,00 eura.

Vlada je 12. XII 2024. usvojila Informaciju o upućivanju humanitarne pomoći Bosni i Hercegovini, kojom je Ministarstvo vanjskih poslova opredijelilo 10.000 eura za pomoć Bosni i Hercegovini povodom poplava iz oktobra 2024.

POGLAVLJE 31: VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

Crna Gora je nastavila da se u potpunosti usaglašava sa Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom Evropske unije, primarno prateći razvoj ruske agresije na ukrajinsku teritoriju i transponujući sve odluke koje čine dosadašnje pakete sankcija Evropske unije, u cilju slabljenja ruskih ratnih sposobnosti i finalno onemogućavanja Ruske Federacije da nastavi agresiju, ali i istovremeno transponujući odluke o restriktivnim mjerama u vezi sa tematskim oblastima koje se odnose na ljudska prava, hemijsko oružje i sajber napade, kao i odluke o restriktivnim mjerama prema drugim državama. Skupština je 10. XII 2024. donijela Zakon o restriktivnim mjerama („Sl. list CG”, broj 119/24). Nova zakonska procedura predviđa brže usvajanje restriktivnih mjera Evropske unije te omogućava da

51 66 stranih državljana i 17 crnogorskih državljana

52 29 stranih državljana i 7 crnogorskih državljana

53 76 stranih državljana i 26 crnogorskih državljana

54 24 vatrogasca-spasioca, 5 pripadnika Crvenog krsta Crne Gore i 4 pripadnika Direktorata za zaštitu i spašavanje (menadžment tima).

Crna Gora nastavi da se, bez većih zakašnjenja, u potpunosti usaglašava sa ZVBP-om Evropske unije, ispunjava svoje međunarodne obaveze u cilju davanja doprinosa pri održavanju i uspostavljanju međunarodnog mira i bezbjednosti, i ostane kredibilan partner u ovoj oblasti.

Vlada je usvojila Odluku o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije i regulativama Evropske unije s obzirom na djelovanja Ruske Federacije kojima se destabilizuje situacija u Ukrajini mjerama („Sl. list CG”, broj 30/25). Vlada je 3. IV 2025. donijela Odluku o obrazovanju Stalnog koordinacionog tijela za restriktivne mjere, u skladu sa Zakonom o restriktivnim mjerama. U toku je i finalizacija Akcionog plana za unapređenje nacionalnih kapaciteta za primjenu restriktivnih mjera 2025-2028, koji se nalazi u fazi međuresorskog usaglašavanja, nakon čijih će sugestija će biti upućen Vladi na usvajanje koje je planirano u toku II kvartala 2025. Vlada je 3. X 2024. donijela novu Odluku o obrazovanju Inter-resorne komisije za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama (u daljem tekstu: Komisija), u cilju izrade i praćenja implementacije Strategije o suprotstavljanju hibridnim prijetnjama i pratećih akcionih planova. Strategija će predstavljati osnovni strateški dokument kojim se daju smjernice za unapređivanje postojećeg normativnog i institucionalnog okvira u cilju efikasnijeg suprotstavljanja širokom spektru hibridnih prijetnji. Realizacija mjera i aktivnosti sadržanih u ovom strateškom dokumentu ima za cilj uspostavljanje integrisanog nacionalnog sistema za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama, kao i jačanje ukupne otpornosti države i društva na ovaj bezbjednosni izazov. Nacrt Strategije i Akcionog plana su usaglašeni na nacionalnom nivou i 21. III 2025. poslati na uvid i sugestije Evropskom centru izvrsnosti za hibridne prijetnje u Helsinkiju, R. Finska. Usvajanje Strategije se očekuje do kraja aprila 2025.

Crna Gora je nastavila politički dijalog s EU. U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025, održani su sastanci ministra odbrane s ambasadorom Evropske unije u Crnoj Gori Johanom Satlerom (11. IX 2024), stalnim izviđačem Evropske unije za Crnu Goru i poslanikom Evropskog parlamenta Marjanom Šarecem (27. I 2025) i novoimenovanim izaslanikom odbrane EU akreditovanim za Crnu Goru pukovnikom Alešom Minarikom (27. III 2025). Takođe, u Briselu je 12. XII 2024. održan sastanak v.d. generalne direktorice za politiku odbrane u Ministarstvu odbrane sa zamjenikom izvršnog direktora Evropske odbrambene agencije (EDA) general majorem Erihom Denkom.

U okviru Američko-jadranske povelje A-5, nastavljen je aktivan doprinos jačanju regionalne saradnje i promovisanju euroatlantskih integracija zemalja regiona Zapadnog Balkana. U okviru albanskog predsjedavanja A5, u Tirani, održani su sljedeći sastanci: 3 – 5. XII 2024. ministarski sastanak; 20. XI 2024. sastanak na nivou direktora politike odbrane, dok je načelnik Generalštaba VCG učestvovao na Konferenciji načelnika generalštabova oružanih snaga zemalja članica Povelje u periodu 17 -19. IX 2024. U okviru regionalne inicijative za uspostavljanje saradnje na nivou ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope – SEDM, Crna Gora je učestvovala na godišnjem ministarskom sastanku 5 – 7. XI 2024. u Tirani, R. Albanija. U okviru Balkanske medicinske namjenske jedinice - BMTF realizovani su redovni sastanci Upravnog odbora Na 53. sastanku Multinacionalne savjetodavne grupe (MAG), održanom 26 – 28. III 2025. odlučeno je da države članice povećaju svoje godišnje kontribucije operativnom budžetu Centra za bezbjednosnu saradnju RACVIAC. U skladu sa navedenim, Crna Gora će povećati iznos nacionalne kotribucije za 15%, te će, umjesto dosadašnjih 30.000,00 eura, od 2026. kontribucija će iznositi 34.500,00 eura.

Detaljnije informacije u vezi s političkim dijalogom između EU i Crne Gore, kao i informacije u vezi sa saradnjom s međunarodnim organizacijama i regionalnom saradnjom date su u aneksu 2.

Saradnja u okviru Evropske unije

Savjet EU je 28. II 2025. donio odluku o Mjeri pomoći Evropskog mirovnog instrumenta za Crnu Goru za 2025. (Odluka Savjeta 2025/435), shodno zahtjevima za podršku koje je Crna Gora dostavila Evropskoj službi za vanjske poslove 2023. (nabavka opreme za ekstremne zimske uslove; oprema za jačanje HBRNO i SAR kapaciteta). Vrijednost Mjere pomoći iznosi 6 miliona eura. Nakon što predstavnici relevantnih institucija Evropske unije sprovedu tzv. "post-adoption mission" posjetu Ministarstvu odbrane, otpočeće se sa formalnom implementacijom Mjere pomoći za 2025. Evropska komisija je 27. i 28. III 2025. u Podgorici, posredstvom TAIEX instrumenta a u saradnji sa Ministarstvom odbrane, organizovala radionicu na temu Zajedničke bezbjednosne i odbrambene politike (ZBOP). Radionica je okupila predstavnike više resora, kojima su eksperti iz država članica Evropske unije predstavili institucionalni okvir za sprovođenje ZBOP, najvažnije politike i strateška dokumenta, kako bi se bliže upoznali s kapacitetima Unije za suočavanje sa savremenim bezbjednosnim izazovima.

Saradnja s Ujedinjenim nacijama

U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025, Ministarstvo odbrane je, iz domena svoje nadležnosti, ispunilo obaveze koje proizilaze iz članstva Crne Gore u UN⁵⁵. Ministarstvo je dostavilo izvještaje o implementaciji konvencija iz domena razoružanja i kontrole naoružanja⁵⁶.

Žene, mir i bezbjednost – Crna Gora ostaje posvećena promovisanju uloge žena u miru i bezbjednosti, kao i implementaciji ciljeva Rezolucije SBUN 1325 i njoj pratećih rezolucija. Vlada je 23. XI 2023. usvojila Strategiju implementacije Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost i njoj pratećih rezolucija za period od 2024. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period 2024-2025. godina (treći nacionalni akcioni plan). Trenutno je u pripremi Godišnji izvještaj o realizaciji aktivnosti iz Akcionog plana (2024-2025) za primjenu Strategije implementacije Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost i njoj pratećih rezolucija (2024-2027) za 2024. godinu. Procenat realizacije aktivnosti je 70,9%. Nadalje, u saradnji sa UNDP SESSAC izrađena je dvojezična brošura koja ima za cilj promociju ciljeva Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost, Vodič za sprečavanje diskriminacije, seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja u VCG, kao i Priručnik o standardizaciji obuka iz oblasti roda i rodne ravnopravnosti. Razvijen je i prvi regionalni online kurs za rodnu ravnopravnost za pripadnike/ce ministarstava odbrane i oružanih snaga zemalja Zapadnog Balkana u saradnji sa UNDP SESSAC-om. U oktobru 2024, u saradnji sa UNDP SEESAC-a realizovana je obuka na temu „Rodno odgovorno liderstvo“ za visoko rukovodni i komandni kadar institucija bezbjednosti. Takođe, od aprila do novembra 2024. jedan visoko pozicionirani oficir Vojske Crne Gore učestvovao je u programu „Mentorstvo za rodnu ravnopravnost“, koji je vodila ekspertkinja za rodna pitanja iz UNDP SEESAC-a.

Saradnja sa OEBS-om

⁵⁵ izvještavanja o sprovođenju međunarodno-pravnih instrumenata iz oblasti razoružanja i kontrole naoružanja, u skladu sa rokovima izvještavanja Ujedinjenih nacija, i finansijske kontribucije prema određenim mirovnim misijama, organizacijama i konvencijama, na prethodno dostavljeni zahtjev Ministarstva vanjskih poslova.

⁵⁶ Godišnji izvještaj o usklađenosti sa Konvencijom o konvencionalnom oružju (CCW), na nacionalnom nivou; Godišnji izvještaj o implementaciji Izmijenjenog protokola II o zabrani ili ograničenju upotrebe mina, mina iznenađenja i drugih sredstava CCW Konvencije, na nacionalnom nivou; Godišnji izvještaj po članu 7 Konvencije o zabrani upotrebe, skladištenja, proizvodnje i prometa protivpješadijskih mina i njihovom uništavanju (APLC), na nacionalnom nivou; Godišnja izjava u skladu sa Haškim kodeksom ponašanja protiv širenja balističkih projektila (HCOC), sa aspekta svoje nadležnosti.

U periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025, Ministarstvo odbrane je nastavilo saradnju sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori na implementaciji projekta „Ublažavanje bezbjednosnih rizika od SALW/SCA u Crnoj Gori”, u skladu sa definisanim ciljevima i aktivnostima projekta. U okviru tog projekta, 21. XI 2024. izvršena je isporuka dva sertifikovana ADR vozila Vojsci Crne Gore u vrijednosti od 549.060,68 eura.

Imajući u vidu da je Crna Gora, nakon dobijanja pozitivnih Izvještaja o realizaciji privremenih mjerila za poglavlja 23 i 24, ušla u završnu fazu pregovora za članstvo u EU, stvorili su se uslovi za početak diplomatskih razgovora o ispunjenju jedinog završnog mjerila za poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika. Nakon obavljenih pregovora i u dogovoru sa američkom stranom, Crna Gora je 27. IX 2024. obavijestila SAD verbalnom notom o namjeri da raskine bilateralni sporazum. O toj namjeri (kojom je Crna Gora praktično izašla iz Sporazuma) obaviještena je 1. X 2024. Evropska komisija, koja smatra da je time Crna Gora ispunila preostalo mjerilo u poglavlju 31.

Kontrola naoružanja

Ministarstvo odbrane je nastavilo sa realizacijom aktivnosti u okviru NATO – ACDC i VCC, u cilju koordinacije i sprovođenja aktivnosti sa NATO partnerskim zemljama po pitanju poslova kontrole naoružanja. Finalni sastanak je održan 23. X 2024. u Briselu, gdje su koordinisane aktivnosti za 2025. U skladu sa Sporazumom o podregionalnoj kontroli naoružanja (SPKN), održan je niz aktivnosti u cilju analize dosadašnjih aktivnosti i planiranja daljeg rada i implementacije SPKN, uključujući razmjenu godišnjih informacija, izradu plana inspekcija, obuku i druga pitanja od važnosti za funkcionisanje Sporazuma. U skladu sa obavezama koje proizilaze iz BD11, uspješno i pravovremeno su distribuirane i razmijenjeni: Godišnji kalendar i ograničavajuće odredbe – 15. XI 2024, Informacija o kontaktima – 15. XI 2024. i Godišnja vojna informacija po Bečkom dokumentu 2011 (AEMI) – 15. XII 2024.

Viškovi naoružanja i ubojnih sredstava – U periodu od 1. IX 2024 – 31. III 2025. rješavanje viškova ubojnih sredstava je teklo sljedećom dinamikom: prodajom po ranije zaključenim ugovorima u količini od 334,68 tona.

Učešće u EU misijama i operacijama

U pomorskoj operaciji NAVFOR ATALANTA do sada je učestvovalo 95 pripadnika VCG. U junu 2024. upućen je jedan oficir VCG na brod Ratne mornarice K. Španije, čije se angažovanje okončalno u decembru 2024. U februaru 2025. upućen je jedan oficir VCG na brod Ratne mornarice R. Italije.

Crna Gora je izrazila namjeru za učešće u misiji Evropske unije za pružanje vojne pomoći Ukrajini (EUMAM Ukraine). U vezi sa tim, u septembru 2023, Ministarstvo odbrane je uputilo pismo namjere EU Službi za vojno planiranje i sprovođenje (MPCC). U februaru 2024, Ministarstvo odbrane je obaviješteno da je Političko – bezbjednosni komitet dao saglasnost da Crna Gora pruži svoj doprinos misiji EUMAM. U toku je skupštinska procedura koja prethodi realizaciji učešća u međunarodnim misijama i operacijama.

Kapaciteti za doprinos – U cilju doprinosa međunarodnom miru i stabilnosti, Crna Gora je nastavila sa aktivnim učešćem u međunarodnim misijama i operacijama.

NATO misije i operacije

KFOR – Crna Gora je nastavila sa aktivnim doprinosom misiji KFOR, a trenutno su u ovoj misiji angažovani jedan oficir i jedan podoficir.

NATO misija u Iraku (NMI) – Trenutno se u misiji nalazi jedan pripadnik VCG, koji je raspoređen u februaru 2025. Kao dio regionalnih napora na planu borbe protiv terorizma, naša zemlja je, na nivou saradnje (A-5), u novembru 2024. angažovala i jednog pripadnika VCG u okviru mobilnog trening tima koji je upućen u Irak, na period od dvije sedmice.

NATO operacija Sea Guardian – Upućivanje naših pripadnika se očekuje u narednom periodu, u saradnji sa mornaricama R. Albanije i R. Grčke. U tom kontekstu, u decembru 2024, potpisan je Tehnički aranžman između Ministarstva odbrane Crne Gore i Ministarstva odbrane R. Albanije u vezi sa pripremom za upućivanje i angažovanjem pripadnika VCG na patrolnim brodovima Mornarice Albanije radi učešća u NATO operaciji Sea Guardian u Sredozemnom moru, dok se u narednom periodu očekuje potpisivanje Tehničkog aranžmana sa Grčkom.

Ostale NATO aktivnosti – Doprinos Crne Gore aktivnostima Alijanse na njenim istočnim granicama ostvaruje se kroz angažovanje pripadnika VCG u borbenim grupama u Letoniji i u Bugarskoj u okviru isturenih kopnenih snaga (Forward Land Forces). U decembru 2024, Crna Gora je u okviru borbene grupe u Letoniji rasporedila 13. rotaciju, dok je u Bugarskoj u februaru 2025. raspoređena 5. rotacija. NATO bezbjednosna pomoć i obuka za Ukrajinu (NSATU) – U cilju podrške proaktivnije uloge NATO-a u pružanju pomoći i obuci Ukrajini, Savjet za odbranu i bezbjednost je 7. II 2025. utvrdio Predlog odluke o angažovanju pripadnika VCG u NSATU. Očekuje se donošenje skupštinske odluke u narednom periodu.

UN misije

U MINURSO je angažovana jedna oficirka VCG od aprila 2024. U skladu sa prioritetnim politikama UN na povećanju broja žena u misijama Ujedinjenih nacija, VCG od 2020. u navedenu misiju upućuje samo oficirke.

U toku je procedura usaglašavanja bilateralnog aranžmana sa Ujedinjenim Kraljevstvom o učešću pripadnika VCG u sastavu UK kontingenta u misiji UNFICYP na Kipru.

Investiranje u odbranu - Vlada je 26. XII 2024. usvojila Plan investiranja Crne Gore u odbranu 2025-2028, koji prikazuje posvećenost Crne Gore u dostizanju potrebnog investiranja u odbranu u iznosu od minimum 2% BDP, istovremeno obezbjeđujući održivost i kontinuitet budžeta za odbranu. Na ovaj način omogućava se postizanje ciljeva utvrđenih sveukupnom reformom sistema odbrane, kao i ciljeva postavljenih u dijelu modernizacije i opremanja VCG, odnosno implementaciji NATO ciljeva sposobnosti dodijeljenih Crnoj Gori.

U cilju jačanja strateškog okvira u prevenciji, detekciji i odgovoru na nuklearni terorizam, kao i jačanju sistema nuklearne bezbjednosti uopšte, u periodu 9 – 12. IX 2024. u saradnji s Međunarodnom agencijom za atomsku energiju izrađen je nacrt novog Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP) Crne Gore za period 2025-2029. kao i Plan za implementaciju INSSP-a⁵⁷. Takođe, ojačana je i saradnja sa Međuregionalnim institutom Ujedinjenih nacija za istraživanje zločina i pravde (UNICRI) u dijelu jačanja nacionalnih kapaciteta vezano za nuklearnu forenziku i jačanje kapaciteta Specijalnog državnog tužilaštva (SDT) u otkrivanju krivičnih djela sa nuklearnim i radioaktivnim materijalom iz njihove nadležnosti. S tim u vezi, izrađen je Vodič za tužioce o radiološkim i nuklearnim zločinima i dostavljen Crnoj Gori. Takođe, otpočela je implementacija projekta Centra izvrsnosti Evropske

⁵⁷ Ovo su dokumenta Vlade Crne Gore, ali istovremeno i Međunarodne agencije za atomsku energiju, jer se od ove stručne agencije očekuje podrška za implementaciju i isti mora biti usaglašen sa Planom nuklearne bezbjednosti Međunarodne agencije za atomsku energiju, koji usvaja Generalna konferencija Međunarodne agencije za atomsku energiju, čija je Crna Gora članica od 2006. godine

unije - Projekat CBRN CoE P101 „Poboljšanje zaštite i sigurnosti kritične CBRN infrastrukture u regijama Jugoistočne i Istočne Europe, Centralne Azije i Bliskog istoka” u kojem učestvuju predstavnici Crne Gore.

Informacije u vezi s upravljanjem civilnim krizama i bilans ostvarenih rezultata⁵⁸ dati u okviru poglavlja 30 – Vanjski odnosi.

Uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava (NUS) – U periodu 1. I – 31. XII 2024, realizovana je 276 aktivnost na zaštiti od neeksplozivnih ubojnih sredstava i tom prilikom prikupljeno je preko 18 tona NUS-a. U 11 situacija vršena su podvodna prikupljanja NUS-a, dok je u tri slučaja vršeno podvodno uništavanje NUS-a. Realizovana su tri projekta u okviru kojih je izvršeno uništavanje prikupljenih 17 tona NUS-a i u sklopu magacinskih prostora u Rogamima izgrađen je asfaltni plato (ukupne površine 1500 m²), sa pripadajućom natkrivenom konstrukcijom koja će služiti za smještaj materijalno-tehničkih sredstava, dijela NUS-a i ista je opremljena kontejnerima (namijenjeni kao kancelarijski i sanitarnim prostor) i postrojenjem za pranje i održavanje opreme.

Crna Gora je aktivno, u skladu sa planiranom dinamikom rada Alijanse, učestvovala u aktivnostima NATO procesa upravljanja kriznim situacijama. Vježbe kriznog upravljanja realizovane su u skladu sa NATO priručnikom za odgovor (NATO response system manual) i Nacionalnim katalogom mjera za odgovor na krize, u kojem su jasno definisani nacionalni nosioci odgovora na mjere i aktivnosti koje je neophodno preduzeti za implementaciju mjera kada se aktiviraju od strane NATO. Crna Gora je od dobijanja punopravnog članstva učestvovala u vježbama CMX17, CMX19 i CMX23. Crna Gora je na ekspertskom nivou učestvovala na pripremnim sastancima, konferencijama i obukama koje je Savez organizovao tokom 2024. Takođe, u cilju pripreme vježbe CMX25 održana je NATO vježba „Short Notice Exercise“ (SNEX) u septembru 2024. Vježba „Crisis Management Exercise 25“ (CMX25) realizovana je u prvom kvartalu 2025.

Vježbe i obuke – Obuka jedinica i pripadnika VCG je u periodu 1. IX 2024 – 31. III 2025. bila fokusirana na dostizanje, unapređenje i održavanje njihovih sposobnosti, a u cilju kvalitetnog izvršavanja postavljenih zadataka. Aktivnosti su bile usmjerene na osposobljavanje deklariranih jedinica, realizaciju karijernih kurseva, stručno-specijalističko usavršavanje i izučavanje stranih jezika u zemlji i inostranstvu. Pripadnici Vojske su u navedenom periodu učestvovali na brojnim nacionalnim i međunarodnim vježbama, što je bilo od posebnog značaja za dostizanje interoperabilnosti sa savezničkim snagama, ali i unapređenje bilateralne i multilateralne saradnje i razumijevanja.

Pomoć Ukrajini – Od početka ruske agresije, Crna Gora je pružila značajnu bilateralnu podršku Ukrajini, posebno u vojnoj opremi (10 tranši podrške, oko 10.377.387.20 eura). Takođe, Vlada je do sada finansijski doprinijela Sveobuhvatnom paketu pomoći (CAP) u iznosu od oko 798.504 dolara. U toku je usaglašavanje Sporazuma o bezbjednosnoj saradnji i dugoročnoj podršci između Ukrajine i Crne Gore. Tim povodom formirana je Delegacija za vođenje pregovora i održane su konsultacije sa ukrajinskom stranom.

⁵⁸ Paragrafi Normativni okvir i Bilans ostvarenih rezultata

Prilog 1 – Spisak zakona koje je Skupština donijela u periodu od 1. IX 2024. do 31. III 2025.

1. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu Crne Gore za 2024. godinu;
2. Zakona o izmjenama i dopuni Zakona porezu na dodatu vrijednost;
3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica;
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica;
5. Zakon o izmjenama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje;
6. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama;
7. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o radu;
8. Zakon o izmjeni Zakona o visokom obrazovanju;
9. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem;
10. Zakon o otpisu kamate na dospjele poreske obaveze;
11. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Francuske o saradnji u domenu odbrane sa Tehničkim aranžmanom između Ministarstva odbrane Crne Gore i ministra odbrane Republike Francuske o nabavci dva patrolna broda od strane Crne Gore;
12. Zakon o potvrđivanju Konvencije o priznavanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili privrednim stvarima;
13. Zakon o potvrđivanju Međunarodnog sporazuma o razmjeni podataka u svrhe provjere izjava o imovini;
14. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima;
15. Zakon o elektronskim komunikacijama;
16. Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza;
17. Zakon o budžetskoj inspekciji;
18. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sanaciji kreditnih institucija;
19. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o stečaju i likvidaciji banaka;
20. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o obligacionim odnosima;
21. Zakon o izmjenama Zakona o vanparničnom postupku;
22. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći;
23. Zakon o pomorsko-agencijskoj djelatnosti;
24. Zakon o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima;
25. Zakon o organskoj proizvodnji;
26. Zakon o psihološkoj djelatnosti;
27. Zakon o informacionoj bezbjednosti;
28. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Koreje o ekonomskoj saradnji;
29. Zakon o potvrđivanju akata Svjetskog poštanskog saveza;
30. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Evropske unije o operativnim aktivnostima koje sprovodi Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu u Crnoj Gori;

31. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Republike Češke o otklanjanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i sprečavanje poreske evazije i izbjegavanja;
32. Zakon o potvrđivanju Konvencije Međunarodne organizacije rada o ukidanju nasilja i uznemiravanja broj 190;
33. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Republike Makedonije o uređivanju međusobnih imovinsko – pravnih odnosa;
34. Zakon o zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava;
35. Zakon o restriktivnim mjerama;
36. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore
37. Zakon o budžetu Crne Gore za 2025. godinu;
38. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti;
39. Zakon o potrošačkim kreditima;
40. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji;
41. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu;
42. Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima;
43. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Knjaževine Andore o otklanjanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu i sprečavanju poreske evazije i izbjegavanja;
44. Zakon o potvrđivanju sporazuma između Crne Gore i Republike Albanije o socijalnom osiguranju;
45. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju;
46. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Agenciji za nacionalnu bezbjednost;
47. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnoj imovini;
48. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o građevinskim proizvodima;
49. Zakon o potvrđivanju Ugovora o osnivanju Centra za sajber kapacitete Zapadnog balkana (WB3C);
50. Zakon o potvrđivanju izmjena Multilateralnog sporazuma između Evropske zajednice i njenih država članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Crne Gore, Kraljevine Norveške, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu u uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja;
51. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Savjeta ministara Bosne i Hercegovine, Vlade Republike Bugarske, Vlade Republike Hrvatske, Vlade Mađarske, Vlade Republike Sjeverne Makedonije, Vlade Crne Gore, Vlade Republike Srbije, Vlade Slovačke Republike i Vlade Republike Slovenije u vezi sa saradnjom i koordinacijom u oblasti traganja i spašavanja u civilnom vazduhoplovstvu;
52. Zakon o potvrđivanju Sporazuma o pristupanju Instrumentu između Evropske unije koju predstavlja Komisija i Crne Gore koju predstavlja Vlada Crne Gore o posebnim aranžmanima za sprovođenje podrške Unije Crnoj Gori u okviru Instrumenta za reforme i rast;
53. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike;
54. Zakon o alternativnim investicionim fondovima;
55. Zakon o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom;
56. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama;
57. Zakon o finansijskim konglomeratima;

58. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o boračkoj i invalidskoj zaštiti;
59. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma;
60. Zakon o izgradnji objekata;
61. Zakon o uređenju prostora;
62. Zakon o energetici;
63. Zakon o osiguranju;
64. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o patentima;
65. Zakon o potvrđivanju Sporazuma o primjeni člana 65 Konvencije o priznavanju evropskih патената;
66. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti;
67. Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o svojinsko – pravnim odnosima;
68. Zakon o izmjeni Zakona o ličnoj karti;
69. Zakon o izmjenama Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti i
70. Zakon o dopuni Zakona o lijekovima.

Prilog 2 – Politički dijalog, multilateralna i regionalna saradnja (Politički kriterijuma i poglavlje 31)

Odnosi Crna Gora - EU

U izvještajnom periodu je održana **Međuvladina konferencija između Crne Gore i Evropske unije**, na kojoj je Crna Gora zatvorila tri pregovaračka poglavlja: *7 - Pravo intelektualne svojine*, *10 - Informatičko društvo i mediji* i *20 - Preduzetništvo i industrijska politika*. Zatvaranje tri poglavlja predstavlja dobar završetak veoma produktivne godine, tokom koje je Crna Gora ostvarila pozitivan IBAR, pridružila se SEPA, predstavila ambicioznu Reformsku agendu, čiji je cilj da obezbijedi više od 380 miliona eura investicija iz EU. S naše strane je potvrđena snažna opredijeljenost Vlade za sprovođenje daljih reformi, u cilju ubrzanja evropske agende sa posebnim osvrtom na neophodne korake u oblasti vladavine prava, unapređenja dobrosusjedskih odnosa, kao i plan zatvaranja preostalih poglavlja s ciljem da se do 2026. okonča pregovarački proces i da Crna Gora postane punopravna članica do 2028.

Samit EU - Zapadni Balkan je održan 18. XII 2024. na kojem su učestvovali lideri zemalja EU i Zapadnog Balkana. Na samitu je usvojena Briselska deklaracija kojom je ocijenjeno da je strateško partnerstvo između EU i Zapadnog Balkana važnije nego ikada i potvrđena je perspektiva članstva u EU za region.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Ervin Ibrahimović učestvovao je na sastanku ministara vanjskih poslova Grupe „Prijatelji Zapadnog Balkana“ i ministara vanjskih poslova ZB sa Evropskom komisijom, 10. II 2025. u Rimu. U fokusu razgovora bilo je očuvanje zajedničke sigurnosti, jačanje saradnje sa državama Zapadnog Balkana, ubrzanje procesa pristupanja, kao i zajednički prioriteti za dalji tok pregovora.

Sastanak XXII Parlamentarnog odbora Evropske unije i Crne Gore za stabilizaciju i pridruživanje je održan 31. X 2024. u Podgorici. Ponovljena je nedvosmislena posvećenost svih crnogorskih partija evropskim integracijama.

Samit Evropske političke zajednice (EPZ) je održan, 7. XI 2024. u Budimpešti, u okviru predsjedavanja Mađarske Savjetom EU, na kojem je učestvovao predsjednik Crne Gore Jakov Milatović. Samitu je prisustvovalo više od 40 šefova država i vlada, a u fokusu skupa su bili sigurnosni izazovi s kojima se Evropa suočava, borba protiv irregularne migracije, ekonomska sigurnost i klimatske promjene.

U izvještajnom periodu su realizovane posjete evropskih zvaničnika Crnoj Gori, kao i posjete crnogorskih zvaničnika Briselu. Crnu Goru su posjetili evropska komesarka za proširenje predsjednica Marta Kos (16. I 2025.) i stalni

izvjestilac EP za Crnu Goru Marjan Šarec (27-31. januara 2025.).

Ministarstvo vanjskih poslova kontinuirano se usaglašava sa Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom EU, te sprovodi aktivnosti pripremanja predloga odluka o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera i stvaranje normativno pravnog osnova za njihovu implementaciju na nacionalnom nivou. Crna Gora je usvojila Zakon o restriktivnim mjerama, koji je stupio na snagu 21. XII 2024.

Bilateralna saradnja

Bosna i Hercegovina

- Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović boravio je u zvaničnoj posjeti Bosni i Hercegovini, u periodu od 30. do 31. X 2024.

Republika Sjeverna Makedonija

- Predsjednica Republike Sjeverne Makedonije Gordana Siljanovska Davkova boravila je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori, u periodu od 28. do 29. XI 2024.

Republika Albanija

- Predsjednik Republike Albanije Bajram Begaj boravio je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori 9. do 11. II 2025.

Republika Hrvatska

- Ministar vanjskih i evropskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grić Radman boravio je u radnoj posjeti Crnoj Gori 13. I 2025. povodom obilježavanja Dana hrvatskog naroda u Crnoj Gori.
- Bilateralne političke konsultacije između Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore i Ministarstva vanjskih i evropskih poslova Republike Hrvatske, na nivou državnih sekretara, održane su 27. I 2025. u Zagrebu.
- Predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović boravio je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori 26 do 28. III 2025.

Multilateralna i regionalna saradnja

Saradnja sa OEBS-om

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Ervin Ibrahimović primio je u posjetu malteškog ministra vanjskih i evropskih poslova i trgovine i tadašnjeg predsjedavajućeg Stalnom savjetu OEBS-a Ijana Borža, 12. XI 2024. Delegacija Crne Gore, koju je predvodio ppv i mvp Ibrahimović, uzela je učešće na 31. zasjedanju Ministarskog savjeta OEBS-a, koji je održan na Malti, u periodu 4-6. XII 2024.. Na marginama Ministarskog savjeta, ppv i mvp Ibrahimović je imao bilateralne susrete sa ministrima vanjskih poslova Mađarske i Monaka.

Imajući u vidu opredijeljenost Vlade Crne Gore kontinuiranom unapređenju medijskog ambijenta i sloboda, MVP je opredijelilo dobrovoljnu kontribuciju za projekat OEBS-a „Bezbjednost novinarki online“ (*Safety of Female Journalists Online - SOFJO*), u decembru 2024. u iznosu od 4,000 eura.

U okviru crnogorskog šestomjesečnog predsjedavanja Sporazumu o podregionalnoj kontroli naoružanja, Član IV, Aneks 1-B, Opšteg okvirnog Sporazuma za mir u BiH, održana je Pregledna konferencija o primjeni ovog Sporazuma

u Beču, 5. XI 2024. kojoj je predsjedavao državni sekretar u MVP amb. Periša Kastratović.

Usvojena prva Strategija za interkulturalizam i socijalnu koheziju (2025-2028) u decembru 2024. na osnovu čega je Crna Gora postala jedna od prvih zemalja na svijetu u kojoj je kultura međuetničkog suživota izdignuta na nivo javnih politika.

Saradnja Crne Gore sa Savjetom Evrope

Odnos Crne Gore sa Savjetom Evrope u izvještajnom periodu karakterisala je kvalitetna i intenzivna saradnja na političkom i ekspertskom nivou.

U cilju poboljšanja vidljivosti rada Savjeta Evrope, u saradnji s Pravnim fakultetom Univerziteta Crne Gore i Programskom kancelarijom Savjeta Evrope u Crnoj Gori 22. X 2024. je održan događaj povodom obilježavanja 75 godina od osnivanja Savjeta Evrope i 20 godina primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima u Crnoj Gori, koji je otvorio ppv i mvp Ibrahimović. U periodu 24-25. X 2024. u Kotoru, Ministarstvo vanjskih poslova je, zajedno sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, bilo domaćin prve Konferencije Savjeta Evrope o interkulturalizmu koja je bila posvećena temi otpornosti mladih u digitalnom prostoru na rasističke i ksenofobne pojave. Konkretni ishod Konferencije predstavlja usvajanje Kotorske deklaracije.

U periodu 5-6. XI 2024. ppv i mvp Ibrahimović je posjetio sjedište Savjeta Evrope i tokom te posjete je uzeo učešće na Svjetskom forumu demokratije. Dodatno, posjeta je poslužila i kao prilika da Crna Gora postane 11. potpisnica *Okvirne konvencije Savjeta Evrope o vještačkoj inteligenciji i ljudskim pravima, demokratiji i vladavini prava*.

Imajući u vidu značaj saradnje koju Crna Gora ostvaruje sa Evropskim sudom za ljudska prava (ESLJP), Ministarstvo vanjskih poslova je pozitivno odgovorilo na inicijativu ESLJP i u decembru 2024. opredijelilo sredstva za organizovanje događaja u cilju obilježavanja 75. godišnjice od potpisivanja Evropske konvencije o ljudskim pravima (za Crnu Goru prema obračunu Suda ona iznose EUR 2957).

U cilju blagovremene pripreme za predstojeće predsjedavanje Crne Gore Komitetu ministara Savjeta Evrope za period novembar 2026 - maj 2027. Vlada Crne Gore je na sjednici, održanoj 16. I 2025. usvojila Odluku o obrazovanju Radne grupe za pripremu i sprovođenje navedene aktivnosti. Radna grupa održala je prvi sastanak 10. III 2025.

Saradnja Crne Gore sa UN

Nakon završetka drugog članstva u Savjetu za ljudska prava, i tokom 2025. Crna Gora nastavlja da aktivno učestvuje u zasjedanjima i održava dijalog o ljudskim pravima sa EU i državama članicama, sa posebnim fokusom na stanje u Ukrajini i pozicioniranja u sjedištima UN.

Kao članica Savjeta za ljudska prava za period 2022-2024. tokom izvještajnog perioda Crna Gora je učestvovala na 57. zasjedanju Savjeta (septembar-oktobar 2024.) i 47. sesiji Radne grupe za Univerzalni periodični pregled (novembar 2024.). Realizovane aktivnosti (nacionalne i zajedničke izjave, rezolucije, pozicije i stavovi) potvrdile su:

- kontinuitet vanjskopolitičkog djelovanja na promociji Crne Gore i jačanju uloge odgovorne članice Ujedinjenih nacija i kredibilnog aktera u međunarodnoj zajednici;
- posvećenost Crne Gore ljudskim pravima, politikama zaštite i unapređenja svih ljudskih prava, punu otvorenost i visok nivo saradnje sa Kancelarijom visokog komesara UN za ljudska prava, ugovornim tijelima Ujedinjenih nacija i

državama članica;

- i punu usklađenost Crne Gore sa zajedničkim pozicijama Evropske unije.

Nastavljena je 100% usklađenost Crne Gore sa zajedničkim pozicijama Evropske unije u sistemu Ujedinjenih nacija i redovan dijalog o ljudskim pravima na ekspertskom i političkom nivou. Crna Gora je 31. XII 2024. završila svoje drugo članstvo u Savjetu za ljudska prava, koje je nesumnjivo doprinijelo izgradnji pozitivne percepcije o Crnoj Gori u UN sistemu, i to ne samo na nivou šireg članstva, već što je posebno važno kod naših evropskih i euroatlantskih partnera.

Realizovana je posjeta predsjednice Međunarodne federacije Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca (IFRC) Kejt Forbs Crnoj Gori (oktobar 2024.), što je prva posjeta predsjednice Federacije nakon tri decenije.

Delegacija Crne Gore, koju je predvodio predsjednik Jakov Milatović, a u čijem sastavu su bili resorni ministri za oblast klimatskih promjena, ekologije, prostornog planiranja, turizma, rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, učestvovala je na 29. Konferenciji strana ugovornica Okvirne konvencije UN o klimatskim promjenama (UNFCCC), održanoj u novembru 2024. u Bakuu, Republika Azerbejdžan.

Učešćem u radu Savjeta za ljudska prava tokom 2 mandata (2012-2015, 2022-2024), Crna Gora je izgradila reputaciju aktivne članice UN na polju ljudskih prava i odgovornog i pouzdanog partnera u ključnim inicijativama i politikama koje se temelje na najvišim standardima UN, Savjeta Evrope i EU u pogledu zaštite, unapređenja i ispunjavanja ljudskih prava i sloboda. S tim u vezi, podnijeta je nova kandidatura za period 2030-2032. (novembar 2024) i pokrenute su aktivnosti na pridobijanju podrške članstva.

Potpredsjednik Vlade za međunarodne odnose i ministar vanjskih poslova mr Ervin Ibrahimović učestvovao je na Segmentu na visokom nivou 58. zasijedanja Savjeta za ljudska prava (HRC), koji je održan u Ženevi, u periodu od 24 - 26 II 2025. Tokom boravka u Ženevi, ministar Ibrahimović je takođe održao bilateralne sastanke sa visokim zvaničnicima UN (generalnim sekretarom UN Antoniom Guterešom i visokim komesarom UN za ljudska prava Volkerom Turkom). Prilikom kosponzorisavanja rezolucija, pored nacionalnih prioriteta, između ostalog, Crna Gora se redovno usklađuje sa pozicijom Evropske unije.

Komitet za prava čovjeka razmatrao je drugi periodični izvještaj o sprovođenju Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima na sjednici u Ženevi u martu o.g. Delegaciju je vodio ministar pravde Bojan Božović, koji se na marginama zasijedanja Komiteta sastao sa visokim komesarom UN za ljudska prava Volkerom Turka.

Tokom nastavka 11. hitne specijalne sjednice GS UN o Ukrajini u Njujorku u februaru o.g, Crna Gora je u potpunosti bila na liniji stavova većine država članica EU (zadržavajući prethodno jedinstvenu poziciju EU), kosponzorišući i glasajući u korist rezolucije Unapređenje sveobuhvatnog, pravednog i održivog mira u Ukrajini, a potom i kosponzorišući i glasajući u korist amandmana većine država članica EU na američki tekst rezolucije Put ka miru.

Saradnja u okviru regionalnih organizacija i inicijativa

Crna Gora je u kontinuitetu posvećena regionalnoj saradnji i aktivno učestvuje u izgradnji stabilnijeg i bezbjednijeg regiona kroz učešće u radu brojnih regionalnih mehanizama.

U izvještajnom periodu Crna Gora je nastavila sa unaprijeđivanjem regionalne saradnje, kao pouzdan i konstruktivan partner, aktivno učestvovala u radu brojnih regionalnih organizacija i inicijativa - Berlinski proces, Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi, Savjet za regionalnu saradnju, Centralno-evropska inicijativa, Jadransko-jonska inicijativa, Strategija EU za Jadransko-jonski region, Centar za bezbjednosnu saradnju, Međunarodna organizacija za frankofoniju, Unija za Mediteran, Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbjeglice.

Delegacija Crne Gore koju je predvodio predsjednik Vlade Miloško Spajić učestvovala je na Samitu Berlinskog procesa (14. X 2024. Berlin), dok je ppv i mvp Ervin Ibrahimović učestvovao na sastanku ministara vanjskih poslova Berlinskog procesa (1. X 2024. Berlin).

Odluka o izmjenama Odluke o obrazovanju Radnog tima za koordinaciju aktivnosti u okviru Berlinskog procesa usvojena je na Vladi 24. XII 2024. Formiranju nove radne grupe prethodila je među-resorska koordinacija koju je vodilo Ministarstvo vanjskih poslova, a u cilju utvrđivanja institucija čije je učešće neophodno u realizaciji aktivnosti koje proizilaze iz preuzetih obaveza u okviru inicijative. MVP je u izvještajnom periodu učestvovalo u procesu usaglašavanja seta dokumenata u okviru CEFTA-e (Dodatni protokol 7, 10 odluka i jedna Preporuka) koji su usvojeni na sastanku Zajedničkog komiteta, 9. X 2024.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Ervin Ibrahimović učestvovao je i na Forumu Unije za Mediteran (28. X 2024. Barselona) i sastanku ministara vanjskih poslova Centralno-evropske inicijative (20. XI 2024. Tirana).

Tokom izvještajnog perioda, izdvajamo i ostale sastanke u okviru regionalnih organizacija i inicijativa, na kojima su učestvovali predstavnici Ministarstva vanjskih poslova:

- 1) Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP) i Savjet za regionalnu saradnju (RCC)
 - Finansijski potkomitet Borda RCC-ja održan je 1. X 2024. u Sarajevu;
 - Sastanak Borda održan je 6. XI 2024. i 12. III 2025. u Sarajevu;
 - Sastanak političkih direktora SEECP-a održan je 26. XI 2024. i 4. III 2025. u Tirani.
- 2) Unija za Mediteran (UzM)
 - Forum ministara vanjskih poslova održan je 28. X 2024. i 13-14. III 2025. u Barseloni.
- 3) Centralno-evropska inicijativa (CEI)
 - Sastanak komiteta nacionalnih koordinatora održani su 8. X i 19. XI 2024. u Trstu i 27. II 2025. u Beogradu;
 - Medijski forum jugoistočne Evrope održan je, u saradnji sa Medijskom organizacijom jugoistočne Evrope (SEEMO) i CEI, 27. XI 2024. u Podgorici.
- 4) Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbjeglice (MARRI)
 - Sastanak Komiteta održan je 4. XII 2024. u Skoplju, dok su vanredni sastanci Komiteta održani su 1. i 18. X 2024. u Skoplju i 21. XI (onlajn format), 24. XII, kao i 21. I 2025.
- 5) Fond za Zapadni Balkan (WBF)
 - Sastanci Komiteta visokih zvaničnika održani su 18-19. XII 2024. u Tirani;
 - Sastanak sa eksternim ekspertima u cilju evaluacije rada WBF-a održan je 4. XII u onlajn formatu.
 - Info sesije o projektnom konkursu održane su 31. I u Podgorici i 3. II u Budvi;
 - Regionalni sastanak o lokalnoj demokratiji održan je 5-7. III u Tirani;
 - Regionalna sesija o održivom razvoju održana je 25-26. III u Podgorici.
- 6) Jadransko-jonska inicijativa (JJI) i Strategija EU za jadransko-jonski region (EUSAIR)

- Komitet visokih zvaničnika JJI i upravni odbor EUSAIR održani su 9-10. X 2024. u Briselu i 12-14. II 2025. u Patri;
- Sastanak Radne grupe za EUSAIR održan je 11. II 2025. u Podgorici.

7) Centar za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC)

- Radionica o pojedinačnim i regionalnim sajber i hibridnim prijetnjama i izazovima u JIE održana je 1-4. X 2024. u Tirani;
- Sastanak Multinacionalne savjetodavne grupe (MAG) održan je 15. X 2024. u Rakiću i 27. III 2025. u Tirani;
- Sastanak kontakt osoba za RACVIAC održan je 18. II 2025;
- Konferencija o bezbjedonosnim izazovima u Evropi održana je 3-4. XII 2024. u Zagrebu.

8) Berlinski proces

- Sastanak predstavnika MVP-a za Zapadni Balkan, u organizaciji GIZ-a, održan je 17. XII 2024. u onlajn formatu.
 - Sastanak Upravne mreže ministarstava vanjskih poslova u organizaciji GIZ-a održan je u Skoplju, 11. II;
 - Sastanak šerpasa održan je u Briselu, 28. II;
 - Sastanak nacionalnih koordinatora Zapadnog Balkana o CRM2 održan je 12. III u Sarajevu;
 - Sastanak Radne grupe za BP održan je 25. III u Podgorici.
- #### 9) Međunarodna organizacija za Frankofoniju (OIF)
- Samit Frankofonije održan je 4. X 2024. u Parizu;
 - U saradnji sa Međunarodnom organizacijom za Frankofoniju, Državnom školom za administraciju, Diplomatskom akademijom Beča i Univerzitetom u Lionu, organizovan je tematski tehnički seminar za crnogorsku frankofonu administraciju u prostorijama Ministarstva vanjskih poslova, 7-8. XI 2024, na temu „Upravljanje krizama u globalnom kontekstu”.
 - Seminar o OIF-u održan u Strazburu, 29-31. I 2025.

MVP je u izvještajnom periodu učestvovalo u procesu usaglašavanja seta dokumenata u okviru CEFTA-e (Dodatni protokol 7, 10 odluka i jedna Preporuka), koji su usvojeni na sastanku Zajedničkog komiteta, 9. X 2024.

Vlada je 24. III 2025. utvrdila Prijedlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o pristupu visokom obrazovanju i prijemu na studije na Zapadnom Balkanu koji će biti upućen Skupštini na dalju proceduru. Obaveza je proistekla kao rezultat dogovora šefova država i vlada na Samitu Berlinskog procesa u Berlinu.

Saradnja u okviru NATO

Učešće na samitima/sastancima

Predsjednik Vlade Milojko Spajić učestvovao je na NATO Samitu šefova država i vlada, koji je održan 9 -11. VII 2024. u Vašingtonu. U delegaciji su bili tadašnji ministar vanjskih poslova dr Filip Ivanović i ministar odbrane Dragan Krapović.

Tadašnji v.d. zamjenik generalnog sekretara NATO-a i pomoćnik generalnog sekretara za političke odnose i politiku bezbjednosti Boris Ruge imao je odvojene sastanke sa predsjednikom Crne Gore Jakovom Milatovićem, predsjednikom Vlade Milojkom Spajićem i potpredsjednikom i ministrom vanjskih poslova Ervinom Ibrahimovićem, 13. IX 2024. u Podgorici.

Potpredsjednik Vlade za bezbjednost, odbranu, borbu protiv kriminala i unutrašnju politiku, Aleksa Bečić, učestvovao je na Varšavskom bezbjednosnom forumu, koji se održao 1-2. X 2024. u Varšavi.

Predsjednik Vlade Milojko Spajić sastao se sa zamjenikom predsjedavajućeg Vojnog komiteta NATO-a, Endriju M. Rolingom, 3. X 2024. u Podgorici.

Državni sekretar u Ministarstvu vanjskih poslova, ambasador Periša Kastratović, učestvovao je na NATO Partnerskom 360 simpozijumu, koji se održao 22-23. X 2024. u Sarajevu.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova mr Ervin Ibrahimović, učestvovao je na sastanku NATO ministara vanjskih poslova, koji je održan 3-4. XII 2024. u Briselu.

Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović sastao se sa generalnim sekretarom NATO-a Markom Ruteom, 4. XII 2024. u Briselu.

Predsjednik Vlade Milojko Spajić, sastao se sa generalnim sekretarom NATO-a Markom Ruteom, 16. XII 2024. u Briselu. Spajić se tokom boravka u Briselu sastao i sa pomoćnikom generalnog sekretara NATO za obavještajne poslove i bezbjednost Skotom Brejom.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Ervin Ibrahimović i ministar odbrane Dragan Krapović učestvovali su na 61. Minhenskoj bezbjednosnoj konferenciji, održanoj od 14-16. II 2025. Učešće Crne Gore potvrda je njene posvećenosti aktivnom doprinosu regionalnoj i globalnoj bezbjednosti. Angažman potpredsjednika i ministra Ibrahimovića i ministra Krapovića i njihovi bilateralni susreti omogućili su razmjenu mišljenja sa ključnim međunarodnim akterima o aktuelnim bezbjednosnim izazovima, posebno u kontekstu evropske bezbjednosti i integracije Zapadnog Balkana.

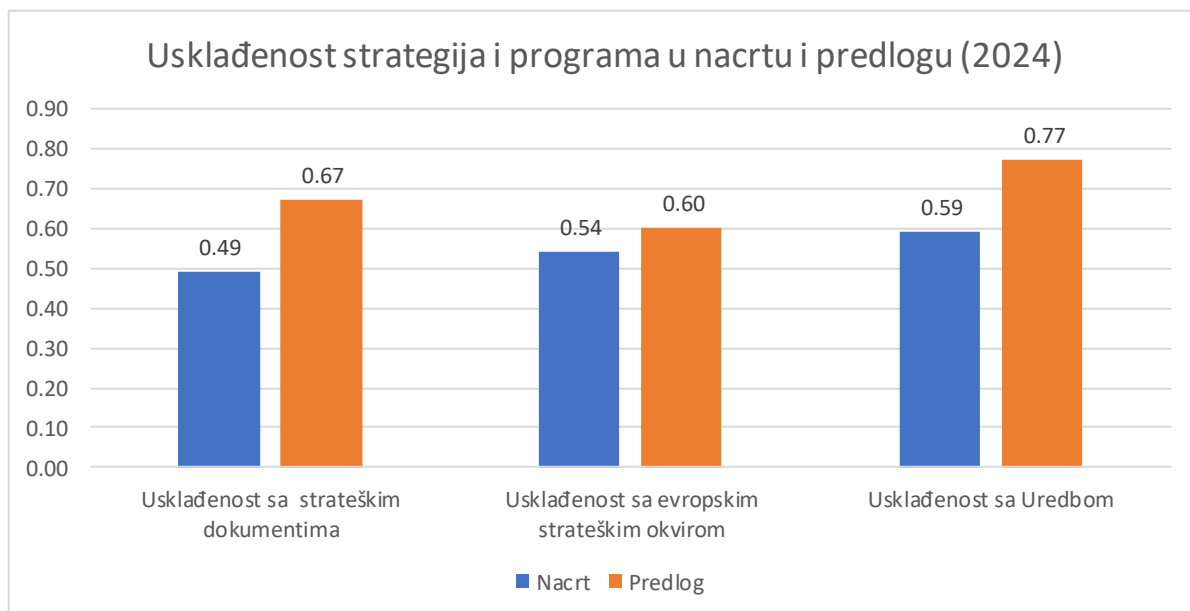
Prilog 3 – Politički kriterijumi – materijal Generalnog sekretarijata Vlade

Projekat „EUforPFM“:

Krajem 2024. je otpočela realizacija projekta „EUforPFM“ u okviru koga su planirane aktivnosti na izradi Metodologije za srednjoročno planiranje programa rada Vlade i ministarstva, izradi metodologije za obračun troškova u strateškim dokumentima, izradi liste standardizovanih troškova za obračun troškova strateških dokumenata i analiza mogućnosti tehničkog uvezivanja softvera za programski budžet sa softverom za strateško planiranje.

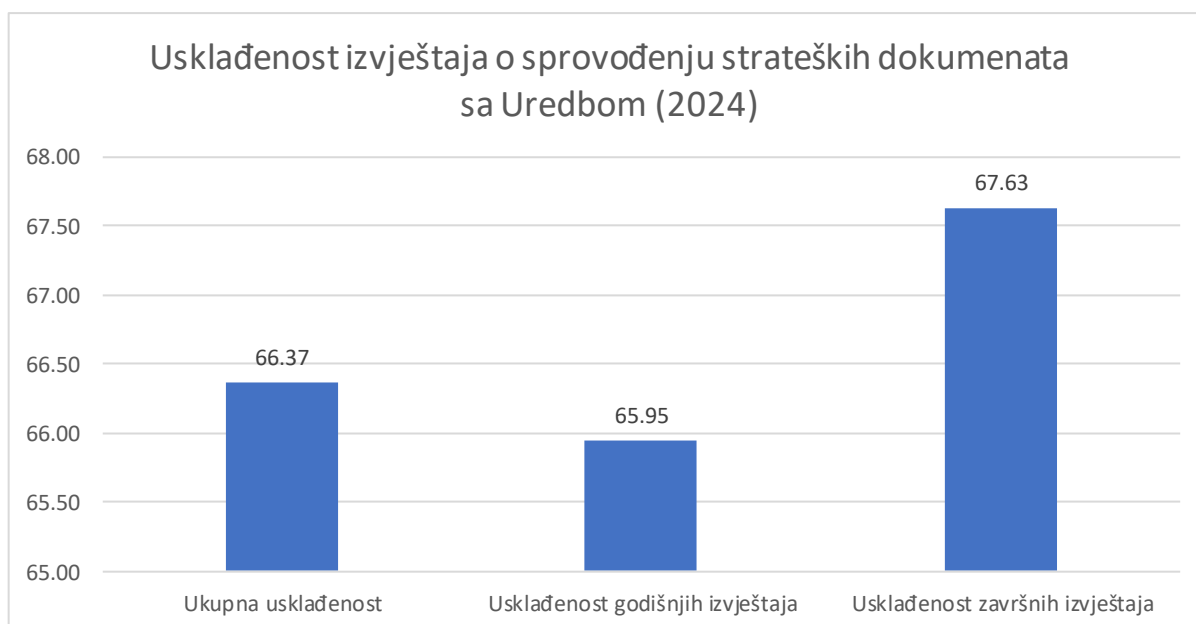
Kvalitet strateških dokumenata:

Sektor za strateško planiranje i koordinaciju politika Vlade Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore izdao je, u periodu od 1. I 2024. - 31. XII 2024. mišljenja na 50 strateških dokumenata, od čega su 2 mišljenja u formi dopisa, na strateška dokumenta koja ne podliježu procjeni shodno *Uredbi o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata (Sl. list CG, br. 54/18)* i Metodologiji. Izdato je 49 mišljenja na nacрте i 45 mišljenja na predloge strateških dokumenata.



Kvalitet izvještaja o sprovođenju strateških dokumenata :

U periodu od 1. I 2024. - 31. XII 2024. izdato je 51 mišljenje na izvještaje o sprovođenju strateških dokumenata, od čega 13 mišljenja na završne izvještaje o realizaciji strateških dokumenata.



Disciplinska komisija:

Vlada je 07. XII 2023. imenovala je Disciplinsku komisiju u sledećem sastavu: Dijana Radulović, predsjednica, kao i članove N.V, J.V, V.K. i M.I. a Odluka o imenovanju objavljena je u „Sl.list CG“ br. 112/23 od 15. XII 2023.

Disciplinska komisija ima predsjednika/cu i četiri člana/ice i imenuju se na period od pet godina.

Imajući u vidu da su u toku 2024. dva člana/ice Disciplinske komisije podnijeli ostavke, i to V.K. 20. VI 2024. i J.V. 02.08.2024. te u vezi sa tim Komisija kao kolegijalni organ, shodno članu 100 Zakona o državnim službenicima i namještenicima nije bila u zakonskoj mogućnosti voditi disciplinske rasprave i donositi Odluke do izbora još dva člana/ce Komisije.

Vlada je 06. III 2025. imenovala je dva člana Disciplinske komisije, čime su ispunjene zakonske pretpostavke za nesmetan rad.

Disciplinska komisija je u izvještajnom periodu 1. IX 2024. - 31. III 2025. imala ukupno u radu 171 predmet. Od navedenog broja 37 predmeta je zaprimljeno u periodu 1. X 2024. - 31. III 2025. Disciplinska komisija je u traženom izvještajnom periodu donijela osam rješenja, i to:

U osam predmeta donijeto je rješenje o obustavi disciplinskog postupka, i to: sedam rješenja zbog odustajanja od Odluke za vođenje disciplinskog postupka; jedno rješenje zbog prestanka radnog odnosa državnog službenika odnosno namještenika.

U izvještajnom periodu od strane Upravnog suda povodom podnijetih tužbi na Odluke Disciplinske komisije, donijeto je ukupno 13 odluka, od čega pet presuda kojim se tužba usvaja i poništava rješenje Disciplinske komisije, tri rješenja kojim se odbija tužba kao neosnovana, četiri rješenja koja se odnose na obustavu postupka i jedno rješenje o troškovima postupka.

Komisija za žalbe:

U periodu 1. VI 2024. – 26. III 2025. Komisija je održala 37 sjednica.

U izvještajnom periodu Komisija je imala u radu 1.138 predmeta.

Broj riješenih predmeta u izvještajnom periodu je 763. Od 763 završena predmeta u periodu od 1. VI 2024 do 26. III 2025. Komisija je u 218 predmeta odbila žalbu, u 288 predmeta poništila je rješenje i predmet vratila prvostepenom organu na ponovni postupak i odlučivanje, u 38 predmeta je meritorno donijela odluku, u 10 predmeta je obustavila postupak po žalbi, u 205 predmeta je usvojila žalbu i naložila prvostepenom organu da donese odluku (ćutanje uprave), u 3 predmeta spisi su vraćeni prvostepenom organu, i u jednom predmetu prvostepeni organ je, u toku trajanja postupka, donio odluku po žalbi.

Napominjemo da je ukupan broj nezavršenih predmeta je 375, od čega je 237 žalbi podneseno zbog ćutanja administracije i nepostupanja po zahtjevima stranaka, iz kojih razloga ni Komisija nije mogla da odluči, budući da prvostepeni organi ne dostavljaju ni spise predmeta.

U periodu od 1. VI 2024. - 26. III 2025. protiv rješenja Komisije za žalbe, podnijeto je 155 tužbi Upravnom sudu i 393 tužbi zbog ćutanja uprave. Napominjemo, da su u najvećem broju tužbe zbog ćutanja podnijete iz razloga što prvostepeni organi zadržavaju žalbe i ne dostavljaju iste sa spisima predmeta Komisiji na odlučivanje, tako da se Komisija za žalbe upoznaje sa podnjetom žalbom tek kada od strane Upravnog suda bude dostavljena tužba zbog ćutanja Komisije i neodlučivanja po toj žalbi. Takođe, prvostepeni organi ne postupaju ni u skladu sa zakonskom obavezom propisanom članom 131 Zakona o upravnom postupku i ne dostavljaju rješenja Komisije za žalbe bez odlaganja strankama. Iz navedenih razloga, Komisija za žalbe se više puta, pisanim putem, obraćala prvostepenim organima i ukazivala na zakonsku obavezu postupanja. U tom pravcu pokretane su i inicijative prema Upravnoj inspekciji. Veliki problem nastaje i zbog prolongiranja rokova radi kompletiranja spisa. Naime, prvostepeni organi ne dostavljaju cjelokupne spise predmeta potrebne za odlučivanje, pa se pisani zahtjevi – urgencije, za dostavljanje

spisa obnavljaju i po nekoliko puta, što dovodi do prolongiranja rokova, a sve u cilju da se ne bi donosile odluke bez spisa predmeta, koje bi u konačnom vodile odugovlačenju postupka, te bile na štetu stranke.

U izvještajnom periodu Upravni sud je odlučio u 342 predmeta, na način što je u 119 predmeta tužbu odbio kao neosnovanu, u 186 predmeta postupak obustavio, u 32 predmeta usvojio tužbu i poništio rješenje Komisije, u dva predmeta tužbu je odbacio, u dva predmeta prekinut je postupak i u jednom predmetu odbio je zahtjev za ponavljanje postupka.

ODLUKE KOMISIJE ZA ŽALBE	BROJ PREDMETA
odbija se žalba	218
usvaja se žalba i poništava rješenje a predmet vraće na ponovni postupak i odlučivanje	288
meritorno odlučila	38
obustavlja se postupak	10
usvaja se žalba i nalaže prvostepenom da odluči po zahtjevu	205
spisi vraćeni prvostepenom organu	3
odlučio prvostepeni organ	1

Prilog 4 – Aneks Uprave policije I prilogu Izvještaju EK za 2025. godinu u poglavlju 23: Pravosuđe i temeljna prava

Predmet D.J:

- Službenici Uprave policije zajedno sa Višim državnim tužiocem u Podgorici u kontinuitetu preduzimaju mjere i radnje sa ciljem potpunog rasvjetljavanja krivičnog djela ubistvo na štetu vlasnika i glavnog i odgovornog urednika „Dana“ D. J, izvršenog 27. V 2004. u Podgorici.
- U predhodnom periodu saslušano je više lica (13) sa ciljem prikupljanja činjenica i dokaza u vezi identifikacije ostalih izvršilaca ili saizvršilaca ovog krivičnog djela.
- Takođe, od strane Višeg državnog tužilaštva u Podgorici upućen je dopis Specijalnom državnom tužilaštvu za omogućavanje uvida u komunikaciju SKY app u vezi predmeta formiranog povodom ubistva Duška Jovanovića, na osnovu čega je izvršen djelimični uvid u SKY prepisku određenih pinova.
- Shodno izvršenim provjerama, od strane Višeg državnog tužilaštva dostavljen je dopis Agenciji za nacionalnu bezbjednost sa zahtjevom za prikupljanje potrebnih obavještenja na tražene okolnosti.
- Takođe, na osnovu rješenja Višeg suda u Podgorici formirana je komisija za popis i identifikaciju oduzetih predmeta, deponovanih u arhivi - depou suda, koja je izvršila aktivnosti predviđene predmetnim rješenjem, na osnovu kojih će Više državno tužilaštvo uz konsultacije sa ekspertima - vještacima iz pojedinih oblasti odlučiti koji predmeti su podobni za ponovno vještačenje i za koju vrstu vještačenja.

Predmet O.L:

- Specijalno državno tužilaštvo je sprovelo i okončalo Istragu, nakon čega je Višem sudu u Podgorici - Specijalizovanom vijeću dana 07. XII 2023, podnijeta optužnica protiv 14 okrivljenih, a u odnosu na krivično pravni događaj od 08. V 2018.

- Predmetnom optužnicom Specijalnog državnog tužilaštva od 6. XII 2023. okrivljenima Rakočević Goranu, Bešović Filipu, Knežević Filipu, Bubanja Veselinu i okr. Bulatović Luki stavljeno je na teret izvršenje krivičnih djela: stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a stav 2 u vezi st. 1 u vezi st. 6 KZ CG, okrivljenima Knežević Filipu, Bešović Filipu, Rakočević Goranu, Bulatović Luki i okr. Bubanja Veselinu krivično djelo teška tjelesna povreda iz čl. 151 st. 1 KZ CG u vezi čl. 23 st. 1 KZ CG, okrivljenom Knežević Filipu i krivično djelo nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz čl. 403 st. 1 KZ CG.
- Dana 31. VII 2024. rješenjem Višeg suda u Podgorici Kvso br. 39/23 je potvrđena optužnica ovog Tužilaštva, kojom je obuhvaćeno 14 okrivljenih lica, između ostalih i okrivljenih Rakočević Gorana, Bešović Filipa, Bubanja Veselina, Knežević Filipa i Bulatović Luke.
- U prethodnom period otkazano je više ročišta u ovom predmetu.

Prilog 5 – Aneks Vrhovnog državnog tužilaštva I prilogu Izvještaju EK za 2025. u poglavljima 23 i 24

TORTURA

U maju 2024. vrhovni državni tužilac je dao opšte, obavezujuće Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u slučajevima kada postoji osnov sumnje da je došlo do povrede člana 3 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Navedeno uputstvo je dato u cilju poštovanja Ustavom i Evropskim konvencijama zagwarantovanih ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i radi postizanja zakonitosti, djelotvornosti i jednobraznosti u postupanju državnih tužilaštava.

Određen je koordinator za praćenje primjene Uputstva, izradu izvještaja i saradnju sa Ombudsmanom, nevladinim i međunarodnim organizacijama i projektima u ovoj oblasti, a o čemu je dužan da redovno obavještava vrhovnog državnog tužioca.

Uputstvom su propisane obaveze kako rukovodilaca državnih tužilaštava, tako i državnih tužilaca.

Rukovodioci svih državnih tužilaštava su shodno obavezama iz Uputstva odredili državne tužioce koji su specijalizovani za rad u ovim predmetima, saglasno čemu na nivou cijele Crne Gore 22 državna tužioca postupaju u predmetima u kojima postoji sumnja da je izvršena tortura od strane policijskih službenika ili službenika Uprave za izvršenje krivičnih sankcija. Određeni državni tužioci su prošli odgovarajuće obuke, čime se postiže efekat fokusiranog postupanja od tačno određenih specijalizovanih tužilaca.

Rukovodioci kvartalno dostavljaju koordinatoru izvještaje o predmetima i na taj način se postiže detaljniji uvid u postupanje u predmetima. Ovaj sistematičan pristup doprinosi postizanju veće efikasnosti u radu.

Postignuta je efikasnija kontrola u postupanju i preduzimanju radnji u konkretnim predmetima kako od strane rukovodilaca, tako i od strane koordinatora, kao i vrhovnog državnog tužioca time što se učestalije vrši obavještavanje o stanju u predmetima.

Na sastanku održanom 3. III 2025. preciziran je način postupanja državnih tužilaca i predstavnika Odjeljenja za unutrašnju kontrolu rada policije kada su i razmijenjene informacije o kontakt tačkama sa obje strane za postupanje u predmetima 24/7.

Na istom sastanku postignut je dogovor i razmijenjene kontakt tačke i sa predstavnicima UIKS-a (Podgorica, Bijelo Polje, istražni zatvor, zatvor za kratke kazne..). Na zahtjev tužilaštva od strane UIKS-a su u svim organizacionim jedinicama određene kontakt osobe koje će po saznanju da je primljeno lice sa povredama, od istog prikupiti obavještenja i o tome obavijestiti nadležnog tužioca.

Državnim tužiocima koji postupaju u konkretnim predmetima je ukazano na potrebu hitnog postupanja u predmetima i potrebu preduzimanja tjelesnog pregleda oštećenog, angažovanjem medicinskog vještaka i fotografisanja povreda, te pregleda bez prisustva policijskog službenika.

Tokom 2024. formirano je ukupno 40 predmeta, zbog krivičnih djela iz člana 166a stav 2 u vezi stava 1 KZCG, člana

167 stav 2 u vezi stava 1 KZCG, člana 160 KZCG, člana 151 KZCG, člana 166 stav 2 u vezi stava 1 KZCG, člana 164 stav 4 u vezi stava 1 i 2 KZCG, člana 416 stav 1 KZCG, vezi stava 1, stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a Krivičnog zakonika Crne Gore protivzakonito pretresanje iz čl. 170 KZCG, nasilničko ponašanje iz čl. 399 KZCG.

U 10 predmeta je podniet optužni predlog, podignuta je optužnica u jednom predmetu, rješenje o odbacivanju krivične prijave donijeto je u 13 predmeta, u fazi izviđaja je 15 predmeta. U fazi istrage je jedan predmet protiv 1 lica. U periodu 1. I 2023. do dana donošenja Uputstva 23. V 2024. (za 17 mjeseci) formirano je ukupno 46 predmeta, zbog torture. U datom periodu, do donošenja Uputstva, okončana su 22 predmeta (šest optužnih akata i 16 odbačaja).

U periodu nakon donijetog Uputstva od maja 2024. do marta 2025. (za 10 mjeseci) došlo je do značajnog povećanja broja formiranih predmeta, ukupno 85 predmeta. Duplirao se i broj donijetih odluka, kao i broj optuženja. Tako su u datom periodu donijete odluke u 52 predmeta, i to: podignute su tri optužnice, podnieto je 10 optužnih predloga, a u 39 predmeta se odustalo od krivičnog gonjenja jer nije utvrđeno da je izvršena tortura.

Posebno treba istaći podatak da je u posmatranom periodu prije donošenja Uputstva procenat završenih predmeta iznosio 47,83%, dok je nakon donošenja Uputstva taj procenat 61,17%, i pored činjenice da je u tom period bilo formirano skoro duplo više predmeta.

NOVINARI

Vrhovni državni tužilac je u martu mjesecu 2024. dao Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistva novinara i napada na imovinu medija sa smjernicama koje se odnose kako na rukovodioce državnih tužilaštava, tako i na državne tužioce koji postupaju u tim predmetima i obavezao državne tužioce da hitno postupaju u predmetima napada na novinare.

U 2024. formirano je 14 predmeta povodom prijetnji i nasilja nad novinarima, od kojih u šest donijeta tužilačka odluka, dok se u preostalih osam predmeta aktivno se preduzimaju dokazne radnje i prikupljaju dokazi, sve u skladu sa smjernicama iz Uputstva. Ono što treba ukazati jeste da su predmeti koji su još uvijek u fazi izviđaja, formirani povodom napada na novinare putem interneta (društvene mreže, komentari na portalima) u kojima se pribavljaju dokazi putem međunarodne pravne pomoći, pri čemu državni tužioci, u cilju efikasnijeg i bržeg postupanja, a shodno datim smjernicama, dostavljaju i posredstvom Nacionalnog centralnog biroa INTERPOL-a.

Takođe, smjernice iz Uputstva kojim su se obavezali rukovodioci državnih tužilaštava da hitno inteziviraju rad u ranije formiranim predmetima, doprinijeli su tome da su u 2024. postupajući državni tužioci intezivirali rad u tim predmetima, pa je u pet predmeta u toku 2024. donijeta tužilačka odluka. U tri predmeta donijeta su rješenja o odbacivanju krivične prijave, usled nastupanja zastarjelosti (predmet Ktn, u kojem je oštećeni novinar TV Vijesti događaj iz 2021. – krivično djelo ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 Krivičnog zakonika Crne Gore; predmet Ktn, napad na imovinu TV Vijesti događaj iz 2013. – krivično djelo izazivanje opšte opasnosti iz člana 327 Krivičnog zakonika Crne Gore i predmet Ktn – na štetu imovina novinara, događaj iz 2013. krivično djelo teška krađa iz člana 240 Krivičnog zakonika Crne Gore), u jednom predmetu podniet je optužni predlog protiv jednog lica, zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 4 u vezi stava 1 Krivičnog zakonika Crne Gore i krivično djelo nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz člana 403 Krivičnog zakonika Crne Gore, dok je u jednom predmetu donijeto rješenje o odbacivanju krivične prijave zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 4 u vezi stava 1 Krivičnog zakonika Crne Gore, te je podniet zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka. Dakle u trenutku sačinjavanja izvještaja, aktivno je 12 predmeta koji su formirani prije 2024.

Imajući u vidu da je većina predmeta iz prethodnog perioda formirana protiv NN lica zbog krivičnih djela učinjenih putem interneta, VDT je u tom dijelu dao jasne smjernice koje se odnose na postupanja državnih tužilaca u tim predmetima, odnosno obavezao državne tužioce da ovlašćenim policijskim službenicima daju naloge za

preduzimanje konkretnih mjera i radnji na koji način bi se obezbijedilo aktivno učešće državnih tužilaca u izviđajima/ istragama i da zahtijevaju od policije detaljne i precizne odgovore o tome koje su mjere i radnje preduzeli i koji su dokazi prikupljeni po datim nalogima.

Značajan pomak kada je u pitanju postupanje u skladu sa datim Uputstvom, jesu predmeti u kojima se nakon sprovedenog izviđaja utvrdi da se u radnjama učinioa stiču elementi bića prekršaja, ne i krivičnog djela, pa sada državni tužioci podnose zahtjeve nadležnom sudu za prekršaje, gdje isti i zastupaju (dok su u prethodnom periodu to činili ovlašćeni policijski službenici po usmenom nalogu državnog tužioca). U odnosu na takve predmete sada postoji i statistika, odnosno evidencija, koje nije bilo u prethodnom periodu, prije donošenja uputstva.

U 2024. postupajući državni tužioci u dva predmeta podnijeli su zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka. Oba su u fazi suđenja.

Takođe, značajno je istaći i to da se shodno smjernicama iz Uputstva, nakon podnošenja krivične prijave preduzimaju sve mjere i radnje bez odlaganja, a pozivanje novinara kao oštećenog radi prikupljanja dodatnih informacija u vezi sa događajem se vrši u najkraćem mogućem roku, obično u roku od 24 h.

U 2023. formirano je četiri predmeta povodom prijetnji i nasilja nad novinarima, od kojih je u 2 predmeta donijeta tužilačka istraga, do je u preostala dva izviđaj u toku.

TRGOVINA LJUDIMA

Vrhovni državni tužilac i ministar unutrašnjih poslova 17. IV 2024. donijeli su Odluku o formiranju Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima i nedozvoljenog prelaza državne granice i krijumčarenja ljudi. Operativni tim čine predstavnici Državnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije.

Tokom 2024. formirano je 18 Kt predmeta protiv 24 lica, 10 Ktr predmeta i 1 Ktn predmet zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz člana 444 Krivičnog zakonika Crne Gore. Doneseno je 11 naredbi o sprovođenju istrage protiv 13 lica, dok je u jednom predmetu donesena naredba o proširenju istrage protiv jednog lica. Podignuto je 14 optužnica protiv 25 lica.

U izvještajnom periodu organizovano je ukupno 11 regionalnih i međunarodni sastanaka i obuka vezano za krivično djelo trgovina ljudima iz člana 444 Krivičnog zakonika Crne Gore.

U izvještajnom periodu Operativni tim je održavao kvartalne sastanke, izrađivao kvatralne izvještaje o radu i osim toga održao dva sastanka i to sa rukovodiocima državnih tužilaštava i predstavnikom Ombudsmana, kao i sastanak sa predstavnicima IOM-a.

Tokom 2023. formirano je 23 predmeta i to 15 predmeta po poznatim učinioima protiv ukupno 27 punoljetnih i dva maloljetna lica, jedan je predmet formiran po nepoznatom učinioicu i sedam predmeta koji su bili predmet izviđaja. Podignuto je sedam optužnica protiv ukupno devet punoljetnih lica, a podniet je i predlog za izricanje sankcije protiv dva maloljetna lica. U Specijalnom državnom tužilaštvu, u 2023. donijeta je naredba o sprovođenju istrage protiv šest lica zbog osnovane sumnje da je izvršeno krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i produženo krivično djelo trgovina ljudima i jedna naredba o sprovođenju finansijske istrage protiv šest lica.

Imajući u vidu prethodne podatke, u 2024. došlo je do povećanja od 100% podignutih optužnica i značajno većeg broja naredbi o sprovođenju istrage, imajući u vidu da je u 2023. donijeta 1 naredba, a u 2024. 11 naredbi o sprovođenju istrage.

PRANJE NOVCA

Izmjenama Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu koji je stupio na snagu 19. VI 2024. krivično djelo pranje novca iz člana 268 st. 1 i 2 prešlo je u nadležnost osnovnih državnih tužilaštava.

Osnovnim državnim tužilaštvima ustupljeno je šest predmeta od Specijalnog državnog tužilaštva, od kojih je jedan

ustupljen R.Albaniji, tri predmeta su u fazi izviđaja, u jednom predmetu je protiv jednog lica podniet optužni predlog sudu, dok je u jednom predmetu nakon sprovedenog postupka izviđaja krivična prijava je odbačena, zbog nepostojanja osnovane sumnje da je izvršeno prijavljeno, niti drugo krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

RAČUNARSKI KRIMINAL

U 2024. nije bilo započetih istraga niti novih optuženja. U 2024. bila je 1 prijava protiv 1 lica iz člana 352 - Računarska prevara koja je ostala neriješena na kraju 2024.

NASILJE U PORODICI ILI PORODIČNOJ ZAJEDNICI

Donošenjem Uputstva (11. X 2024.) uspostavljena je jednoobrazna praksa u postupanju državnih tužilaca u predmetima nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici. Prije njegovog donošenja, postojale su razlike u pristupu, jer su pojedini tužioci pokazivali veću senzibilisanost i proaktivnost u ovim slučajevima, dok su drugi postupali manje angažovano. Uputstvom su se postupanja svih državnih tužilaca uskladila, osiguravajući da svi državni tužioci primjenjuju jedinstvene standarde zaštite žrtava i procesuiranja učinilaca, u skladu sa međunarodnim obavezama i najboljim praksama, a na osnovu detaljnih smjernica po kojima su obavezani da postupaju.

Određivanjem koordinatora za praćenje primjene Uputstva, kao i kontakt osoba u svim tužilaštvima, osnažena je implementacija propisanih smjernica. Ovakav pristup omogućio je efikasnije praćenje postupanja tužilaštava, identifikaciju izazova u primjeni Uputstva i jačanje koordinacije među relevantnim akterima. Time je osigurana dosljednija primjena standarda zaštite žrtava, brža razmjena informacija i sveobuhvatniji odgovor na porodično nasilje.

Dostavljanjem kvartalnih izvještaja po obrascu koji je distribuiran tužilaštvima statistički se vrši praćenje kretanja predmeta, čime se takođe postiže efikasnost postupanja tužilaštava stalnim praćenjem njihovog rada o kojem podatke dostavljaju Vrhovnom državnom tužilaštvu.

Određivanjem obaveze za kontinuiranu edukaciju kontakt osoba, biće postignut efekat unaprijeđenja njihovih kompetencija, poznavanja normativnog okvira, dinamike nasilja i primjene najboljih praksi u zaštiti žrtava.

Obavezivanjem rukovodilaca da u predmetima u kojima istrage neopravdano dugo traju, odnosno u predmetima u kojima državni tužioci u zakonom predviđenim rokovima ne preduzimaju potrebne radnje u cilju donošenja odluke, daju pisana obavezujuća uputstva i preduzmu druge radnje u skladu sa zakonom, osigurano je hitno postupanje u predmetima i praćenje toka predmeta neposredno od strane rukovodioca.

Obavezom formiranja predmeta u vezi svih događaja i prijava iz dežurstva, državni tužioci u svim slučajevima neposredno su upoznati sa detaljima događaja i neposredno preduzimaju dokazne radnje, za razliku od manjkave prakse koja je postojala prije donošenja Uputstva. Prije donošenja Uputstva, dežurni tužilac je o događaju bio upoznat od strane policije koja ga je usmeno izvještavala o detaljima događaja, često i putem aplikacija za slanje poruka (što je konstatovano u ranijim tematskim evaluacionim izvještajima GREVIO), što nije bila dobra praksa, jer tužilac nije direktno od žrtve i svjedoka dobijao podatke, te imao direktan uvid u druge dokaze. Uputstvom je to izmijenjeno, tako da tužilac sada u svim slučajevima nasilja neposredno postupa, što omogućava proaktivnije vođenje postupka, bolju procjenu koju vrstu zaštitne mjere/mjere nadzora je potrebno predložiti sudu, bolju provjeru procjene rizika od ponavljanja nasilja koju sačinjava policija, bolju zaštitu žrtve i slično.

Statistički je ovaj efekat prepoznat: tokom 2024. prijavljeno je ukupno 977 lica za ovo krivično djelo, dok je u periodu od donošenja Uputstva 11. X 2024. – 31. XII 2024. formirano ukupno 420 predmeta. Kada se ukupan broj od 977 lica

prijavljenih za ovo krivično djelo tokom 2024. uporedi sa 420 predmeta formiranih u periodu od nepunih tri mjeseca 2024. (mada se ovaj broj odnosi i na predmete u Ktr upisniku), jasno je da je zabilježeno značajno povećanje broja predmeta.

Uputstvom je izvršena značajna korekcija, tako da je državni tužilac u potpunosti preuzeo prekršajno gonjenje od policije koja je prije donošenja Uputstva u najvećem broju slučajeva pokretala prekršajne postupke i postupala pred sudom za prekršaje. Analizom ovih ranijih prekršajnih postupaka, od kojih su neki, nažalost, ishodovali i femicidom, zaključeno je da državni tužilac koji nije formirao predmet već je o događaju bio samo posredno upoznat od strane policije i naložio policiji pokretanje prekršajnog postupka i zastupanje pred sudom za prekršaje, nije imao potpuni uvid u detalje događaja, pa samim tim nije bio do kraja upoznat o tome da li je stepen rizika od ponavljanja nasilja visok, i slično. Dalje, u jednom slučaju femicida koji se desio oko mjesec dana nakon prekršajnog postupka koji je vođen po prijavi žrtve, sud za prekršaje je donio oslobađajuću odluku iz proceduralnih razloga, odnosno zato što policija koja je podnijela zahtjev i zastupala ga pred sudom za prekršaje, nije uskladila činjenični opis i pravnu kvalifikaciju prekršaja u skladu sa svjedočenjem žrtve pred sudom za prekršaje. Takođe je zapaženo da policija ni u jednom prekršajnom postupku nikada nije izjavila žalbu protiv odluke suda za prekršaje. Osim toga, dešavali su se i transferi iz prekršajnog u krivični postupak (takođe prepoznato u ranijim evaluacionim izvještajima GREVIO), jer je državni tužilac griješio u procjeni da se radi o prekršaju, umjesto o krivičnom djelu, čime se postupak otežao i nije postizao svoju svrhu. Preuzimanjem prekršajnog gonjenja od strane državnog tužioca, a ne policije, postiže se bolje sagledavanje svih detalja događaja od strane tužioca, izbjegava transfer postupka iz prekršajnog u krivični, vrši se bolje zastupanje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka pred sudom, od strane kvalifikovanog zastupnika - državnog tužioca, a ne policijskog službenika, vrši se procjena da li je potrebno izjaviti žalbu protiv prvostepene odluke. Takođe, vrlo važno je što tužilac odlučuje u pravcu predlaganja sudu za prekršaje izricanja zaštitnih mjera. Statistički ovaj efekat prepoznaje se u vidu sledećeg: u periodu prvog kvartala primjene Uputstva (11.X -31.XII 2024.), državni tužioci su u 100 predmeta procesuirali učinioca pred prekršajnim sudom; zaštitna mjera je određena u 27 % predmeta (uz napomenu da neki predmeti nisu bili završeni u trenutku izvještavanja i dalje su bili pred sudom).

Obavezom saslušanja žrtve od strane državnog tužioca u hitnom roku i po mogućnosti bez prethodnog saslušanja u policiji, postiže se efekat isključivanja sekundarne viktimizacije žrtve, kao i potpunije svjedočenje žrtve u trenutku kada su joj detalji sveži u pamćenju, te kada se efikasno mogu prikupiti i drugi dokazi koji proizilaze iz svjedočenja žrtve (snimci video nadzora, ljeekarski izvještaji, i sl).

Obavezom pribavljanja podataka o procjeni rizika za žrtvu, ranijim prijavama nasilja, uključujući i one događaje koji nisu prijavljeni, kao i podatke o svim prethodno izrečenim zaštitnim mjerama, podnijetim prijavama, krivičnoj i prekršajnoj evidenciji za osumnjičenog, postiže se efekat boljeg preveniranja ponavljanja nasilja, u smislu odgovarajućih mjera zaštite žrtve, odnosno mjera lišenja slobode učinioca, o kojima se odluke donose, između ostalog, i na osnovu ovih podataka koji se moraju pribaviti.

Obavezom pribavljanja podatka da li učinilac posjeduje oružje (uz ispravu o oružju ili da postoji sumnja o nelegalnom posjedu oružja), u kojem slučaju zahtijevati pretres, a u slučaju postojanja isprave o oružju naložiti policijskim službenicima pokretanje upravnog postupka radi njegovog oduzimanja, postignut je efekat bolje zaštite žrtve, s obzirom da se oduzimanjem oružja od učinioca značajno umanjuje mogućnost ponavljanja nasilja sa fatalnim posljedicama.

Uputstvom je tužilac obavezan da pribavi podatke da li je dijete prisustvovalo nasilju, naročito prilikom donošenja odluke u pravcu utvrđivanja statusa žrtve za djecu svjedoke nasilja, ali i u pravcu predlaganja sudu da okolnost da je dijete prisustvovalo nasilju cijeni kao otežavajuću, čime se Uputstvom postiže implementacija Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i u tom dijelu.

Ukoliko se događajem prijavljuje tjelesno povređivanje, u slučaju potrebe, neophodno je neposrednim tjelesnim pregledom i/ili vještačenjem po vještaku medicinske struke u potpunosti razjasniti tu okolnost prije pravnog kvalifikovanja događaja, čime se postiže efekat izbjegavanja transfera postupka iz prekršajnog u krivični, te u slučajevima u kojima ljekarski izvještaj nije do kraja detaljan, svaka sumnja u pogledu zadobijene povrede se otklanja tjelesnim pregledom sudskog vještaka.

Uputstvom je tužiocima naloženo posebno ispitivanje postojanja okolnosti za predlaganje pritvora, mjere nadzora ili zaštitne mjere.

U periodu od donošenja Uputstva do 31. XII 2024. (nepunih tri mjeseca), protiv 88 lica podnijeti su predlozi za određivanje pritvora, 55 mjera nadzora, dok je zaštitna mjera određena protiv 27 lica.

U svim slučajevima kada državni tužilac sasluša žrtvu, ona se upoznaje sa pravom na besplatnu pravnu pomoć i povjerljivo lice, čime se postiže efekat bolje zaštite žrtve.

Uputstvom se propisuje obaveza da se rad na predmetu organizuje i kroz saradnju sa ostalim institucijama i organizacijama u okviru Multidisciplinarnog tima (MDT), shodno Protokolu o postupanju u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Ovim se omogućava da u slučajevima u kojima je, na primjer, uključeno i dijete, angažovanjem socijalne službe budu zaštićena sva njegova prava.

Prije donošenja Uputstva, bilo je moguće saslušati žrtvu i u prisustvu učinioca (to je zakonska mogućnost). Uputstvom se državnom tužiocu ukazuje da obavezno razmotri da li postoje zakonski razlozi kojima se ova mogućnost isključuje (nabrajanjem mogućih razloga). U tom dijelu će dopunjenim obrascem za kvartalno izvještavanje biti zatražen tačan podatak, ali dosadašnjim praćenjem primjene Uputstva, primijećeno je da državni tužioci saslušavaju žrtvu bez prisustva učinioca. Takođe, Uputstvom se nameće obaveza da se izbjegava susret žrtve i učinioca u prostorijama tužilaštva, što sve utiče na izbjegavanje retraumatizacije žrtve.

Inoviranim obrascem tražiće se broj saslušanih žrtava audio vizuelnom tehnikom. Ova mjera propisana Uputstvom omogućava da se u većoj mjeri izbjegne ponavljanje saslušanja žrtve pred sudom, jer se očekuje da će u slučaju postojanja audio video iskaza žrtve, sud opredijeliti da ne poziva žrtvu na glavni pretres, s obzirom da je tako zabilježen iskaz vjerodostojniji i daje bolji uvid sudu, nego zapisnički konstatovan iskaz žrtve. S obzirom da u praksi postoje izazovi u pogledu opremljenosti tužilaštava ovom tehnikom, potrebno je radi potpune implementacije Uputstva i postizanja ovog značajnog efekta, raditi na pribavljanju materijalnih sredstava za opremanje tužilaštava.

Nizom obavezujućih smjernica u odnosu na djecu kao svjedoke/žrtve, Uputstvom se postiže efekat zaštite djece, u vidu izbjegavanja saslušanja djeteta, osim u neophodnim slučajevima; pomoći Stručne službe (pedagoga ili sl.) prilikom saslušanja djeteta; postavljanja punomoćnika djetetu; uključivanja Centra za socijalni rad.

Prije donošenja Uputstva, državni tužilac nije imao obavezu da informiše žrtvu/zakonskog zastupnika žrtve o preduzetim radnjama povodom njene prijave, zadržavanju osumnjičenog, određivanju, trajanju i ukidanju pritvora i mjere nadzora, bijegu osumnjičenog, kao i o drugim mjerama koje su preduzete radi njene zaštite i o svakoj odluci kojom se pravosnažno okončava krivični postupak. Samo pojedini državni tužioci su prije donošenja Uputstva samoinicijativno obavještavali žrtvu o statusu lišenja slobode učinioca, o čemu nisu bili obavezani zakonom, ili bilo kakvim standardnim operativnim procedurama, pa je donošenjem Uputstva, ova praksa postala obavezujuća za sve tužioce i standard u radu, čime se postiže bolja zaštita žrtve koja je upoznata o tome da li je učiniocu određen pritvor, mjera nadzora, itd.

Analizom krivičnog postupka koji je prethodio jednom femicidu izvršenom u ranijem periodu, primijećena je pasivnost državnog tužioca u slučaju u kojem je žrtva odbila da svjedoči, tako što tužilac nije preduzeo sve moguće korake ka rasvjetljavanju krivične stvari. Uputstvom je nametnuta obaveza državnim tužiocima da prikupe sve dokaze, a posebno u slučaju da žrtva iskoristi pravo da ne svjedoči, čime je postignuto postupanje shodno Istanbulskoj

konvenciji, te mogućnost da, i u slučajevima kada žrtva ne daje podatke o događaju, državni tužilac pokuša da svim raspoloživim dokaznim radnjama u potpunosti rasvijetli događaj.

U toku izviđaja/istrage državni tužilac će prikupiti izjašnjenje žrtve u pogledu imovinsko-pravnog zahtjeva i u tom pravcu predložiti njegovo rješavanje u krivičnom postupku, kako bi se izbjegao parnični postupak i ponovna viktimizacija žrtve. Inoviranim obrascem, zatražiće se broj predmeta u kojima su pribavljeni ti podaci i da li je krivični sud prihvatio rješavanje imovinsko pravnog zahtjeva. Međutim, zbog cilja da se krivični postupak što prije okonča, krivični sud obično odbija da rješava ova pitanja, ali insistiranjem državnog tužioca u tom pravcu, moguće je pokušati izmijeniti praksu suda (dugoročni potencijalni efekat Uputstva).

Državni tužioci su Uputstvom obavezani da pribave podatke da li se radi o tzv. zločinu iz mržnje, te ukoliko se utvrdi postojanje takvih okolnosti, da to predoči sudu radi ocjene kao otežavajuće okolnosti prilikom izricanja kazne. Postiže se efekat specijalne i generalne prevencije nasilja zasnovanog na mržnji prema rodu i sl.

Obavezom da u završnoj riječi zastupnik optužbe predloži vrstu i visinu krivične sankcije, kao i eventualnu mjeru bezbjednosti, postiže se efekat uticanja na sud da pravilno sagleda sve okolnosti prilikom odmjeravanja kazne, te postiže prokativno postupanje tužilaca u pravcu predlaganja relevantne mjere bezbjednosti kojom se žrtva štiti i nakon donošenja presude.

U prvom kvartalu praćenja primjene Uputstva, zabilježene su 4 izrečene mjere bezbjednosti, uz napomenu da se radi o periodu od nepunih tri mjeseca i da su brojni postupci ostali neriješeni pred sudom.

II Upporedni podaci za period prije (2023. i 2024. do donošenja Uputstva) i nakon donošenja Uputstva.

2023; Primljeno prijava protiv 466 lica, sa prijavama iz ranijeg perioda, bilo u radu ukupno prijava protiv 491 lica. Odbačeno je 118 prijava, optuženo je 313 lica, ustupljenih prijava je bilo šest. Ukupno riješeno prijava 440, na kraju 2023. ostalo neriješeno prijava protiv 51 lica.

2024. (1.I -31. XII 2024): Primljeno prijava protiv 977 lica. Sa prijavama koje su ostale neriješene iz ranijeg perioda, ukupno u radu bilo prijava protiv 1028 lica. Od tog broja, odbačenih prijava je bilo protiv 289 lica, optuženo 561 lica, prema 10 lica podnijeti su predlozi za izricanje mjera bezbjednosti. Naredbe o istrazi donijete su protiv 46 lica, a ustupljenih prijava bilo je 11, riješeno na drugi način-2. Ukupno su riješene prijave protiv 919 lica na kraju izvještajnog perioda.

Zakonodavni okvir je izmijenjen krajem 2023. kada je krivično djelo nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici prošireno, tako da je do uvećanja broja prijavljenih lica u 2024. došlo, djelimično, i zbog izmjene zakona.

Tokom 2024. vrhovni državni tužilac donio je i Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u predmetima u kojima je određena mjera procesne prinude pritvor (od 20. V 2024.) i Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u predmetima protiv nepoznatih učinilaca (KTN) (od 19. XII 2024.)

Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u predmetima u kojima je određena mjera procesne prinude pritvor (od 20. V 2024.)

Uputstvom je propisana obaveza rukovodiocima državnih tužilaštava da hitno inteziviraju rad u predmetima u kojima je kao mjera procesne prinude određen pritvor, te da rukovodioci državnih tužilaštava i državni tužioci postupaju u skladu sa ovim uputstvom.

Inteziviranje rada se naročito odnosi na predmete u kojima je mjera pritvora određena iz razloga postojanja okolnosti koje ukazuju da će lice prema kojem je određen pritvor uništiti, sakriti, izmijeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove krivičnog djela ili da će ometati postupak uticanjem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače, u kom slučaju će postupajući državni tužilac hitno preduzimati sve radnje u cilju prikupljanja tragova i dokaza izvršenja krivičnog djela, odnosno saslušati sva lica, prethodno precizno određena, a koja očigledno mogu doprinijeti utvrđivanju činjenica neophodnih za dalji rad u predmetu, odnosno za donošenje odluke.

Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u predmetima protiv nepoznatih učinilaca (KTN) (od 19. XII 2024.)

Uputstvom je propisano sljedeće:

- svi formirani predmeti protiv nepoznatih učinilaca (KTN) imaju se čuvati u kancelarijama državnih tužilaca koji su sa predmetima zaduženi;
- do otkrivanja učinilaca krivičnih djela ili do eventualnog nastupanja zastarjelosti krivičnog gonjenja, preduzeti konkretne radnje, ako je to moguće, a urgencije Upravi policije za preduzimanje radnji radi otkrivanja učinilaca krivičnih djela imaju se slati periodično – jednom u tri mjeseca, te u istima napominjati rok nastupanja apsolutne zastarjelosti krivičnog gonjenja;
- u slučaju nastupanja zastarjelosti krivičnog gonjenja, neophodno je donijeti rješenje o odbacivanju krivične prijave, obavijestiti podnosioca krivične prijave/oštećenog i dostaviti primjerak rješenja, radi omogućavanja korišćenja pravne zaštite;
- prilikom razduživanja predmeta odlazećeg državnog tužioca, postupak razduživanja državnog tužioca sa predmetima i presigniranje istih na drugog državnog tužioca obaviti po evidencijama iz upisnika, odnosno upoređivanjem i usaglašavanjem evidencije o predmetima odlazećeg državnog tužioca iz svih upisnika sa fizičkim brojem predmeta kojim je taj državni tužilac zadužen.

U 2025. vrhovni državni tužilac donio je Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava za sprovođenje finansijskog izviđaja, odnosno finansijske istrage (od 3. III 2025.)

Polazeći od međunarodnih standarda u pogledu oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, posebno imajući u vidu preporuke Organizacije za kontrolu i sprečavanje pranja novca („Preporuke FATF-a“), a radi postizanja djelotvornosti, zakonitosti i jednobraznosti u postupanju, svim državnim tužilaštvima izdao sam obavezujuće uputstvo za sprovođenje finansijskog izviđaja, odnosno istraga.

Ovim uputstvom državni tužioci se obavezuju da u cilju sveobuhvatnog utvrđivanja stvarnog porijekla, vrijednosti i strukture imovine, prihoda i troškova života okrivljenog, tokom finansijske istrage prikupe podatke i dokaze koji ukazuju na obim, iznos, vrstu, stvarnu vrijednost imovine okrivljenog, pravnog prethodnika, pravnog sljedbenika, člana porodice ili trećeg lica u smislu člana sedam Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. S obzirom da finansijske istrage, naročito one složene i transnacionalne, zahtijevaju visoko specijalizovanu ekspertizu, te da je ključna investicija u ljudske resurse koji će moći da odgovore na izazove ovakvih istraga, uputstvom je predviđeno da rukovodioci, ukoliko se za to ukaže potreba, aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta predvide radno mjesto savjetnik ekonomsko-finansijske struke, što je već od ranije urađeno u SDT-u, a skorije i od strane viših tužilaštava u PG i BP.

Takođe, uputstvom je propisano da ukoliko postoje osnovi sumnje da se imovina, odnosno dio imovine stečene kriminalnom djelatnošću nalazi u inostranstvu, državni tužioci će putem međunarodne pravne pomoći i posredstvom policijske saradnje i kanala komunikacije tijela i mreža za razmjenu podataka, prikupiti podatke radi identifikacije imovine i imaoa, te blagovremeno preduzeti sve mjere i radnje u cilju njenog privremenog ili trajnog oduzimanja.

Prilog 6 – Horizontalno zakonodavstvo i hemikalije - statistika u poglavlju 27

Horizontalno zakonodavstvo

Procjena uticaja na životnu sredinu-EIA/strateška procjena uticaja na životnu sredinu - SEA

Postupci procjene uticaja na životnu sredinu i strateške procjene uticaja kontinuirano se sprovode.

Shodno **Zakonu o procjeni uticaja na životnu sredinu**, u postupcima koje vodi Agencija za zaštitu životne sredine za period 1. I 2024 – 31. XII 2024. završeno je ukupno 107 postupaka procjene uticaja, od čega je: izdato 56 ekoloških saglasnosti na elaborat procjene uticaja; donijeto: 42 rješenja da nije potrebna izrada elaborata; 3 rješenja o obustavi postupka; 6 rješenja o odbijanju zahtjeva.

Informacije su dostupne javnosti na sajtu Agencije, a obavještanje se vrši i putem štampanih i elektronskih medija, dok se zainteresovani organi i organizacije obavještaavaju i pisanim putem, elektronskih putem i putem internet stranice nadležnog organa. Svaka odluka o davanju saglasnosti se stavlja na sajt i na taj način je dostupna javnosti.

Takođe, u cilju unapređenja učešća javnosti, raspisuju se javni pozivi NVO-ima koji se bave životnom sredinom u cilju uključivanja u rad komisije za ocjenu elaborata. Ovaj proces sproveden je u okviru Projekta povezivanja akumulacija Krupac i Slano, koji je dio Prostorno urbanističkog plana Opštine Nikšić (Službeni list CG — opštinski propisi br. 16/15). Na osnovu Rješenja o obrazovanju komisije (03-UPI-718/20 od 09.09.2024), za člana komisije imenovan je predstavnik NVO "Društvo mladih ekologa" Nikšić.

Na osnovu **Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu** Agencija za zaštitu životne sredine, je u periodu 1. I 2024 – 31. XII 2024. izdala je 6 saglasnosti na izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i 1 rješenje kojim se odbija saglasnost.

Prekogranični postupci se sprovode u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorima i nacionalnim zakonodavstvom. U periodu 1. IX 2024 - 31. III 2025. sprovedene su četiri prekogranične procedure, gdje je Crna Gora uzela učešće kao potencijalno pogođena strana. Konsultacije su sprovedene sa Bosnom i Hercegovinom (Postupak prethodne procjene uticaja na životnu sredinu za projekat izgradnje HE Buk Bijela, Opština Foča i Projekat izgradnje HE Bileća) i Republikom Srbijom (za Nacrt Prostornog Plana područja posebne namjene sistema reverzibilne hidroelektrane Bistrica i hidroelektrane Potpeć i Nacrt Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2040 sa projekcijama do 2050). Sva obavještenja za prekogranične konsultacije objavljuju se na web stranici Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

UPRAVNI IZVJEŠTAJ za 2024.

U prvostepenom upravnom postupku Direkcija za unaprjeđenje životne sredine odlučeno je po zahtjevima za slobodan pristup informacijama, i donesena:

- 3 rješenja kojima se dozvoljava pristup informacijama,
- 1 rješenje kojim se odbija zahtjev zbog neposjedovanja informacija,
- 2 rješenja kojima se u jednom dijelu dozvoljava pristup traženim informacijama a u drugom dijelu odbija pristup traženim informacijama zbog neposjedovanja,
- 3 zahtjeva proslijeđena nadležnim organima na odlučivanje.

Jedan zahtjev za pristup informacijama je podnijen krajem decembra, pa je iz tih razloga prenesen za 2025.

U postupku vršenja **nadzora nad upravnim aktima** Agencije za zaštitu životne sredine i ekološke inspekcije ovo Ministarstvo je postupalo na sledeći način:

Broj predmeta riješenih u drugostepenom upravnom postupku12

Broj podnesenih žalbi12

Broj podnesenih tužbi4

Broj odluka donesenih u upravnom sporu pred Upravnim sudom1

U drugostepenom upravnom postupku Direkcija za unaprijeđenje životne sredine je odlučivala po žalbama podnesenim protiv rješenja **Agencije za zaštitu životne sredine** po kojima je donešeno 9 rješenja i to: 4 rješenja kojim su **poništena** rješenja Agencije i predmeti vraćeni na ponovni postupak i odlučivanje i 5 rješenja kojim su odbijene žalbe i potvrđena rješenja Agencije.

Rješavajući po žalbama podnešenim protiv rješenja **ekološke inspekcije**, donešeno je ukupno 3 rješenja i to 2 rješenja kojim su poništena rješenja ekološkog inspektora i predmeti vraćeni na ponovni postupak i 1 rješenje kojim je odbijena žalba i potvrđeno rješenje ekološkog inspektora.

U izvještajnom periodu navedene žalbe su izjavljene protiv rješenja prvostepenih organa koje su se odnosile na sprovođenje Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl.list CG“ broj 75/18), Zakona o odgovornosti za štetu u životnoj sredini („Sl.list CG“ br. 27/14, 55/16) i Zakona o zaštiti vazduha („Sl.list CG“, br. 25/10, 43/15, 73/19).

U ovom periodu dostavljeno je **4 odgovora na tužbu** Upravnom sudu CG, koje su podnešene protiv rješenja ovog Ministarstva. Postupak pred Sudom je u toku. Donešena je **jedna presuda** Upravnog suda kojom je **tužba usvojena**. Ovim putem ukazujemo da je po svim žalbama podnesenim protiv prvostepenih rješenja, ovaj Direktorat **odlučio u roku** koji je propisan Zakonom o upravnom postupku.

Ecocrime

Prilikom izrade Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, koji je donijet u decembru 2023. uzet je u obzir i Predlog nove EU Ecocrime Direktive. Svakako, u narednom periodu uradiće se analiza i provjeriti stepen uskladjenosti nacionalnog zakonodavstva sa novom Direktivom 2024/1203.

Statistički podaci za krivična djela u oblasti životne sredine su dati u prilogu (excel tabela). Uvidom u dostavljene statističke podatke može se zaključiti da se, u izvještajnom periodu, najviše krivičnih djela odnosilo na šumske krađe (član 324 KZ) i građenje objekta bez prijave i dokumentacije za građenje (326a KZ), dok se manji broj krivičnih djela odnosio na krivična djela: nezakonit lov (član 325KZ), nezakonit ribolov (član 326KZ), mučenje i ubijanje životinja i razaranje njihovih staništa (član 309KZ), zagađenje životne sredine (član 303 KZ), oštećenje životne sredine (član 307 KZ) uništenje i oštećenje zaštićenog prirodnog dobra (član 310KZ), krađa zaštićenog prirodnog dobra (član 311 KZ), uništenje biljaka (član 308 KZ), pustošenje šuma (član 323 KZ).

U dijelu koji se odnosi na **jačanje kapaciteta** za sprovođenje Krivičnog zakonika, odnosno Eco-crime direktive realizovane su obuke u saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu:

- obuku na temu: „**Krivična djela iz oblasti zaštite životne sredine**“, **4. X 2024. u Podgorici**. Obuci je prisustvovalo 16 učesnika/ca (10 sudija/tkinja, 5 državnih tužitelja/teljki i 1 sudijski savjetnik);
- Crna Gora učestvuje u regionalnom projektu „**Borba protiv ekološkog kriminala u Crnoj Gori i regionu Balkana**“. U okviru ovog projekta, Agencija za zaštitu životne sredine, je u saradnji sa Misijom OEBSa i Francuskom ambasadam u Crnoj Gori, organizovala u oktobru 2024. nacionalnu radionicu „**Ekološki kriminal u Crnoj Gori i regionu Balkana**“ kojem su prisustvovali predstavnici policije, inspekcije, carine, tužioci, sudije, nevladine organizacije i dr;

- u sklopu **Projekta o pristupu pravdi u sporovima u vezi sa zaštitom životne sredine i klimom na Zapadnom Balkanu**, održan je sastanak fokus grupe koja je diskutovala o stanju ekološke pravde u Crnoj Gori, u Podgorici, 29. X 2024. Takođe, u sklopu ovog projekta održan je sastanak 5. XII 2024. u Podgorici, čiji je cilj bila finalna priprema za izradu Akcionog plana za borbu protiv eko kriminala;
- **predstavnik Centra za obuku u sudstvu i tužilaštvu je učestvovao** šesnaestom sastanku Radne grupe za pristup pravdi, u kontekstu Arhuske konvencije, 18. i 19. II 2025. u Ženevi, Švajcarskoj, koji je organizovao Sekretarijat Ekonomske komisija Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE).

Preko TAEX instrumenta tokom 2025. očekuje se realizacija Studijske posjete u vezi primjene Direktive o ekološkom kriminalu (ref 33823/85486).

Inspekcijski nadzor

Ekološka inspekcija je u izvještajnom periodu 1. I 2024 - 31. XII 2024 izvršila 1831 inspekcijskih pregleda u kojima je utvrdila 708 nepravilnosti.

Podaci iz nadzora

Broj inspekcijskih pregleda	1831
- redovni	747
- po inicijativi	503
- kontrolni	583
Broj utvrđenih nepravilnosti	708
Broj ukazivanja	156
Broj rješenja	418
Broj prekršajnih naloga	10
Iznos izrečenih novčanih kazni prekršajnim nalogima	8090
Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	60
Broj rješenja o novčanom kažnjavanju	38
Iznos izrečenih novčanih kazni rješenjem	50.900,00 eura
Broj krivičnih prijava	17

Utvrđene nepravilnosti:

U izvještajnoj godini utvrđeno je ukupno 708 nepravilnosti, a najčešće su se odnosile na: obavljanje djelatnosti bez dozvole i saglasnosti nadležnih organa; kvalitet tehnoloških voda ne odgovara uslovima za ispuštanje u javnu kanalizaciju i prirodni recipijent propisan zakonom (kada obaveza kontrole kvaliteta otpadnih voda proizilazi iz Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu); obavljanje djelatnosti u zaštićenom prirodnom dobru bez dozvole nadležnih organa; držanje zaštićenih vrsta u zatočeništvu bez dozvola ili u neadekvatnim uslovima, kvalitet ispuštenih gasova iz ložišta i drugih tehnoloških ispusta ne odgovara uslovima propisanim zakonom; nepreduzimanje mjera iz Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu; upravljanje otpadom na način kojim se stvara negativan

uticaj na životnu sredinu; nepostupanje po planovima i programima na koje je data saglasnost od strane nadležnih organa; nesprovođenje monitorнга segmenata životne sredine; povećan nivo buke u životnoj sredini; nedostavljanje podataka iz katastra zagađivača nadležnom organu; nevršenje zdravstvenih pregleda profesionalno izloženih lica koja rade u zoni zračenja; nevršenje dozimetrijskih ispitivanja, kontrole radne sredine i mjerenja u cilju sprovođenja programa osiguranja i kontrole kvaliteta za izvore jonizujućeg zračenja; neposjedovanje rješenja o ispunjenosti propisanih uslova za korišćenje izvora jonizujućeg zračenja, neadekvatno skladištenje hemikalija, promet hemikalija bez dozvole nadležnog organa, nedostavljanje obavještenja o seveso postrojenjima, mjerenje nivoa nejonizujućeg zračenja i dr.

Statistički podaci ekološke inspekcije za EIA, odgovornost za štetu u životnoj sredini od 01. IX 2024. do 31. III 2025:

Po Zakonu o procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl. list CG“, br. 75/18, 84/24) je izvršeno 137 inspekcijskih nadzora, donijeto 21 rješenje, podnijeto 7 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, donijeto 8 ukaza, donijeto 7 rješenja o izricanju novčane kazne.

Po Zakonu o odgovornosti za štetu u životnoj sredini („Sl. list CG“, br. 27/14, 055/16, 084/24) je izvršeno 8 inspekcijskih nadzora i podnijeto 4 Zahtjeva za pokretanje postupka utvrđivanja štete u životnoj sredini ili neposredne opasnosti od štete koji su dostavljeni Agenciji za zaštitu životne sredine.

Po Zakonu o životnoj sredini („Sl. list CG“, br. 52/16, 73/19, 84/24) je izvršeno 9 inspekcijska nadzora i donijeto 2 ukaza.

FOND ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE - EKO FOND

Fond za zaštitu životne sredine je u periodu od 1. IX 2024. do 31. III 2025. aktivno učestvovao na unapređenju postojećeg zakonskog okvira, kao i na prepoznavanju potencijalnih novih izvora prihoda zasnovanih na principu „zagađivač plaća“ (eko-naknade).

Aukcija za dodjelu emisionih kredita stacionarnim postrojenjima raspisana je u maju 2024. a prikupljena sredstva od prodaje emisionih kredita Elektroprivedi Crne Gore se uplaćuju na račun Eko-fonda.

Takođe je Vlada Crne Gore 10. X 2024. donijela Uredbu o naknadi koju plaća prodavac lagane plastične kese za nošenje, debljine zida više od 50 mikrona. Sredstva od naknade uplaćuju se na račun Fonda za zaštitu životne sredine i mogu se koristiti samo za finansiranje i kofinansiranje aktivnosti podizanja svijesti i pružanja informacija javnosti i kampanja za štetnost upotrebe plastičnih kesa na životnu sredinu. Navedeni izvori finansiranja imaju ključnu ulogu u postizanju očuvanja svih segmenata životne sredine, kao i postizanja mjera energetske/klimatske politike.

U toku 2024. Vlada Crne Gore je imenovala Eko-fond kao implementacionu jedinicu za sprovođenje tri programa energetske efikasnosti koji se realizuju iz finansijskih sredstava obezbijeđenih iz paketa direktne budžetske podrške Evropske komisije (EK) Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize i to:

- 8.000.000,00 eura za namjene Programa za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima.
- 3.000.000,00 eura za namjene Programa za podsticanje energetske efikasnosti u hotelskoj industriji.
- 500.000,00 eura za namjene Programa za podsticanje energetske efikasnosti u objektima koji pružaju usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu.

Eko-fond je u cilju ispunjenja strateških mjera i politika u borbi protiv klimatskih promjena, nastavio sa podsticajima prema građanima i privredi koji se odnose na nabavku novih električnih i hibridnih vozila, takođe usmjerena je finansijska podrška za nabavku održivih transportnih rješenja i e-mobilnost u javnom sektoru, energetski efikasniju rasvjetu na saobraćajnicama, kao i podsticanje energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije u individualnim stambenim, poslovnim objektima i lokalnim samoupravama. U tu svrhu su raspisani sledeći javni konkursi:

- Javni konkurs za dodjelu subvencija za kupovinu električnih i hibridnih vozila (opredijeljeno 836.000,00 eura)
- Javni konkursi za dodjelu subvencija za poboljšanje energetske efikasnosti u javnoj rasvjeti „Zamjena konvencionalnih sijalica novim led svjetiljkama saobraćajne (ulične) rasvjete” (opredijeljeno 150.000,00 eura) - Zamjena električnih uređaja u domaćinstvima kupovinom novih energetski efikasnih uređaja (opredijeljeno 100.000,00 eura)
- Javni konkurs za dodjelu subvencija za primjenu mjera energetske efikasnosti za poslovne objekte namijenjene privredi (opredijeljeno 200.000,00 eura)

U toku 2024. iz oblasti zaštite životne sredine, raspisano je šest javnih konkursa za dodjelu bespovratnih sredstava (subvencija), realizovan je određen broj projekata kojima je pružena direktna finansijska podrška za realizaciju projekata iz oblasti zaštite životne sredine planiranih Programom rada Eko-fonda za 2024. a nastavilo se i sa realizacijom projekata iz prethodne godine.

- Javni konkurs za dodjelu bespovratnih sredstava (subvencija) za nabavku komunalne opreme i uređaja za upravljanje otpadom (opredijeljeno 2.033.265,00 eura);
- Javni konkurs za finansiranje izrade projektne dokumentacije za realizaciju infrastrukturnih projekata iz oblasti zaštite životne sredine (opredijeljeno 500.000,00 eura);
- Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori -GEF (opredijeljeno 100.000,00 eura);
- Izrada Studije izvodljivosti „Pretvaranje biogasa u električnu energiju”, na sanitarnoj deponiji „Livade” Podgorica (opredijeljeno 35.000,00 eura);
- Unaprijeđenje uslova za visokoškolsko obrazovanje iz oblasti Ekologije u Crnoj Gori (opredijeljeno 70.000,00 eura);
- Unaprijeđenje komunalne infrastrukture u NP „Skadarsko jezero” (opredijeljeno 20.000,00 eura);
- Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprijeđenje službe zaštite (130.000,00 eura);
- Unaprijeđenje turističke infrastrukture u Nacionalnom parku Durmitor, sanacija staze oko Crnog jezera (opredijeljeno 64.000,00 eura);
- Unaprijeđenje komunalne infrastrukture u NP Durmitor-Separator masti (opredijeljeno 50.000,0 eura);

- Unaprijeđenje informacijskog sistema zaštite životne sredine kroz uspostavljanje integrisanog katastra zagađivača životne sredine (opredijeljeno 100.000,00 eura);
- Razvoj djelatnosti Eko-fonda (opredijeljeno 230.000,00 eura);
- Projekat pretvaranje biogasa u električnu energiju na regionalnoj sanitarnoj deponiji „Možura” DOO – Bar (opredijeljena sredstva 50.000,00 eura);
- Projekat finansijske podrške Opštini Zeta za izradu Lokalnog plana zaštite životne sredine i Lokalnog energetskog plana (opredijeljena sredstva 10.000,00 eura);
- „Poboljšanje kapaciteta Nacionalne kontakt osobe (NFP) u Crnoj Gori za saradnju sa ZKF-om i jačanje strateških planova projekata pri podršci sprovođenja ažuriranog Nacionalnog određenog doprinosa NDC22“ (opredijeljeno 299,514.00 eura);
- „Solari 3000+ za domaćinstva i Solari 500+ (opredijeljeno 6.000.000,00 eura) za fizička i pravna lica” kao i „Solari 5000+” (opredijeljeno 7.000.000,00 eura).

Hemikalije

Statistički podaci

Prema Zakonu o hemikalijama („Sl. list CG”, br. 51/17, 84/24), tokom 2024. **Agencija za zaštitu životne sredine sprovela je ukupno 576 postupaka.** U okviru tih postupaka, izdato je 505 dozvola za slobodan promet opasnih hemikalija, od čega 372 dozvole za uvoz hemikalija, 119 dozvola za uvoz ulja i maziva, dok je 14 zahtjeva odbijeno kao neuredan podnesak. Takođe, izdato je 69 notifikacija za uvozi i 2 saglasnosti na osnovu prethodnog obaveštenja, a u skladu sa PIC Regulativom. U skladu sa Zakonom o biocidnim proizvodima („Sl. list CG”, br. 54/16, 34/24), Agencija je primila ukupno 300 zahtjeva, od kojih je izdato 274 rješenja o upisu u Privremenu listu biocidnih proizvoda. Takođe, 11 rješenja je izdato za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida. 11 zahtjeva je odbijeno zbog nepotpune dokumentacije. Od 274 proizvoda koji su upisani u Privremenu listu biocidnih proizvoda, 45,6% čine dezinfekciona sredstva, 0,75% su sredstva za zaštitu, dok 53,6% čine sredstva za suzbijanje štetočina. Za druge biocide nije bilo zahtjeva.

Prema Zakonu o hemikalijama („Sl. list CG”, br. 51/17, 84/24), 26 preduzeća je upisano u nacionalni Registar hemikalija. U Agenciji za zaštitu životne sredine je u toku nadogradnja softvera 3R za otpad u okviru kojeg je planiran i registar hemikalija i biocidnih proizvoda (automatizovan proces registracije u registar hemikalija). Uspostavljanja registra hemikalija i biocidnih proizvoda, koji uključuje angažovanje stručnjaka i razvoj softverskih rješenja, planiran je kroz IPA program.

Da bi se unaprijedio rad Nacionalnog help-deska i omogućila efikasnija implementacija Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidnim proizvodima, na sajtu Agencije za zaštitu životne sredine (<https://epa.org.me/help-desk/>) objavljeni su informativni materijali i dokumentacija koja je potrebna za dobijanje dozvola i rješenja. Takođe, postavljene su najnovije smjernice i uputstva koja su izrađena kroz projekat “Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamatske konvencije”. Tokom 2024 stoglo je 124 pitanja na adresu help-desk@epa.org.me na koje je odgovoreno u najkraćem mogućem roku.

Sanitarni inspektori, tokom 2024. izvršili su ukupno 1.371 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocidnih proizvoda. Ukupna količina pregledanih pošiljki iznosila je 4.931.941 kg. Pored toga, izvršeno je 32 pregleda objekata u

unutrašnjem prometu u proaktivnom nadzoru, pri čemu je kontrolisano 44 vrste biocidnih proizvoda (sredstva za dezinfekciju), u skladu sa Zakonom o biocidnim proizvodima i pratećim pravilnicima. Tokom ovih pregleda nisu utvrđene nepravilnosti. Međutim, po obavještenju korisnika biocidnog proizvoda koji je izrazio sumnju u njegovu bezbjednost, sanitarni inspektor je izvršio inspekcijski pregled dokumentacije o biocidnom proizvodu, konkretno sredstvu za dezinfekciju koje je bilo poreklom iz Srbije. Privremeno je stavljen van prometa predmetni proizvod u količini od 491 litara, dok su se čekali dokazi o usklađenosti proizvoda sa propisima. Takođe, postupajući po obavještenju Uprave carina, izvršen je inspekcijski pregled pošiljke detergenta za ručno pranje posuđa koji je dopremljen iz Turske. Ukupna količina proizvoda bila je 15.986 komada, odnosno 12.130 kg. Prilikom pregleda konstatovano je da proizvod nije usklađen sa propisima, jer nije bio pravilno klasifikovan i označen. Donijeto je rješenje o zabrani uvoza i naloženo vraćanje proizvoda isporučiocu. Tokom 2024, ukupno 79 inspekcijskih pregleda bilo je usmjereno na primjenu Uredbe o zabranjenim ili dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Sl. list CG", br. 70/18, 76/20, 134/22, 57/24). Od ovog broja, 32 pregleda obavljena su u okviru proaktivnog nadzora nad igračkama, pri čemu je izvršena laboratorijska analiza za 35 vrsta igračaka na prisustvo ftalata. Rezultati analize su pokazali da je 19 uzoraka bilo neispravno, jer je koncentracija ftalata bila veća od dozvoljene. Subjekti nadzora su preduzeli dobrovoljne mjere uništavanja 1.283 komada neispravnih igračaka, koje su trajno povučene sa tržišta. U reaktivnom nadzoru izvršeno je 47 inspekcijskih pregleda objekata po RAPEX obavještenjima i obavještenjima iz Regionalne mreže, u kojima su traženi opasni proizvodi sa hemijskim rizikom. Niti jedan od tih proizvoda nije pronađen na tržištu. Takođe, izdato je 24 prekršajna naloga u iznosu od 12.480 eura, u skladu sa navedenom Uredbom.

Ekološka Inspekcija je po Zakonu o hemikalijama obavila 18 inspekcijskih nadzora, konstatovala 3 nepravilnosti i donijela 3 rješenja. U postupku administrativnog izvršenja rješenja donešena su 3 rješenja o izricanju novčane kazne u ukupnom iznosu od 6500 eura.

Prilog 7 – Pregled usvojenih akata u pregovaračkom poglavlju 12- Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarni nadzor

BEZBJEDNOST HRANE

1. Pravilnik o posebnim uslovima za regenerisane celulozne folije koje dolaze u kontakt sa hranom („Sl. list CG", broj 98/24) (CELEX 32007L0042);
2. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o načinu vršenja službene kontrole hrane neživotinjskog porijekla i hrane za životinje neživotinjskog porijekla („Sl. list CG", broj 111/24) (CELEX 32019R1793, 32023R0174, 32023R1110, 32024R3286, 32024R1662);
3. Uredba o izmjeni Uredbe o prehrambenim aromama koje se mogu koristiti u i na hrane („Sl. list CG", broj 14/25) (CELEX: 32012R0872; 32013R0545; 32013R0985; 32014R0246; 32014R0251; 32014R1098; 32015R0648; 32015R1102; 32015R1760; 32016R0054; 32016R0055; 32016R0178; 32016R0637; 32016R0692; 32016R1244; 32017R0378; 32017R1250; 32018R0678; 32018R1246; 32018R1482; 32018R1649; 32019R0036; 32019R0799; 32020R1681; 32021R1532; 32021R1916; 32021R1917; 32022R1465; 32022R1466; 32022R0441; 32024R0234; 32024R0238);
4. Uredba o maksimalno dozvoljenim količinama kontaminenata u hrane („Sl. list CG", broj 14/25) 32023R0915; 32023R1510; 32024R1002; 32024R1038; 32024R1756; 32024R1808; 32024R1987);
5. Uredba o izmjeni Uredbe o vitaminima, mineralima i drugim supstancama koje se mogu dodavati hrane („Sl. list CG", broj 14/25) (CELEX: 32006R1925; 32008R0108; 32009R1170; 32011R1161; 32014R0119; 32015R0403;

32017R1203; 32019R0649; 32019R0650; 32021R0468; 32022R0860; 32022R2340; 32023R1065 i 32024R1821);

6. Uredba o izmjeni i dopuni Uredbe o posebnim zahtjevima higijene za proizvode životinjskog porijekla („Sl. list CG", broj 14/2025) (CELEX: 32022R2258, 32024R1141);
7. Uredbu o izmjeni Uredbe o supstancama koje se mogu dodavati hrani za posebne prehrambene potrebe („Sl. list CG", broj 14/25) (CELEX 32013R0609, 32017R1091, 32021R0571, 32023R0439);
8. Uredba o izmjenama i dopuni Uredbe o bližim zahtjevima za higijenu hrane za životinje („Sl. list CG", broj 14/25) (32005R0186; 32019R0219; 32012R0225; 32015R1205; 32019R0004; 32019R1243).

VETERINA

1. Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o načinu vođenja i sadržaju registra pravnih lica za uzgoj, selekciju, proizvodnju i promet pčelinjih matica („Sl. list CG", broj 115/24);
2. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o mjerama za sprečavanje pojave *Echinococcus multilocularis* kod pasa („Sl. list CG", broj 130/24);
3. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o identifikaciji i registraciji svinja („Sl. list CG", broj).

ŠTETNI ORGANIZMI

1. Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Popillia japonica* Newman („Sl. list CG", broj 111/24) (CELEX 32023R1584);
2. Pravilnik o fitosanitarnim ekvivalentnim mjerama radi sprečavanja unošenja *Thaumatococcus leucocotretus* plodovima pomorandže *Citrus sinensis* Pers. porijeklom iz Izraela („Sl. list CG", broj 119/24) (CELEX 32022R1659);
3. Naredbu o hitnim fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja, širenja i iskorjenjivanje zlatne žutice vinove loze („Sl. list CG", broj 130/24);
4. Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Ceratocystis platani* (J.M. Walter) Engelbr. & T.C. Harr. („Sl. list CG", broj 6/25) (CELEX 32022R1629 i 32024R0594);
5. Pravilnik o fitosanitarnim mjerama prilikom vršenja službenih kontrola drvenog materijala za pakovanje („Sl. list CG", broj 13/25) (CELEX 2019/2125 i član 43 CELEX 32016R2031);
6. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, iskorjenjivanje i sprečavanje širenja štetnog organizma *Ralstonia solanacearum* (Smith 1896) Yabuuchi et al. 1996 emend. Safni et al. 2014 („Sl. list CG", broj 19/25) (CELEX 32024R2632);
7. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, iskorjenjivanje i sprečavanje širenja štetnog organizma *Clavibacter sepedonicus* (Spieckermann & Kotthoff 1914.), Nouioui et al. 2018. („Sl. list CG", broj 19/25) (CELEX 32024R2636);
8. Naredba o hitnim fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja, širenja i iskorjenjivanje fitoplazme *Grapevine flavescence dorée* („Sl. list CG", broj 26/25);
9. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za unošenje bilja i biljnih proizvoda koji predstavljaju neprihvatljiv rizik od štetnih organizama („Sl. list CG", broj 27/25) (32018R2019: 32020R1214, 32020R1361, 32021R0419, 32021R1936, 32022R0230, 32022R0490, 32022R0853, 32022R1309, 32022R1404,

32022R1916, 32022R1942, 32023R158, 32023R0446, 32023R1174, 32023R1203, 32023R1511, 32023R1535, 32023R2458, 32024R0377, 32024R0879, 32024R1162, 32024R1436, 32024R1437, 32024R1457; 32024R1958; 32024R2931; 32025R0312, 32020R1213; 32020R1362; 32021R419, 32021R1936, 32022R490, 32022R1942, 32023R0446, 32023R1203, 32023R1511, 32023R1535, 32023R2743, 32024R1162, 32024R1436, 32024R1457, 32024R2931);

10. Pravilnik o fitosanitarnim mjerama radi sprečavanja unošenja virusa smeđe naboranosti ploda paradajza- Tomato Brown Rugose Fruit Virus (ToBRFV) tokom službene kontrole („Sl. listu CG", broj 37/25) član 2 Implementirajuće Regulativa Evropske Komisije (EU) 2024/2970;
11. Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom („Sl. list CG", broj 37/25) (CELEX. 32019R2072; 32020R1199; 32020R1292; 32020R1825; 32020R2210; 32020R2211; 32021R0759; 32021R0901; 32021R2069; 32021R2285; 32022R0853; 32022R0959; 32023R1134; 32023R1492; 32023R1787; 32024R2004; 32024R2970).

REZIDUE PESTICIDA

1. Višegodišnji program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2025, 2026 i 2027. („Sl. list CG", broj 96/24) (CELEX: 32022R0741, 32023R0731, 32024R0989).

PESTICIDI

1. Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja za 2025. godinu („Sl. list CG", broj 13/25) (Celexi: 32021R2049; 32022R0019; 32022R0043; 32022R0094; 32022R0159; 32022R0378; 32022R0383; 32022R0437; 32022R0456; 32022R0489; 32022R0496; 32022R0501; 32022R0686; 32022R0698; 32022R0708; 32022R0740; 32022R0751; 32022R0782; 32022R0800; 32022R0801; 32022R0808; 32022R0814; 32022R1443; 32022R1468; 32022R1474; 32022R1480; 32022R1251; 32022R1252; 32022R2315; 32022R2364; 32022R3305; 32023R0114; 32023R0115; 32023R0116; 32023R0223; 32023R0515; 32023R0689; 32023R0741; 32023R0918; 32023R0932; 32023R0998; 32023R0999; 32023R1000; 32023R1002; 32023R1003; 32023R1004; 32023R1005; 32023R1021; 32023R1436; 32023R1446; 32023R1488; 32023R1755; 32023R1756; 32023R1757; 32023R2456; 32023R2513; 32023R2589; 32023R2591; 32023R2592; 32023R2657; 32023R2660; 32024R0020; 32024R0324; 32024R0425; 32024R0821; 32024R0835; 32024R0836; 32024R0839; 32024R1206; 32024R1207; 32024R1217; 32024R1280; 32024R1696; 32024R1718; 32024R1734; 32024R1749; 32024R1768; 32024R1892; 32024R2186; 32024R2198; 32024R2197; 32024R2221; 32024R2390; 32024R2766; 32024R2777; 32024R2781; 32024R2806; 32024R2848, 32024R2878; 32025R0099; 32025R0150 i Prilog 3. 32009R1185.

SJEME I SADNI MATERIJAL

1. Pravilnik o metodama za ispitivanje različitosti, uniformnosti i stabilnosti biljne sorte („Sl. list CG", broj 8/25) (CELEXI: 32003L0090: 32023L1438, 32022L1647, 32022L0905, 32019L1985, 32019L0114, 32018L0100, 32016L1914, 32015L1168, 32014L0105, 32013L0057, 32012L0044, 32012L0008, 32011L0068, 32010L0046, 32009L0097, 32007L0048, 32005L0091; 02003L0091: 32022L1648, 32008L0083, 32007L0049 i 32006L0127).